Anul V Nr. 1–4

BULETINUL
COMISIEI
MONUMENTELOR ISTORICE

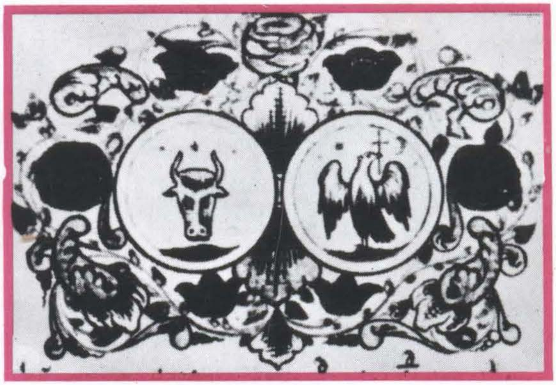

București
1994

http://patrimoniu.gov.ro

Coperta I: Stemele unite ale Moldovei şi Ţării Româneşti pe hrisovul domnitorului Ţării Româneşti, Grigore Ghica, dat în Bucureşti la 21 august 1769 (7277) pentru mănăstirea Dintr-un lemn (Arh. St. Buc. Mănăstirea Dintr-un lemn, XLV/43).
Coperta a IV-a: Dreuşeni, incinta cetăţii, turn de apărare nord-est.
Foto: George Dumitriu

COLEGIUL DE REDACŢIE

Anca Brătuleanu
Peter Derer
Ştefan Gorovei
Eugenia Greceanu
Călin Hoinărescu
Sergiu Iosipescu
Ioan Istudor
Dan Mohanu
Cezara Mucenic
Paul Niedermaier
Constantin Pavelescu
Andrei Pippidi (preşedintele colegiului)
Marius Porumb
Tereza Sinigalia
Georgeta Stoica
Aurelian Trişcu

REDACŢIA:

Redactor-şef: Doina Florea
Redactori: Maria-Elena Negoescu, Elisabeta Ancuţa-Ruşinaru
Macheta tehnică şi artistică: Sanda Gusti
Secretar de redacţie: Dragoş Ardeleanu

Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice – Str.Ienăchiţă Văcărescu nr. 16, sector 4, Bucureşti, cod 70528, telefon 615 54 20, interior 127. Administraţia: Casa de Presă şi Editură „Cultura Naţională", Piaţa Presei libere nr. 1, sector 1, Bucureşti, cod 71554, telefon 617 60 10; 617 60 20; 618 20 30 interior 1405. Abonamentele se pot face la administraţie, la redacţie, prin poştă sau virament C. P. E. „Cultura Naţională", cont 641100608 Banca Comercială, Filiala sector 1, Bucureşti şi la oficiile poştale sau difuzorii de presă. Preţul unui abonament anual este de 4 800 lei (1200 lei/număr). Abonamente pentru străinătate prin „ORION S.R.L.", Splaiul Independenţei nr. 202 A, sector 6, Bucureşti, telefon 617 34 07 fax/400–42 41 69. Tipărit în Bucureşti, la Tipografia „Bucureştii Noi".

Au colaborat: Gh. I. Cantacuzino (arheolog, DMASI); Florin Dobrescu (arhitect, DMASI); Eugenia Greceanu (arhitect); Sanda Ignat (arhitect DMASI); Marina Iliescu (arhitect, DMASI); Anelisse Ilinca (referent, DMASI); Sergiu Iosipescu (arheolog, DMASI); Alexandru Ligor (istoric, DMASI); Daniela Marcu (arheolog, DMASI); Ioan Mareş (inginer, DMASI) Adina Nanu (istoric de artă); Sergiu Nistor (arhitect, Institutul de arhitectură „Ion Mincu"); Andrei Pănoiu (arhitect, DMASI) Andrei Pippidi (istoric); Adriana Stroe (istoric de artă, DMASI); Aurelian Stroe (istoric de artă, DMASI); Iuliu Şerban (referent DMASI) ; Oliver Velescu (istoric).

http://patrimoniu.gov.ro

Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice

BULETINUL COMISIEI NAȚIONALE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

Nr. 1–4/1994

Anul V

http://patrimoniu.gov.ro

MONUMENTE, ANSAMBLURI, SITURI – ATITUDINI ŞI MENTALITĂŢI

SERGIU NISTOR, *Reabilitarea vechilor cartiere -între metodologie şi strategie* . 5

DOSARELE DISTRUGERII – MONUMENTE DISPĂRUTE

O fărădelege – Repictarea bisericii Bălteni, judeţul Dâmboviţa (Adina Nanu) 7

COMUNICĂRI ŞI RAPOARTE DE CERCETARE

GH. I. CANTACUZINO, *Cercetări arheo logice la mănăstirea Polovragi*............ 11

DANIELA MARCU, *Şantierul arheologic de la Drăuşeni*.................................. 19

FLORIN DOBRESCU, *Architecture et paysage des églises fortifiées deTransylvanie*.. 25

ADRIANA STROE, AUREL STROE, *Localitatea Cincu, judeţul Braşov – Propuneri pentru impunerea calităţii de zonă protejată*.. 32

METODOLOGII ŞI TEHNICI DE LUCRU

IOAN MAREŞ, *Sisteme de încălzire a bisericilor* 43

IZVOARE

ANDREI PĂNOIU, *Moşii, sate, târguri şi oraşe* (V): Brăila 49

OLIVER VELESCU, *Un concurs de pictură din anul 1904. Documente inedite privind istoria restaurării murale* 61

CRONICA INTERNĂ

Activitatea CNMASI în anul 1993 (Cezara Mucenic)................................ 77

Vizita delegaţiei ICOMOS german la DMASI (Adriana Stroe) 79

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Seminarul internaţional „Protejarea şi punerea în valoare a siturilor arheologice", Dijon, 13–21 septembrie 1993 (Daniela Marcu).................................. 80

Simpozionul „Teoria şi practica reabilitării monumentelor istorice", Tuşnad, 21–26 februarie 1994 (Raluca Verussi, Cristina Vărzaru)............................ 81

RECENZII, EXPOZIŢII, PREZENTĂRI

Expoziţia „Zsámbek – Restaurarea bisericii şi a mănăstirii premontreene", februarie 1994 (Sergiu Iosipescu) 82

Ars Transilvaniae, T. 3/1993 (Adriana Stroe) 84

Materiale de istorie şi muzeografie, T. XI/1992 (Vlad Bulat)........................... 85

La consérvation en archéologie (Daniela Marcu) 86

DINU GIURESCU, *Distrugerea trecutului României* (Sergiu Iosipescu) 87

IOAN OPRIŞ, *Comisiunea Monumentelor Istorice* (Andrei Pippidi) 89

NECROLOG

ŞTEFAN BALŞ, (Sanda Ignat) 91

*
* *

Inventarul fondului CMI din arhiva DMASI (Alexandru Ligor, Anellise Ilinca, Iuliu Şerban)............................. 92

http://patrimoniu.gov.ro

SOMMAIRE

MONUMENTS, ENSEMBLES ET SITES HISTORIQUES – Attitudes et mentalités

SERGIU NISTOR, *Le rétablissement des anciens quartiers-entre méthodologie et stratégie* 5

LES DOSSIERS DE LA DESTRUCTION – MONUMENTS DISPARUS

Un sacrilège – La repeinture de l'église Balteni, le département Dambovitza (Adina Nanu) 7

EXPOSÉS ET RAPPORTS DE RECHERCHE

GH. I. CANTACUZINO, *Recherches archéologiques au monastère Polovragi* 11
DANIELA MARCU, *Le chantier archéologique de Drăușeni* 19
FLORIN DOBRESCU, *Architecture et paysages des églises fortifiées de Transylvanie* 25
ADRIANA STROE, AUREL STROE, *La localité Cincu, le département Brașov – propositions pour imposer la qualité de zone protégée* 32

MÉTHODOLOGIES ET TECHNIQUES DE TRAVAIL

IOAN MAREȘ, *Systèmes de chaufage des églises* 43

SOURCES

ANDREI PĂNOIU, *Domaines, villages, bourgs et cités* (V): Brăila 49
OLIVER VELESCU, *Un concours de peinture en 1904. Documents inédits concernant l'histoire de la restauration murale* 61

LA CHRONIQUE INTÉRIEURE

L'activité de la CNMESH durant l'année 1993 (Cezara Mucenic) 77
La visite de la délégation de ICOMOS allemand à la DMESH (Adriana Stroe). 79

LA VIE SCIENTIFIQUE

Le séminaire international „La protection et la mise en valeur des sites archéologiques", Dijon, 13–21 septembre 1993 80
Le symposium „La théorie et la pratique du rétablissement des monuments historiques", Tușnad, 21–26 février 1994 (Raluca Verussi, Cristina Vărzaru) 81

PRESENTATIONS, COMPTES-RENDUS, EXPOSITIONS

L'exposition" Zsámbeck – La restauration de l'église et du monastère", février 1994 (Sergiu Iosipescu) 82
Ars Transilvaniae, T. 3/1993 (Adriana Stroe) 84
Matériaux d'histoire et muséographie, T. XI/1992 (Vlad Bulat) 85
La consérvation en archéologie (Daniela Marcu) 86
DINU GIURESCU, *La destruction du passé roumain* (Sergiu Iosipescu 87
IOAN OPRIȘ, *La Commission des Monuments Historiques (Andrei Pippidi)* 89

NĚCROLOGE

ȘTEFAN BALȘ (Sanda Ignat) 91

*
* *

L'inventaire du fond CMH de l'archive de la DMESH (Alexandru Ligor, Ane llisse Ilinca, Iuliu Șerban) 92

http://patrimoniu.gov.ro

MONUMENTS, ENSEMBLES, SITES – Attitudes and Mentalities

SERGIU NISTOR, *The Rehabilitation of the Ancient Quarters-between Methodology and Strategy* 5

THE FILES OF DESTRUCTION – LOST MONUMENTS

A Sacrilege – The Repainting of the Balteni Church, Dambovitza Department (Adina Nanu) 7

RESEARCH PAPERS AND REPORTS

GH. I. CANTACUZINO, *Archeological Researches at Polovragi Monastery* 11
DANIELA MARCU, *The Archeological Site of Drăușeni* 19
FLORIN DOBRESCU, *Architecture and Landscape of Fortified Churches in Transylvania* 25
ADRIANA STROE, AUREL STROE, *Cincu Locality in Brașov Departement – Propositions for the Imposing of Protected Zone Quality* 32

WORKING METHODS AND TECHNIQUES

IOAN MAREȘ, *Heating Systems for the Churches* 43

SOURCES

ANDREI PĂNOIU, *Lands, Villages, Boroughs and Towns:* (V): Brăila 49
OLIVER VELESCU, *A Painting Contest in 1904. Unpublished Documents Concerning the History of Mural Restauration* 61

INTERNAL CHRONICLE

The DMEHS' Activity during 1993 (Cezara Mucenic) 77
The Visit of the German ICOMOS Delegation at the DMESH (Adriana Stroe) 79

SCIENTIFIC LIFE

The International Seminary „The Protection and Revaluation of the Archeological Sites", Dijon, 13–21 September 1993 (Daniela Marcu) 80
The Symposium „The Theory and the Practice of Historical Monuments Rehabilitation", Tușnad, 21–26 February 1994 (Raluca Verussi, Cristina Vărzaru) 81

REVIEWS, PRESENTATIONS

The Exhibition „Zsámbeck – The Restoration of the Church and the Monastery", February 1994 (Sergiu Iosipescu) 82
Ars Transilvaniae, T. 3/1993 (Adriana Stroe) 84
Historical and Museographical Researches, T XI/1992 (Vlad Bulat) 85
The Preservation in Archeology (Daniela Marcu) 86
DINU GIURESCU, *The Razing of the Romanian Past* (Sergiu Iosipescu) 87
IOAN OPRIȘ, *The Historical Monuments Commission* (Andrei Pippidi) 89

NECROLOGY

ȘTEFAN BALȘ, (Sanda Ignat) 91

*
* *

The Inventory of HMC in the DHMES Archives (Alexandru Ligor, Anellisse Ilinca, Iuliu Șerban) 92

http://patrimoniu.gov.ro

REABILITAREA VECHILOR CARTIERE – ÎNTRE METODOLOGIE ȘI STRATEGIE

În abordarea contemporană a dezvoltării urbane, problemele conservării și punerii în valoare a patrimoniului istoric sunt considerate a sta la baza oricărei acțiuni de planificare urbane. „Ansamblurile istorice sau tradiționale ca și mediul lor trebuie considerate ca formând un patrimoniu universal de neînlocuit. Salvarea lor și integrarea în viața colectivă contemporană trebuie să fie o datorie pentru guvernele și cetățenii tuturor statelor."[1]

De aceea, alături de componentele științifice, tehnice și doctrinare implicate în reabilitarea patrimoniului istoric urban, rolul central pe care aceste operațiuni îl ocupă în dezvoltarea și configurarea fenomenului urban contemporan solicită, din ce în ce mai mult, o atentă analiză strategică; înțelegând prin aceasta o relație specifică între metodă și obiect, mijloace și scopuri, așa cum este ea influențată de parametrii istorici, economici și sociali.

Este ceea ce am dorit să surprind într-o succesiune de trei explorări teoretice:

– Reabilitarea centrelor istorice ale orașelor – pentru cine?

– Între conservarea fizică și cea socială

– Revitalizarea centrelor istorice din România; potențiali parteneri într-un contract social

Partea I: *Reabilitarea centrelor istorice ale orașelor – pentru cine?*

În dezbaterea problemelor grave ale patrimoniului cultural românesc, o asemenea interogație poate părea ciudată, superfluă, având în vedere starea critică în plan legislativ, instituțional și financiar în care se află acesta.

Pe de altă parte, răspunsul ar putea părea evident și nu ar justifica un efort mai serios de investigare.

Cu toate acestea, fie și numai pentru implicațiile sale metodologice și manageriale, problema răspunsului structurilor socio-culturale la impactul operațiunilor de reabilitare devine din ce în ce mai des un subiect de analiză și dezbatere. Ultimii ani consemnează o aplecare spre analiza operațională și din ce în ce mai mult spre aspectele relației dintre reabilitarea vechilor ansambluri și fenotipul social căruia îi este, sau ar trebui să-i fie, această operațiune destinată.

Tot mai mult se consideră că răspunzând la întrebarea „pentru cine", descifrăm mai precis dimensiunile patrimoniului istoric urban în concretul perceperii sale socio-culturale, străluminând și unele dintre căile de punere în valoare și totodată forțele și segmentele sociale implicate și interesate în acest proces.

Avem de-a face într-adevăr cu un interes real din partea comunității sau a unei părți din aceasta? Sau mai degrabă ne amăgim crezând că în spatele „statelor majore" ale specialiștilor ar exista și concitadinii noștri, cu trăsături socio-culturale și interese economice care să-i facă aliații firești ai propovăduitorilor conservării?

Un studiu apărut în 1979 sub egida M.I.T. și coordonat de către Donald Appleyard[2] încearcă să definească profilul, aspirațiile și deziluziile citadinului modern și relația sa cu patrimoniul istoric urban.

Interesul pentru acesta este motivat mai ales de sentimentul de agresare din partea unei societăți ce promovează consumul în defavoarea conservării și reutilizării, schimbarea rapidă a reperelor materiale și spirituale în defavoarea unei stabilități a valorilor ce ar trebui să asigure o identitate culturală specifică.

„Când este foarte rapidă, o schimbare apare ca antiteza libertății, mai ales când atacă identitatea culturală (...). Fără continuitate nu putem interpreta evenimentele și sensul lor și nici nu putem explora noi situații cu încredere."[3]

De aceea apelul citadinului modern la mărturia trecutului nu rezidă în aprecierea estetică, ci mai ales în sensul identității pe care acesta i-o conferă.

„Această putere magică a trecutului nu stă în frumusețea-i intrinsecă(...) ci mai presus de toate în identitatea ce-o conferă", constata Donald Appleyard.

[1] UNESCO, *Recomandări privind protejarea ansamblurilor istorice și tradiționale și rolul lor în viața contemporană* – Nairobi, 1976.

[2] Donald Appleyard, *The Conservation of European Cities*, M.I.T. Press London 1979.

[3] Peter Marris, *Loss & Change*, Routledge, London 1974 Apud Appleyard, D. op. cit. pag. 20.

http://patrimoniu.gov.ro

Fără a fi un paseist sau neapărat un nostalgic, dorindu-şi confortul modern, citadinul contemporan se adresează trecutului mai ales datorită „pitorescului" şi „decorativului" al cărui depozitar acesta este, pentru lipsa de standardizare şi personalizarea pe care prin intermediul acestor trăsături trecutul, mărturiile sale, îl exercita.

Interesul pentru patrimoniul istoric urban şi pentru reabilitarea acestuia se grefează de multe ori pe preocupările şi caracteristicile unor categorii urbane minoritare, atipice sau defavorizate în raport cu restul structurii sociale a aşezărilor (vârstnici, tineri necăsătoriţi, familii fără copii, studenţi, mici meseriaşi, minorităţi etnice etc.).

Aceste segmente ale comunităţii, prin caracteristici de vârstă, venit, profesii sau identitate culturală sunt avantajate de structura spaţio-funcţională tradiţională, mai versatilă, mai concentrată, facilitând prin scară folosirea individuală şi individualizarea spaţiilor la investiţii şi bugete mai reduse.

Pare deci că este vorba de un corp social destul de larg şi complex ale cărui interese sunt sau ar putea fi direct legate de revitalizarea vechilor cartiere. În comparaţie cu interesele, fără îndoială reale şi nicidecum de neglijat ale experţilor, turiştilor, eruditilor, privilegiaţilor financiar sau social, interesul citadinului-locuitor în revitalizarea patrimoniului istoric urban este, totuşi, cel mai puternic, constant, şi, din păcate, rareori studiat şi implicat în conceperea şi conducerea operaţiunilor de reabilitare.

Centrul istoric sau vechile cartiere nu pot fi nici oraşul rece al expertului, nici cel de-o perfecţiune ireală al eruditului, nici pastişa ridicată pentru satisfacţia turistului sau oraşului-muzeu snob şi scump pentru uzul privilegiatului, pentru că nici una dintre ipostaze nu poate fi mai autentică decât cea a vechiului cartier care există şi are şansa unui viitor fiindcă are un suflet ce-l animă: citadinul-locuitor.[4]

Faţă de aceste constatări, din punct de vedere practic problemele care se pun sunt:

Pot fi cunoscute interesele şi segmentele sociale care vin în conjuncţie cu scopurile reabilitării centrelor istorice?

Care pot fi temeiurile unei alianţe dintre acestea şi structurile de specialitate ce intervin în asemenea operaţiuni?

Cum se poate face ca revitalizarea vechilor cartiere să nu se răsfrângă negativ asupra proceselor şi structurilor sociale dezvoltate în decursul timpului în zonele de intervenţie?

Experienţa arată că din punct de vedere metodologic avem de ales între o strictă preocupare pentru conservarea fizică a patrimoniului, chiar dacă de efectele acesteia se va bucura doar un anumit segment al populaţiei, şi între o conservare „socială" ce priveşte în cadrul noţiunii de patrimoniu istoric şi fenotipul social.

Între aceste două opţiuni, ce definesc fără îndoială extremele unui câmp larg de acţiune, managerul reabilitării trebuie să opteze, fie mergând spre o extremă sau alta, fie găsind o cale de mijloc, dar fără îndoială cunoscând în prealabil plusurile şi minusurile pentru a evalua optimul posibil pentru o situaţie dată.

În acelaşi timp conducătorul operaţiunii trebuie să fie conştient că face o opţiune strategică pentru unii sau alţii dintre posibilii săi aliaţi; corporaţii publice sau private, promotori sau proprietari imobiliari, grupuri civice sau consilii locale. De asemenea, operaţiunea va fi la rândul ei marcată de procedee şi etapizări în conformitate cu opţiunea strategică adoptată.

Indiferent însă de forţele sociale şi economice care îl pun în valoare, de patrimoniul istoric al centrelor istorice trebuie să se poată bucura fără restricţii secţiuni cât mai largi ale societăţii. Aceasta duce la o necesară conciliere a intereselor economice ale promotorilor cu cele ştiinţifice ale specialiştilor, de o parte, cu cele social-culturale ale societăţii şi mai ales ale comunităţii locale.

„Reabilitarea vechilor cartiere trebuie concepută şi dusă la îndeplinire astfel încât, ori de câte ori este posibil, aceasta să nu ducă la schimbări majore în structura socială a locuitorilor. Toate secţiunile societăţii trebuie să se bucure de beneficiul restaurărilor efectuate din fondurile publice."[5]

SERGIU NISTOR

---

[4] O pledoarie în acest sens o face Regis Neyret în *„Les Quartiers Anciens – pour qui?"*, Simposium International „Contribution à l'Inventaire Standard des Monuments d'Architecture", Praha 1969, pp 149–157.

[5] Consideraţiile Congresului de la Amsterdam asupra Patrimoniului Arhitectural European – 1975.

http://patrimoniu.gov.ro

O FĂRĂDELEGE – REPICTAREA BISERICII BĂLTENI

În comuna Bălteni, jud. Dâmbovița, la circa 40 km de capitală, pe drumul București – Târgoviște, biserica, proaspăt zugrăvită, arborează deasupra ușii de intrare o pisanie scrisă cu grijă: „Această sfântă și Dumnezeiască biserică a fost pictată gratuit de Olga Greceanu în anul 1946 și repictată de aceeași pictoriță cu osteneala enoriașilor din satul Bălteni în anul 1972. În anul 1992 s-a repictat de către pictorul Vîlcu Nicolae cu ajutorul enoriașilor din Bălteni și osteneala Consiliului parohial (...) îndrumat de preot paroh Stancu Ștefan".

Este mărturisirea unei „fărădelegi". Vechea expresie românească se potrivește aici perfect uciderii, distrugerii unui valoros monument artistic, menit să trăiască peste secole pentru a dovedi valoarea creației picturale autohtone.

Să mă explic: cine a fost Olga Greceanu? În perioada dintre cele două războaie era una dintre cele mai cunoscute pictorițe ale României. Născută în 1890, a învățat pictura murală în Belgia, Franța și Italia, călătorind pentru studii până în Egipt și America. A realizat mari ansambluri de pictură monumentală, care pot fi văzute și acum, la Institutul de Arhitectură din București, (compozițiile „Ctitorii Bucureștilor" și „Legenda meșterului Manole", de peste 100 mp, fiecare, datând din 1937, frescele exterioare de la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Piața Aviatorilor, din 1942, frescele din clădirea Sinodului și mozaicurile de pe fațada bisericii mănăstirii Antim, lucrate între 1933 și 1960.

În același timp, Olga Greceanu a avut expoziții personale și a participat la Saloanele Oficiale din București ca și la expozițiile internaționale de la Barcelona, din 1929, Paris, din 1937 și New York, din 1939, la ultima cu un panou reprezentând „Unirea Țărilor Române sub Mihai Viteazul".

Olga Greceanu a scris și cărți, studii fundamentale despre artă, cum sunt: *Compoziția murală, legile și tehnica ei* (1935), *Specificul național în pictură* (1939) și altele.

A luptat alături de colegii ei de breaslă pentru drepturile artiștilor, inițiind prima „Asociație a femeilor pictore", în 1914, și fiind printre membrii fondatori ai „Sindicatului Artiștilor Plastici din România", 1924.

Prin tot ce a scris și a pictat, Olga Greceanu și-a manifestat convingerea că cea mai înaltă expresie a artelor plastice este pictura religioasă, însuflețită de cele mai pure idealuri, pe care le poate transmite prin linii și culori.

Străduindu-se să pătrundă cât mai adânc sensurile imaginilor sacre, Olga Greceanu a studiat îndelung textele sfinte, scriind ea însăși un *Dicționar Biblic Ortodox* (între anii 1930–1960), al cărui manuscris l-a dăruit Bibliotecii Sinodului.

Cu permisiunea Patriarhiei, Olga Greceanu lua cuvântul în biserici, explicând praznicul zilei sau viețile sfinților, în cuvinte simple dar pline de farmec.

Inevitabil, în timpul dictaturii comuniste, o astfel de personalitate trebuia să fie ștearsă din paginile istoriei, cu tehnica atât de bine descrisă de Orwell în *1984*.

Cărțile ei din biblioteci au fost dosite, picturile din instituții publice văruite, așa cum s-a întâmplat cu frescele reprezentând „Răstignirea", de la Judecătoria din Str. Știrbey Vodă, sau cu cea de la Primăria din Piața Amzei, ca și cu ansamblul de fresce de la Primăria din Banu Manta, în care apăreau scene din vechiul București dar și chipul Regelui.

La conacul ei din comuna Bălteni, jud. Dâmbovița, au fost scoase în curte și arse cărțile și tablourile, iar pereții pictați în frescă au fost dărâmați. O mare compoziție, „Primăvara", nu mai poate fi văzută astăzi decât în fotografie. În conac a fost instalată o fabrică de brânză, care a fost însă abandonată ca nerentabilă, încât ce ar fi putut deveni un muzeu memorial Olga Greceanu a ajuns numai paragină.

Rămăsese biserica satului Bălteni, pictată de Olga Greceanu între 1945 –1946, cu mâna ei, cu culori cumpărate de ea, și având-o ca ajutoare pe cumnatul ei, pictorul-profesor Eduard Săulescu, și pe prietena și colaboratoarea ei, sculptorița Teodora Cernat Popp, văduva pictorului Sabin Popp.

Pictarea bisericii era un act de mare pietate în anii grei de după război, iar pentru Olga Greceanu avea și semnificația unei supuneri, unei plecări în fața voinței Divine după o mare durere: în bombardamentele din aprilie 1944 îi fusese

http://patrimoniu.gov.ro

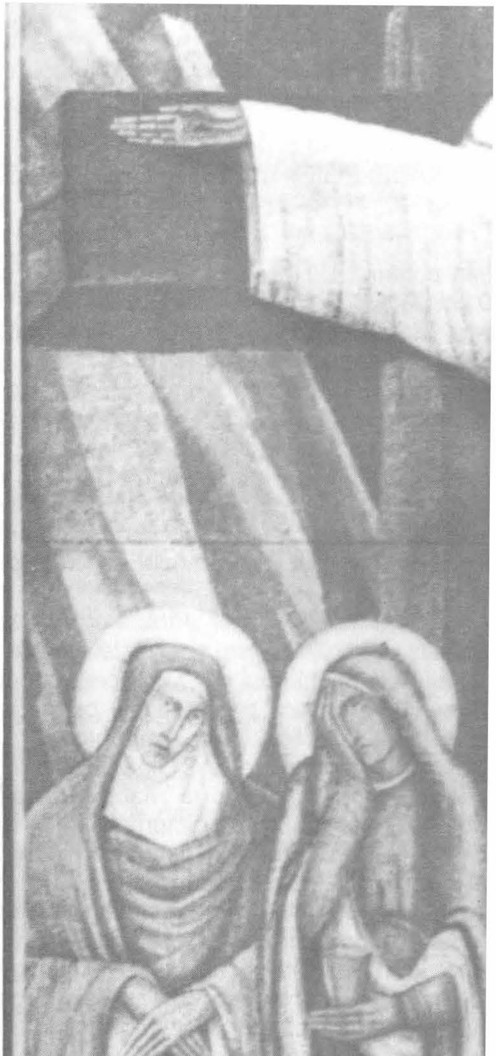

distrus atelierul, în care tocmai strânsese lucrările ei de o viață, după o mare expoziție retrospectivă care umpluse toate sălile Dalles.

Pictura bisericii din Bălteni era singurul ansamblu complet de decorație religioasă realizat de Olga Greceanu. Spațiul nu prea mare și bine luminat alcătuia un tot unitar, în care fiecare scenă și fiecare sfânt erau concepuți pentru locul care-i era destinat, toată pictura interiorului for-

http://patrimoniu.gov.ro

mând ca un singur covor, din pridvor și până în altar. În plus, pictorița dăruise bisericii și o serie de icoane lucrate de ea.

După cum spune pisania, Olga Greceanu revenise la Bălteni în 1972, pentru a repara ce se stricase între timp în pictura bisericii. De atunci

http://patrimoniu.gov.ro

au trecut doar două decenii, atât de puţin faţă de secolele de când durează picturile bisericilor moldoveneşti, ca să nu mai vorbim de mulţimea monumentelor din străinătate.

Cum a fost posibil ca oamenii din comuna Bălteni să nu dorească să restaureze pictura bisericii lor, care fără îndoială avusese pe alocuri de suferit de pe urma cutremurelor şi a igrasiei? Ei au preferat să adune bani şi să tocmească un oarecare ca să acopere o operă de artă de certă valoare cu o pictură care poate fi calificată în cel mai bun caz naivă?

Vina nu poate fi dată pe cetăţenii comunei, lipsiţi de cultură artistică, ci se răsfrânge imediat asupra şcolii şi a întregii propagande din anii ateismului care i-a lipsit pe aceştia de educaţie şi în primul rând de nepreţuita tradiţie a artei populare autentice, (nu cea falsificată festivist de Cântarea României) a cărei practicare făcea din cel mai umil cioban un om de un gust rafinat. Autorităţile comunei intră în aceeaşi categorie năpăstuită, care a avut parte de un învăţământ în care cultura artistică, necesară modelării unei personalităţi independente, era cu grijă evitată. Dar unde este profesorul de desen, trecut prin Academia de Artă şi care nu avea nevoie să fi învăţat la facultate despre Olga Greceanu ca să-şi dea seama de calitatea picturii ei? Unde este aprobarea Comisiei de Pictură Bisericească a Patriarhiei, al cărei aviz calificat ar fi trebuit să se opună unei astfel de lucrări? Şi, în sfârşit, unde e Legea Patrimoniului Naţional, ale cărei reglementări să îngrădească libertatea de a distruge valorile trecutului?

De mulţi ani, la intrarea bisericii din Bălteni, (ca şi a absolut tuturor bisericilor din ţară) ar fi trebuit să fie afişat istoricul monumentului, cu explicaţiile necesare, atât pentru străinii care-i calcă pragul cât şi pentru localnicii din diferite generaţii, pentru ca aceştia să-şi respecte şi să-şi iubească avuţia...

Dar câte alte fărădelegi s-or fi petrecând acum în toată ţara, fără să ştim?

ADINA NANU

http://patrimoniu.gov.ro

CERCETĂRI ARHEOLOGICE LA MĂNĂSTIREA POLOVRAGI

Izvoarele documentare şi pisania pictată în pronaosul bisericii mănăstirii Polovragi conţin date preţioase privind începuturile acestui monument. Biserica a fost zidită „din temelia ei" de către Danciul Pârâianul, mare postelnic, în timpul lui Matei Basarab, prima atestare documentară datând din iulie 1648.[1] Înzestrată de ctitor cu danii, ea a fost închinată Sf.Mormânt de la Ierusalim. Se cunosc acte privind stăpânirile mănăstirii din anii 1650, 1662, 1671, 1691. În anul 1693, la propunerea patriarhului Dositei al Ierusalimului şi a urmaşilor lui Danciul Pârâianul, Constantin Brâncoveanu ia mănăstirea Polovragi asupra sa, făcând-o metoh al mănăstirii Hurez, în schimbul sumei de 1500 taleri cu care urmau să se înnoiască chiliile mănăstirii Sf. Gheorghe din Bucureşti, închinată şi ea la Sf. Mormânt.[2] Din iniţiativa egumenului Ioan de la Hurez, s-au făcut o serie de lucrări pe care pisania pictată la 11 septembrie 7212 (1703) le specifică astfel: „ca de iznoavă le-au ridicat şi cu înfrămseţarea zugrăvelei o au impodobit şi slomnul acesta al bisericii l-au făcut".[3]

Cu toate amănuntele pe care le cuprind izvoarele scrise – în special pisania – se cere clarificat mai bine înţelesul expresiei acesteia din urmă conform cărora Danciul Pârâianul „n-au apucat a o isprăvi nici a o împodobi". Ţinând seama de atestările documentare care acoperă întreagă a doua jumătate a sec. XVII, dovedind că mănăstirea funcţiona, se poate considera că biserica a fost construită în preajma anului 1648, lucrările începute în 1693 constând în reparaţii impuse de starea de paragină în care ajunsese mănăstirea, unele adaosuri şi transformări la biserică şi desigur şi la clădirile incintei şi, în fine, zugrăvirea lăcaşului, terminată în 1703.

S-a presupus vieţii monastice de la Polovragi o vechime mai mare.[4] A fost emisă ipoteza[5] că această ctitorie a lui Danciul Pârâianul a fost precedată de o alta, datând din 1504–1505, a fraţilor Radu Comis şi Petru Spătar, fiii lui Danciul, care stăpâneau la acea dată şi satul Polovragi.[6] Ea se bazează pe două inscripţii, una aflată la Igoiu, alta găsită la Baia de Fier, (aceasta din urmă datată 7013 – 1504/1505), inscripţii ale unei biserici având acelaşi hram cu cea a mănăstirii Polovragi.

Desigur că această ipoteză trebuie verificată, printr-o amănunţită cercetare a tuturor izvoarelor scrise, după cum se cere şi confirmată arheologic.

Cercetările arheologice efectuate la mănăstirea Polovragi, în scurte campanii din august 1971, 1972, aprilie şi iunie 1973, au urmărit obţinerea unor date arheologice privind evoluţia acestui ansamblu monumental. Săpăturile au fost concentrate asupra a două principale obiective: biserica şi incinta, în special partea sa de vest, la care se adaugă bisericuţa bolniţei. La biserică, secţiunii trasate în 1971, între absida altarului şi latura estică a incintei, şi sondajelor din 1971 şi 1972, de la limita între pridvor şi pronaos sau de pe latura nordică, la est de absidă, li s-au adăugat, în 1973, o secţiune longitudinală în interior, străbătând naosul, pronaosul şi pridvorul, iar la exterior sondajele în axul absidei nordice, în dreptul limitei dintre naos şi pronaos (spre N) şi pe latura sud, având în centru limita estică a absidei.

---

[1] cf. Aurelian Sacerdeţeanu, *Mănăstirea Polovragi,* în BMI, an XXXIX, nr. 1, 1970, p. 42, unde se reproduce şi textul pisaniei.

[2] Al. Ştefulescu, *Polovragi,* Tg. Jiu, 1906, p. 63–68, 91–108.

[3] A. Sacerdoţeanu, *op. cit.*, p. 42.

[4] Ibidem.

[5] Şt. Andreescu, *Data zidirii Polovragilor,* în „Mitropolia Olteniei" XV, 1963, p. 922–925, idem, *Ctitorii de la Polovragi,* în „Mitropolia Olteniei", XVI, 1964, p. 231–235, R. Creţeanu, Şt. Andreescu. *„O inscripţie necunoscută din sec. XVI şi problema începuturilor mănăstirii Polovragi"*, Craiova, 1968, p. 64 (Acad. RSR, Centrul de istorie, filologie, şi etnografie, Craiova. Comunicări, seria istorie, XV).

[6] DIR, B. Ţara Românească, veac XVII, vol. I, p. 30 (nr. 26).

http://patrimoniu.gov.ro

În privința incintei, după sondajele efectuate în 1971, pe latura dinspre vest, au fost practicate în 1973, pe lângă o secțiune și sondaje la exterior, spre vest, o secțiune longitudinală prin beci și alta, orientată E-V, prin încăperea de la intrarea acestuia, prelungită în curtea mănăstirii.

Trebuie de la început subliniată sărăcia materialului arheologic. Puținele fragmente ceramice descoperite sunt târzii – sec. XVIII și mai ales XIX – și provin din straturi de umplutură. Datorită acestei situații, este greu de ajuns la concluzii privind cronologia absolută pe baza materialelor arheologice.[7]

Situația stratigrafică este în linii esențiale asemănătoare pe întreg cuprinsul incintei. Pământul viu, castaniu cu nuanțe gălbui, conținând pietriș, se află față de actuala suprafață la adâncimi ce variază în general între 0,85–1,00 m, ajungând uneori până la 1,40 m cantitatea de pietriș incluzând și pietre relativ mari, crește la adâncimi mai mari. Deasupra pământului viu se află un strat de humus cenușiu-castaniu, rar pigmentat cu urme de cărbune sau arsură, având în general grosimea de aproximativ 0,40 m, strat depus într-un răstimp foarte îndelungat, scurs până la construirea mănăstirii. Lipsa materialelor arheologice face dificilă o încadrare în timp a acestei depuneri; în împrejurimi viețuirea omenească s-a manifestat din timpuri străvechi (lăsând la o parte urmele paleolitice din peștera situată în Cheile Oltețului, trebuie amintită așezarea și fortificația dacică situate la nord de mănăstire), iar vechimea atestată a satului coboară cel puțin până în sec. XV.[8] A pune în legătură depunerea amintită cu vreo anumită perioadă este însă hazardat. Peste stratul la care ne-am referit se află un altul, cenușiu cu nuanțe castanii pigmentat cu granule de cărămidă (și foarte rar cu urme de moloz), strat a cărui grosime variază în diferite locuri între 0,10–0,15 și 0,40 m; la partea sa superioară se află nivelul de construcție a actualei biserici. În interiorul acesteia, stratului menționat i se suprapun straturi de nivelare alternând cu straturi de moloz, reflectând anumite lucrări de transformare. La exterior i se suprapune un strat gros de 0,20–0,30 m (în cadrul căruia se pot pe alocuri distinge două niveluri) de pământ cenușiu cu aspect granulos, pigmentat cu urme de moloz și cărămidă, peste care se află solul vegetal recent.

Săpăturile efectuate în jurul bisericii și în interiorul ei au dus la descoperirea fundațiilor unui edificiu anterior. Aceste fundații au apărut în cinci sondaje plasate în diferite puncte, lipsind numai în sondajele de la limita dintre pronaosul și pridvorul bisericii actuale. La est de absida altarului, fundația anterioară, adâncă de cca. 1 m și lată de aproximativ 1,20 m, mai îngustă în partea inferioară, din bolovani de piatră legați cu mortar relativ slab, de culoare gălbuie, este alăturată fundației actualei biserici. În celelalte puncte, pe laturile de nord și sud, fundația bisericii existente se suprapune vechii fundații, cu care are un traseu apropiat, nu însă întru totul identic. Pe latura de nord, fundația veche, cu o adâncime mică – 0,35–0,40 m – este ieșită în raport cu cea actuală cu distanțe ce variază între 0,20 și 0,45. Pe latura sud (în singurul sondaj care a surprins-o aici) fundația veche, adâncă de 0,95 m, este numai cu puțin ieșită față de cea actuală, care i se suprapune, având o adâncime mult mai mică; cele două fundații sunt net diferențiate și aici. În interior, o fundație anterioară orientată N-S, lată de 1,50 m, a fost descoperită în partea de est a naosului (la aproape 5 m de limita sa vestică). Din dispunerea fundațiilor descoperite se conturează un plan triconc, având față de cel al bisericii actuale absida estică mai alungită iar cele laterale situate puțin mai la vest (după cum o arată amplasarea fundației transversale descoperite în naos, care trebuia să lege fundațiile zidurilor de nord și sud ale naosului la est de turlă, ca și poziția fundației de absidă descoperită la nord, puțin mai spre vest de absida bisericii actuale). În raport cu vechile fundații, biserica actuală se află puțin mai la sud (diferența fiind însă foarte mică, 20–40 cm). Vechile fundații nu au fost descoperite în dreptul pridvorului, dovadă că limita lor vestică corespunde, cu limita vestică a pronaosului actual.

Descoperirea acestor vestigii ridică mai multe probleme. Ne putem întreba dacă ele sunt fundațiile bisericii căreia îi fuseseră destinate pisaniile din 1504/1505, de la Igoiu și Baia de Fier.

[7] La sărăcia materialelor arheologice se adaugă sărăcia mormintelor descoperite. În sondajele de la exteriorul bisericii au fost descoperite (în S. II sud – S.V., s. XVII), 2 morminte și o reînhumare, fără inventar, exceptând unul din morminte (din s. V) datat după inscripția de pe cărămidă în 1892. În interior, în partea stângă a pronaosului, la cca. 0,40 m N de axul longitudinal, a fost descoperit un cavou zidit din cărămidă, având lungimea de 2,50 m și lățimea de cca. 0,90 m. Bolta era în întregime distrusă, iar cavoul golit de două înmormântări ulterioare succesive, dintre care doar ultimul schelet se păstra integral. Nici aceste morminte n-au avut inventar.

[8] Prima atestare documentară cunoscută a *satului* Polovragi datează din 1480 (D.I.R., B. Țara Românească, vol. I, Buc. 1966, p. 273, nr. 170).

http://patrimoniu.gov.ro

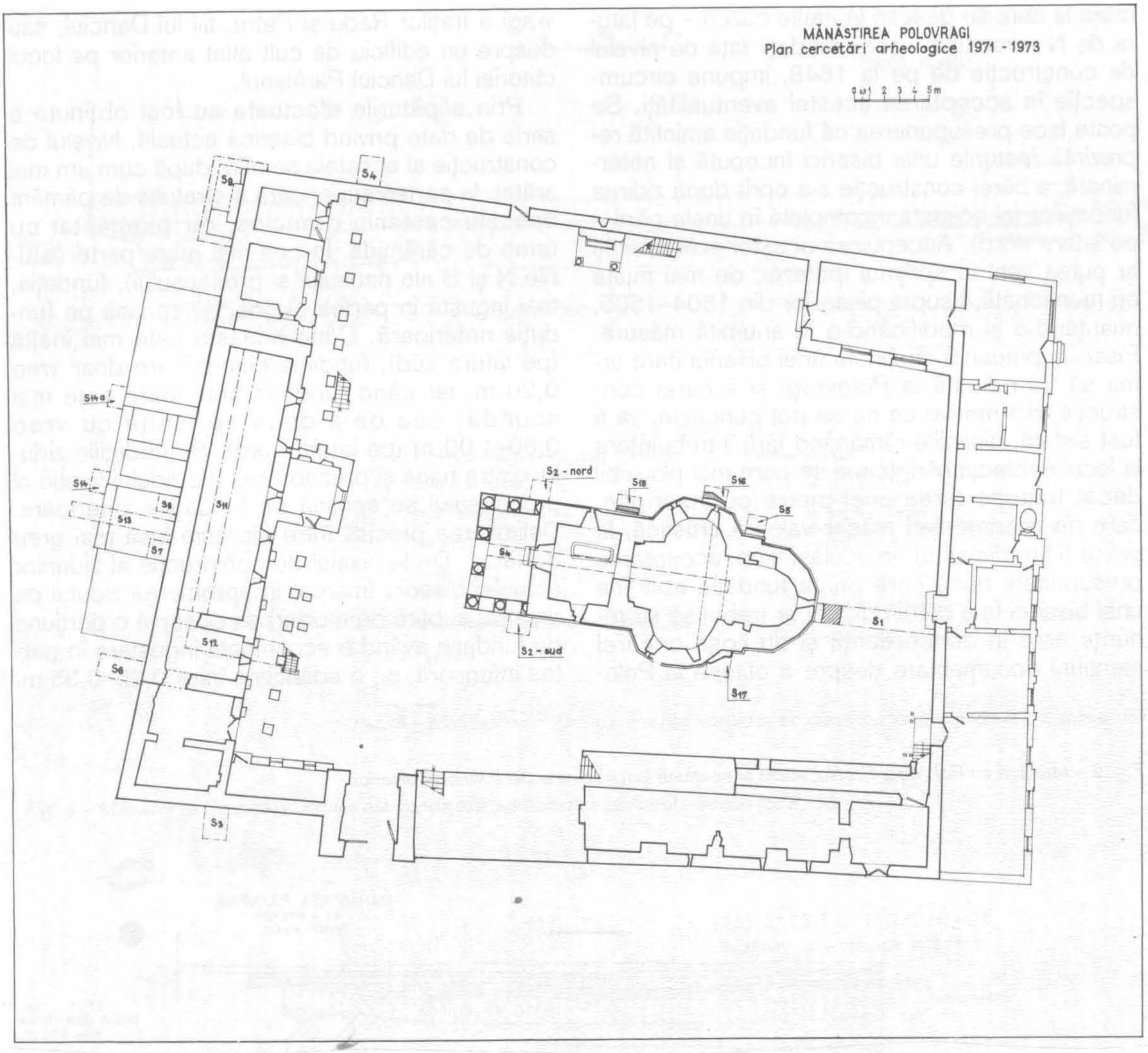

Fig. 1 – Mănăstirea Polovragi. Planul săpăturilor arheologice (1971–1973)

După cum am arătat, materialele arheologice care să permită o datare pe această bază, lipsesc. Fundaţia amintită este prima construcţie ridicată pe acel loc, anterioară bisericii actuale. Trebuie de la început respinsă eventualitatea că fundaţiile anterioare ar putea reprezenta resturile bisericii ctitorite de Danciul Pârâianul. După cum am văzut, izvoarele documentare atestă că aceasta a funcţionat în întreaga a doua jumătate a sec. XVII, lucrările iniţiate în 1693 fiind numai refaceri și adăugiri (transformări care se verifică, după cum vom arăta, și arheologic). De altfel, analiza caracteristicilor arhitectonice ale bisericii nu permite în nici un caz o datare târzie. Așadar, fundaţiile descoperite sunt ale unei construcţii anterioare mijlocului secolului al XVII-lea; este posibil ca ele să dateze chiar de la începutul sec. al XVI-lea. Actuala biserică nu este prima construcţie care a existat pe locul respectiv, fiind precedată de o alta.

Trebuie remarcat că în nici unul din sondajele în care a apărut vechea fundaţie nu se observă urmele unei demolări a ei. Acest lucru ar putea fi, eventual, explicat printr-o curăţare și răzuire perfectă a terenului, efectuată de constructorii lăcașului de la mijlocul sec. XVII, dar adâncimea

http://patrimoniu.gov.ro

mare la care se găsesc în multe cazuri – pe latura de N – resturile vechii fundaţii faţă de nivelul de construcţie de pe la 1648, impune circumspecţie în acceptarea acestei eventualităţi. Se poate face presupunerea că fundaţia amintită reprezintă resturile unei biserici începută şi neterminată, a cărei construcţie s-a oprit după zidirea fundaţiilor (şi aceasta incompletă în unele părţi – pe latura nord). Acceptarea acestei eventualităţi ar putea veni în sprijinul ipotezei, de mai multe ori menţionată, asupra pisaniilor din 1504–1505, nuanţând-o şi modificând-o în anumită măsură. Pisaniile puteau fi destinate unei biserici care urma să fie ridicată la Polovragi şi a cărei construcţie, din motive ce nu se pot cunoaşte, va fi fost sistată, pisaniile rămânând fără întrebuinţare la locul confecţionării (ceea ce pare mai plauzibil decât transportarea unei pietre cu inscripţie, care nu prezintă nici măcar valoare artistică, la peste 6 km distanţă). În acelaşi timp, acceptarea presupunerii după care prima fundaţie aparţine unei biserici la a cărei ridicare ar trebui să se renunţe este în concordanţă şi cu lipsa oricărei menţiuni documentare despre o ctitorie la Polovragi a fraţilor Radu şi Petru, fiii lui Danciul, sau despre un edificiu de cult aflat anterior pe locul ctitoriei lui Danciul Pârâianul.

Prin săpăturile efectuate au fost obţinute o serie de date privind biserica actuală. Nivelul de construcţie al acesteia se află, după cum am mai arătat, la partea superioară a stratului de pământ cenuşiu castaniu granulos, rar pigmentat cu urme de cărămidă. În cea mai mare parte (laturile N şi S ale naosului şi pronaosului), fundaţia, mai îngustă în partea de jos, se sprijină pe fundaţia anterioară. Când aceasta este mai înaltă (pe latura sud), fundaţia bisericii are doar vreo 0,20 m, iar când fundaţia anterioară este mai scundă, cea de-a doua se înalţă cu vreo 0,60–1,00 m (pe latura nord). Şi fundaţiile zidului dintre naos şi pronaos sau ale zidului vestic al pronaosului se sprijină pe fundaţiile anterioare. Delimitarea precisă între ele este însă mai greu de făcut. De la nivelul de construcţie al zidurilor actualei biserici (marcat în apropierea zidului de un strat subţire de mortar) se observă o porţiune de fundaţie având o accentuată îngustare în partea inferioară, pe o adâncime între 0,25–0,35 m.

Fig. 2 – Mănăstirea Polovragi Profilul sudic al secţiunii longitudinale din interiorul bisericii.

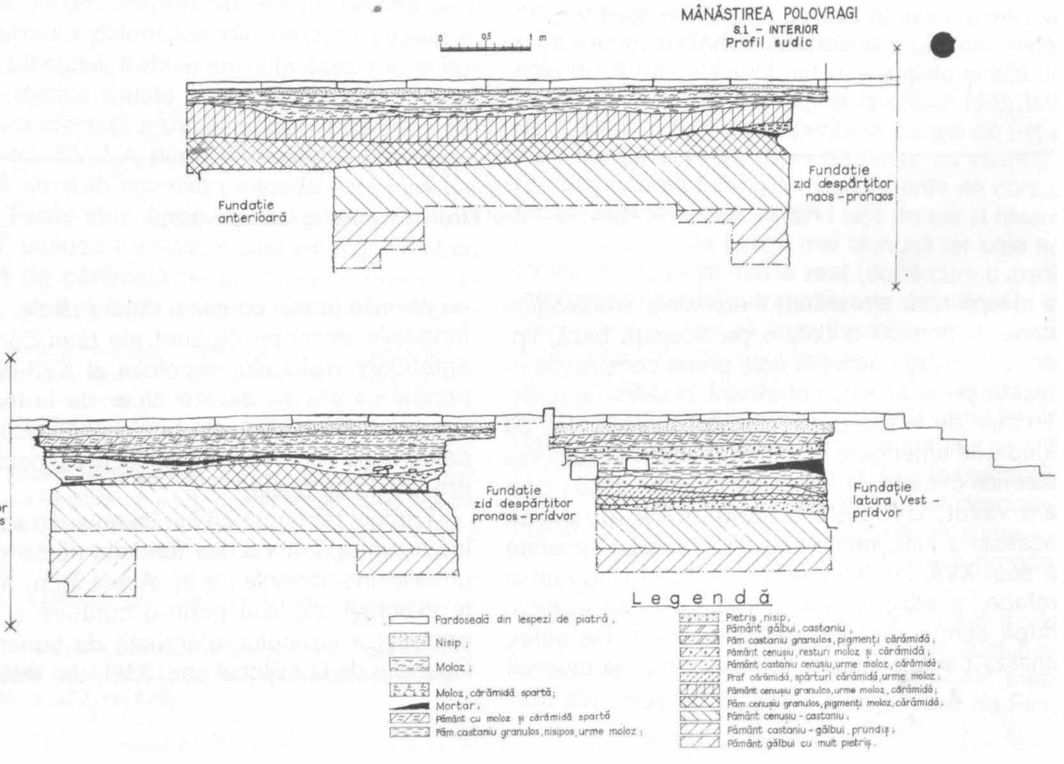

http://patrimoniu.gov.ro

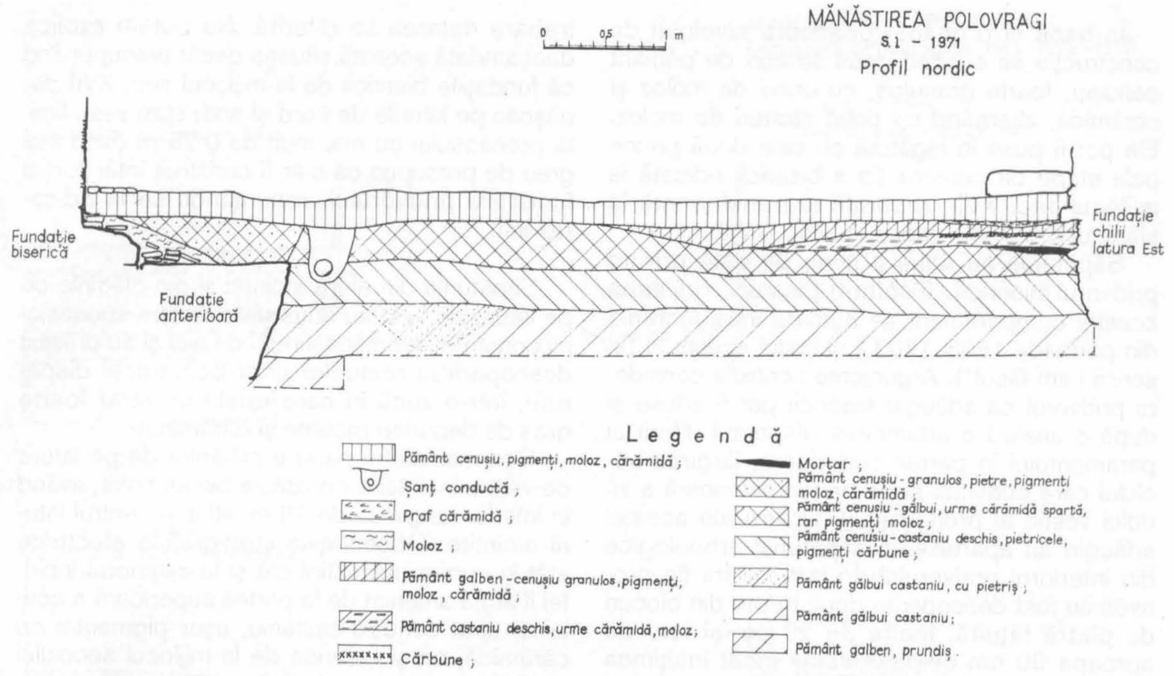

Fig. 3 – Mănăstirea Polovragi. Profilul nordic al secțiunii longitudinale de la est al bisericii.

Fig. 4 – Mănăstirea Polovragi. Profile ale sondajelor arheologice din jurul bisericii (S. 5, 16, 15, 17, 2).

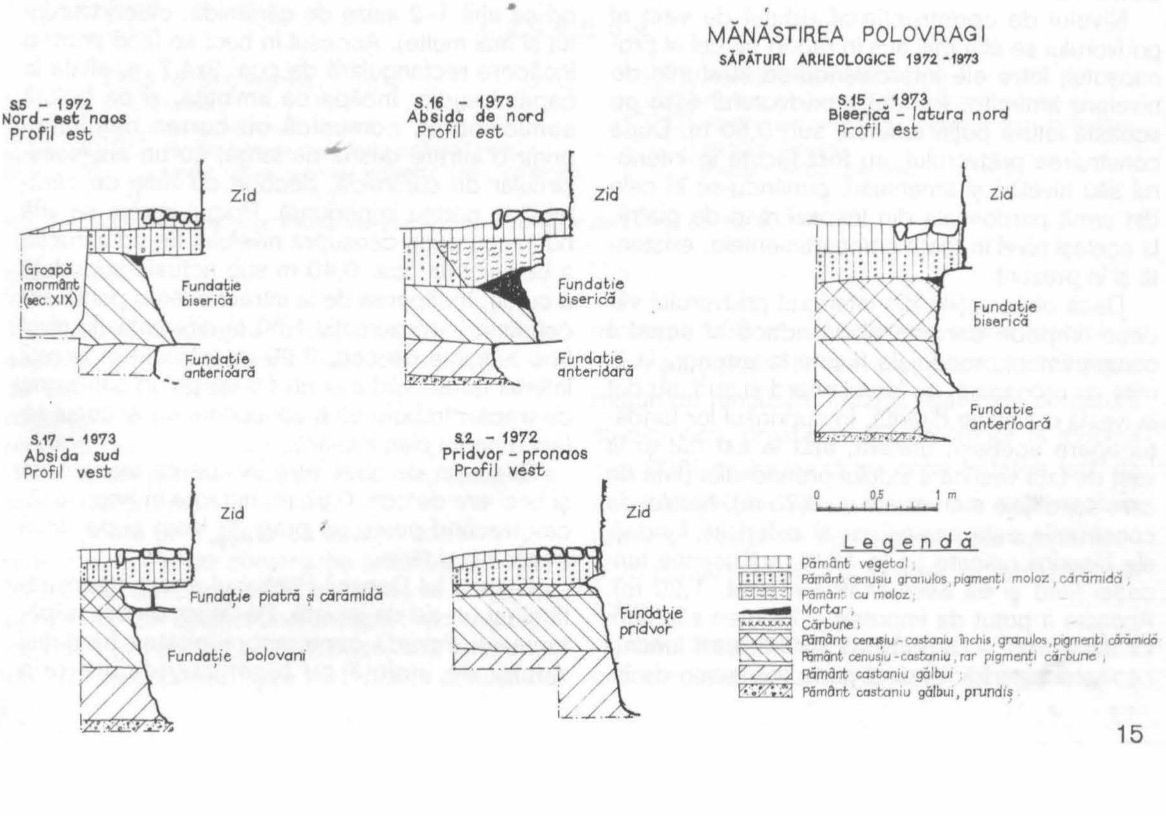

http://patrimoniu.gov.ro

În naos și pronaos, deasupra nivelului de construcție se succed două straturi de pământ cenușiu, foarte granulos, cu urme de moloz și cărămidă, alternând cu două straturi de moloz. Ele pot fi puse în legătură cu cele două principale etape de construcție a bisericii ridicată la mijlocul sec. XVII, reparată și transformată la sfârșitul sec. XVII – începutul sec. XVIII.

Săpăturile au adus o serie de date privind pridvorul bisericii. Conform pisaniei, ridicarea acestui compartiment se numără între lucrările din perioada 1693–1703 („slomnul acesta al bisericii l-am făcut"). Argumente pentru a considera pridvorul ca adăugat bisericii pot fi aduse și după o analiză a arhitecturii (aspectul diferit al paramentului în partea superioară, lărgirea soclului care continuă și pe partea exterioară a zidului vestic al pronaosului). Dovezi ale acestei adăugiri au apărut și în săpăturile arheologice din interiorul pridvorului. În fața intrării (în pronaos au fost descoperite două trepte din blocuri de piatră fățuită, înalte de 20 cm și late de aproape 30 cm dispuse astfel încât înălțimea treptei este de cca 16 cm. Nivelul de călcare corespunzător acestor trepte se află cu vreo 0,20–0,25 m mai sus decât nivelul de construcție al pronaosului: după ridicarea bisericii, în fața pronaosului au fost efectuate nivelări cu straturi subțiri de pământ de diferite nuanțe, în care se găsesc uneori bucățele de cărămidă sau urme de moloz.

Nivelul de construcție al zidului de vest al pridvorului se află mai sus în raport cu cel al pronaosului, între ele intercalându-se straturile de nivelare amintite. Fundația pridvorului este pe această latură puțin adâncă, sub 0,60 m. După construirea pridvorului, au fost făcute în interiorul său nivelări și amenajări, punându-se în cele din urmă pardoseala din lespezi mari de piatră, la același nivel în toate compartimentele, existentă și în prezent.

Dacă observațiile din interiorul pridvorului vădesc limpede caracterul de adaos al acestui compartiment, sondajele făcute la exterior, la limita cu pronaosul, pe laturile nord și sud, au dat la iveală o situație diferită. În cuprinsul lor fundația apare aceeași, unitară, atât la est cât și la vest de fața vestică a zidului pronaosului (față de care sondajele s-au extins cu 0,75 m). Nivelul de construcție este același cu al celorlalte fundații ale bisericii ridicate pe la 1648, adâncimea fundației fiind și ea asemănătoare (cca. 1,20 m). Aceasta a putut da impresia – înaintea săpăturilor din interior – că pridvorul are aceleași fundații cu restul bisericii, putând pune sub semn de întrebare datarea sa diferită. Nu putem explica deocamdată această situație decât presupunând că fundațiile bisericii de la mijlocul sec. XVII depășeau pe laturile de nord și sud, spre vest, limita pronaosului cu mai mult de 0,75 m (fiind mai greu de presupus că s-ar fi construit întâi parțial fundațiile pridvorului, renunțându-se la ridicarea lui).

Săpăturile din afara incintei și din clădirile de pe latura de vest au adus date asupra succesiunii construcțiilor mănăstirești de aici și au prilejuit descoperirea resturilor unor construcții dispărute, într-o zonă în care există un strat foarte gros de depuneri recente și dărâmături.

Cea mai veche parte a clădirilor de pe latura de vest a incintei o constituie beciul boltit, având în interior lungimea de 18 m, aflat în centrul laturii amintite. Observațiile stratigrafice efectuate atât în curtea mănăstirii cât și la exteriorul incintei îl arată amenjat de la partea superioară a aceluiași strat cenușiu-castaniu, ușor pigmentat cu cărămidă, ca și biserica de la mijlocul secolului al XVII-lea, ceea ce indică contemporaneitatea celor două construcții. Zidurile beciului, în interior, sunt construite din piatră legată cu mortar, rareori cu bucăți de cărămidă. La exterior (spre vest), partea aflată sub nivelul solului este din piatră, cu rare bucăți de cărămidă. Deasupra solului, paramentul zidului este aici din piatră și cărămidă în casete (între pietre de cel mai multe ori se află 1–2 asize de cărămidă, câteodată însă și mai multe). Accesul în beci se face printr-o încăpere rectangulară de cca. 3x4,7 m, aflată la capătul sudic. Încăperea amintită, și ea boltită semicilindric, comunică cu curtea mănăstirii printr-o intrare destul de largă, cu un arc semicircular de cărămidă, decorat cu zimți de cărămidă la partea superioară. Pragul intrării se află numai cu puțin deasupra nivelului de construcție a beciului (la cca. 0,40 m sub actuala suprafață a curții). Încăperea de la intrare avea o pantă accentuată – aproximativ 1,50 m diferență de nivel la o lungime de cca. 3,20 m; întrucât în pereții laterali nu se văd nici un fel de goluri sau urme de trepte, trebuie să presupunem că accesul se făcea pe un plan înclinat.

Diferența de nivel între încăperea menționată și beci era de cca. 0,55 m. Intrarea în beci se făcea trecând peste un prag de lemn și pe două trepte din zidărie.

Ctitoria lui Danciul Pârâianul a fost înconjurată și cu un zid de incintă. Pe latura de est, săpăturile au dovedit contemporaneitatea fundației zidului de incintă cu biserica ridicată prin

http://patrimoniu.gov.ro

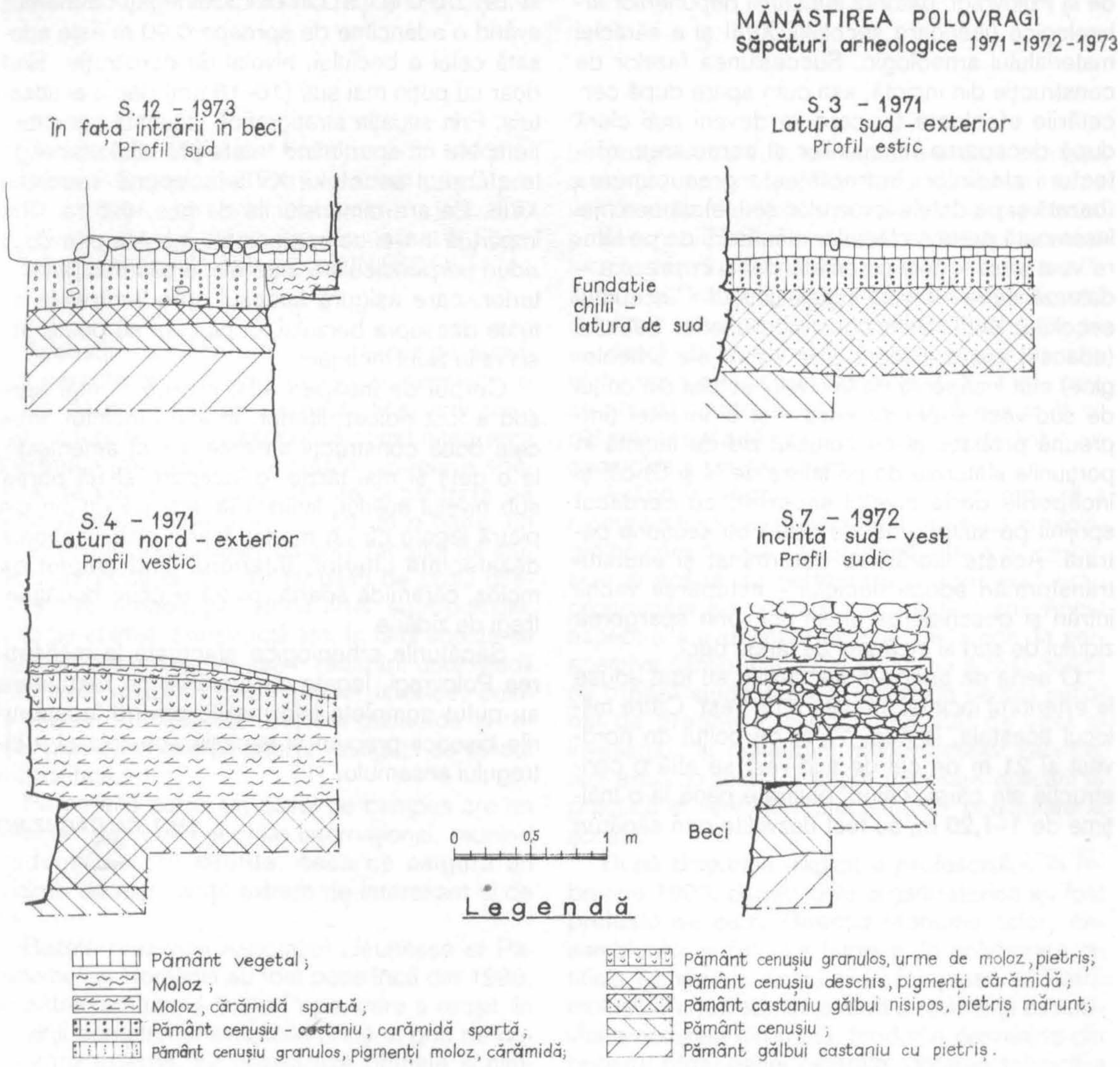

Fig. 5 - Mănăstirea Polovragi. Profile ale sondajelor arheologice din incintă (S. 12, 3, 4, 7).

1647–1648. Deasupra fundației se păstrează, în această parte, o porțiune înaltă de cca. 0,20 m de zidărie din piatră și cărămidă (piatra și cărămida apărând cum am văzut și în parametrul exterior al beciului). Deasupra acestei porțiuni, zidul este din piatră, ceea ce indică faptul că el a suferit transformări ulterioare.

Se poate presupune că aparțin aceleiași perioade resturile de construcție anterioare actualei incinte descoperite la exterior, în colțul de nord-vest. Ele aparțin unei încăperi rectangulare cu ziduri groase de 1,05–1,20 m, lată în interior de 2,71 m depășind spre vest incinta actuală cu aproape 1,80 m, din care se mai conservă în unele părți puțin din elevație, păstrând în interior rosturi de tencuială. În lipsa altor date de natură stratigrafică, presupunerea datării lor la mijlocul sec. XVII se bazează pe anterioritatea față de construcțiile incintei care se mai păstrează în prezent; nivelul de construcție este aproximativ 0,25 m mai jos decât al incintei, iar fundațiile mai adânci.

Este greu de stabilit, pe baze arheologice, o cronologie absolută a construcțiilor monastice

http://patrimoniu.gov.ro

de la Polovragi, datorită subţirimii depunerilor arheologice ulterioare secolului XVIII şi a sărăciei materialului arheologic. Succesiunea fazelor de construcţie din incintă, aşa cum apare după cercetările efectuate (şi care va deveni mai clară după decaparea tencuielilor şi cercetarea arhitecturii clădirilor) îndreptăţeşte presupunerea (bazată şi pe datele izvoarelor scrise) că cea mai însemnată parte a clădirilor mănăstirii de pe latura vest vest – cea cercetată până în prezent – datează de la sfârşitul secolului XVII – începutul secolului XVIII. Sunt construite ulterior beciului (adaosul apare evident şi în sondajele arheologice) atât încăperile de la nivelul solului din colţul de sud-vest şi cel de nord-vest al incintei (împreună probabil şi cu actualul zid de incintă în porţiunile alăturate de pe latura de N şi S) cât şi încăperile de la nivelul superior, cu cerdacul sprijinit pe stâlpi groşi de piatră cu secţiune pătrată. Aceste lucrări au determinat şi anumite transformări aduse beciului – astuparea vechii intrări şi deschiderea uneia noi, prin spargerea zidului de sud al încăperii de lângă beci.

O serie de adaosuri succesive au fost aduse la exteriorul incintei, pe latura de vest. Către mijlocul acesteia, la cca. 17 m de colţul de nord-vest şi 21 m de cel de sud-vest se află o construcţie ale cărei resturi, păstrate până la o înălţime de 1–1,20 m, au fost dezvelite prin săpături în 1972. Fundaţia, din bolovani legaţi cu mortar, având o adâncime de aproape 0,90 m este adosată celei a beciului, nivelul de construţie fiind doar cu puţin mai sus (16–18 cm) decât al acestuia. Prin situaţia stratigrafică, această construcţie apare ca aparţinând foarte probabil etapei de la sfârşitul secolului XVII–începutul secolului XVIII. Ea are dimensiunile de cca. 6x5 m, fiind împărţită în trei compartimente inegale prin două ziduri perpendiculare între ele, o uşă astupată ulterior, care asigură accesul spre încăperile situate deasupra beciului, după cum se poate observa în zidul incintei.

Corpul de încăperi aflat cu 4,5 m mai spre sud a fost ridicat ulterior, în afara incintei. Între cele două construcţii amintite a fost amenajată, la o dată şi mai târzie, o încăpere aflată parţial sub nivelul solului, limitată la vest de un zid din piatră legată cu un mortar foarte slab, încăpere dezafectată ulterior, interiorul fiind umplut de moloz, cărămidă spartă, piatră şi chiar bucăţi întregi de zidărie.

Săpăturile arheologice efectuate la mănăstirea Polovragi, legate de lucrările de restaurare au putut completa informaţiile privind începuturile bisericii precum şi evoluţia acesteia şi a întregului ansamblu.

GH. I. CANTACUZINO

http://patrimoniu.gov.ro

În perioada 15 iulie – 1 septembrie 1993 localitatea Drăuşeni, jud. Braşov, a fost gazda primului campus universitar european organizat în România de către Asociaţia „Jeunesse et Patrimone International", sub egida UNESCO.

1.

Această asociaţie are ca domeniu de activitate cercetarea şi restaurarea monumentelor istorice de orice natură – arheologice, arhitecturale, etnografice etc., scopul său fiind integrarea tineretului universitar în această categorie specială de activităţi. Campusurile organizate de „Jeunesse et Patrimoine" au, pe de o parte, un caracter multidisciplinar, datorită faptului că studenţii implicaţi provin din facultăţi de profil diferit: istorie, arheologie, istoria artei, antropologie, biologie-chimie, construcţii etc. În felul acesta se creează premisele necesare realizării unor studii complexe asupra monumentelor istorice, cultivându-se principiul cunoaşterii profunde şi totale, prin coroborarea unor investigaţii de strictă specialitate.

Pe de altă parte, un astfel de campus are un caracter european şi chiar internaţional, reunind studenţi din ţări diferite, ceea ce asigură un schimb de experienţă extrem de interesant şi de util.

Bazele prezenţei Asociaţiei „Jeunesse et Patrimoine" în România au fost puse încă din 1988, de către profesorul Radu Popa, care a reuşit, în condiţii complet nefavorabile oricărui gen de colaborare externă, să organizeze primele schimburi de studenţi în istorie între Franţa şi România – sub egida acestei asociaţii. După 1989, această activitate a devenit oficială, astfel că un număr destul de mare de studenţi români au beneficiat de scurte stagii de pregătire pe şantiere arheologice şi de restaurare din străinătate; în mod firesc a crescut şi numărul studenţilor străini care au lucrat periodic pe şantiere din România.

Pentru asigurarea cadrului organizatoric în vederea permanentizării şi extinderii acestui gen de acţiuni, în 1992 s-a înfiinţat în România o filială a Asociaţiei „Jeunesse et Patrimoine", care reuneşte studenţi de la facultăţile de istorie, istoria artei şi arhitectură, dar şi specialişti ai Direcţiei Monumentelor. În aceste împrejurări, a apărut posibilitatea organizării primului campus cu un program care, în principiu, s-a dorit complex şi adaptat programelor de acest tip agreate la nivel european. Iniţiativa a revenit de asemenea profesorului Radu Popa, care a pregătit această manifestare încă din 1992, fixând locul de desfăşurare la Drăuşeni. Opţiunea a fost determinată în primul rând de raţiuni ştiinţifice: aici urma să se deschidă un şantier de restaurare a ansamblului monumental din secolele XVIII–XVII, care se anunţă foarte interesant cu atât mai mult cu cât era prevăzută şi continuarea cercetărilor arheologice şi de parament.

Având în vedere problematica complexă a monumentului de arhitectură şi a sitului arheologic pe care acesta îl suprapune, etapa de cercetare şi aceea de restaurare propriu-zisă erau programate pe parcursul mai multor ani. Acest aspect şi-a avut importanţa lui, deoarece, în perspectiva şantierului de la Drăuşeni a fost gândit ca o bază studenţească, un fel de centru naţional de pregătire în domeniul atât de vast al investigării şi restaurării monumentelor istorice, aici existând toate condiţiile necesare aplicării în practică şi verificării cunoştinţelor acumulate la şcoală.

După dispariţia tragică a profesorului, în februarie 1993, demersurile organizatorice au fost preluate de către Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, în colaborare cu filiala română a Asociaţiei „Jeunesse et Patrimoine". Partea administrativă a revenit în exclusivitate acesteia din urmă, fondurile provenind din bugetul organizaţiei centrale; dotarea tehnică a şantierului şi asistenţa de specialitate au fost asigurate de către Direcţia Monumentelor.

Pentru organizarea preliminară şi desfăşurarea campusului, o contribuţie importantă şi-a adus Primăria comunei Caţa, care a pus la dispoziţie spaţiile de cazare şi a facilitat permanent aprovizionarea şantierului cu materialele necesare.

2.

La Drăuşeni au participat studenţi din Franţa, Italia, Elveţia şi România, al căror număr final s-a ridicat la 40: 14 străini şi 26 de români, aceştia din urmă organizaţi în două serii consecutive.

Programul campusului a avut drept punct principal efectuarea de săpături arheologice la

http://patrimoniu.gov.ro

Cetatea ţărănească din localitate, dar a inclus şi o serie de excursii la monumente istorice din apropiere, precum şi o parte teoretică destul de consistentă. Astfel, au fost vizitate Cetăţile ţărăneşti de la Caţa şi Homorod, Biserica fortificată de la Ioneşti (jud. Braşov), Biserica reformată de la Daia (jud. Harghita), şi oraşele Braşov şi Sighişoara. În ceea ce priveşte aspectul teoretic, acesta a constat într-o serie de discuţii (organizate ca şi mese rotunde) care şi-au propus familiarizarea studenţilor cu principalele date ale istoriei Transilvaniei şi cu peisajul arhitectural specific evului mediu din această parte a Europei; o altă temă generală a avut în vedere stadiul şi problematica cercetărilor arheologice şi de istoria artei din România, ceea ce a prilejuit interesante schimburi de păreri asupra metodelor şi tehnicilor utilizate în ţările de origine ale participanţilor.

3.

Activitatea principală a campusului a constat în cercetarea arheologică a monumentului de la Drăuşeni [1] care s-a dovedit, din acest punct de vedere, mult mai complexă şi mai interesant decât s-a crezut iniţial, oferinu-ne numeroase şi importante surprize.

Primele săpături arheologice la Cetatea ţărănească Drăuşeni au fost efectuate în anii 1973–1977, când s-a lucrat la întocmirea unui proiect de restaurare şi de asemenea s-au şi realizat lucrări de restaurare parţială a ansamblului [2]. Prin desfiinţarea fostei Direcţii a Monumentelor Istorice, în 1977, şantierul a fost în mod brutal închis, astfel că investigaţiile nu s-au putut finaliza ; o serie de probleme legate de construcţiile care s-au păstrat până în zilele noastre, dar şi de vestigiile anterioare acestora sau cronologia generală a complexului au rămas astfel nerezolvate. Cu toate acestea, s-a considerat că monumentul este cunoscut în datele sale esenţiale, subliniindu-se faptul că ceea ce a mai rămas de stabilit ţine de categoria detalii.

Vechile săpături au condus la obţinerea unor date importante asupra monumentului de arhitectură: basilica, datând din secolul al XIII-lea, a fost modificată ulterior în veacurile XV–XVII, în vederea fortificării – când a devenit o biserică cu o singură navă, iar turnul clopotniţei şi sanctuarul au fost suprapuse de galerii de apărare –, respectiv zidul de incintă aflat în jurul acesteia, prevăzut cu şase turnuri de apărare edificate în etape diferite, în perioada secolelor XV–XVII. De asemenea, a fost cercetat parţial cimitirul basilicii, aparţinând populaţiei *săseşti* din secolele XIII–XIV, şi s-a descoperit existenţa unor complexe anterioare, datate în a doua jumătate a secolului al XII-lea şi atribuite populaţiei *secuieşti* care a locuit în acea perioadă la Drăuşeşti: o biserică de mici dimensiuni, de tipul sală cu turn vestic şi absidă semicirculară – localizată pe partea de nord a bisericii actuale, şi cimitirul dezvoltat în jurul său, ambele suprapuse parţial de basilică şi de necropola acesteia.

Programul campaniei din 1993 a fost stabilit pornind de la acest stadiu de cercetare, propunându-şi ca principale obiective clarificarea unora dintre aspectele pe care săpăturile anterioare nu au reuşit să le rezolve din lipsă de timp. Pentru o primă fază a noii etape de cercetare s-a urmărit: stabilirea modului de închidere a navelor laterale spre est, verificarea fundaţiilor bisericii actuale, în special în zona corului şi absidei, delimitarea în suprafaţă a celor două necropole (pentru a se evita distrugerea acestora prin organizarea unui şantier) şi obţinerea unui profil stratigrafic longitudinal în incintă (în vederea sistematizării verticale) [3].

Principalele rezultate obţinute vizează evoluţia basilicii şi succesiunea orizonturilor funerare existente în actuala incintă.

a. *Basilica*. Săpăturile efectuate atât pe latura de nord cât şi pe cea de sud a bisericii au pus în evidenţă existenţa a două etape de construcţie, delimitate atât stratigrafic cât şi planimetric. Într-o primă etapă s-au realizat fundaţiile navelor laterale până în dreptul arcului de triumf actual; zidurile au o lăţime de 1,10 – 1,20 m şi sunt realizate din piatră de culoare gri-închis legată cu pământ negru amestecat cu lut galben. A doua etapă se caracterizează prin întrebuinţarea mortarului de var, în a cărui compoziţie intră o cantitate destul

---

[1] Cetatea ţărănească Drăuşeni este un asnsamblu de arhitectură şi artă medievală suficient de bine cunoscut specialiştilor, astfel că nu am considerat necesar să ne oprim asupra sa, fie şi pentru o prezentare cât de scurtă – cu atât mai mult cu cât acest material nu depăşeşete limitele unei informări generale.

[2] Marian Dumitrache, *Cetatea sătească din Drăuşeni, jud. Braşov, ansamblu de arhitectură medievală. Cercetări arheologice 1973–1977*, în „Cercetări Arheologice", III, 1979, p. 155–197; Sanda Ignat, *Studiu preliminar în vederea restaurării bisericii din Drăuşeni, judeţul Braşov*, în „Arhitectura", 1977, 6, p. 77–80.

[3] În partea a doua a desfăşurării săpăturilor, din colectiv au făcut parte şi colegii Medve Sandor (Târgu Mureş) şi Pascu Ioan (Sighişoara), cărora trebuie să le mulţumesc pentru ajutorul lor preţios, fără de care încheierea şantierului ar fi fost mult mai dificilă.

http://patrimoniu.gov.ro

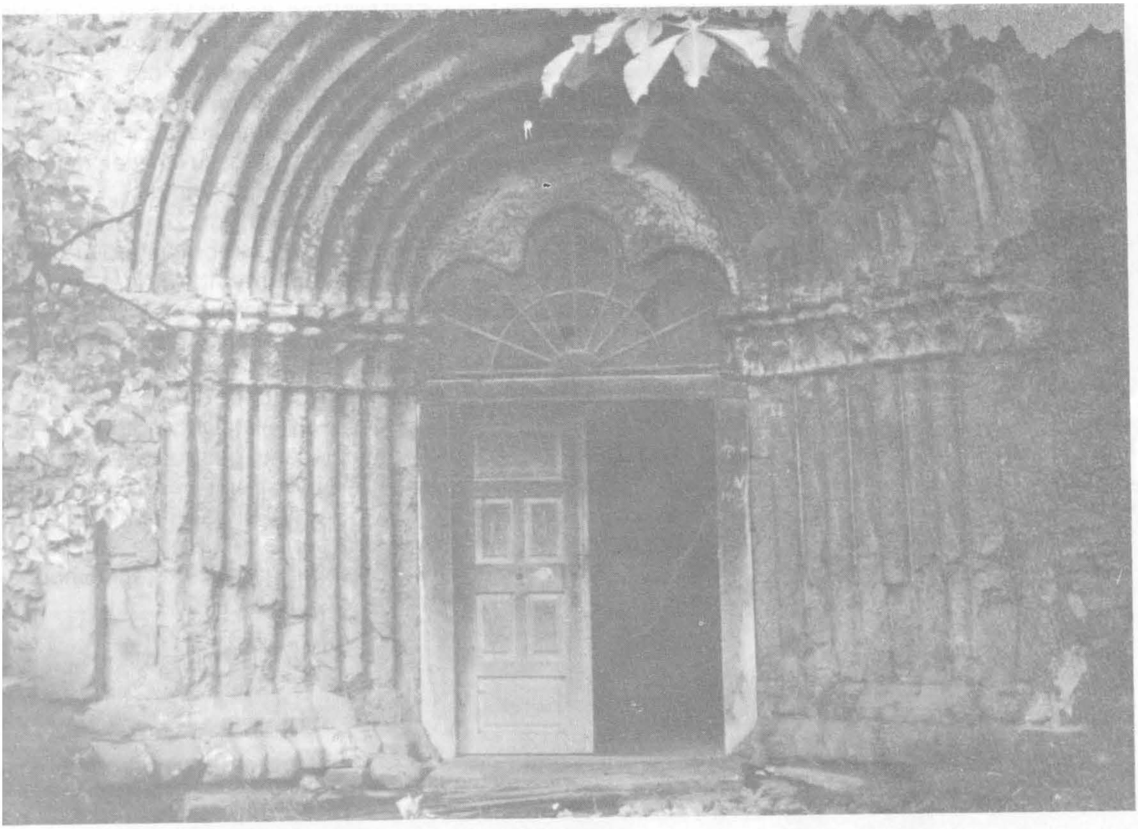

1. Portalul bisericii Drăușeni, sec. XIII

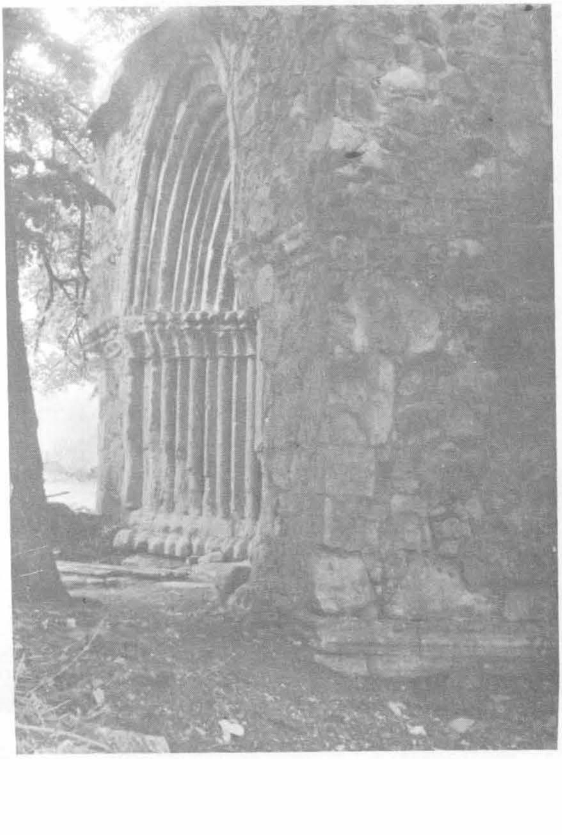

de mare de pietriș, și prelungirea navelor laterale spre răsărit – sau cel puțin a navei sudice. În această etapă s-au adosat zidăriei legate cu pământ contraforturi late de 0,50m pe toată lungimea acesteia, mai exact în dreptul fiecărei travei.

Corul și absida, în forma în care se păstrează astăzi, aparțin de asemenea etapei cu mortar, ca de altfel și fundația continuă pe care au stat stâlpii despărțitori dintre navele laterale și nava centrală, și care a devenit ulterior fundația bisericii fortificate.

Lungimea exactă a navelor laterale, presupusă anterior ca fiind aceeași cu lungimea navei actuale, ca și modul de închidere a acestora spre est, nu s-au stabilit în actuala campanie, deoarece, din lipsă de timp, săpătura nu s-a putut extinde în mod corespunzător.

2. Idem, vedere laterală

http://patrimoniu.gov.ro

b. În partea de est a peretelui exterior al absidei au fost descoperite *mai multe ziduri* lucrate din piatră legată cu mortar, care sunt, cel puţin în parte, anterioare basilicii. În stadiul actual al cercetărilor nu se pot determina exact nici cronologia acestor ziduri şi nici construcţiile cărora le-au aparţinut; în orice caz, acestea nu pot fi contemporane între ele, datorită dispoziţiei planimetrice care exclude orice relaţie coerentă şi pare să indice mai degrabă etape succesive. Precizăm faptul că unul dintre aceste ziduri este suprapus parţial de peretele actual al absidei.

c. Cea mai importantă contribuţie a acestei campanii constă în descoperirea unui *orizont de înmormântări în gropi cu nişă cefalică,* identificat în partea de est a bisericii, până la limita zidului de incintă. S-au cercetat nouă morminte – dintre care patru suprapuse parţial; scheletele, orientate aproximativ sud/vest – nord/est, sunt aşezate pe spate, cu capul uşor ridicat faţă de restul corpului, picioarele întinse cu călcâiele apropiate şi braţele întinse pe lângă corp şi paralel cu acesta, sau cu palmele aşezate pe capetele femurelor, respectiv îndoite din cot şi împreunate peste bazin sau abdomen. Remarcăm faptul că faţă de scheletele celorlalte cimitire investigate la Drăuşeni, acestea au un aer masiv şi lungimi care merg până la doi metri.

Poziţia oaselor – capul cu bărbia în piept, umerii ridicaţi, coloana vertrebrală şerpuită – sugerează faptul că înmormântarea s-a făcut în giulgiu, înainte de rigidizarea corpurilor. Gropile acestor morminte au în partea superioară o formă dreptunghiulară simplă, dar spre fund se îngustează treptat (în două-trei trepte orizontale) astfel încât la nivelul scheletului capătă exact forma corpului uman; lăcaşul pentru cap este întotdeauna rotunjit. Toate gropile se adâncesc în solul viu, galben lutos, şi datorită faptului că acesta coboară în pantă pe direcţia sud-vest – nord-est, scheletele se găsesc la adâncimi care variază între 1,30 şi 3,10 m.

3. Vedere din interiorul bisericii; pilonul nordic al arcului de triumf

http://patrimoniu.gov.ro

4. Necropola din secolul al XII-lea

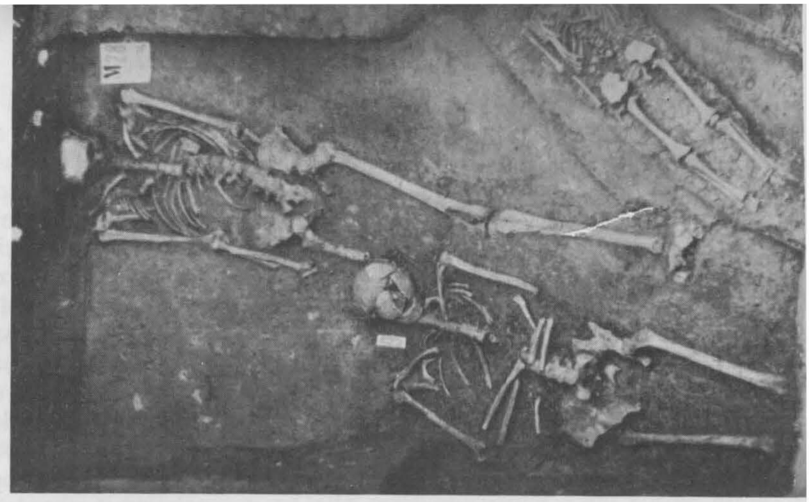

5. Morminte suprapuse aparținând secolelor XII-XV

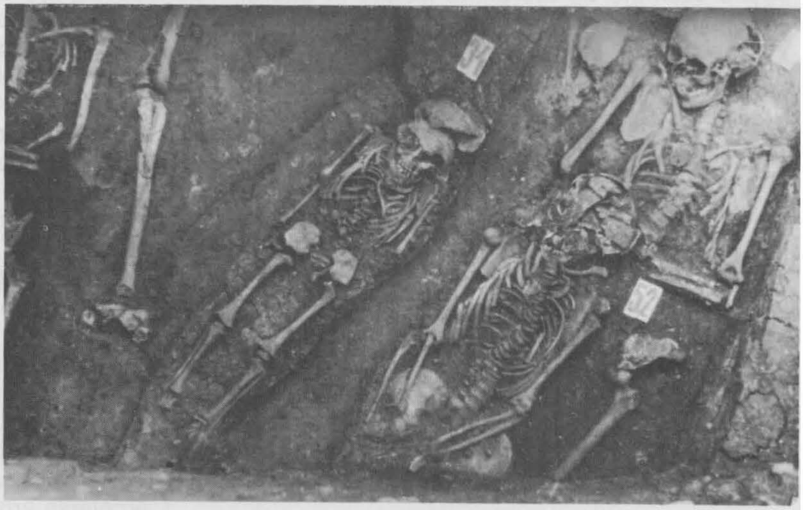

6. Fântână, secolul al XIII-lea

http://patrimoniu.gov.ro

Nu s-au descoperit obiecte de inventar, însă ritualul de înmormântare – şi în primul rând forma foarte specială a gropilor, ca şi observaţiile stratigrafice constituie tot atâtea elemente definitorii în sensul încadrării cronologice şi atribuirii etnice a necropolei.

Din punct de vedere stratigrafic, precizăm faptul că mormintele acestei serii sunt suprapuse şi parte distruse de cimitirul săsesc din secolele XIII–XIV, cercetat parţial în 1973–1977, din care am surprins în săpătură 13 morminte.

În ceea ce priveşte ritualul, acest tip de înmormântare este rarisim, şi nu cunoaştem decât puţine exemple de morminte izolate în cadrul unor mari cimitire din Ungaria (datate în secolele XI–XII), şi o singură necropolă care a fost descoperită în urmă cu câţiva ani la Feldioara, jud. Braşov[4] (datată în funcţie de obiectivele de inventar în ultima treime a sec. 12). Din punct de vedere etnic, aceste morminte sunt fără excepţie atribuite primilor colonişti de origine germană deplasaţi spre răsărit şi instalaţi de către regatul maghiar în teritoriile nou intrate sub stăpânirea sa. Pe baza analogiei perfecte pe care ne-o oferă necropola de la Feldioara şi ţinând cont de situaţia stratigrafică înregistrată, datăm mormintele de la Drăuşeni în aceeaşi perioadă a ultimei treimi a veacului al XII-lea, atribuindu-le primilor colonişti saşi aşezaţi pe valea Homorodului Mare.

Având în vedere punctul de referinţă pentru acest orizont funerar, considerăm firesc să-l nominalizăm drept „orizont funerar de tipul Feldioara", după locul care a fost pentru prima dată pus în evidenţă.

Implicaţiile acestei descoperiri sunt multiple, nu numai pentru ansamblul arhitectural de la Drăuşeni, dar şi pentru istoria localităţii şi, pe un plan mai larg, pentru istoria colonizării germane în Transilvania. În primul rând, documentează faptul că saşii s-au instalat la Drăuşeni nu după anul 1200, aşa cum s-a crezut până în prezent, ci aproximativ cu o jumătate de veac mai înainte, probabil îndată după mijlocul secolului al XII-lea. În al doilea rând, este demonstrat faptul că primii colonişti nu au nimic în comun cu bazilica romanică, care a început să fie construită mult mai târziu, într-o perioadă în care cimitirul ieşise din uz, iar ritualul de înmormântare originar fusese deja uitat. (Precizăm faptul că unul din aceste morminte este tăiat de zidul pe care stă peretele estic actual al absidei.) Este de presupus, în aceste condiţii, existenţa unui alt lăcaş de cult care a fost edificat şi utilizat de saşi în prima perioadă de staţionare la Drăuşeni. În al treilea rând, întrucât nu avem nici un motiv să ne îndoim de existenţa cimitirului secuiesc şi de datarea acestuia în a doua jumătate a secolului al XII-lea, se pare că situl de la Drăuşeni ne va oferi posibilitatea surprinderii unei convieţuiri între cele două populaţii colonizate de Regatul maghiar în Transilvania – situaţie inedită, de un mare interes istoric. În sfârşit, diferenţa înregistrată între cimitirul săsesc din secolul XII şi cel din secolele XIII–XIV indică o schimbare semnificativă la nivelul mentalităţii colective, fapt deosebit de important pentru evoluţia ritualurilor funerare.

d. Cimitirul din secolele XIII–XIV este la rândul său suprapus şi parţial distrus de o serie de *morminte orientate pe axa nord–sud,* care taie nivelul de construcţie de la sfârşitul secolului al XV-lea şi pe care, în stadiul actual al cercetărilor, le atribuim populaţiei reformate. Limita cronologică superioară a acestor înmormântări este precizată prin suprapunerea lor de către un complex datat pe bază de ceramică în secolul al XVIII-lea.

Cercetările arheologice din 1993 au pus astfel în evidenţă o problematică mult mai largă decât ne-am aşteptat iniţial, pentru descifrarea căreia sunt încă necesare investigaţii conjugate, de istoria artei şi arheologie.

Desfăşurarea săpăturilor arheologice de la Drăuşeni a oferit studenţilor participanţi ocazia de a observa şi în acelaşi timp de a realiza practic, atât o arheologie a construcţiilor, cât şi o arheologie a orizonturilor funerare, fiecare dintre acestea implicând metode diferite de cercetare şi înregistrare a rezultatelor.

În ansamblu, putem aprecia că alegerea acestui sit pentru organizarea primului campus universitar s-a dovedit o soluţie fericită deorece, judecând atât în funcţie de rezultate obţinute cât şi în perspectiva continuării şi finalizării investigaţiilor, există posibilitatea concretizării unui program de cercetare, complex ca tematică şi extrem de interesant din punct de vedere ştiinţific.

DANIELA MARCU

[4] Şantierul de la Feldioara a fost condus de profesorul Radu Popa, din colectivul de cercetare făcând parte şi subsemnata. Sectorul necropolă a fost supravegheat de Adrian Ioniţă de la Institutul de Arheologie Bucureşti, care dealtfel a şi finalizat cercetarea acesteia în 1993.

http://patrimoniu.gov.ro

ARHITECTURE ET PAYSAGE DES EGLISES FORTIFIEES DE TRANSYLVANIE*

Les églises fortifiées de Transylvanie ont été bâties en même temps que les localités adjacentes, entre les 12 ème à et 16 ème siècles, par des populations d'origine allemande. D'un nombre total d'environ 300 pareilles ensembles de culte et défense, environ 160 se trouvent en état relativiment bon, tandis que beaucoup d'eux sont en danger de modification, dégradation ou destruction.

La colonisation des populations è d'origine allemande en Transylvanie. Repères historiques

À partir du milieu de 12ème siecle, l'état féodal hongrois, sous la souveraineté duquel était entrée la Transylvanie, se proposait de consolider son autorité sur ce territoire et, en même temps, le défendre et mettre en valeur son grand potential économique. A ce dessein, il a permis la pénétration de quelques populations d'origine allemande provenant de la region du Rhin moyen et Flandres.

Cette première vague a été suivie, au commencement – du 13 ème siècle par les colons des régions orientales du Rhin, de Rhénanie, de l'Allemagne de sud et centrale, du cours moyen d'Elbe. Pendant le 14ème siècle, les colons d'origine allemande de Transylvanie sont, surtout,

* Comunicare prezentată la Budapesta, la simpozionul „Arhitectura peisajului şi peisajul istoric", 7–11 iunie 1993.

Ilustraţia provine din Arhiva DMASI

1. Cetatea cu Biserica evanghelică fortificată, sec. XIII, sat Homorod, jud. Braşov.

http://patrimoniu.gov.ro

2. Biserica din 1796 Sf. Nicolae – sat Movile (Hunderztbücheln), comuna Iacobeni, jud. Sibiu.

4. Cetatea Cohalnului sec. XII oraş Rupea, jud. Braşov. ➤

3. Cetatea Săsească, sec. XV–XVI cu Biserica evanghelică fortificată. Vedere turnuri de intrare Str. Agnita Nouă nr. 1, oraş Agnita (Agnetheln), jud. Sibiu.

de provenance de la Bohémie et d'Autriche. Ainsi que les Szeklers qui ont été les premièrs colons apportés en Transylvanie, les colons d'origine allemande ont trouvé, dans les régions où ils sont arrivés, une population autochtone d'origine daco-romaine, avec laquelle ils ont cohabité, s'influencent réciproquement.

Les populations d'origine allemande ont été colonisées dans la région de Sibiu (Herrmannstadt), en Ţara Bârsei, sur la rive nord de Olt et sur les vallées des rivières Târnave (Weinland) et Someş.

S'appuyant sur une bonne organisation sociale de type hiérarchique féodal, étant des artisans, des agriculteurs ou des éleveurs d'ani-

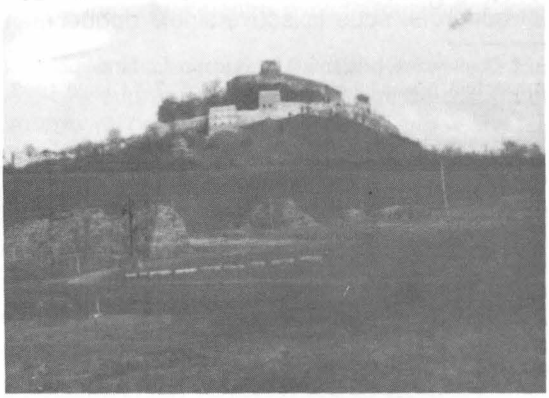

maux avisés, les colons d'origine allemande ont créé pendant un temps relativement court, une infrastructure puissante qui servit de support indispensable du développement de la vie collective.

Les villages qui formaient cette infrastructure étaient constitués d'habitations construites en bois ou en pierre, étroitement grouppés autour d'une place ou bien au pied d'une hauteur sur laquelle l'église se trouvait isolée.

A commencer de la première moitié du 13 ème siècle, quelques villages plus grands se transforment en villes qui, à leur tour, se développent, agrandissant leur superficie et leur population, se fortifiant.

Suivant l'exemple des villes, surtout après 1421, quand les incursions turques étaient devenues plus fréquentes, les fortifications des villages médiévaux de Transylvanie, à une population

http://patrimoniu.gov.ro

5. Cetatea săsească cu biserica evanghelică fortificată sec. XIII (Schonberg Merghideal jud. Sibiu).

6. Cetatea săsească cu Biserica evanghelică sec. XIII. Sat Mercheașa (Streitfort) comuna Homorod.

7. Cetatea săsească sec. XIII – vedere din interior a zidului de incintă cu drumul de stradă – Sat Homorod (Hamruden) com. Homorod jud. Brașov.

8. Biserica evanghelică fortificată sec. XIII–XIX sat Rodbav (Rohrbach) Soareș, jud. Brașov.

http://patrimoniu.gov.ro

plus restreinte que celles des villes et à des possibilités plus reduites, se sont logiquement orienté vers le plus grand et le plus solidement construit édifice qui était, dans la plûpart des cas, l'église catholique. Celle-ci était souvent située sur une hauteur, parfois au milieu même du village (Biertan), entourée par un espace plus large qui pourvait être clôturé avec des murailles de défense prévues de tours et de chambres adossées à l'intérieur de l'enceinte, dans laquelle toute la population du village pouvait se trouver un abri, en cas de besoin.

Cette nouvelle fonction renforce le caractère militaire qui vient s'ajouter à leur fonction initielle d'etablissementes religieux.

J'avance ici mon opinion que les habitants des villages allemands de Transylvanie avaient une conception stratégique concernant les batailles défensives distincte de celle qui régnait en Valachie ou Moldovie; cette conception distincte était dûe tant à leur origine occidentale qu'à l'autonomie et aux privilèges dont ils jouissaient.

Tandis que les habitants de Valachie et Moldavie appliquaient la tactique de la terre ravagée se retirant devant l'envahisseur qui l'excédait en nombre, problablement, et menant un guerilla, les colons d'origine allemande (saxons) affrontaient les ennemis de l'intérieur de l'enceinte fortifiée.

Les villages à ses maisons bâties en pierre et groupées étroitement, l'enceinte mûrée située sur une hauteur et l'église fortifiée au milieu sont les trois échelons de leur système défensif.

L'évolution des fortifications est déterminée plûtot par l'évolution de la technique de guerre, par les moyens techniques d'attaque que par l'évolution des styles en architecture.

Le plan de l'enceinte a évolué de la forme circulaire ou ovale (Cisnădioara-Michelsberg, début du 13ème siècle) qui suivait les courbes de niveau à des formes rectangulaires cu polygonales, prévues de tours et bastions, saillant du plan de la muraille et étant utilisés par les défenseurs pour le contrôle des flancs (Codlea, Cristian). Ses dernières formes sont la conséquence de l'apparition des armes à feu, au 14ème siècle.

Toujours comme une conséquence de l'utilisation de la poudre à grande échelle et afin d'éviter que la base de muraile soit minée, on construit une deuxième muraille d'enceinte (zwinger) moins haute, suivant des modèles de Thuringie et Autriche. Des églises à zwinger du 14 ème siècle sont celles de Prejmer (Tartlau), Hărman (Honenberg), Sânpetru; Hălchiu (Heldsdorf), Codlea (Seiden), Dealu Frumos (Schönberg), Aţel (Hetzldorf); Cincşor (Kleinschenk); Apold (Trappold).

Les places fortes construites dans les lieux plats étaient entourées de douves remplies d'eau, comme celle de Prejmer (Tartlau), sèche comme celle de Brătei (Pretai) ou de marécages (Agnita/Agnetheln). On y accedait par des ponts mobiles par dessous d'une tour de la porte. La tour était prévue d'herse et tunnel voûté. Dans la partie supérieure des murailles d'enceinte, se trouvaient des voies pour faire le guet, des créneaux ou des gueules de tirage.

9. Cetatea săsească cu Biserica evanghelică fortificată sec. XIII–XVI sat Viscri (Deutsch Weisskirch) com Buneşti, jud. Braşov.

http://patrimoniu.gov.ro

10–12. Cetatea săsească cu Biserica Evanghelică fortificată sec. XIII, sat Drăușeni (Draas) com. Cața jud. Brașov.

http://patrimoniu.gov.ro

13. Cetate săsească sec. XV–XVI, sat Merghideal (Mergeln) com. Merghideal, jud. Sibiu.

Problèmes actuelles de conservation et de préservation

Dans les dernières années, on constate une accélération du processus d'émigration de la population d'origine allemande, surtout des jeunes, cette fois au sens inverse. Le phénomène a pour conséquence directe la désagrégation de la cohésion ethnique, le déchirement de la chaîne de transmission des traditions culturelles et pour conséquence finale le dépeuplement des villages et, implicitement, la disparation des communautés des églises fortifiées.

Malheureusement, malgré les efforts de quelques organisation européennes (ECOVAST) ou locales (le Forum Démocratique Allemand, l'Union des Saxons de Transylvanie ou le Consistoire évangélique), on n'a pas obtenu des résultates considérables en ce qui concerne la conservation des églises fortifiées et des sites afférents, abandonnés par leurs succéseurs de droit.

En Roumanie, on est en train de définir exactement les nouvelles fonctions et destinations des localités concernées, de sensibiliser l'opinion publique, de polariser les facteurs interessés à préserver l'héritage culturel des Saxons de Transylvanie.

On peut citer les suivantes nouvelles fonctions proposées:

– la création de musées locaux qui comprennent les biens culturels laissés en Roumanie par les communautés émigrées;

– la création en Roumanie d'organisations pour les enfants et pour les jeunes, de type «scout», dont les filiales locales soient emplacées dans les édifices évacués par les communautés saxonnes;

– la création d'établissements médicaux et de protection sociale par la transformation de quelques uns des villages abandonnés dans des colonies d'enfants, des orphélinats, des foyers pour les handicappés. De cette manière, les nouveaux beneficiaires auront le sentiment de continuer à vivre normalement et, en même temps de contribuer à l'entretien des bâtiments et des ensembles, en les utilisant;

– la transformation de quelques uns des village abandonnés dans des localités de vacances.

Toujours à des fins de protection – indirecte, pourtant – l'église fortifiée de Biertan, ainsi que la localité et la zone environnante ont été proposées par la Commission Nationale des Monuments, Ensembles et Sites Historiques pour inscription sur la liste du patrimoine mondial.

Conclusions

Les églises fortifiées construites en Transylvanie entre les 12ème et 14ème siecles ne peuvent être ni étudiées ni protégées en dehors du cadre naturel, historique et culturel qui les a engendrées.

On ne peut pas dire que ceux qui ont construit les églises fortifiées de Transylvanie, ou ceux qui les ont complétées ultérieurement avaient en vue leur intégration au paysage naturel. En ce temps-là, les gens avaient d'autres soucis et les constructions qu'ils ont élevées portent témoignage de leur caractère défensif, s'ajoutant à la fonction primordiale religieuse que représentait l'église.

http://patrimoniu.gov.ro

14. Cetatea săsească cu biserica evanghelică fortificată sec. XII–XVI, sat Cincu (Grobschenk).

Quand même, grâce à leur parfaite adaptation au terrain, au jeu harmonieux et équilibré des volumes d'architecture, les églises fortifiées des Saxons de Transylvanie se constituent dans des ensembles cohérents, d'une expressivité à part. Temoignant de la volonté des constructeurs de résister, elles font partie de l'histoire tourmentée de ces lieux, tant de fois ravagés par les envahisseurs ennemis. Elles constituent aussi un chapitre important de l'histoire de l'architecture médiévale de défense sur le territoire de notre pays.

FLORIN DOBRESCU

http://patrimoniu.gov.ro

LOCALITATEA CINCU (GROSSCHENK) JUDEȚUL BRAȘOV – PROPUNERI PENTRU IMPUNEREA CALITĂȚII DE ZONE PROTEJATE

Acestă lucrare a fost prezentată în cadrul Simpozionului româno-german, organizat între 15–20 noiembrie 1994 la Brașov. Ea este parte componentă a fișei de localitate și reprezintă rezumarea (expertizarea) caracteristicilor așezării, rezultantă a operațiunilor de inventariere a acesteia, conform metodei de inventariere a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice aplicată în cadrul proiectului comun româno-german. În cadrul metodei menționate, fișa de localitate și, în special, această parte rezumativă a sa trebuie să servească întocmirii planurilor de dezvoltare a localității respective, în măsura în care evoluția istorică a unei localități este în mod esențial importantă pentru înțelegerea imaginii sale actuale și proiectarea imaginii sale viitoare.

Sat așezat pe drumul comercial ce lega valea Oltului de valea Mureșului prin bazinul Hârtibaciului, Cincu conservă aproape integral, prin structură, funcțiuni istorice exprimate prin clădiri, forme și materiale constructive, imaginea tipică a localităților săsești din Transilvania de sud-est.

Conform literaturii de specialitate, localitatea a fost fondată în jurul anului 1150, făcând parte din categoria așezărilor de colonizare primară; pe teritoriul satului au fost găsite însă urme de locuire din epoca bronzului.

ISTORIC

– 1329 – prima atestare documentară a așezării, precum și a calității acesteia de sediu de scaun, având în subordine 22 localități între valea Oltului și valea Hârtibaciului; va păstra această demnitate până în 1849, ceea ce va influența dezvoltarea localității prin infrastructura administrativă și economică pe care o va genera;

– 1494 – primește privilegiul de a fi sediu de *Stuhlgerichtes* și *Stuhlrichter*;

– 1586 – primește dreptul de a ține târg anual, devenind în timp un important centru comercial al zonei; va avea două târguri anuale și un târg săptămânal până în anii '50, sec. 20;

– 1596 – primește privilegiul de a fi sediu de bresle, această organizare (atestă și prin însemnele de bresle datate la mijlocul sec. 18, aflate și azi în biserică) se va menține până spre sf. sec. 19 când se înființează în localitate o *Gewerbeverein* cu sediu propriu – Marktplatz 524;

– 1720 – graful Martin Sutorius înființează școala latină, a cărei activitate continuă până la sf. sec. 19 când se transformă în Höherevolschule. Primul local a ars în 1789, iar biblioteca ce conținea aprox. 4000 vol. a fost mutată în 1957 la Agnita;

– 1804 – devine sediu de *Burgermeisteramt*;

– 1876 – se stabilește aici judecătoria de plasă;

– 1898 – are judecătorie „cercuală", carte funciară, poștă și telegraf.

Pentru a avea o imagine a așezării la sfârșitul epocii moderne, citez din *Anuarul României* din 1929: „comună rurală în județul Făgăraș cu judecătorie de ocol, pretoriat, percepție, primărie, ocol silvic, asociație de pompieri, abator." În localitate sunt 1bis. evanghelică, 1 bis. ort., 1 bis. gr. cat., 1 bis. rom.-cat., 1 școală primară de stat, 1 școală primară evanghelică, o grădiniță evanghelică. O viață culturală bogată – Societatea Astra pentru literatură și cultura poporului român, Societatea femeilor germane, Societatea femeilor române, corul bărbaților sași, corul românesc, Biblioteca populară, Asociația meseriașilor, Societatea de Agricultură, Societate de vânătoare; localitatea avea de asemenea cazinou cu hotel și 3 bănci; în Cincu activau 3 avocați, 1 farmacist, 1 fotograf, 3 medici, 1 medic veterinar, 1 sculptor în piatră. Existau de asemenea o fabrică de cărămizi și două de cherestea, precum și un însemnat număr de meseriași.

Încă de la întemeiere a fost una din așezările mari, având inițial, conform studiilor de specialitate[1], 13 curți, iar în 1488 – 64 gospodării, 1532 – 70 gazde, 1720 – 344 familii, 1920 – 2232 loc., 1929 – 2537 loc.

---

[1] Paul Niedermaier, *Dorfkerne auf dem Gebiet der Sieben Stühle*, în „Forschungen für Volke–und Landeskunde", Bd. 16/1, 1973, p. 39–66; Thomas Nägler, *Așezarea sașilor în Transilvania*, Ed. Kriterion, București, 1981.

http://patrimoniu.gov.ro

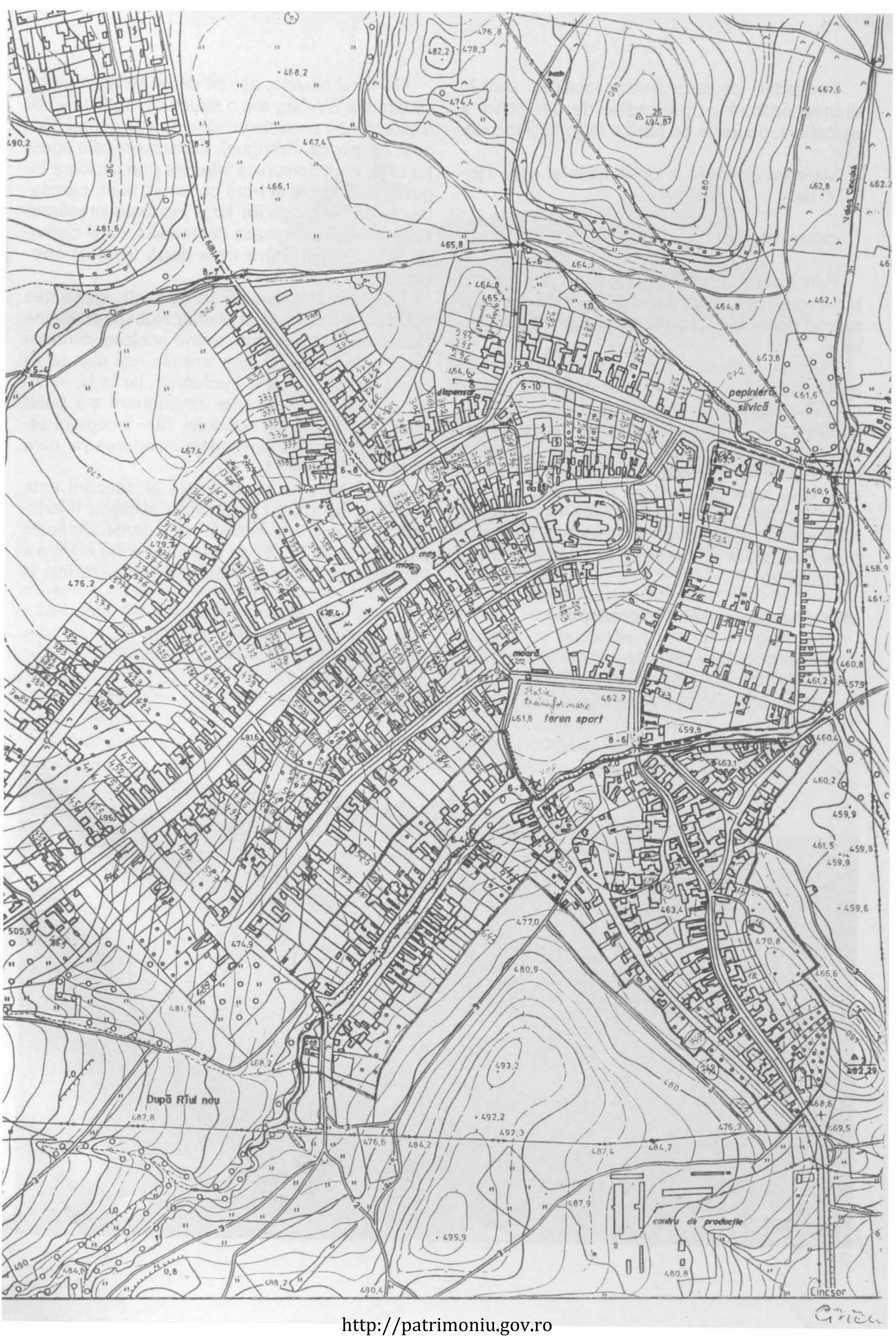

http://patrimoniu.gov.ro

Perioadele de dezvoltare a localității sunt în strânsă legătură cu perioadele de dezvoltare a agriculturii, ocupația de bază a majorității locuitorilor.

Mărimea absolută a localității la sf.sec. 19 – 9150 ha.

CARACTERISTICI

Principalele cartiere ale localității, cel săsesc și cel românesc, s-au dezvoltat aproape ca două așezări distincte, separate de pârâul ce străbate locul.

Nucleul cartierului românesc, cu aspect de sat îngrămădit, se află la poalele terasei înalte pe care este așezată biserica ortodoxă; spre sfârșitul sec. 19 – începutul sec. 20 – perioadă de emancipare a populației românești – acesta se dezvoltă și de-a lungul uliței „Pe Pârâu", uliță care este zona din cartierul românesc cea mai puțin afectată de modernizări, aici fiind inventariate câteva gospodării de agricultori bine păstrate, databile la sf. secolului 19 – prima treime a secolului 20.

Cartierul săsesc, așezat pe un teren în pantă cu direcția SV–NE, are o structură regulată – trei ulițe aproape paralele urmând sensul pantei (Brigos, Angergos, Krongus). Caracteristicele acestor ulițe, care comunică între ele prin ulicioare înguste, fără rigole și front construit, sunt: carosabil de pământ, spațiile largi înierbate presărate cu fântâni ce mărginesc carosabilul, ca și distanța de 30–35 m între cele două fronturi construite.

De-a lungul drumului ce ocolește localitatea la E și N s-au dezvoltat ulterior Rüben an, Kleine Neugasse și Neugasse, având aceleași caracteristici ca și cele trei ulițe amintite mai sus, iar în jurul bisericii la S și E Fuchsloch, iar la N – Hinter der Kirche. În urma inventarierii s-a putut stabili că la sfârșitul secolului 18 – începutul secolului 19 cartierul avea deja întinderea pe care o are în prezent.

Locul de maximă greutate al așezării este constituit de spațiul triunghiular al pieței (Marktplatz), așezată în partea de jos a pantei. Aceasta este dominată la NE de cea mai veche clădire a localității, cea care contribuie în mod hotărâtor la

Biserica evanghelică domină imaginea așezării

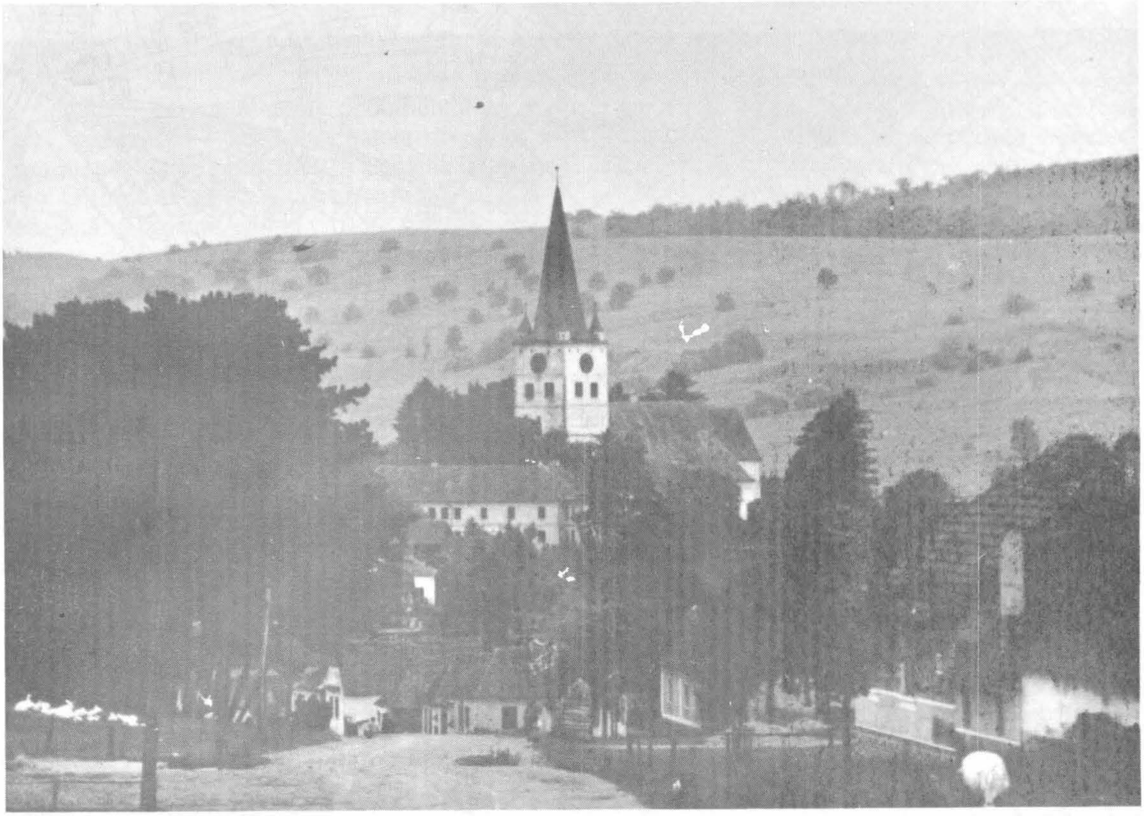

http://patrimoniu.gov.ro

Biserica ortodoxă „Sf. Nicolae" – 1815 (nr. 16)

formarea imaginii acesteia – biserica evanghelică. Aceasta a fost inițial bazilică romanică, având turn pe V și – lucru mai rar – 2 turnulețe pe E navelor laterale, fiind cea mai mare bazilică romanică ridicată într-un sat săsesc; aspectul actual este datorat transformărilor din decursul sec. 16 – 18; incintele fortificate (sf. sec. 15 – înc. sec. 16) au fost demolate până la nivelul solului la sf. sec. 19; în prezent se păstrează numai turnul bastionar de la SE transformat în primărie și apoi grădiniță.

În jurul pieței sunt concentrate clădirile de folosință comună sau cu destinație specială ale comunității, reprezentând funcțiuni legate de viața religioasă, educație, comerț și activitate bancară, asociații profesionale, administrație, loisir. Clădirile de folosință comună, reprezentative pentru întreaga comunitate, databile în general la sf. sec. 19 – începutul sec. 20, au două niveluri și fațadă cu decorație clascizantă îngrijit executată, profilată în tencuială, imprimând spațiului închis al pieței un caracter aproape urban, net diferit de restul localității. Elemente clasicizante se regăsesc în decorația fațadelor unei părți a locuințelor existente în piață, deși în nucleu unele dintre acestea datează de la sfârșitul sec. 18 –

Gospodăria 610, cartierul românesc

http://patrimoniu.gov.ro

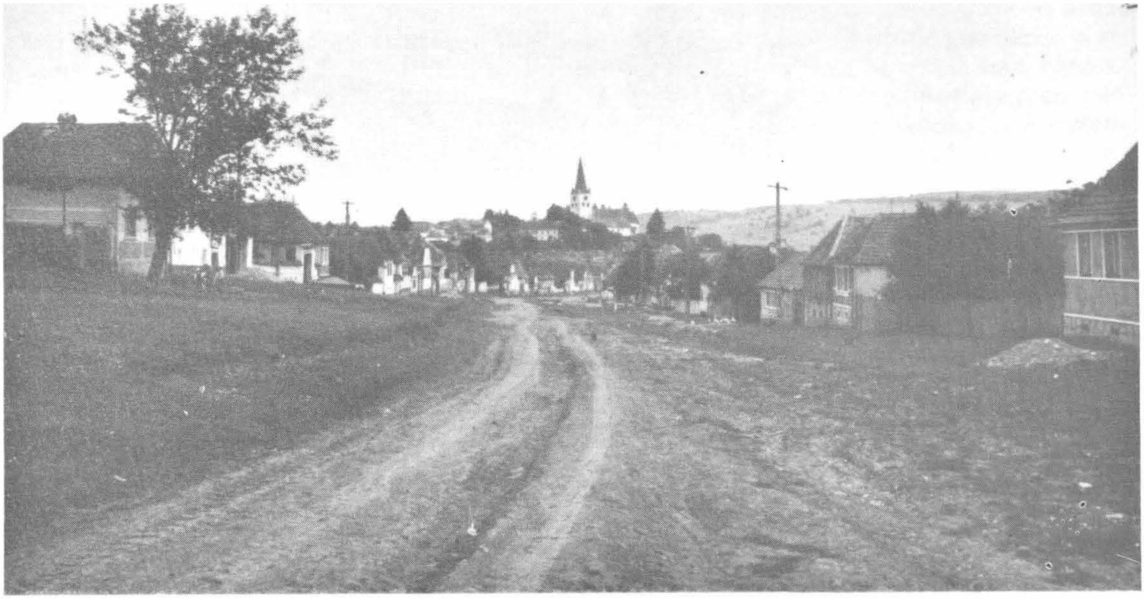

începutul sec. 19. Spaţiile comerciale, cu excepţia restaurantului şi hotelului „Concordia", sunt spaţii de tipul locuinţă şi spaţiu comercial (Wohn-und Geschäftshaus), acestea ocupând încăperea spre stradă a clădirii, cu acces direct din piaţă; sunt spaţii obţinute fie prin reamenajarea încăperii spre stradă a locuinţei, fie, în cazul construcţiilor ridicate după 1900, spaţii special concepute. Modificările aduse în perioada postbelică unora din aceste spaţii sunt minime, fiind legate de schimbarea formei şi/sau compartimentarea vitrinelor; se păstrează în bună parte chiar şi elemente originare ca rulouri metalice, vitrine şi firme. Un loc aparte în peisajul pieţei îl constituie fostul birt „Zum Linden", apoi sală comunală şi primărie, cu decoraţia faţadei, forma acoperişului, detalii de interior – tavane cu baghete şi medalioane, rar întâlnite în zonă.

Aspect uliţă (Breitgasse – Brigos)

Şcoala confesională evanghelică (abandonată) (nr. 528)

http://patrimoniu.gov.ro

Casa parohială evanghelică (nr. 527)

Aspectul actual al pieţei este astfel rezultatul unui lung proces de construcţie, ilustrând trecerea de la medieval la modern a localităţii. La începutul secolul 20, piaţa începe să se extindă spre E cuprinzând şi spaţiul din partea inferioară a lui Breitgasse, o dată cu apariţia băncii Armonia (1914) şi a spaţiilor comerciale alăturate.

Conform literaturii de specialitate, nucleul localităţii la întemeiere se află în partea de N a aceleiaşi Marktplatz; cele mai vechi construcţii ale localităţiii, cu excepţia bisericii şi a fostului turn bastionar, aparţin însă sfârşitului secolului 18, aceasta datorită în mare măsură şi incendiului generalizat ce a cuprins localitatea în 1789. Cea mai veche locuinţă datată este Marktplatz 521 – 1758, iar cel mai vechi element constructiv aparţinând unei locuinţe este o bârnă datată 1647, refolosită la una din locuinţele gospodăriei Rüben an 278.

Substanţa constructivă a clădirilor din cartierul săsesc, chiar şi a acelora ce datorită unor modificări de aspect nu au fost inventariate, aparţine în proporţie de aprox. 90% perioadei sf. sec. 18–sf.sec. 19.

Tipul de gospodărire cel mai răspândit, datorită parcelelor relativ înguste, este cel în unghi drept, modul de organizare al parcelei fiind determinat de ocupaţiile preponderent agricole ale

Sediul Gewerbeverein şi Jugendheim (abandonat) (nr. 524)

http://patrimoniu.gov.ro

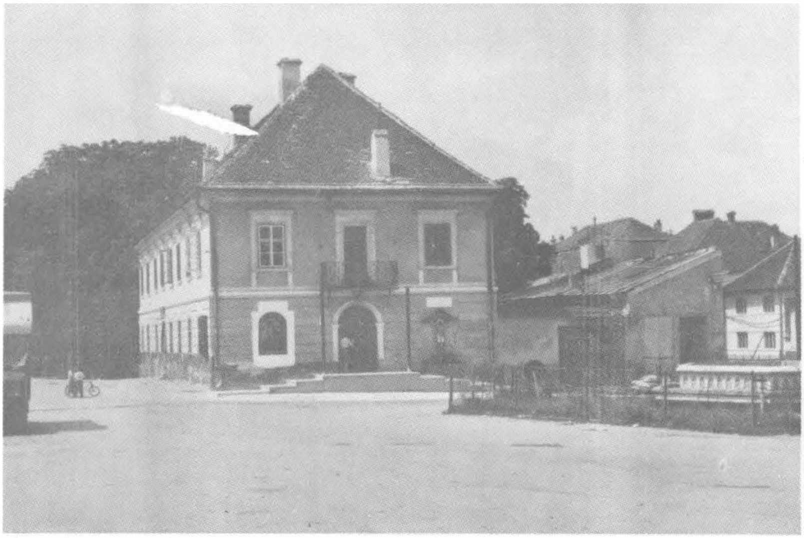

Fosta Pretură (nr. 518 A)

Locuință și spații comerciale (nr. 354, Marktplatz)

locuitorilor; aceeași observație este valabilă chiar și în cazul gospodăriilor de negustori, meșteșugari, notabilități din Marktplatz. În cadrul gospodăriei, clădirea principală – locuința – este așezată la stradă, iar în filă cu aceasta și de regulă sub acoperișuri separate, bucătărie de vară, șop, grajduri, iar pe latura curții paralelă străzii, șura de lemn, rareori de zid sau piatră. Implantarea la aliniament a casei are ca rezultantă importanța acordată fațadei, deoarece din stradă se percep talia construcției, proporțiile, poziția ferestrelor, părțile acoperișului ca și elementele de detaliu ale fațadei și ale gardului înalt de zid a cărui decorație, mai ales la începutul sec. 20, începe să fie integrată decorației fațadei conturând astfel un anume tip de stradă. Locuința este în majoritatea cazurilor așezată cu latura îngustă la stradă având pivniță semiîngropată sau la nivelul solului și parter înalt, forma generală a acoperișului fiind două ape cu pinion turtit; la începutul sec. 20 pentru extinderea spațiului locuibil, bucătăria începe să fie amenajată la nivelul pivniței, iar pentru o mai comodă întreținere acoperișul cu pinion turtit este înlocuit cu un acoperiș în trei sau patru ape. Cele mai multe fațade păstrează o decorație a clasicizantă simplificată, ruralizată, adesea în legătură cu modificări în zona ferestrelor, subliniată fiind și cromatic.

Tipurile de plan folosite în perioada sf. sec. 18–sf.sec. 19 sunt de plan cu două încăperi în

http://patrimoniu.gov.ro

filă şi planul compact obţinut prin subîmpărţirea unui dreptunghi prin două linii, paralele cu latura lungă şi latura scurtă a acestuia; până la sf. sec. 19 aceste planuri evoluează numai prin amplificarea dimensiunilor camerelor; abia la sf. sec. 19 apare planul cu trei încăperi în filă. Interioarele păstrează deseori, în încăperea de protocol, tavane cu medalioane în structură; rareori în zona centrală pot fi întâlnite camere acoperite cu bolţi cu penetraţii.

Materialele de construcţie folosite sunt pentru perioada sf. sec. 18 – prima jumătate a sec. 19, piatra în amestec cu puţină cărămidă, pentru ca pe măsură ce înaintăm spre sf. sec. 19, cărămida să fie masiv folosită. Nu trebuie uitat că în scaunul Cincu obligativitatea de a construi din piatră şi cărămidă a fost instituită încă în 1770, iar în 1774 obligativitatea de a acoperi casele cu ţiglă.

Modului originar şi caracteristic de ocupare a parcelei îi aparţine de asemenea dispunerea grădinii de legume şi a livezii pe terenul din spatele şurii; modul de organizare a curţii şi a termenului aparţinător nu s-a schimbat până în prezent.

Imaginea actuală a localităţii este aceea pe care satul a avut-o în urma unei evoluţii ce a permis elementelor constitutive o schimbare calmă

Birtul „ZumLinden", apoi Primărie (abandonat) nr. 353, Marktplatz)

Banca „Armonia" – 1914 (nr. 592, Breitgasse)

http://patrimoniu.gov.ro

care a înghețat însă spre sfârșitul primelor trei decenii ale sec. 20, dovadă fiind de altfel și setul de imagini ale satului, realizate în această perioadă de fotograful Tschurl, din localitate. Unicele clădiri noi sunt atelierul de tâmplărie, mascat de clădirile din Marktplatz și școala nouă, aflată pe locul fostului cartier țigănesc.

Datorită caracteristicilor mai sus enumerate, Cincu se constituie într-un „exemplu al unui habitat uman tradițional, reprezentativ pentru un tip de cultură și devenit vulnerabil sub efectul unor mutații istorice și sociale ireversibile", accentuate galopant în ultimii cinci ani („Criterii privind înscrierea bunurilor culturale pe lista patrimoniului mondial", punctul 5).

Imaginea cartierului săsesc, dată de densitatea și calitatea monumentelor în combinație cu structura intact păstrată a localității, impune stabilirea unei zone cu caracter de monument istoric care să protejeze în situația actuală structura pe străzi a localității și structura gospodăriilor, imaginea străzilor și a pieței, inclusiv a spațiilor verzi aparținătoare acestora, să protejeze autenticitatea vizuală a siluetei localității așa cum este ea percepută de la intrarea în sat dinspre Toarcla, de pe drumul spre Merghindeal în dreptul unității militare, din cimitirul evanghelic, din colțul de S al terenului de sport la începutul uliței „Pe Pârâu".

Impunerea acestei zone cu valoare de monument istoric este cu atât mai necesară cu cât schimbărilor produse de perioada postbelică li se adaugă modificarea radicală a compoziției etnice cu efecte asupra modului de locuire și mai ales asupra modului de a privi trecutul spațiului în care se locuiește.

În sensul celor expuse mai sus, zonei cu valoare de monument istoric trebuie să-i aparțină porțiunea de localitate delimitată astfel: de la gospodăria 73, de-a lungul frontului construit pe latura E a șoselei, până la gospodăria 138, pe Rüben an, de la gospodăria 272 până la 288 pe linia de fund a parcelelor, pe Kleine Neugasse de la 294 până la 307, de asemenea pe linia de fund a parcelelor, pe Neugasse ambele laturi, linia de fund a parcelelor de la 309 până la digul

Case nucleu sf. sec. XVIII – început sec. XIX (Marktplatz)

http://patrimoniu.gov.ro

Gospodărie tipică (nr. 610, Pe Pârâu)

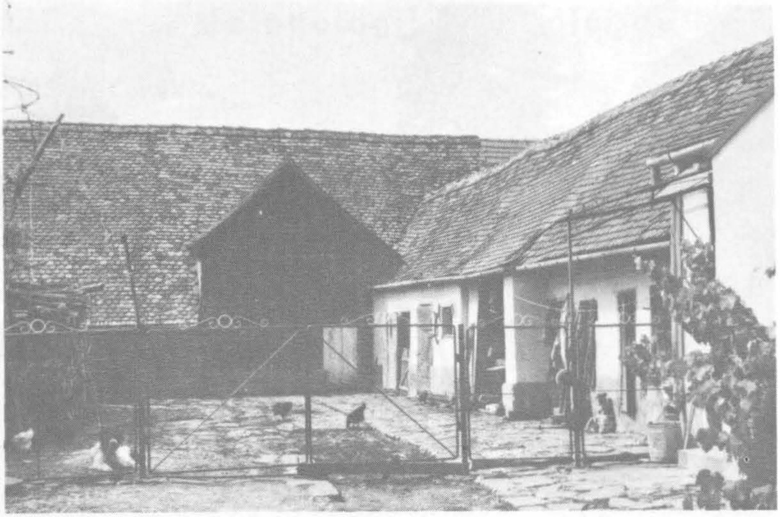

ţada principală a gospodăriei 430 rongasse)

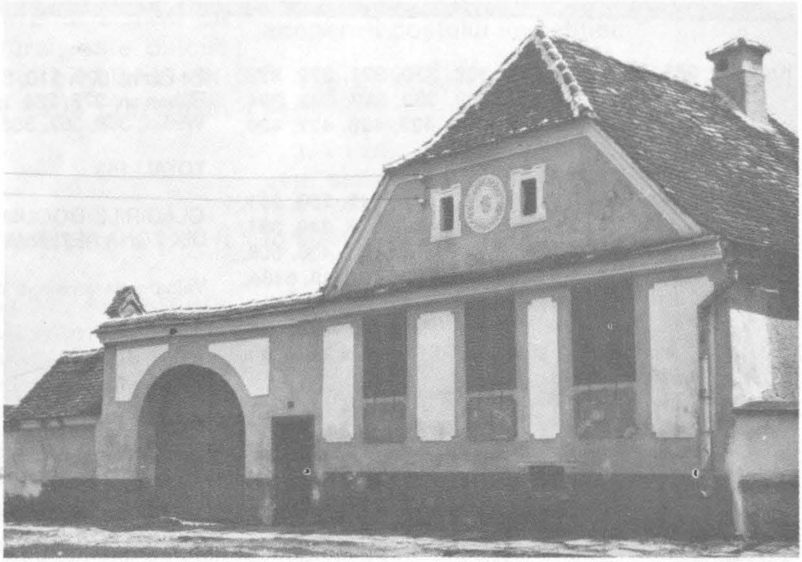

ce mărgineşte pârul lângă gospodăria 321 şi fostul abator, iar pe frontul opus de la 325 la 342; pe Krongus frontul V de la 393 până la die Neuegasse, iar de aici pe linia de S a gospodăriei 463, apoi pe linia de fund a gospodăriilor 469 – 475 Angergasse şi pe linie de fund a gospodăriilor din Rosenanger închizându-se pe firul râului de pe str. „Pe Pârâu", pentru a cuprinde zona valoroasă a cartierului românesc, iar apoi de-a lungul limitei de V şi N a terenului de sport.

Datorită aceleiaşi calităţi de martor al unei civilizaţii în curs de dispariţie propunem pentru impunerea calităţii de zonă protejată cimitirul evanghelic, care reuneşte şi păstrează caracteristicile şi modul istoric de organizare al unui spaţiu de folosinţă comună de acest tip.

ADRIANA STROE
AURELIAN STROE

CLĂDIRILE INVENTARIATE DIN ZONA REZERVATĂ

Angergasse: 439, 440, 441, 451, 452, 453, 459, 460, 463, 494, 495, 500 A, 502, 503, 506;
Brigos: 538, 539, 540, 544, 548, 549, 550, 557, 573, 575, 584, 587, 590, 591, 592, 212;
Fuchsloch: 215, 216, 223, 224;
Kleine Neugasse: 261, 294, 295, 296, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 317, 318, 331, 333, 334, 336, 339, 340, 341, 342;

http://patrimoniu.gov.ro

Aspect din cimitirul evanghelic

Krongus: 361, 364, 365, 366, 368, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 379, 380, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 389, 422, 423, 425, 427, 429, 430;

Hinter der Kirche: 235, 240, 241 270;

Marktplatz: 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 346, 347, 348, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 435, 436, 437, 438, 508, 509, 510, 512, 513, 514, 515, 517, 518, 518A, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 527, biserica și resturile incintei fortificate cu turnul bastionar de SE, școala, grădinița (fosta locuință a învățătorilor);

Pe Pârâu: 608, 610, 619;

Rüben an: 278, 284, 287, 288;

Winkel: 356, 357, 358, 360, 432

TOTAL: 153

CLĂDIRILE DOCUMENTATE EXCLUSIV FOTOGRAFIC DIN ZONA REZERVATĂ

Valoare de ambient: 442, 455, 456, 490, 537, 545, 546, 547, 335, 337, 362, 367, 416, 420, 426, 428, 431, 233, 237, 238, 239, 511, 516, 526, 595, 274, 275, 359

TOTAL: 28

http://patrimoniu.gov.ro

SISTEME DE ÎNCĂLZIRE A BISERICILOR

Asigurarea unui microclimat interior corespunzător constituie o problemă de maximă importanţă pentru conservarea clădirilor cu valoare istorică, arhitecturală sau ambientală, în felul acesta protejându-se atât edificiul cât şi valorile adăpostite. Microclimatul (în principal temperatură şi umiditate) se poate asigura printr-o instalaţie complexă de climatizare sau o instalaţie de încălzire combinată cu o ventilare mecanică şi naturală. Pentru monumentele de cult, posibilitatea alegerii unui sistem de încălzire, integrat arhitectural, este dificilă şi necesită cunoaşterea unor probleme tehnice pe care vom încerca să le prezentăm în continuare.

Cap. I. **Sisteme de încălzire**

În general sistemele de încălzire pot fi împărţite în:

– sisteme locale – sobe, radiatoare electrice, aparate de climatizare;

– sisteme centrale – la care prepararea agentului termic se face în generatoare de căldură.

După natura agentului termic de încălzire se disting: instalaţii cu apă caldă, cu apă fierbinte, abur sau aer cald.

Căldura este cedată încăperilor c agentul termic prin intermediul corpurilor de încălzire care, se clasifică în:

– corpuri de încălzire statice–registre, radiatoare, convectoare, ţevi montate în pardoseală sau pereţi;

– corpuri de încălzire dinamice–aeroterme, ventilo–convectoare, aparate generatoare de aer cald(incluzând în această categorie aparate caracteristice ventilării sau încălzirii cu aer cald).

Cap.II. **Factorii de care depinde alegerea sistemului de încălzire**

– factori climatici exteriori, care determină pierderile de căldură;

– factori climatici interiori–valorile optime de temperatură şi umiditate care asigură conservarea monumentului;

– factori arhitecturali–formă şi dimensiuni ale clădirii, finisaje, mobilare;

– factori constructivi–structură de rezistenţă, materiale de construcţie folosite ;

– factori fiziologici–legaţi de starea de confort: temperatură, umiditate, temperatura pereţilor şi a pardoselii, viteza curenţilor de aer, puritatea aerului;

– factori financiari legaţi de posibilitatea acoperirii costului investiţiei.

Cap. III. **Consideraţii asupra utilizării sistemelor de încălzire**

Un indiciu important pentru adoptarea unui sistem de încălzire îl constituie trasarea liniilor de curent ale circulaţiei aerului în spaţiul încălzit (fig. 1). Aerul infiltrat prin

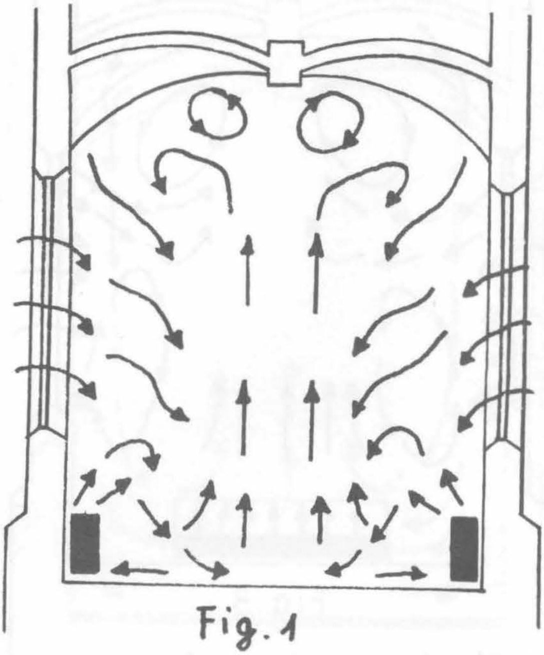

Fig. 1
Liniile de curent pentru încălzirea cu corpuri statice

http://patrimoniu.gov.ro

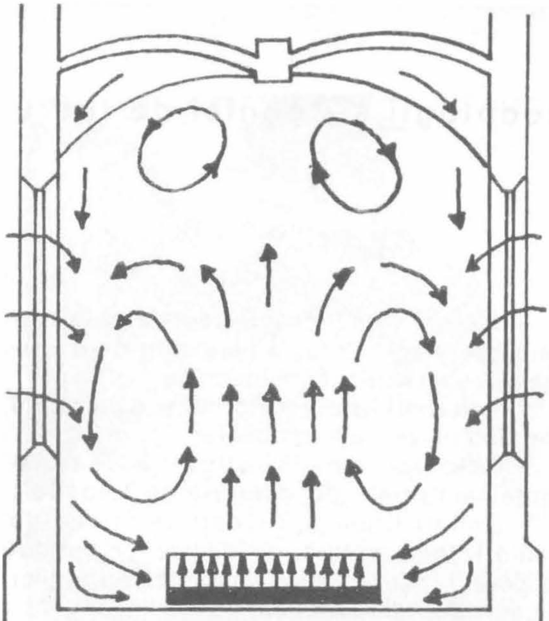

Fig. 2

Liniile de curent pentru încălzirea prin pardoseală sau încălzirea locală a băncilor

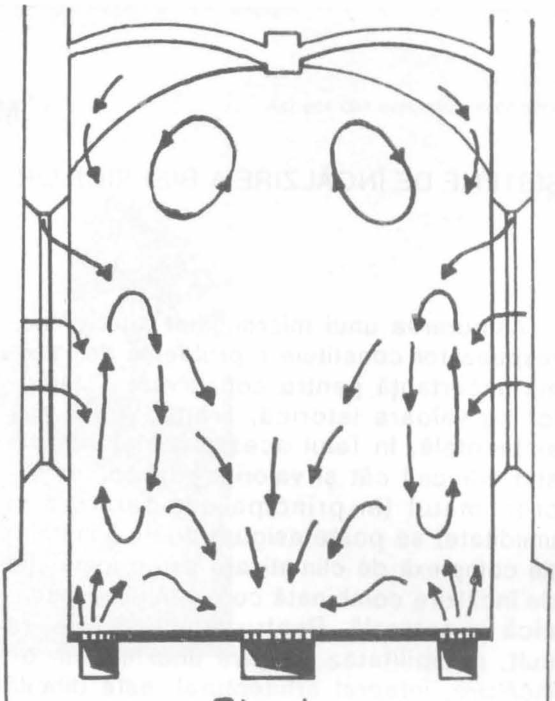

Fig. 4

Liniile de curent pentru încălzirea cu aer cald

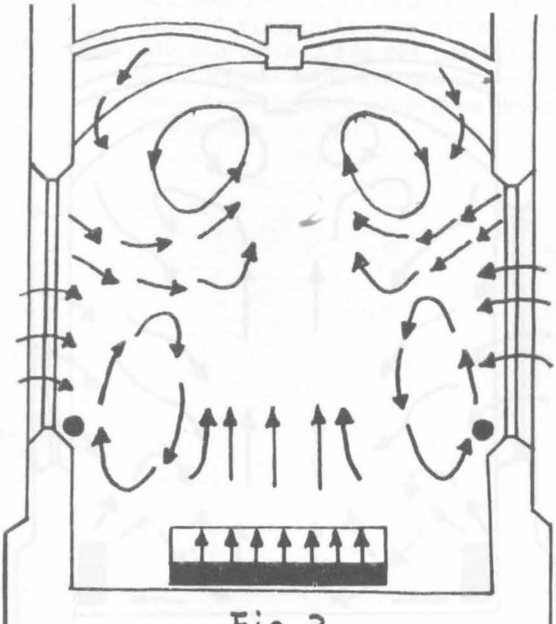

Fig. 3

Liniile de curent pentru încălzirea prin pardoseală sau încălzirea locală a băncilor, cu corpuri de adaos

neetanşeităţile ferestrelor coboară spre pardoseală, o parte întâlneşte corpurile statice de încălzire iar o parte persoanele aflate în biserică. Prin urmare, aerul se încălzeşte (de la radiatoare şi oameni) şi urcă spre cupola bisericii unde formează un strat de aer cald. Curenţii ascensionali formaţi creează o zonă rece în partea interioară a încăperii (răcire puternică în zona picioarelor). Datorită stratului de aer cald format în zona cupolei, în anumite condiţii există pericol de formare a condensului, şi deci de degradare a picturii. Încălzirea cu corpuri statice este recomandabilă în condiţiile prezentate mai sus, pentru biserici şi capele cu volum de maxim 1000 mc şi înălţime până la 4 m (fig. 2).

Aerul rece pătruns prin neetanşeităţile ferestrelor coboară spre pardoseală, se încălzeşte şi urcă spre cupola bisericii creând un strat de aer cald. În zona inferioară a încăperii este cald, dar curenţii de aer nu pot fi evitaţi (fig. 3).

În cazul acestui sistem de încălzire, aerul rece infiltrat întâlneşte corpurile de în-

călzire de adaos şi urcă, astfel încât foarte puţin aer rece ajunge în zona inferioară.

Curenţii de aer practic dispar, iar în zona picioarelor este cald.

Acest sistem se utilizează pentru biserici şi capele mici cu un volum de maxim 1000 mc dar şi pentru biserici foarte mari cu un volum mai mare de 25000 mc. Pentru bisericile mari în care există bănci, corpurile de adaos se grupează în zona băncilor (fig. 4).

O parte din aerul rece infiltrat ajunge în zona pardoselii, se amestecă cu aerul cald introdus şi se ridică creând curenţi de aer şi un strat de aer cald în zona bolţilor. Se recomandă ca fantele de pătrundere a aerului cald să fie poziţionate de-a lungul pereţilor exteriori (fig. 5). Alegerea şi gruparea corectă a corpurilor de încălzire de adaos duce la apariţia unei zone calde atât la nivelul picioarelor, cât şi la nivelul corpului omenesc. Viteza curenţilor de aer este mult redusă, dar acumularea de aer cald în zona cupolei este prezentă şi în acest caz. Sistemul încălzirii cu aer cald prezintă o serie de avantaje: se poate folosi pentru biserici de orice dimensiuni, poate fi prevăzut cu dispozitive de filtrare a aerului, adaos de aer proaspăt şi eventual umidificarea aerului.

Dezavantajele importante constau în găsirea unor spaţii pentru utilaje (schimbător de căldură, ventilator etc.) şi canale de aer (fig. 6). Aerul rece care ajunge în zona pardoselii, se încălzeşte şi urcă. Curenţii de aer creaţi sunt perceptibili, însă aerul care urcă nu se acumulează în zona bolţilor ci se răspândeşte prin convecţie. Din considerente fiziologice, la încălzirea prin pardoseală, temperatura podelei este limitată la 28°C, ascensiunea aerului fiind foarte lentă (fig. 7).

Prin utilizarea corpurilor de încălzire de adaos, aerul rece infiltrat nu mai ajunge în zona pardoselii deoarece se încălzeşte de la corpurile de adaos şi urcă. Sistemul de încălzire prin pardoseală se foloseşte în mod obişnuit pentru biserici cu pierderi de căldură mici (fig. 8) Această variantă de încălzire prin pardoseală foloseşte ca agent termic aerul cald care circulă prin canale practicate în pardoseală în circuit închis. Aerul rece infiltrat ajunge în zona pardose-

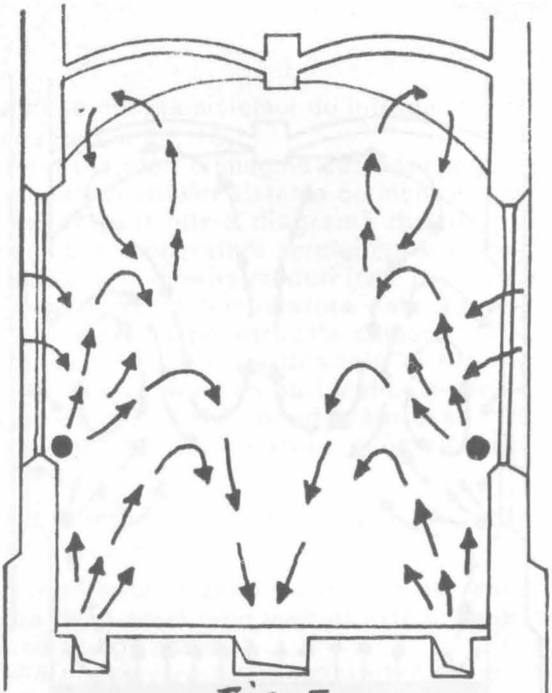

Fig.5

Liniile de curent pentru încălzirea cu aer cald cu corpuri de adaos

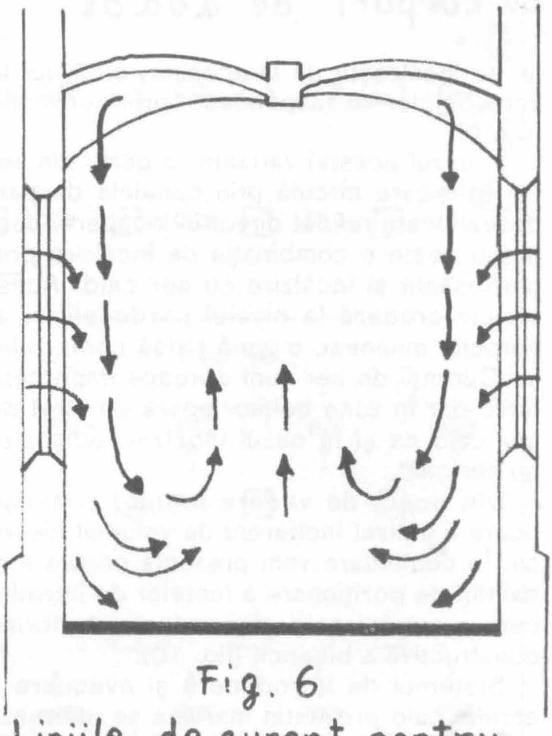

Fig. 6

Liniile de curent pentru încălzirea prin pardoseală

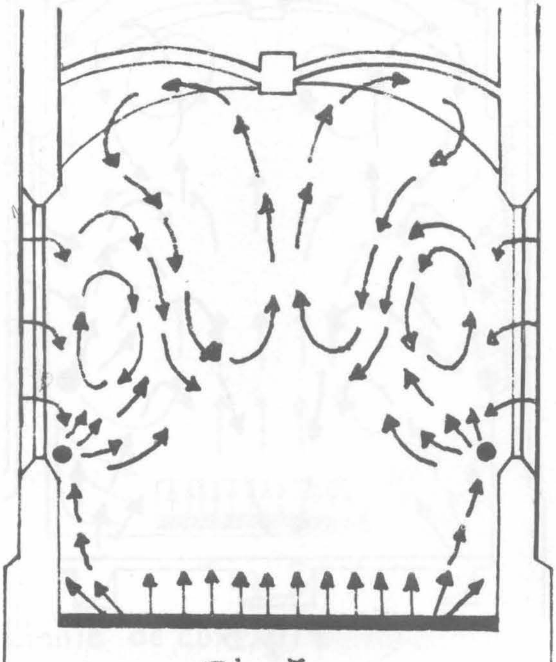

Fig.7

Liniile de curent pentru încălzirea prin pardoseală cu corpuri de adaos

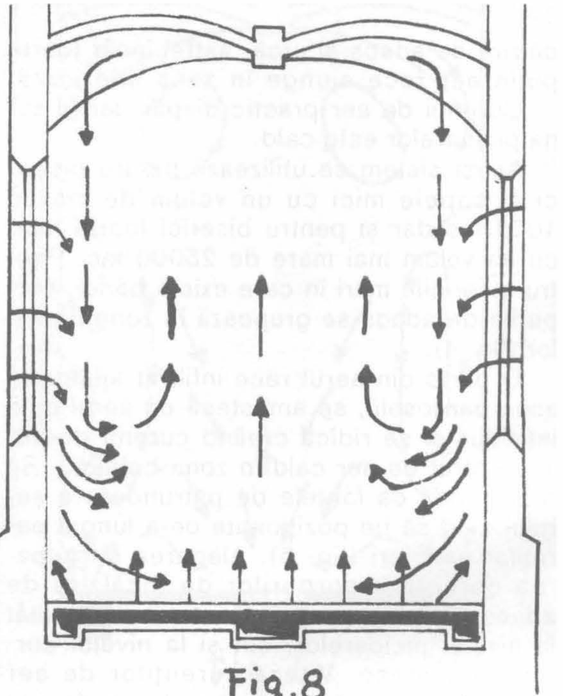

Fig.8

Liniile de curent pentru încălzirea prin pardoseală cu aer cald în circuit închis

lii, se încălzeşte de la aceasta, urcă, iar în zona bolţilor se răspândeşte prin convecţie (fig. 9).

În cazul acestei variante, o parte din aerul cald care circulă prin canalele de pardoseală este refulat direct în încăpere, deci practic este o combinaţie de încălzire prin pardoseală şi încălzire cu aer cald. Acest sistem creează la nivelul pardoselii şi al corpului omenesc o zonă caldă confortabilă. Curenţii de aer sunt aproape imperceptibili, dar în zona bolţilor apare un strat de aer cald ca şi în cazul încălzirii obişnuite cu aer cald.

Din punct de vedere tehnic, sistemul poate fi utilizat indiferent de volumul bisericii. În continuare vom prezenta câteva modalităţi de poziţionare a fantelor de introducere a aerului cald, dependente de forma constructivă a bisericii (fig. 10).

Sistemul de introducere şi evacuare a aerului cald prezentat mai sus se utilizează atunci când deschiderea dintre nava centrală şi navele laterale este mai mică de 50% din suprafaţa pereţilor despărţitori. Prin poziţionarea fantelor de introducere şi evacuare în fiecare navă se realizează o distribuţie uniformă a temperaturii (fig. 11).

Sistemul de introducere şi evacuare a aerului cald prezentat mai sus se utilizează pentru biserici cu deschideri între nava centrală şi navele laterale mai mici de 50% din suprafaţa pereţilor despărţitori. În cazul bisericilor cu nave de înălţimi diferite se disting două situaţii: navele laterale cu înălţimi peste 5 m şi navele laterale cu înălţimi sub 5 m.

Pentru înălţimi ale navelor laterale mai mari de 5 m, se adoptă sistemul de introducere şi evacuare a aerului prezentat în figura de mai jos (fig. 12). Când navele laterale au înălţimi sub 5 m apar curenţi de aer care creează senzaţia de inconfort şi

http://patrimoniu.gov.ro

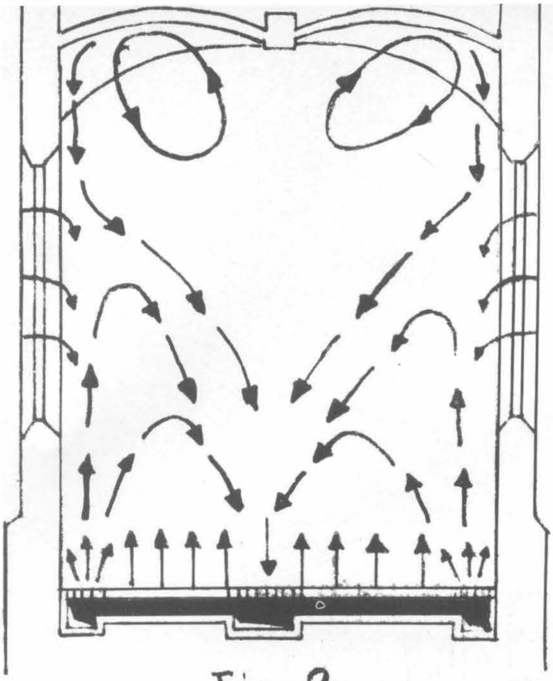

Fig. 9

Liniile de curent pentru încălzirea prin pardoseală cu aer cald în circuit deschis

atunci se adoptă sistemul de introducere și evacuare din fig. 10.

Pentru a oferi o imagine cât mai completă asupra diferitelor sisteme de încălzire, s-a reprezentat într-o diagramă distribuția verticală a temperaturii aerului într-o cameră încălzită în diferite moduri (fig. 13) După câte se observă temperatura este aproximativ constantă pe verticala camerei pentru încălzirea prin pardoseală și crește pentru încălzirea cu corpuri statice și încălzirea cu aer cald, producându-se, în aceste ultime două cazuri, acumulări de aer în zona bolților.

Cap. IV. **Recomandări privind realizarea unei instalații de încălzire**

– confortul în zona de ședere se realizează dacă aerul rece infiltrat este împiedicat să ajungă acolo;

– o conservare corespunzătoare se realizează când temperatura și umiditatea interioară sunt aproximativ constante în timp, motiv pentru care nu se acceptă o creștere a temperaturii interioare mai mare de 1,5°C/h;

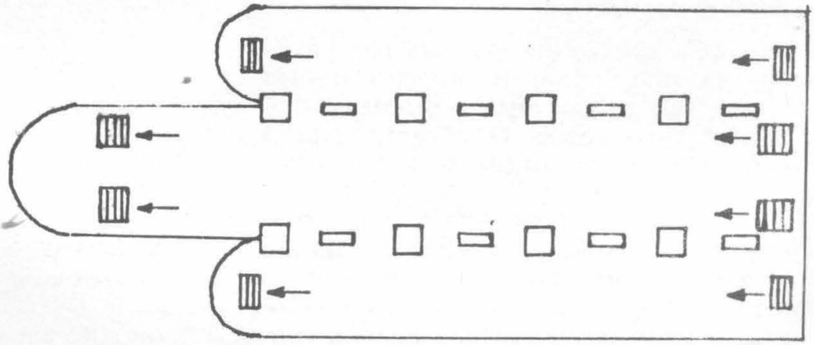

Fig. 10

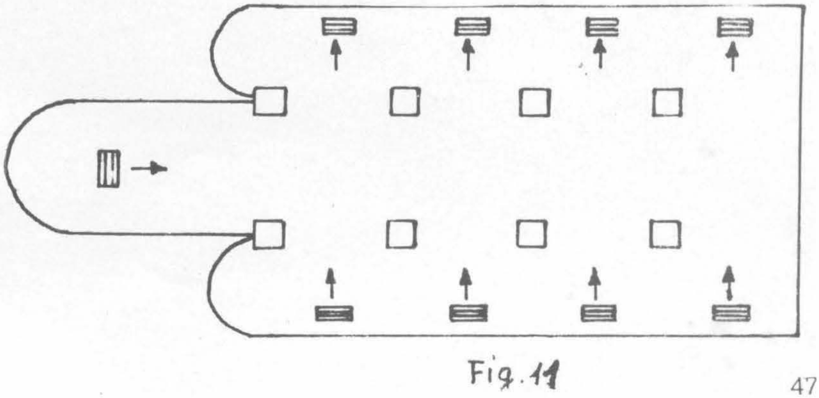

Fig. 11

http://patrimoniu.gov.ro

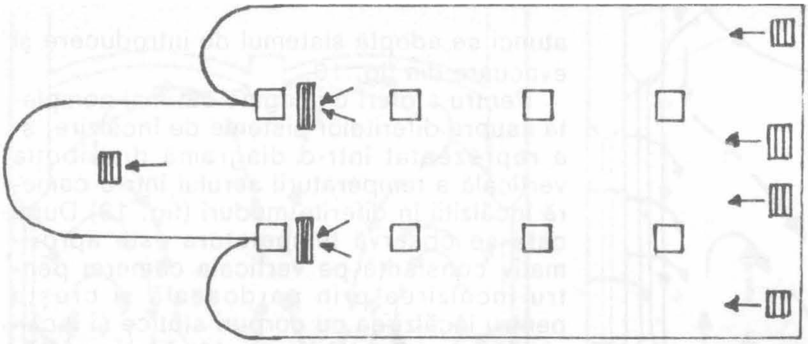

Fig. 12

– la încălzirea cu aer cald temperatura maximă de refulare va fi de 45°C şi viteza maximă de 2m/s;

– schimburile de aer vor fi între 2 şi 4 pe oră pentru a nu se crea curenţi puternici de aer;

– în bisericile unde există orgi se va asigura circulaţia aerului cald astfel încât acumularea lui în zona orgii să nu ducă la degradarea tuburilor şi la dezacordări;

– se va asigura pe cât posibil, evacuarea aerului cald, atunci când se acumulează în zona bolţilor.

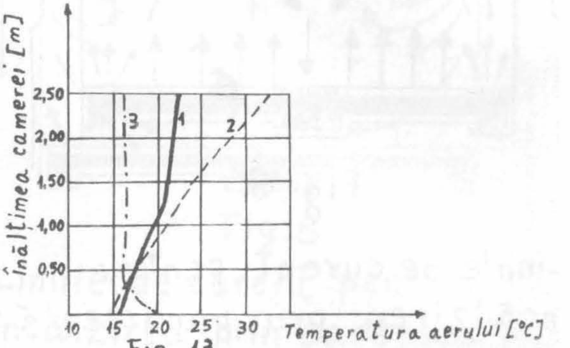

Fig. 13

1. încălzire cu corpuri statice 2. încălzire cu aer cald 3. încălzire prin pardoseală

În loc de concluzii

Din cele prezentate mai sus rezultă că alegerea unui sistem de încălzire pentru monumentele de cult este o problemă dificilă, dar care, rezolvată corect, asigură confortul termic şi conservarea monumentului.

Articolul de faţă urmăreşte să ofere specialiştilor în restaurări o parte din datele necesare alegerii unui sistem de încălzire integrat arhitectural şi eficient conservării monumentelor de cult, lăsând fiecărui specialist libertatea de a alege soluţia pe care o consideră optimă.

IOAN MAREŞ

BIBLIOGRAFIE

– *Kirchenheizung und Denkmal Schutz*, Pfeil-Bau Verlag

– Traian D. Săvulescu, *Instalaţii de încălzire şi ventilare*, Ed. tehnică 1984

– Elena Macovei,Iolanda Colda, *Instalaţii în construcţii* Institutul de construcţii, Bucureşti 1980

http://patrimoniu.gov.ro

MOŞII, SATE, TÂRGURI ŞI ORAŞE: V. BRĂILA

Reconstruirea în secolul al XIX-lea a străvechiului oraş port la Dunăre al Brăilei

Ostilităţile dintre ruşi şi turci începute în anul 1828 sunt aşteptate să aducă deznodământuri mari. Moldova şi Ţara Românească participă la operaţiuni punând la dispoziţia armiei ruseşti resursele întregului teritoriu.

Cu toate fortificaţiile lor, cetăţile raialelor Turnu, Giurgiu şi Brăila nu pot face faţă asalturilor susţinute şi sunt distruse din temelie.

După o statistică din anul 1830, rezultă că la acea dată în Brăila se aflau 42 case mari, 325 case mici, 99 bordeie, 2 biserici şi 2 zidiri ale statului. Ca populaţie, se numărau 576 locuitori parte bărbătească şi 554 parte femeiască. Se mai arată că oraşul avea 3 argintari, 2 arămari, 4 cojocari, 16 dulgheri, 5 fierari, 8 lumânărari, 4 brutari, 4 măcelari, 3 dogari, 6 croitori, 8 preoţi.[1]

Catastihul staticiesc al hasului Brăilei pe anul 1831 înscrie şi el existenţa a 8 boieri, 1 postelnicel, 8 preoţi, 26 evrei, 6 ţigani, în total 1378 bărbaţi şi 1990 femei, cuprinşi în 1390 familii. Se afla la acea dată în oraş o biserică de piatră şi una de lemn, 8 case boiereşti, o casă mânăstirească, 1378 case ţărăneşti şi 4 mori de vânt. Clima locului era socotită ca fiind "molipsitoare – umedă".[2]

Un plan de ordonare a oraşului datat din anul 1830 înfăţişează situaţia de la acea dată a întregii aşezări, cu reţeaua stradală şi toate imobilele existente, inclusiv zonele de grădini şi de verdeaţă din jurul lor; oraşul apare dezvoltat pe o arie semicirculară, înconjurată de o dantelă de fortificaţii din valuri şi pinteni de pământ. Într-o poziţie centrală a fortificaţiei se afla oraşul cu aşezarea civilă întinsă până pe malul Dunării, în jurul „Bisericii vechi", iar alăturat se desfăşura portul cu toate instalaţiile lui, barierele, carantina, localurile de vamă şi Cetatea cu redutele ei. Din alte schiţe, vedem că oraşul mai era apărat de o altă cetate de formă înstelată, denumită „marele stern – şanţu" (fortăreaţa), situată undeva spre marginea raialei.[3]

Pe acest plan este marcată în toate detaliile sale şi structura stradală a vechiului oraş, cu urmele fortificaţiilor înlăturate şi intervenţiile întrevăzute de ordonarea unitară a întregii aşezări. Este vorba de o remodelare a urbei de la acea dată, care deschide calea constituirii acelui nucleu în jurul căruia se va dezvolta atât de unitar oraşul Brăila, însemnat port al Dunării.

Toată această ordonare a vechiului oraş porneşte de la trasarea a trei artere importante, direcţionate oarecum radial, în sensul drumurilor dinspre Galaţi, Bucureşti şi Călăraşi, urmărindu-se crearea unui centru cu o piaţă de paradă, dominantă, în legătură cu portul. Acestui oraş i se prevede totodată şi o mare grădină publică pe locul dintre fosta cetate şi vatra aşezării.

Toate prevederile schiţează intenţia de restituire a unei structuri stradale astfel concepută încât să fie cât mai puţin afectat vechiul fond de construcţii, care trebuie integrate organic noului oraş; se caută, deci, ca noua structură stradală să corecteze sau chiar să se suprapună vechii reţele de uliţe, toate tăierile sau supralărgirile urmărind mai mult zonele de maidane şi spaţiile neconstruite.

O plantaţie de două rânduri de arbori mari pe linia periferică de fortificaţii vine să dea expresie unui ansamblu urbanistic închegat, unitar tratat.

În ce priveşte fondul de clădiri, trebuie reţinut că acestea se arată bine precizate ca fiind locuinţe orăşeneşti cu anexele lor, unele clădiri mai importante, magazii şi depozite, carantina cu barierele respective, toate construcţii cu acoperişul în patru pante. Din materialele de arhivă, ne sunt cunoscute chiar planurile cetăţii cu cazematele şi castelele respective, despre care

[1] Arh. Stat., Buc., fond *Mss.,* 1 274, f. 114.

[2] Ibid., f. 145.

[3] Biblioteca Academiei Române, *Cabinetul de Hărţi*, „Plan goroda Brailova" HV 46; Baron de Molke, *Campagnes des Russes dans la Turquie d'Europe,* fig. nr. 2 din Atlas, Plan de Brailow., Paris, 1854, traducere A. Demmler.

http://patrimoniu.gov.ro

ştim că se racordau cu portul, cu restul fortificaţiilor perimetrale şi cu marele „şternşanţu" din exterior.

Tocmai această reţea de tuneluri subterane care racorda sistemul de redute, distrusă numai superficial şi în grabă rămasă încă neastupată, va da atâtea neplăceri realizării oraşului dorit, creându-se întinse băltişuri şi depozite de apă, care împiedică comunicaţia şi fac nefolosibile multe din locurile de construcţie.

Din anul 1833 ne sunt cunoscute stăruinţele tot mai insistente ale ocârmuirii pentru lărgirea a trei uliţe care coboară către port. Inginerul statului este chemat să facă înlesnirile găsite de cuviinţă pentru stabilirea locurilor din oraş şi pentru alegerea de amplasamente pentru alte clădiri. Maiorul inginer Borroczin, la Porunca 490 a Departamentului din Lăuntru, efectuează aceste lucrări, lotizarea locurilor de pe aria plajei şi ordonarea pieţii Sf. Arhanghel Mihail, întocmind un proiect întărit de Înalta Stăpânire.[4] Chiar din anul 1835 se cere un plan al oraşului pentru împărţirea uliţelor şi îndreptarea lor. De fapt, este vorba totodată şi de împărţirea oraşului pe sectoare, fiecare cu un anumit regim de construcţie şi alinierea străzilor.[5]

Prin Raportul său nr. 21 din 26 mai 1835, maiorul Arcudinski arată necesitatea înfrumuseţării acestui oraş, în programul respectiv incluzându-se şi facerea din piatră a malurilor portului.

Planul solicitat, întocmit chiar de maiorul Arcudinscki, inginerul oraşului, se prezintă în cursul anului 1836. Precizările lui vin să ne confirme întipărirea în fizonomia reliefului a proiectului din anul 1830, mai puţin efectuarea plantaţiilor de arbori mari.[6]

Comitetul de înfrumuseţare a oraşului înfiinţat în anul 1835, se sesizează de starea şandramalelor şi a prăvăliilor vechi din oraş, care ameninţă să cadă. Arhitectul Thillay este trimis la Brăila să aprecieze ce măsuri se impun. Domnitorul hotărăşte să se întocmească un plan al oraşului în care să se prevadă înfrumuseţarea dorită şi prefacerea uliţelor vechi, ca aceea a cavafilor. Hartel este numit inginerul oraşului şi trebuie să se ocupe de întocmirea planului dorit.[7]

Planul arată că în oraş sunt multe locuri pe care proprietarii lor nu se gândesc să construiască şi nici caldarâmul respectiv nu-l săvârşesc, aducând vătămare şi celorlalţi locuitori. Se face propunerea ca aceste locuri să fie date altor doritori.

În anul 1840, ca arhitect al oraşului este arătat inginerul Gustav Freival (d), dar de lucrările lui se ocupă altcineva; în locul lui este orânduit inginerul Gheorghe Catelutzi, dar cum Magistratul cere să-i diminueze leafa, se vede nevoit să demisioneze. Magistratul se răzgândeşte şi este dispus să-i plătească leafa întreagă, întrucât este nevoie să ridice planul Foburgului şi Bulevardului, *dar inginerul* rămâne nestrămutat în hotărârea sa.[8]

Probleme grele se ivesc şi în ce priveşte şanţul ce taie Uliţa cea mare, care adună acum apele pe ea şi produce înecăciunea caselor de pe margine. Se face o listă de 60 proprietari pe unde trec toate acele hrube învelite ce sunt în oraşul Brăila, scoase la iveală cu săpăturile de acum.

Din pricina apelor adunate starea locuitorilor este foarte grea. Doctorul carantinei se sesizează şi cere intervenţia Poliţiei.

Vina se dă pe faptul că la zidirea oraşului nu s-a ales un loc frumos şi sănătos, sau poate s-au respectat bunele intenţii; de la început nu s-a făcut nivelaţia uliţelor şi nici nu s-a dat o pantă ca să se scurgă apele în Dunăre. Chiar acum, când se ridică zidiri noi, nivelaţia tot nu se face şi multe case rămân mai jos. Apoi, proprietarii caselor şi prăvăliilor se ştie că fac gropi mari sub pământ şi scot răsuflătorile lor până în mijlocul uliţelor, producându-se scufundări şi găuri mari care împiedică circulaţia. Dar această mare greşeală s-a cunoscut totuşi de către întreaga obşte.[9]

Starea acestor case contravine măsurilor de înfrumuseţare a oraşului; oamenii le repară şi ei cum pot, dar multe rămân încă primejdioase, unele dintre ele fiind prăvălii şi case vechi din scânduri şi lemn clădite de turci, în care se face şi foc.

[4] Arh. Stat., buc., fond *Lucrări Publice*, d. 1/1830, f. 1–5; *Comunale* 56/1843, f. 113, 114.

[5] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 2/1830, f. 2.

[6] B.A.R., *Cabinetul de Hărţi*, Planul oraşului Brăila, 1836, inginer A. Arkudinski, H. 1035 DXXX 2.

[7] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 3/1839, întreg dosarul.

[8] *Ibid.*, f. 70 şi următoarele.

[9] *Ibid.*

http://patrimoniu.gov.ro

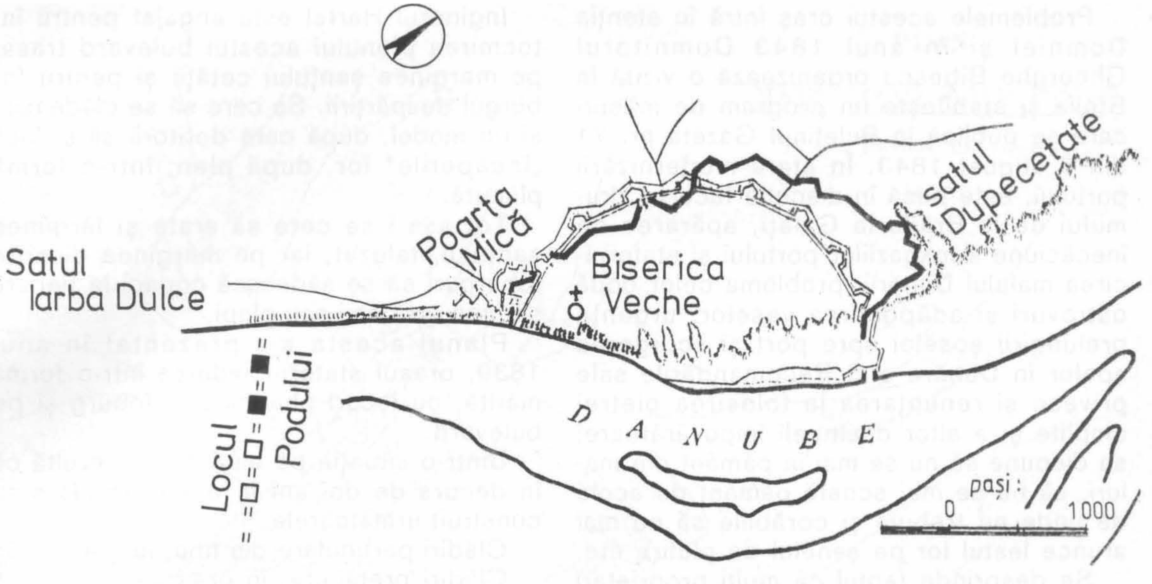

Perimetrul vechii cetăți a orașului Brăila, așa cum a fost el surprins de ridicările topografilor de la 1828, peste care s-au suprapus fortificațiile raialei turcești.

1. Orașul Brăila cu raionul său, detaliu din planul topografic ridicat de Moritz von Ott în anul 1831.

De remarcat aria orașului și rețeaua stradală identică cu cea din restul planurilor cunoscute; bogata rețea de drumuri, articulată la cele trei bariere ale orașului, marchează drumurile de legătură cu interiorul țării și drumurile locale, către locurile de cultură și pășuni.

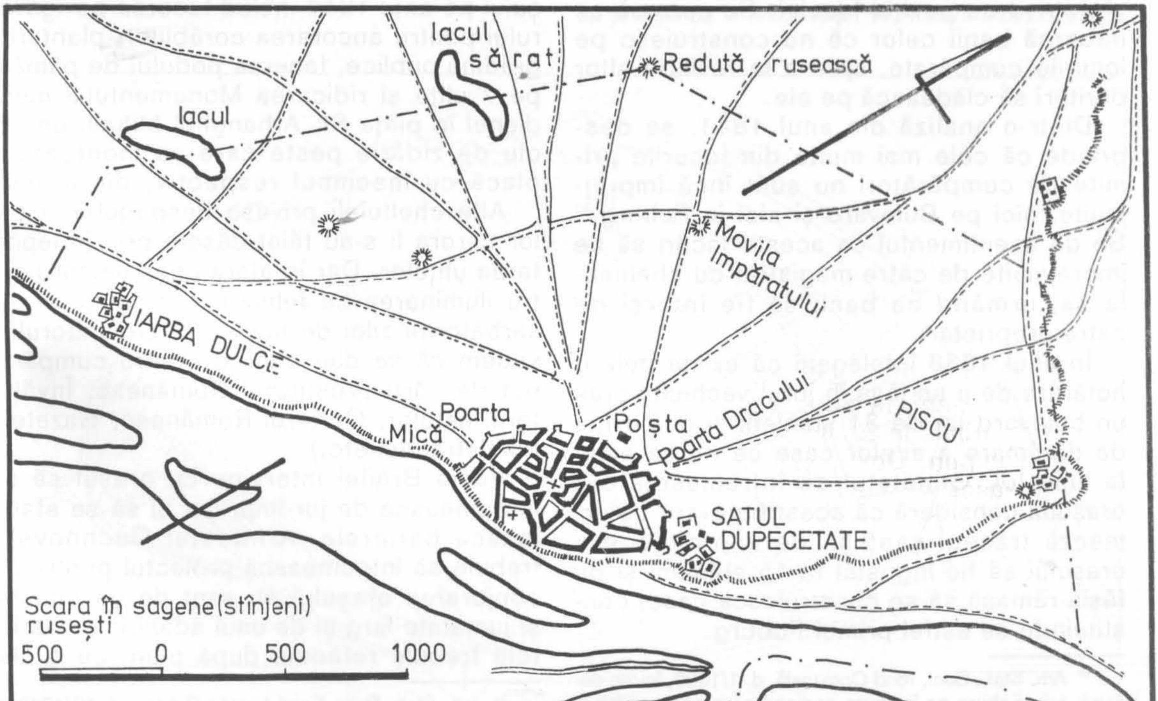

http://patrimoniu.gov.ro

Problemele acestui oraş intră în atenţia Domniei şi în anul 1843 Domnitorul Gheorghe Bibescu organizează o vizită la Brăila şi stabileşte un program de măsuri care se publică în Buletinul Gazetă nr. 71 din 6 august 1843. În afara modernizării portului, este pusă în discuţie facerea drumului de la Brăila la Galaţi, apărarea de inecăciune a magaziilor portului şi statornicirea malului Dunării, problema celor două ostrovuri şi adăpostirea vaselor, urgenţa prelungirii şoselei spre port şi scurgerea apelor în Dunăre etc. Recomandările sale privesc şi renunţarea la folosirea pietrei cioplite şi a altor cheltuieli împovărătoare; se dispune să nu se mai ia pământ din maluri, să nu se mai scoată pământ de acolo de unde nu trebuie şi corăbiile să nu mai arunce lestul lor pe şenelul de plutire etc.

Se desprinde faptul că mulţi proprietari stăpânesc mai mult pământ decât li se cuvine şi se cere efectuarea unei verificări a mărimii loturilor şi întoarcerea plusurilor.

Tot aşa, se obiectează că în acest oraş se află multe locuri fără întrebuinţare. În soroc de un an se cere să se reglementeze această situaţie, înţelegându-se că trebuie ca totul să se clădească după plan regulat şi potrivit cu poziţia locului. Se cere să se întoarcă banii celor ce nu construiesc pe locurile cumpărate, spre a le revinde altor doritori să clădească pe ele.

Dintr-o analiză din anul 1841, se desprinde că cele mai multe din locurile primite de cumpărători nu sunt încă împrejmuite, nici pe Bulevard şi nici în Foburg.[10] Se dă asentimentul ca aceste locuri să fie împrejmuite de către magistrat cu cheltuiala sa, urmând ca banii să fie întorşi de către proprietari.

În anul 1838 înţelegem că exista deja o hotărâre de a se lăsa în jurul vechiului oraş un bulevard lat de 31 stânjeni şi dispoziţia de dărâmare a acelor case ce nu se aflau la linia lui. Comitetul de înfrumuseţare a oraşului consideră că acest bulevard ce urmează traseul şanţului de împrejmuire a oraşului să fie îngustat la 15 stânjeni şi pe fâşia rămasă să se construiască case, constituindu-se astfel primul Foburg.

Inginerul Hartel este angajat pentru întocmirea planului acestui bulevard trasat pe marginea şanţului cetăţii şi pentru foburgul despărţirii. Se cere să se clădească şi un model, după care doritorii să-şi facă „încăperile" lor, după plan, într-o formă plăcută.

Tot aşa i se cere să arate şi lărgimea şanţului, taluzat, iar pe marginea dinspre foburguri să se sădească copaci la fiecare stânjen, salcâmi sau plopi.

Planul acesta s-a prezentat în anul 1839, oraşul statornicindu-se într-o formă mărită, cu locuri ohabnice în foburg şi pe bulevard.

Dintr-o situaţie pe anul 1842, rezultă că în decurs de doi ani în oraşul Brăila s-au construit următoarele:[11]

Clădiri particulare din nou, în oraş	65
Clădiri prefăcute, în oraş	5
Clădiri publice, în oraş	2
Clădiri particulare nou înfiinţate, pe bulevard	6
Clădiri particulare nou înfiinţate în Foburg	51
Clădiri publice în Foburg	1
Clădiri prefăcute în Foburg	1

Cheltuielile pentru înfrumuseţarea oraşului pe anul 1842 includ facerea perigovorului pentru ancorarea corăbiilor, plantarea grădinii publice, facerea podului de pământ pe 7 uliţe şi ridicarea Monumentului meridianei în piaţa Sf. Arhanghel Mihail, un soclu de zidărie peste care se montează o placă cu însemnul respectiv, din aramă.

Alte cheltuieli privesc despăgubirea celor cărora li s-au tăiat casele prin îndepărtarea uliţelor. Dar în afara cheltuielilor pentru iluminarea cu felinare a oraşului sau sărbătoririi zilei de naştere a Domnitoru[lui] vedem că se dau bani şi pentru cumpărarea de cărţi (Vestitorul Românesc, Învăţătorul satelor, Curierul Românesc, Gazeta Magistratului etc.)

Vama Brăilei intervine ca oraşul să mărginească de jur-împrejur şi să se stabilească barierele. Arhitectul Cuchnovsky trebuie să întocmească proiectul pentru înconjurarea oraşului cu şanţ de un stânjen şi jumătate larg şi de unul adâncime. Barierele trebuie refăcute după plan, ca o clă-

[10] Arh. Stat., Buc., fond Comunală, d. 1/1838, întreg dosarul; prin Foburg se înţelege cartierul care se dezvoltă în afara incintei ştiutului oraş fortificat (găsim scris şi "for burg").

[11] Arh. Stat., Buc., Fond *Lucrări Publice*, d. 19/1842 întreg dosarul.

http://patrimoniu.gov.ro

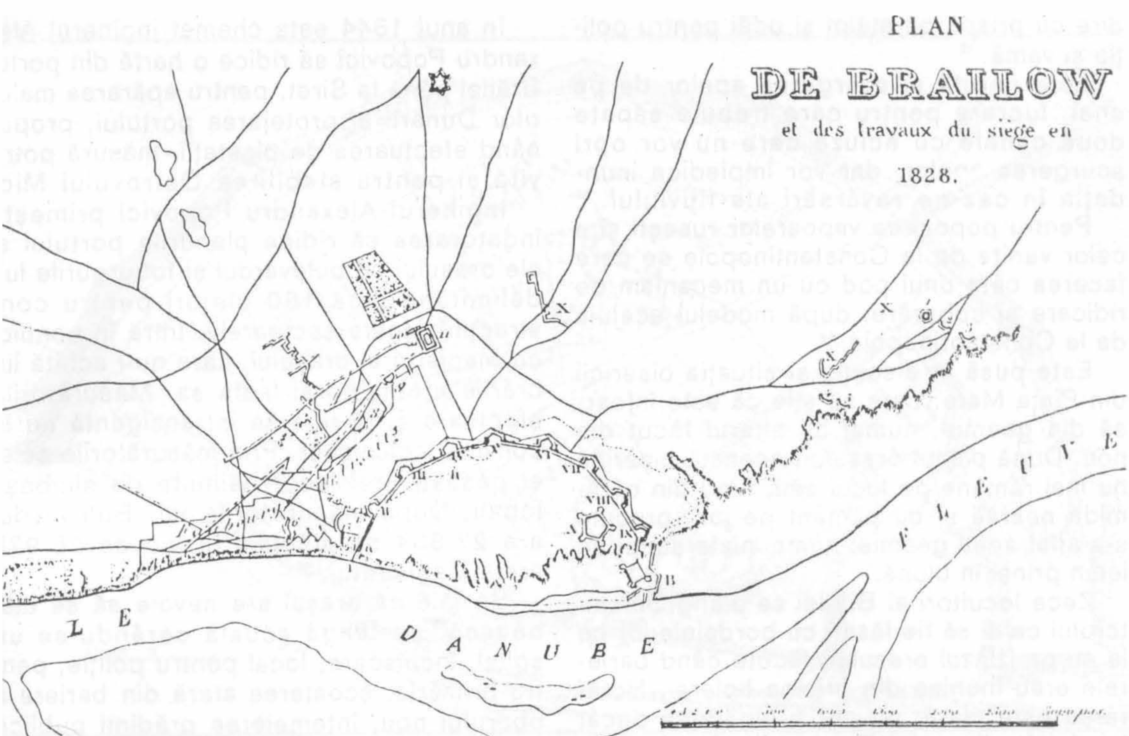

Planul Brăilei cu fortificaţiile ei în timpul asediului de la 1828.

Planul de restructurare a oraşului Brăila din anul 1830 (titlu şi legendă în limba rusă; semnătură indescifrabilă).

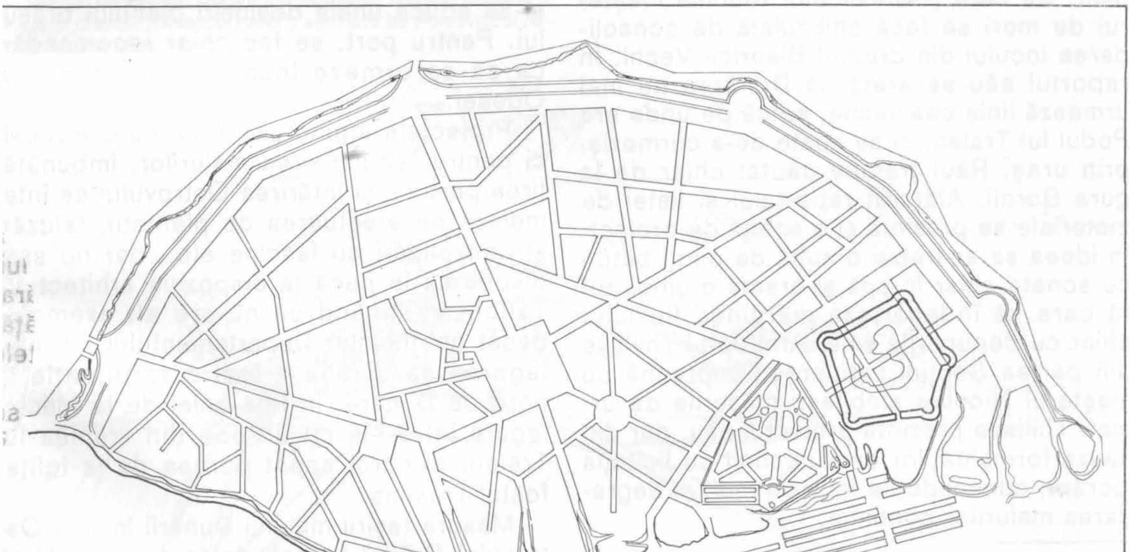

http://patrimoniu.gov.ro

dire cu prispă pe stâlpi și odăi pentru poliție și vamă. [12]

Este cerută și scurgerea apelor de pe chei, lucrare pentru care trebuie săpate două canale cu ecluze care nu vor opri scurgerea apelor, dar vor împiedica inundația în caz de revărsări ale fluviului. [13]

Pentru poposirea vapoarelor rusești și a celor venite de la Constantinopole se cere facerea câte unui pod cu un mecanism de ridicare și coborâre, după modelul aceluia de la Constantinopole. [14]

Este pusă în discuție și situația bisericii din Piața Mare, care se știe că este întoarsă din geamie, numai cu altarul făcut din nou. După planul orașului, această biserică nu mai rămâne pe locul său, fiind din cărămidă nearsă și cu pământ pe jos, precum s-a aflat acea geamie: numai niște stâlpi de lemn prinși în ulucă.

Zece locuitori ai Brăilei se plâng Domnitorului ca ei să fie lăsați cu bordeiele lor ce le au pe izlazul orașului, făcute când barierele erau închise din pricina holerei. Hotărârea este clară: nu pot fi îngăduite decât bordeiele din satul Piscu, aflat în afară de barieră; ceilalți locuitori trebuie să se strămute în oraș.

În anul 1840 starea malurilor Dunării în dreptul orașului se înrăutățește tot mai mult. Se cere postelnicului Nicolae meșterul de mori să facă chibzuială de consolidarea locului din dreptul Bisericii Vechi. În raportul său se arată că Dunărea nu mai urmează linia cea veche, adică pe unde era Podul lui Traian, ci se abate de-a curmeziș, prin oraș. Răul trebuie căutat chiar de la gura Borcii. Alăturat raportului și listei de materiale se prezintă și o schiță de proiect. În ideea sa ar trebui o suită de piloți bătuți cu soneta chiar în apă și creată o umplutură care să îndepărteze marginea fluviului chiar cu depunerile sale. Arhitectul Thillaye din partea Secției inginerești împreună cu meșterul Nicolae stabilesc măsurile de urmat. Thillaye prezintă proiectul său, dar din cauza formalităților de îndeplinit cu licitația lucrării, consolidările întârzie mult și degradarea malurilor continuă. [15]

În anul 1844 este chemat inginerul Alexandru Popovici să ridice o hartă din portul Brăilei până la Siret, pentru apărarea malurilor Dunării și protejarea portului, propunând efectuarea de plantații, măsură potrivită și pentru stabilirea Ostrovului Mic.

Inginerul Alexandru Popovici primește îndatorarea să ridice planurile portului și ale orașului cu bulevardul și foburgurile lui, delimitând încă 180 plațuri pentru construcții în toate sectoarele. Intră în conflict cu Magistratul orașului, care nu-i achită lucrările efectuate și leafa sa. Măsurătorile efectuate și poziția sa intransigentă nu le convine localnicilor. Prin măsurătorile sale, el găsește trei locuri tăinuite de slujbașii locali. După măsurătorile lui, Bulevardul are 27 834 de stânjeni în loc de 25 975 arată Magistratul. [16]

Se știe că orașul are nevoie să se clădească, pe lângă școală cerându-se un spital, închisoare, local pentru poliție, pentru primărie, scoaterea afară din bariere a oborului nou, întemeierea grădinii publice etc. Pentru unele îndepliniri este trimis aici François Tallon, însărcinat ca arhitect al orașului, să îmbunătățească portul și să construiască primăria. Arhitectului Vilacrosse i se cere să închipuiască cheiurile și să aducă unele deslușiri planului orașului. Pentru port, se fac chiar recomandări ca să se urmeze închipuiri după portul Odesei.

Proiectele inginerului Alexandru Popovici pentru regularisirea malurilor, îmbunătățirea portului și întărirea Ostrovului se întemeiază pe efectuarea de plantații, taluzări și consolidări cu fascine etc., dar nu este dispus să le pună la dispoziția arhitectului Tallon, susținând că nu are alt exemplar decât cel înaintat Departamentului. În înțelegerea sa, Brăila a fost o fortificație la nord de Dunăre, în fața celei de la Măcin, legate între ele cu un pod din vremea lui Traian, al cărui capăt pornea de la Iglița, fostul Tresmis.

Măsura teșirii malului Dunării în fața Ostrovului Brăilei fusese de fapt preconizată prin Jurnalul Magistratului din 20 au-

[12] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 43/1841, f. 1 și următoarele.

[13] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 81/1846.

[14] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 28/1846, f. 2.

[15] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 16/1840 întreg dosarul.

[16] *Ibid.*, și fond *Comunală*, d. 1/1838, întreg dosarul; *Comunală*, d. 6/1843, întreg dosarul; B.A.R., *Cabinetul de Hărți*, H. 1036 DXXX 9, Planul orașului cu un proiect pentru șanț.

http://patrimoniu.gov.ro

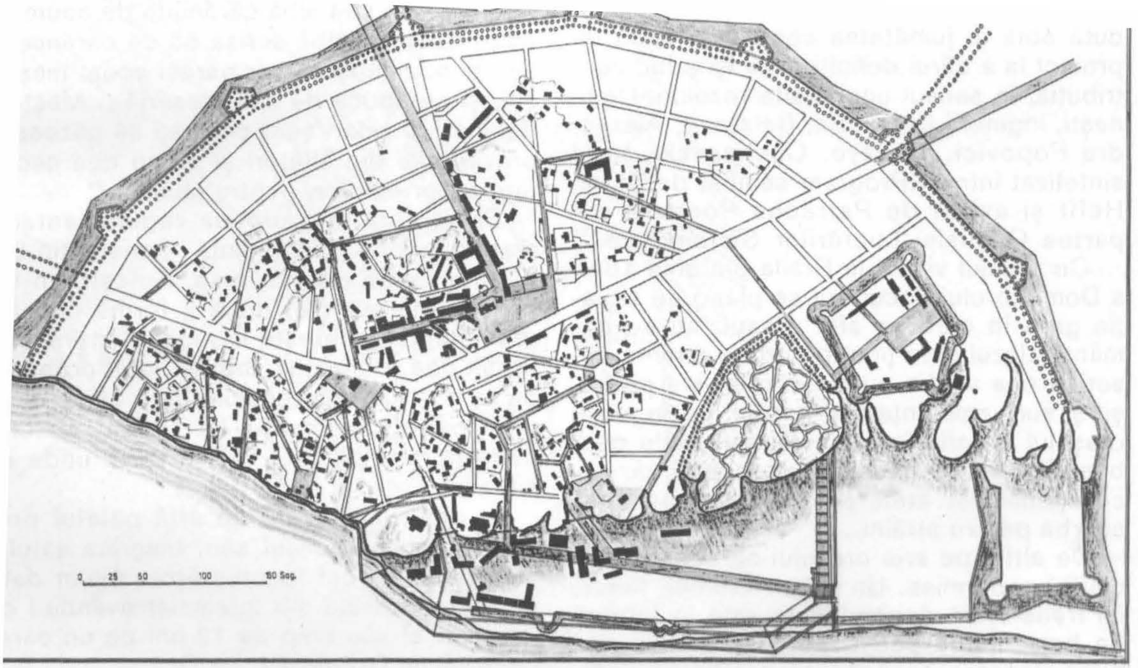

Planul orașului Brăila în anul 1836, semnat de A. Arkuinski .

Schiță de proiect pentru consolidarea malului Dunării la Brăila în dreptul „Bisericii Vechi", semnată de Polcovnicul Nicolae Meșterul de Mori.

http://patrimoniu.gov.ro

gust 1845 și pentru chibzuirea făcută în acest sens de maiorul Borroczin, Blarenberg își dă avizul cuvenit. Lucrarea se execută abia la jumătatea secolului, după un proiect la a cărui definitivarea își aduc contribuția, în sensul unei Înalte rezoluții Domnești, inginerii Borroczin, Balzzano, Alexandru Popovici, Thillaye, Cuchnovski, totul sintetizat într-un Program semnat de Anton Hefft și avizat de Petrache Poenaru din partea Comisiei Lucrărilor Sistematice. [17]

Cu prilejul vizitei la Brăila din anul 1850 a Domnitorului, locuitorii se plâng de situația grea în care se află orașul: nu au pământ, izlazul este ținut pentru oi străine, biserica cea veche cu cimitirul ei s-a prăbușit și sunt amenințate și casele lor; în susul orașului se află în afară de zalhanele osebite tăbăcirii și măcelării, care aduc cu necurățeniile lor atâta jale pentru orășeni și scârba pentru străini... [18]

De altfel pe aria orașului se construiesc clădiri nepermise. Un Urlich Weibel, fierar, își transformă dependințele sale în fabrică de bere, deoarece consideră că are mai bună vânzare cu această profesie, încălcând astfel regulamentul. Se ajunge la concluzia că trebuie oprită la timpul potrivit orice lucrare contrară legiuirilor, spre a se preveni tot felul de nenorociri ca incendiul din 1852. Să fie oprită de îndată înființarea morilor cu cai, pentru că sunt urâte și vătămătoare; să se desființeze cele construite abuziv. Prin Jurnalul din 27 august 1862 se arată că morile cu cai, fierăriile, lăcătușeriile, fabricarea săpunului și lumânărilor, ca și instalațiile care lucrează cu focul pe viitor nu vor fi tolerate în ocoalele I și II, adică de la marginea Dunării până la vechiul șanț. Lăcătușeriile și fabricile lumânărilor din seu să fie îngăduite numai pe străzile șanțului vechi, Foburgului și Raionului. Arhitectul orașului va da bileturi de modul cum trebuie făcute aceste clădiri. [19]

În temeiul programului de înfrumusețare a orașului sunt luate măsuri de dărâmarea șandramalelor, dar nu s-au luat măsuri pentru curți și gardurile de lemn putrezite și urâte la vedere, care trebuie să dispară. Se stabilește un format de cărămidă pe care trebuie să-l aibă cărămida de acum încolo, dar prin jalbă scrisă 65 de cărămidari se opun, zicând că vor părăsi acest meșteșug și se apucă de altă meserie... Meșterii dulgheri și zidari sunt chemați să păzească prevederile din bileturi și să nu dea ascultare proprietarilor, pentru abateri. [20]

Se știe că în perioada regulamentară, marele logofăt de Credință, Constantin Suțu, întemeiază pe moșia sa, Suțești, un sat ce-i poartă numele, după o formă de plan proiectată inginerește în mod vădit inspirată din cea a orașului Brăila. Totul pornește de la o structură semicirculară al cărei ax principal, ca și „șanțul lui Traian" alăturat cade normal pe firul văii în locul unde se situează.

În centrul așezării se află palatul proprietății cu paraclisul său, biserica satului Suțești și parcul înconjurător. Avem date că parcul acesta s-a întemeiat avându-l ca îngrijitor al său timp de 12 ani pe un oarecare Vasile Grădinaru.

În anul 1852, acest Vasile Grădinaru se oferă să refacă pe cele 10 pogoane ale orașului Brăila știuta grădină publică, spre înfrumusețarea acestei urbe, fără să pretindă leafă. Se înțelege cu Cârmuirea ca aceasta să fie o grădină publică a orașului și trebuie să primească „deslușire" pentru urmarea lucrărilor. [22] Este vorba de fosta grădină publică a orașului, care după decesul lui Gheorghe Grădinaru, în 1843, rămăsese pe seama lui Gheorghe Petcovici, ajutor de grădinar. [22]

Cu toate dificultățile, Magistratul sprijină această ofertă și asigură plantarea arborilor și a celorlalte esențe decorative indicate de Vasile Grădinaru, cumpărând și o saca cu un cal pentru udatul grădinii. În anul 1855, se reușește facerea unui bufet al acestei grădini. Încurajat de succes, Magistratul dorește acum o „grădină sistematică", solicitând ca aceasta să se facă după planurile date de onor Ministeriu; în acest scop vine la Brăila arhitectul grădi-

[17] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 59/1845, f. 1 și următoarele; d. 16/1840, f. 73–110 și pentru informare largă întregul dosar.

[18] Arh. Stat., Buc., fond. *Comunală*, d. 413/1850, f. 1, 2 și următoarele.

[19] Arh. Stat., Buc., fond *Comunală*, d. 1328/1862, f. 31 și spicuiri din tot dosarul.

[20] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 129/1860, f. 16 și întreg dosarul.

[21] Arh. Stat., Buc., fond *Lucrări Publice*, d. 101/1853, întreg dosarul.

[22] Arh. Stat., Buc. fond *Comunală*, d. 21/1850.

http://patrimoniu.gov.ro

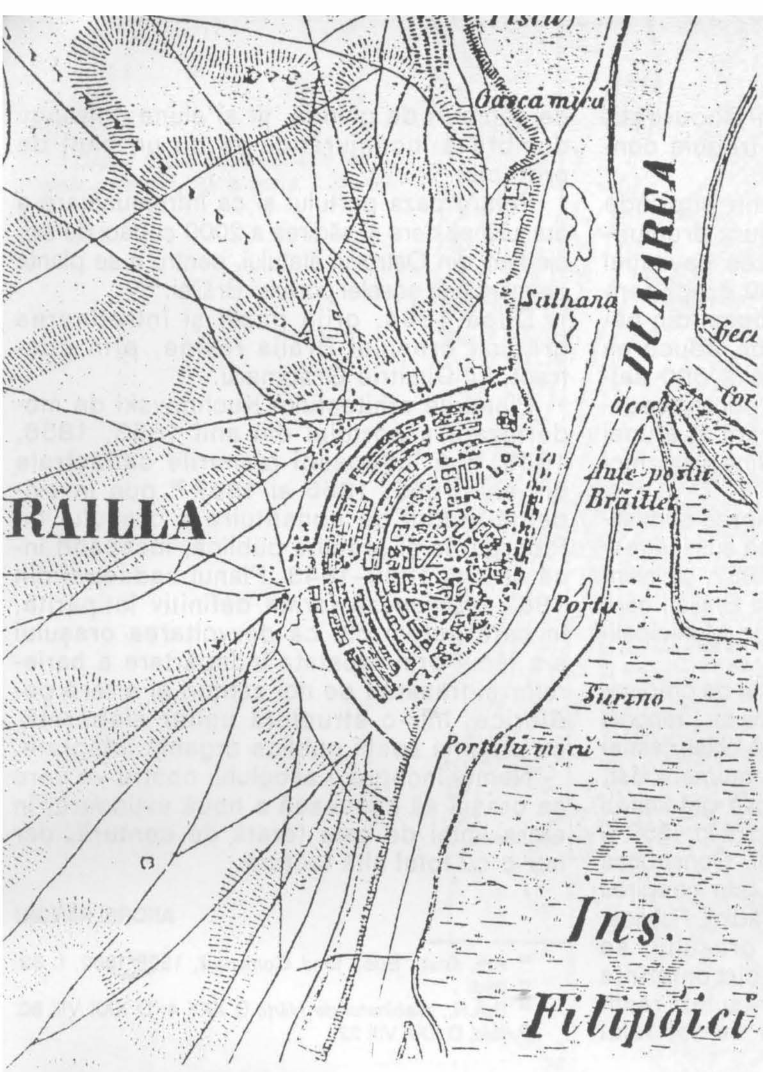

Orașul Brăila la 1856–1858, după Harta România Meridională

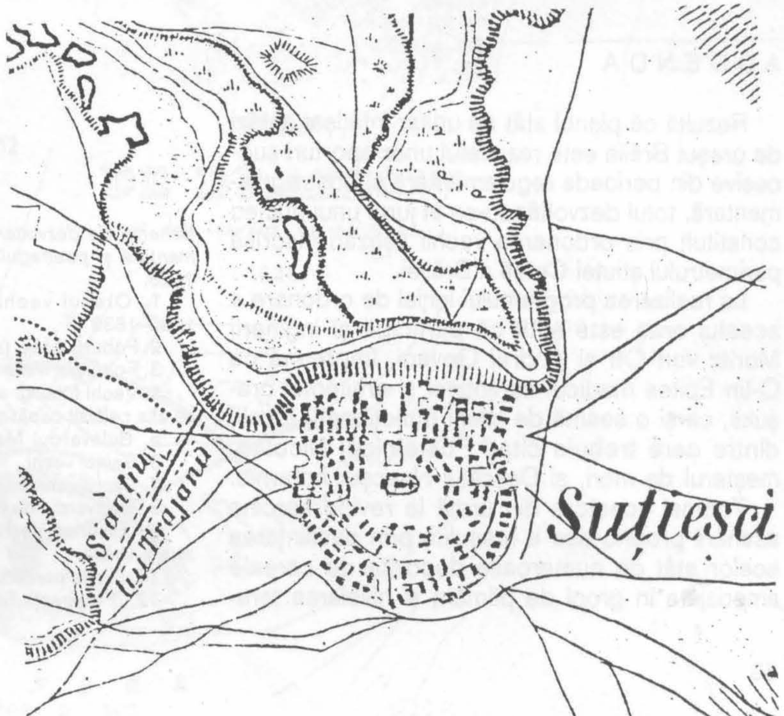

Satul Sutiești, jud. Brăila, după Harta România Meridională; compoziție urbanistică din perioada regulamentară, a cărei formă se arată inspirată după planul orașului Brăila

nar al Grădinilor Publice din Bucureşti, Hoffmann Ulrich. Deocamdată trebuie conservat totul aşa cum se află.

Planul şi devizul lui Hoffmann cuprinde reparaţii de alei, facerea de nou a drumurilor, aşternerea cu nisip, ridicarea navilaţiei în toată grădina, facerea a 5000 gropi pentru copaci, aducerea a 4000 copaci din pădurile învecinate şi plantarea lor, aducerea a 800 copaci exotici, plantarea a 600 salcâmi şi a 100 puieţi de molift pentru realizarea movilei, facerea unei florării şi a unei răsadniţe, încăperi pentru grădinar, paznici şi lucrători.

Deşi lucrările sunt foarte anevoioase şi costisitoare, Magistratul se angajează să susţină realizarea grădinii proiectate. În anul 1857, se înfiinţează o Eforie a Grădinii Publice a Brăilei, care administrează mijloacele oferite de Municipalitate şi orăşeni.

Se ivesc şi ofertanţi pentru postul de grădinar al Grădinii Publice, unul în persoana lui François Laurent, printr-o scrisoare adresată chiar caimacanului Alexandru Ghica. La un moment dat, este angajat pentru această funcţie grădinarul Anton Kelleru, al cărui contract expiră în 1859 şi trebuie prelungit cu încă patru ani. Construcţia şi înfrumuseţarea grădinii continuă prin întregirea ansamblului cu pavarea străzii Grădinii Publice.

Tot pentru înfrumuseţarea oraşului, se cere formarea unui crâng pe circonferinţa monumentului de pe izlazul oraşului, realizat prin arătură şi semănături de tot felul de sâmburi de ghindă, jir şi alune, întreaga dumbravă înconjurându-se cu un şanţ de protecţie.[23]

Pentru paza portului şi ca înfrumuseţare a oraşului se cere şi sădirea a 2000 copaci de salcie luaţi din Ostrovul statului, pentru a se planta pe marginea şoselei portului Brăilei.[24]

După 1864, grija pazei şi întreţinerea grădinii oraşului Brăila revine, prin contract, lui Dimitrie Grădinaru.

Planurile arhitectului Kuchnovski de modernizare a portului din anii 1853, 1856, 1858,[25] şi îndeosebi planurile cadastrale din anii 1855, 1856 şi 1867[26] pun în evidenţă modul de constituire a oraşului cu foburgurile şi grădina publică, începând încă cu anii 1838–1843. Planul cadastral din 1867 înfăţişează forma definitiv întipărită, în care putem citi că dezvoltarea oraşului s-a făcut prin repetata îndepărtare a barierelor şi trasarea de noi şanţuri şi artere periferice, într-o structură unitar elaborată, cu pieţe şi spaţii publice organic integrate.

Numai începutul secolului nostru va cere ca oraşul să cunoască o nouă extindere, în afara liniei de cale ferată de centură, dar într-o cu totul altă factură.

ANDREI PĂNOIU

---

[23] Arh. Stat., Buc., fond *Comunală,* 1328/1862, f. 33.
[24] Ibid.
[25] B.A.R., *Cabinetul de Hărţi,* D XXX 4; D XXX VIII 80.
[26] *Ibid,* D XXX VIII 22.

ADDENDA

Rezultă că planul atât de unitar înfăţişat astăzi de oraşul Brăila este rezultatul unor aporturi succesive din perioada regulamentară şi postregulamentară, totul dezvoltându-se în jurul unui nucleu constituit prin ordonarea vechii aşezări înscrisă perimetrului ştiutei Cetăţi a Brăilei.

La realizarea programului iniţial de ordonare a acestui oraş este ştiut că participă şi inginerii Moritz von Ott şi Andrei Covaci, împreună cu C-tin Epites medicul carantinei şi arhitectul oraşului, ca şi o seamă de cileni (funcţionari) locali, dintre care trebuie citaţi Postelnicul Nicolae, meşterul de mori, şi Dascălul Neacşu, hotarnic.

Tocmai acestora din urmă le revine sarcina asanării propriu-zise a oraşului, prin desfiinţarea acelor atât de numeroase depozite de cereale amenajate în gropi de pământ şi nivelarea tere-

▶

Schema de dezvoltare a oraşului Brăila în perioada regulamentară şi postregulamentară transpusă pe ridicarile de la 1828.

1. Oraşul vechi, restructurare realizată între anii 1830–1836
2. Foburgul Mic (zis şi Foburgul Vechi)
3. Foburgul Mare (zis şi Foburgul Nou)
4. Vechi foburg: satul Iarba Dulce, locul unde se pare că se afla celălalt capăt al Podului lui Traian
5. Bulevardul Mare (Bulevardul, Bulivarul, Bulvarul...)
6. Sanţul vechi
7. Sanţul nou
8. Bulevardul de margine (Bulevardul Nou...)
9. „Biserica Veche", în jurul căreia s-a aflat vechea aşezare a Brăilei
10. Limita periferică a vechii cetăţi a Brăilei
12. „Fortăreaţa Sternşanţu"

http://patrimoniu.gov.ro

Oraşul Brăila după ridicările topografice din anii '50, la scara 1:25.000

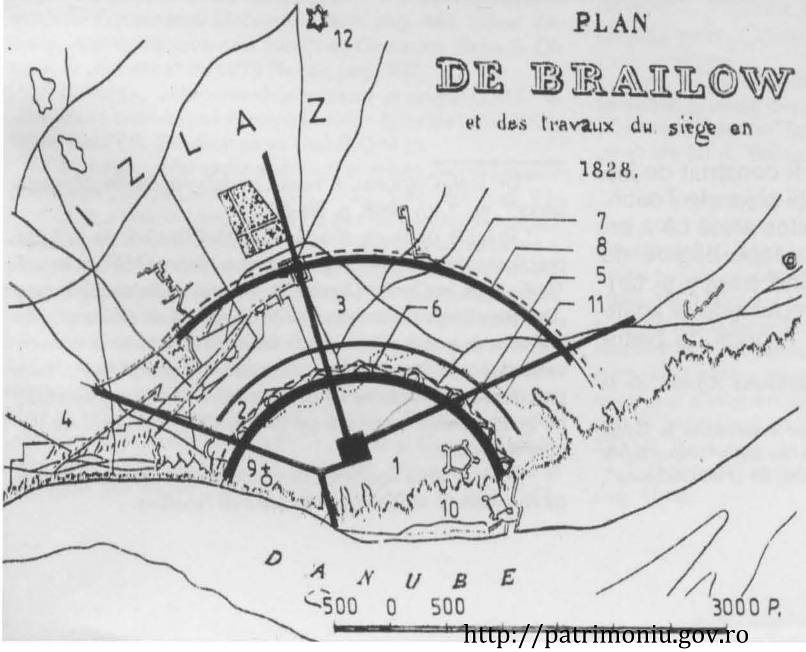

http://patrimoniu.gov.ro

nului, înlăturarea pescăriilor cu magaziile lor nocive și alte depozite necorespunzătoare de pe malul Dunării, amenajarea portului, alinierea străzilor și facerea pavajelor etc.

Reținem în chip deosebit planul atît de detaliat al inginerului Moritz von Ott de hotărnicire a raialei Brăila, în care este redată lămuritor și înfățișarea orașului de la 1831; [1] reținem de asemenea contribuția prin rapoartele sale foarte competente a doctorului C-tin Epites, care se îngrijește deopotrivă de starea sanitară și edilitară a orașului.

Din intervențiile doctorului Epites reținem însă și un Raport extrem de interesant, redactat în anul 1834 care pare că nu s-a bucurat de atenția cuvenită la vremea respectivă, și nici mai pe urmă, referitor tocmai la situația acelui pod roman peste apa Dunării de la Brăila, pod la care se referă cu toată seriozitatea ghidrotecul Nicolae meșterul de mori și inginerul Alexandru Popoviic, explicând cauzele devierii cursului fluviului și prăbușirea malurilor în dreptul orașului... [2]

Doctorul Epites se sesizează că scăzând apele Dunărării atât de mult, au ieșit la vedere urmele unui pod de piatră în mijlocul Dunării, „care nu s-au mai văzut de când cu nemții" și se zice că „un pașă a mâncat de-asupra podului la anul 1916". El face precizarea că acel pod deși acoperit de ape, era cunoscut localnicilor și corăbierilor, considerat de unii a fi construit de împăratul Constantin, iar după alții chiar de Traian.

În raportul său, doctorul Epites arată că a organizat o cercetare cu îndeaproape băgare de seamă a acestui pod, cercetând poziția și tărimea lui, felurimea pietrelor întrebuințate și adâncimea apei. Arată că a luat și felurimi de pietre cu mortar și altele, ca să le trimită lui Poenaru, directorul Școalei Naționale, pentru a fi păstrate la muzeu. Cercetarea se efectuează se pare în mai multe rânduri, cu caicul căpitanului de port; la una din expediții participă și ocârmuitorul Ioan Slătineanu cu M. Colceag, președintele judecătoriei și ofițerul Ioan Bobescu. Împreună cu doctorul Epites coboară din barcă chiar pe podul de piatră și ocârmuitorul, operând unele măsurători, cu date pe care cineva le-ar putea indentifica, desigur, cu cele ale unor picioare ale podului și intreaxul lor...

Raportul respectiv localizează situarea acestui pod, în partea capătului său de nord, chiar între Poarta Mică a Cetății Brăilei și satul Iarba Dulce. Celălalt capăt al podului, inginerul Alexandru Popovici și Nicolae postelnicul îl situează la Iglița, înainte de Măcin.

Doctorul Epites consideră această observație a sa vrednică de însemnat și ține să fie adusă la cunoștință cinstitului Comitet și Înaltului Divan.

Găsim și noi cu cale să ne oprim asupra acestui pod care scapă atenției, deși Raportul doctorului Epites este publicat integral de Dr. Ioan Cojocaru. [3] Astăzi, chiar cu puținele date de care dispunem considerăm că este posibilă identificarea eventualelor lui urme, tema putând face obiectul unui studiu cu șanse de succes deplin. [4]

*Dinar partic, sec. II e.n. (Vologosea al III-lea), descoperit în draglările Cotului Dunării la Iglița**
Foto: Cabinetul Numismatic B.A.R.

[1] Arhivele Statului, București, *Reforma Agrară de la 1864*, d. 157, f. 12.

[2] Cu privire la cauzele modificărilor intervenite la Cotul Dunării, de văzut: M. Botzan, *Datarea unor importante schimbări hidrografice la Cotul Dunării*, în „Hidrotehnica", Buc., vol. 31, nr. 7, 1986, p. 214.

[3] Dr. Ioan Cojocaru, *A existat podul urieșilor*, în „Magazin Istoric", nr. 3, an 1968, p. 59–60.

[4] Prilejuit de unele dragări la Cotul Dunării de la Iglița practicate de unitatea de pontonieri a Marinei Militare în anii 1905–1906 în Contul Dunării, în punctul unde se părăsește „Dunărea Veche", între excavările de resturi de moloz și nisip s-a scos la iveală și o monedă de argint foarte bine conservată; descoperitorul acestei monede, sergentul G.P., face precizarea că prin tema lor de aplicație militarii erau avertizați că în acel punct operează pe urmele unui vad vechi de trecere a fluviului.

* Identificarea aparține D-lui Emanuel Petac, din Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române.

http://patrimoniu.gov.ro

UN CONCURS DE PICTURĂ DIN ANUL 1904

Documente inedite privind istoria restaurării picturii murale

O istorie a restaurării vechilor zugrăveli din țara noastră nu s-a scris încă. Disciplină înrudită cu pictura, dar cu problemele ei specifice – ea a început să formeze o preocupare deosebită abia la sfârșitul secolului trecut, dezvoltându-se la noi în țară ca o reacție la curentele înnoitoare ale picturii murale din secolul XIX, care au culminat cu operele lui C. Lecca, Gh. Tattarescu, M. Pop, Epaminonda Bucevschi în Bucovina și Gheorghe Baba în Oltenia [1]. Împotrivindu-se tendințelor păgubitoare de a se acoperi frescele originale cu ulei [2]; restaurarea propriu-zisă a vechilor picturi a însemnat – ipso facto – recunoașterea valorilor artistice și a mesajului lor istoric. Sprijinită de autoritățile vremii, mai ales de Comisia Monumentelor Istorice [3], ca și de unele personalități din lumea artistică – și trebuie amintit în primul rând pictorul Costin Petrescu [4] – opera de restaurare a picturilor a început în țara noastră în condiții dificile.

Era o epocă – în ultimii ani ai secolului care se încheia și primii ani ai noului veac al XX-lea – când în lumea artistică românească se confruntau opinii uneori diametral opuse cu privire la stilul noilor picturi murale; o epocă când nici comanditarii nu aveau o opinie clară în această privință, iar punctul de vedere oficial întârzia să se generalizeze. Era de asemeni o vreme când nici conceptul de restaurare nu era clar. Noțiuni ca: repictare, curățire, spălare erau interpretate diferit, iar tehnologiile folosite, se poate afirma că erau tot atâtea câți pictori erau. De altfel, nici pentru specialiști nu se lămuriseră încă problemele de bază ale artei bizantine [5].

În aceste condiții, ar fi incorect de a cataloga sau eticheta într-un anumit fel pe protagoniștii luptei de opinii care se desfășura în acei ani, indiferent dacă ei erau dintre pictori sau reprezentanți ai autorităților cu atribuții în acest domeniu. De aceea, un studiu care s-ar ocupa de această problemă nu are voie să se lase influențat de acuitatea polemicilor stârnite în urma unor lucrări de pictură murală sau de restaurare considerate succese sau insuccese la vremea respectivă. Clarificările au intervenit în timp, mai ales după primele restaurări științifice ale vechilor fresce [6]. Pentru a fi însă înțeles stadiul în care se afla problema în discuție la începutul veacului XX, sunt necesare câteva precizări de ordin istoric și legislativ.

Este important de reținut pentru evoluția viitoare a problemei că, potrivit Decretului cu nr. 1672 din 3 decembrie 1864, privind înființarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române [7] acesta nu avea atribuții cu privire la pictura bisericească. Politica statului în domeniul artelor era dirijată prin „Comitetul academic de bele

[1] Pentru opera acestora a se vedea: Jack Brutaru, „*C. Lecca*", București, 1956; Jaques Wertheimer – Ghica, „*Gheorghe M. Tattarescu*", București, 1958; Ion Frunzetti, „*Mișu Popp*", București, 1955; Leca Morariu, „*Ep. Bucevski*" în „*Convorbiri Literare*" an LXXIV, 1941, nr. 4, pag. 416–424; Corneliu Gheorghian, „*La semicentenarul morții lui Epaminonda Bucevski*", idem, pag. 491; Oliver Velescu, *Activitatea pictorului bănățean Gheorghe Baba în Oltenia*, în „*Banatica*" III, 1975 Reșița, pag. 327.

[2] N. Iorga, „*Monumentele noastre și opera C.M.I.*" în „*Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*" an. XXX, 1938, fasc. 96. (Pe viitor se va cita: B.C.M.I.).

[3] N. Iorga, „*Mai vechi apărători ai stilului monumentelor bisericești*", în „B.C.M.I.", XXVII, 1934, fasc. 80, pag. 91.

[4] „Într-o vreme când nimeni nu se mai gândea la vechea noastră pictură bisericească, Costin Petrescu nu numai că a pus problema și a deșteptat cugetele, dar a și pregătit temeinic o serie de pictori bisericești..." cf. I. D. Ștefănescu, „Cuvânt înainte" la cartea lui A. G. Verona, „*Pictura. Studiu tehnic*", Mănăstirea Neamț, 1944, pag. VII. Despre prime încercări de restaurare a vechilor picturi bisericești din Țara Românească, datorate „arhizugravului" Iordache Venier, din secolul al XVIII-lea amintesc Pavel Chihaia, „*Două vechi autoportrete din Țara Românească*", în „*Studii și Cercetări de Istoria Artei*", 1963, 1 pag. 211–222 și Al. Alexianu, „*Mode și veșminte din trecut*", București, 1971, vol. II, pag. 149.

[5] cf. I. D. Ștefănescu, op. cit., pag. VI. În acest sens a se vedea și unele din articolele lui Al. Tzigara–Samurcaș în „Convorbiri Literare" începând din 1906 sau „*Notele iconologice*" ale lui A. Baltazar în aceeași revistă în anii 1908 și 1909.

[6] O primă lucrare fundamentată științific s-a executat în anul 1911 la biserica Domească din Curtea de Argeș de către pictorul I. Mihail, expertul Comisiunii Monumentelor Istorice pentru probleme de pictură, publicată în „*B.C.M.I.*" 1917–1923. Pictorul I. Mihail a depus o muncă modestă dar plină de roade timp de aproape patru decenii. Referatele lui, răspândite în dosarele arhivei C.M.I. sunt documente de prim ordin pentru cunoașterea stării picturii murale din țara noastră și a intervențiilor care s-au făcut asupra ei. A se vedea și necrologul iscălit de Victor Brătulescu în *B.C.M.I.* XXXVII, 1944, fasc. 119–122, pag. 94.

[7] *Buletinul Legilor Principatelor Unite Române*, 1869, pag. 1349.

http://patrimoniu.gov.ro

arte" instituit prin Decretul Domnesc nr. 922 din 12 mai 1869 prin care se aproba „Regulamentul pentru școalele naționale de bele arte"[8].

În anii următori, cadrul legislativ – care din păcate nu a fost întotdeauna respectat, ba chiar eludat – tinde să devină mai precis, atribuțiile să fie mai la obiect. Astfel, în „Regulamentul asupra Comisiei Monumentelor Publice", aprobat prin Decretul Domnesc nr. 754, din 6 aprilie 1874, se precizează că numita „comisiune va avea ca cea mai importantă a sa datorie a conserva stilul primitiv al monumentului" între care și „zugrăvelile"[9]. Preocuparea pentru „zugrăveli" și conservarea lor se întâlnește și într-o circulară a Sinodului din 28 mai 1874, tipărită însă abia în 1903[10] cu privire la calitatea lumânărilor folosite în lăcașurile de cult. În noul „Regulament al școalelor de bele arte, galeriilor de tablouri și museelor de sculpturi", aprobat prin Înalt Decret Regal, nr. 601, din 28 februarie 1883, vechiul comitet academic devine „Consiliul școlar de bele arte", în ale cărui atribuții este și aceea de a „observa planurile și proiectele de lucrări de artă", între care și „bisericile și picturile acestora". Consiliul își va da avizul său putând cere modificarea conform regulelor estetice și de artă..."[11].

Un moment foarte important, o cotitură în evoluția istorică a picturii murale constituie decizia Sfântului Sinod, din 22 noiembrie 1889, „privitoare la icoanele, arhitectura, pictura și ornamentația bisericilor din toată țara, cum ar fi să se urmeze pe viitor", prin care se hotărăște ca „pictura, arhitectura și ornamentațiunea care se va introduce de acum înainte prin bisericile vechi, fie prin cele noi sau reînnoite, să fie conform stilului bizantin"[12]. Nu întâmplător, în timp ce pictorul Mirea lucra într-o manieră modernă la catedrala din Constanța[13], se face o mare publicitate „Inconografiei"[14], apărută în anul 1891, iar Sinodul își înscrie la ordinea de zi a sesiunii din toamna anului 1893 punctul: „Iconografia bisericii".

Scopul mărturisit al dezbaterii, care se va ține însă tocmai după cinci ani, în 1898, a fost de a se „curma abuzul ce se face cu împărțirea prin țară a icoanelor străine, a căror pictură nu corespunde nici spiritului bisericii noastre, nici gustului românesc"[15]. La 4 mai 1898, Mitropolitul Primat prezintă un proiect de regulament pentru zugrăvirea bisericilor, care cuprinde 30 de articole și a cărui idee centrală este subliniată în primul articol: „sub pedeapsa de nulitate este admis numai stilul bizantin". Proiectul a fost discutat într-o ședință secretă a Sfântului Sinod și aprobat la 18 mai 1898, dar fără ca el să fi fost publicat[16]. Abia în 11 octombrie 1912, deci după 14 ani, prin decret regal se aprobă „Regulamentul pentru zugrăvirea bisericilor"[17] devenit astfel lege de stat.

La începutul secolului, dispozițiile în vigoare privitoare la pictura murală erau însă departe de a fi respectate. Comanditarii preferau în continuare pictura „modernă", care o practicau atât pictorii români cât și cei străini.

Disputa îmbracă o fațetă nouă, „națională", într-o intenție lăudabilă, dar care nu schimbă fondul problemei. Astfel, un grup de pictori: G. Ioanid, C. Georgescu-Corbu, D. Serafim și Tache Ionescu cer Sinodului să se dea dispoziție „de a nu se mai primi pictori străini la pictarea bisericilor ortodoxe". Memoriul a fost provocat de angajarea la biserica Amzei din București – în urma unui concurs – a pictorului italian Marchetti. Cererea pictorilor mai sus numiți a fost discutată în sesiunea Sfântului Sinod din primăvara anului 1900, hotărându-se că talentul este criteriul prioritar, iar „pictura să fie bisericească și artistică"[18].

Discuțiile continuă și în public. „Revista Artelor", care apărea în acei ani, oglindește prin articolele sale starea de spirit a epocii. Sunt publicate materiale teoretice privitoare la rolul social al picturii murale sau de popularizare a marilor teme din pictura universală, pledoarii pentru „frumusețea corporală" și altele. Foarte incisive sunt articolele arhitectului Stephănescu, semnate numai cu prenumele Victor. El pledează pentru pic-

[8] *Monitorul Oficial al României*, nr. 109 din 20 mai/1 iunie 1869. Art. 5, pt. f.

[9] *Idem*, nr. 78 din 7/19 aprilie, 1874. Art. 5, al. 3.

[10] *Biserica Ortodoxă Română*, an XXVI, nr. 10, ianuarie 1903, pag. 1172. (Pe viitor se va cita B.O.R.).

[11] *Monitorul Oficial*, nr. 271 din 3 martie 1883. Capit. XIII, art. 60.

[12] Legea organică și regulamentele Sf. Sinod. Ed. IV-a, 1892, pag. 159–161.

[13] N. Iorga, Art. cit. în *B.C.M.I.* fasc. 80, 1934, pag. 91.

[14] *„Iconografia. Arta de a zugrăvi tâmplele și icoanele bisericești. Manuscris cu o precuvântare, descris și adnotat de Ghenadie Enăceanu, episcop de Râmnic"*. București, 1891. Volumul cuprinde Erminia lui Gheorghe Zugravul din anul 1841.

[15] *B.O.R.* an. XVII, 1893–1894. Anexa: *Dezbaterile Sfântului Sinod*. pag. 5.

[16] *Idem* an. XXII, 1898, nr. 5 Anexa: *Dezbaterile Sfântului Sinod din sesiunea de primăvară, anul 1898*, pag. 25–31 și 121–145.

[17] *Monitorul Oficial* nr. 160 din 17 octombrie 1912, pag. 7723.

[18] *B.O.R.* an. XXIV, nr. 4 iulie 1900. Anexa: *Dezbaterile Sfântului Sinod din sesiunea de primăvară, anul 1900*, pag. 17 și 115–120.

http://patrimoniu.gov.ro

torii care „știu desemnul" și știu să „proporționeze omenește ceea ce se exprimă în chipuri omenești și pentru ochi omenești". El se ridică împotriva „hieratismului" pentru că „ar însemna a ne imobiliza, a ne imbeciliza de bună voie", dar este în acelaș timp și împotriva unor „tablouri prea italienești". „Atât cer eu – scria Victor Stephănescu în 1902 – ca să putem arăta cu lucrurile noastre că am trăit un timp când se știa bine desemna un cap, un tors, brațe, mâini, coapse, gambe, picioare"[19].

Așadar, în această atmosferă de contradicții în care erau implicați pictori, comanditari și teoreticieni ai artelor se hotărește în 1903 ca, în cadrul unor lucrări de reparații curente[20], să fie restaurată și vechea pictură a Mitropoliei bucureștene.

După ce pictorul Fritz Elsner, invitat oficial să execute această lucrare, refuză motivând alte angajamente, se primesc ofertele a nu mai puțin de 16 pictori, individuali sau grupați în colective[21]. Pictorii implicați, în ceea ce ne permitem să denumim „episodul 1904" din istoria picturii murale românești – dat fiind marele număr de artiști – sunt, în ordine alfabetică următorii: *N. Angelescu* (1869–1916)[22]; *Constantin Artachino* (1870–1954)[23]; *Ludovic Basarab* (1868–1933)[24]; *Bonardi Giovanni*, pictor decorator stabilit în București în anul 1893, autorizat ca pictor bisericesc conform propriilor sale declarații[25]; *Cantini Oresti*, absolvent al Școlii de Bele Arte din Perugia, pictor bisericesc autorizat în 1902[26]; *Vasile Damian*, preot și pictor; *Elsner Fritz*, care iscălește și Exner când revine asupra refuzului inițial și face totuși o ofertă. Este autorul picturilor de la bisericile din Azuga, Obilești și Monteoru. Venit în țară în anul 1884, este, începând din 1896 pictorul Curții Regale, fiind considerat un reprezentant al „Jugendstil"-ului vienez[27]. *L. A. Galeota*, pictor italian care a expus la mari intervale în București. În 1903 a deschis în saloanele ziarului „L'Independance Roumaine" o expoziție personală, iar în 1901, participă la expoziția „Tinerimei Artistice".[28] *Constantin Gheorghiu* (1878–1936), pictor diplomat al Academiei din München, după propria-i mărturisire[29]; *Romeo Girolamo*, pictor decorator la Teatrul Național din București, iar din 1905 la teatrul San-Carlo din Neapole[30]; *Dumitru Marinescu* (1844–1924), pictor bisericesc autorizat în 1902[31]; *Ion Marinescu*, menționat ca membru al „Cercului Artistic"[32]; *Costin Petrescu* (1873–1954), pictor bine cunoscut pentru opera sa artistică, teoretică și didactică; *Dumitru Serafim* (1862–1931) obține autorizația de pictor în 8 mai 1902[33]; *Ipolit Strâmbulescu* (1871–1934)[34]; *Paul Uberti*, cu

[19] Victor Stephănescu, *„Arta în bisericile noastre"* și *„Pictura murală în biserică"* în *„Revista Artelor"* I, nr. 9, 1902, pag. 1 și nr. 10, 1903 pag. 3. Despre activitatea autorului acestor articole care a trăit între anii 1876 și 1950 a scris Ion Cazaban, *„Un precursor al scenografiei moderne, Victor G. Stephănescu"* în *„S.C.I.A. seria Teatru, Muzică, Cinematografie"* tom. 31, 1984, pag. 83.

[20] Arhivele Statului, fond M. Culte, dos. 3904/1903, fila 89.

[21] Documentele cu privire la acest episod formează dosarul intitulat *„Refacerea picturilor Mitropoliei București"* păstrat la Arhivele Statului, fond. M. Culte sub nr. 3891/1904. În cele ce urmează ne vom referi numai la documentele din acest dosar, grupate în Anexa studiului de față: ele se publică și se folosesc aici pentru prima oară.

[22] Despre activitatea sa până în anul 1909 la Th. Cornel, *„Figuri contemporane din România"*, pag. 628 și pentru anii următori la Eugeniu Dublea, *„Artiști plastici români"*, București, 1936, pag. 9.

[23] Th. Cornel, op. cit., pag. 102. Autorizația de pictor bisericesc a primit-o în anul 1900, luna mai. Cf. *B.O.R. an. XXIV, nr. 4, iulie 1900. Anexa: Dezbaterile Sfântului Sinod din sesiunea de primăvară a anului 1900*, pag. 142. Tot aici, date biografice. A se vedea și Petre Oprea, *„Constantin Artachino. Câteva date despre viața și opera acestuia"* în *S.C.I.A.* nr. 3–4 1957, și, de același autor: *„Scrieri despre arta românească, secolele XIX–XX"* București 1971; Ioan Spiru, *„Activitatea lui Luchian și Artachino ca pictori de biserică"*, în *S.C.I.A. s. Artă Plastică t.* 13, nr. 2, 1966, pag. 269.

[24] Th. Cornel, op. cit. pag. 180.

[25] Documentul nr. 5 din Anexă.

[26] Cf. *B.O.R.* XXVI nr. 2–3 mai–iunie 1902. Anexa: *Dezbaterile Sfântului Sinod* pag. 304.

[27] Documentul nr. 1 din Anexă. Pentru case pictate în București a se vedea *Revista Muzeelor* nr. 1, 1924. Biografia și opera artistică la Petre Oprea, *Itinerar prin case vechi din București*, 1986, pag. 59 și 214.

[28] Despre Galeota relatează Paula Constantinescu, *Eugeniu Voinescu. Notă biografică* în *S.C.I.A.s. Artă Plastică* t. 19, nr. 1, 1972, pag. 131.

[29] Documentul nr. 18 din Anexă. Menționat și în *Muzeul Toma Stelian. Catalog, pictură sculptură, desen*, București 1939.

[30] Pompiliu Eliade, *Teatrul Național din București în 1908–1909*, București 1909, pag. 96. Știri despre Girolamo Romeo la Doina Schobel, *Pictura monumentală în opera lui Camil Resu*, în *Revista Muzeelor* IV, 1967, nr. 1 pag. 66, nota 1 și la Paula Constantinescu, Art. cit. pag. 131.

[31] Cf. *B.O.R.* XXVI nr. 2–3, mai–iunie 1902. Anexa: *Dezbaterile Sfântului Sinod*, pag. 305. Menționat de V. Cândea, Ion Zamfirescu, Vasile Moga, *Ateneul Român. Monografie* București, 176, pag. 207.

[32] Muzeul Național de Artă. Arhiva, fond Saint Georges, document 2558.

[33] Cf. *B.O.R.* XXV,nr.4, iulie 1902. Anexa *Dezbaterile Sfântului Sinod din 1901*. Tot aici date biografice despre începuturi; între altele medalie la Expoziția universală din Paris. A se vedea și Elena Mateescu, *Dimitrie Serafim* în *S.C.I.A.s. Arta Plastică* t. 13, nr. 1 1961, pag. 124–132.

[34] Eugeniu Dublea, op. cit. pag. 29; Petre Oprea, *Ipolit Strâmbulescu artist și profesor* în *S.C.I.A.t.* X, nr. 1, 1963, pag. 237; *Catalogul expoziției retrospective Ipolit Strâmbu* Craiova, 1971.

http://patrimoniu.gov.ro

autorizaţie de pictor bisericesc din 8 mai 1902[35]; *Nicolaie Vermont* (1866–1932)[36]; *Eugeniu Voinescu* (1842–1909)[37], elev al pictorului rus AivazovschiRevenind la pictura din biserica Mitropoliei din Bucureşti, constatăm că în situaţia unor straturi suprapuse – o frescă din 1669, cu refaceri în anii 1716–1719 şi 1793 şi apoi acoperită de Nicolaie Polcovnicu cu o zugrăveală nouă între anii 1835–1839 şi iarăşi retuşată în anul 1882[38] – li se cere pictorilor să facă propuneri de restaurare sau de curăţire. Pentru o mai uşoară înţelegere a ideilor cuprinse în ofertele depuse de pictori, ele au fost sintetizate în tabelul de mai jos după cum urmează:

Nr. crt.	Data ofertei	Numele pictorilor	Modalitatea de lucru propusă	Timpul de lucru propus	Preţul cerut lei
1.	1903 feb. 19	Ip. Strâmbulescu C. Artachino, I. Marinescu	„restaurare radicală"	2 ani	60 000
2.	1903 apr. 14	V. Damian	„restaurare şi completare în frescă a părţilor distruse"	nu precizează	55 000
3.	1903 apr. 29	Bonardi Giovani	curăţarea frescelor şi repictare	nu precizează	40 000
4.	1903 mai 5	D. Marinescu	copierea picturii, răzuirea pereţilor, refacerea picturii „în orice stil"	10 luni	165 000
5.	1903 mai 12	L. Galeota	spălare şi conservare	1 an şi 10 luni	70 000
6.	1903 aug. 22	F. Exner	pictură în ulei după o prealabilă decalchiere a celei vechi	nu precizează	65 000
7.	1903 sept. 10	N. Vermont, N. Angelescu, D. Serafim, C. Artachino	restaurarea frescei iniţiale	nu precizează	60 000
8.	1903 nov. 12	L. Galeota, Girolamo Romeo	pictarea din nou în ulei	nu precizează	70 000 cu folosirea aurului 80 000

[35] Cf. *B.O.R.* XXVI, nr. 2–3, mai–iunie 1902. Anexa: *Dezbaterile Sfântului Sinod, pag. 304.*

[36] Amelia Pavel şi Radu Ionescu, *Nicolae Vermont,* Bucureşti 1958.

[37] Eugeniu Dublea, op. cit pag. 34 şi Paula Constantinescu, Art. cit. pag. 131.

[38] Pentru istoria acestei picturi şi bibliografia a se vedea Oliver Velescu, *Un contract de pictură din 1835* în *Prima sesiune de comunicări ştiinţifice a muzeelor de artă* Bucureşti, 1966, şi, de acelaşi, *Nicolae Polcovnicul, zugravul* în *S.C.I.A.s. Artă Plastică* t. 15, nr. 7, 1968, pag. 89. Adăugăm la Bibliografie şi: I. Iordănescu, *Restaurarea bisericii Patriarhiei* în *Pictură şi Sculptură*, an. I, aprilie 1935, pag. 15, unde se face însă afirmaţia greşită că biserica a fost mistuită de flăcări în 1850 şi apoi refăcută de pictorul Teodorescu din Buzău. Între anii 1834–1935 pictorul Belizarie a executat o nouă pictură.

[39] Această echipă s-a destrămat. C. Artachino va oferta la 10 septembrie 1903 alături de Vermont şi Serafim, iar Ip. Strâmbulescu şi Ion Marinescu vor concura singuri.

http://patrimoniu.gov.ro

La 15 martie 1904, ministrul Spiru Haret hotărăşte adjudecarea lucrării prin concurs.[40] În acest scop se alocă fiecărui concurent individual sau unei echipe o suprafaţă de doi metri pătraţi în dreapta şi în stânga uşii de la intrare, pentru a-şi demonstra calităţile. Concursul s-a deschis oficial la 8 aprilie 1904, orele 2 p.m.[41], prin fixarea de către Petre Gârboviceanu, directorul Casei Bisericii a locurilor pentru desfăşurarea probelor, timp de şase săptămâni, pentru şase grupe, după cum urmează: 1) F. Exner 2) E. Voinescu, Romeo Girolamo şi L. Galeota 3) D. Serafim, C. Artachino. N. Vermont şi N. Angelescu 4)Ipolit Strâmbulescu 5) D. Marinescu 6) Ion Marinescu. Concursul nu s-a desfăşurat însă într-o atmosferă de rigurozitate deosebită, pentru că, la 29 aprilie, deci la trei săptămâni de la deschiderea lui nici o echipă nu începuse încă lucrarea[42]. Mai mult, se primesc noi cereri de participare din partea pictorilor Constantin Gheorghiu[43], ulterior respins, şi ale lui Costin Petrescu împreună cu Ludovic Basarab,[44] Oreste Cantini[45] şi P. Uberti[46]. Admiterea de noi candidaţi stârneşte un protest colectiv al pictorilor înscrişi deja la concurs, concretizat într-un memoriu depus la 19 mai 1904, măsura fiind considerată ca nelegală „deoarece noii concurenţi au putut vedea procedurile şi lucrările noastre, ele fiind gata"[47]. Terminarea lucrărilor este confirmată într-un raport către ministru, din 24 mai 1904; Spiru Haret desemnând o comisie de avizare formată din pictorul Mirea, arhitectul Gr. Cerkez şi I. Kalinderu[48].

Dar surpriza acestui concurs îl oferă însă Comisia Monumentelor Istorice (I. Kalinderu, Gr. Tocilescu, Gr. Cerkez şi N. Gabrilescu). În şedinţa din 16 iunie 1904, după ce a examinat lucrările se hotărăşte că: „nici una din grupele care au luat parte la concurs nu corespund întocmai aşteptărilor – şi de aceea – am fost de părere să se renunţe la restaurarea picturilor"[49]. Aşa se încheie aspectul administrativ al concursului, dar, aşa cum s-a arătat, el a prilejuit participanţilor motive de reflecţie şi îndemn la cercetare, rapoartele lor oglindind stadiul în care se găsea conceptul de restaurare a picturii murale în anul 1904, şi tocmai în aceasta constă valoarea documentelor care se publică în anexa acestui studiu.

Din analiza acestor mărturii rezultă că toţi pictorii au început lucrul printr-o prealabilă fază de documentare cu privire la starea de conservare a picturii, a cărei profunzime însă variază de la un artist la altul şi cu aprecieri asupra valorii istorice a picturii. Un prim aspect care trebuie relevat la concurenţi, indiferent de metoda de restaurare propusă, este acela al necesităţii înregistrării vechii picturi ca mărturie documentară. V. Damian scrie în memoriul său din 14 aprilie 1903 că, înainte de a se începe lucrările vor „trebui copiate cu cea mai mare scrupulozitate toate desemnurile şi tablourile ce vor fi pe ele, pentru că în urmă să se execute întocmai"[50]. Ideea copierii vechilor scene o găsim şi la D. Marinescu[51]. Giovanni Bonardi propune (Nota Bene: în 1903) folosirea unei instalaţii electrice pentru iluminare, în vederea fotografierii picturii înainte de refacere[52]. Fritz Elsner (Exner!) îşi propune şi el să facă decalchieri după pictura veche[53].

Mai importantă, din punctul de vedere al participanţilor, a fost cunoaşterea stării picturii şi a straturilor suprapuse. Aceasta îi obligă pe artiştii concurenţi la investigaţii „arheologice" pentru a hotărî care anume strat îl vor restaura în ipoteza că au adoptat această soluţie. Şi de data aceasta trebuie relevat studiul lui V. Damian. „Am constatat – scrie preotul pictor – cu deplina încredinţare, că pictura primă, când s-a zidit biserica, a fost executată *al fresco*[54], dar în decursul timpului i s-au mai făcut mai multe reparaţiuni. Cea

[40] Documentul nr. 14 din Anexă.
[41] Idem nr. 17.
[42] Idem nr. 20.
[43] Idem nr. 18.
[44] Idem nr. 19. Costin Petrescu a renunţat ulterior a mai participa.
[45] Idem nr. 21
[46] Idem nr. 22.
[47] Idem nr. 23.
[48] Idem nr. 24.
[49] Idem nr. 28. Tot atunci se hotărăşte ca Ip. Strâmbulescu şi D. Serafim „să fie însărcinaţi cu repunerea picturilor prelucrate de concurenţi în starea dinainte... prin mijlocul cel mai simplu"; lucrare executată în lunile iulie–septembrie 1904.

[50] Pictorul amintit întocmeşte un memoriu detaliat cu o largă introducere istorică cu privire la originile „artei decorative monumentale bisericeşti". Este o cercetare temeinică care lasă să se întrevadă o serioasă documentare, o adevărată introducere – o contribuţie la vremea ei – la istoria picturii murale. Are o atitudine critică faţă de lucrările executate şi argumentează care sunt calităţile şi defectele uneia sau alteia din metodele folosite. Întocmeşte şi un deviz. V. Damian nu participă la concurs. Pentru textul integral a se vedea dosarul amintit nr. 3891/1904, filele 17–26.
[51] Idem nr. 6.
[52] Idem nr. 5. În 5 februarie 1904, arhitectul C. Băicoianu solicită fotografierea întregii picturi din biserică, ceea ce ministrul Spiru Haret, prin rezoluţia din 18 februarie 1904 nu aprobă. Cf. 13 din Anexă.
[53] Idem nr. 10.
[54] Pictura originală datează din 1668. Cf. Oliver Velescu *Pisania Mitropoliei din Bucureşti* în *Sesiunea Ştiinţifică a Direcţiei Monumentelor Istorice* 1963, pag. 135.

http://patrimoniu.gov.ro

din 1793 s-a făcut în culori de apă cu clei"[55]. Această tehnică, scrie în continuare V. Damian „nu are calitatea de a da o pictură rezistentă la curăţirea de praf şi fum, dar se păstrează curată un timp mai îndelungat, fiind refractară gazelor şi mineralelor care se dizolvă în aer". Reparaţia din 1834–1839 „s-a făcut în culori de ulei şi culori de apă cu clei". Comentând această tehnică, pictorul scrie: „Restaurarea în culori de ulei e o condiţiune cu totul nepotrivită pentru un monument pictat „in fresco", aceasta ne-o probează însăşi locurile reparate care s-au înnegrit şi pătat pretutindeni unde s-a reparat, încât nu se mai cunoaşte pictura aproape deloc". Părţile executate în ulei sunt mai curate fiind spălate de mai multe ori „dar sunt în dezarmonie cu faţa lor lucioasă faţă de restul executat „in fresco" şi cu clei care se prezintă privirii cu aspect mat. O reparaţie mai mică, făcută cu câţiva ani în urmă[56], în ulei, ca să ascundă părţile stricate n-a reuşit pe deplin, căci pretutindeni s-au format nişte pete închise".

Trebuie pus în evidenţă şi rezultatul cercetărilor făcute de echipa C. Artachino, D. Serafim, N. Angelescu şi N. Vermont. În memoriul lor din 10 iunie 1904, ei declară că în biserica Mitropoliei din Bucureşti „se găsesc lucrări de o reală, de o însemnată valoare artistică, la care cu toţi trebuie să privim cu drag şi sfinţenie şi pe care ne vom sili din suflet să le readucem la ceea ce a fost acum 100 de ani când le-au zugrăvit Polcovnicul Nicolae şi Mathei zugravul, primii artişti români care au pus bazele unui început de artă cu caracter naţional în această mănoasă ţară"[57]. Rolul de precursori ai cercetării artei secolului al XIX-lea al grupului de pictori amintit este evident, dacă ne gândim că primul studiu care a relevat meritele lui Polcovnicu a apărut abia în 1938[58].

Fresca iniţială, azi dispărută, este apreciată de Eugen Voinescu, Girolamo Romeo şi L. Galeota ca: „cea ma frumoasă şi artistic executată, fiind acoperită cu culori de apă iar mâinile şi capetele cu ulei".[59] Ar mai fi de amintit că acelaşi colectiv aprecia aceste retuşuri ca „nefiind în acord cu stilul şi arta inconografică veche".[60]

Trei straturi de pictură identifică Ipolit Strâmbulescu împreună cu D. Serafim:: frescă, apă şi ulei cu ceară. „Dintre acestea pictura cu apă acoperă totalitatea bisericii, rămânând numai capetele sfinţilor de jos şi mâinile lor zugrăvite cu ulei, iar fresca este foarte puţin rezistentă". Despre pictura cu apă se afirmă că este „foarte slabă, se desface la simpla atingere cu unghia".[61]

Fără a generaliza, constatăm că există între pictori o oarecare confuzie în încercările de periodizare şi etapizare a picturii de la Mitropolie, care confuzie va fi şi mai pregnantă în expunerea concepţiilor de restaurare.

Desigur, au existat şi unele încercări de teoretizare. Artachino şi colegii lui de echipă încercară chiar o definiţie: „A restaura nu înseamnă a acoperi peste tot vechea pictură cu substanţe, cu totul altele de ce erau înainte... ci este de a curăţa şi drege părţile stricate".[62]

Dar nu toţi erau de aceeaşi părere. Pentru restaurarea frescei originale se pronunţă V. Damian, care precizează: „pentru ca să se facă o restauraţie ştiinţifică, pictura din întreg interiorul bisericii *să se readucă la starea care a fost la început*" (sublinierea lui V. Damian), iar părţile stricate se vor executa din nou în frescă".[63] Concepţia colectivului L. Galeota. Girolamo Romeo şi Eugen Voinescu este clar exprimată: prin curăţare se „va conserva stilul curat al epocii în care s-a zidit". În primul lor memoriu, ei declară că vor „conserva picturile existente, având a le curăţa de tot ce este suprapus şi a face să reiasă culorile lor primitive prin mijlocul procedurilor cunoscute, întrebuinţate pentru reînnoirea frescelor antice". Adaosurile mai târzii – ornamentele lui Polcovnicu – propun a le „înlocui pe unde trebuie cu motive alese din cele vechi şi aceasta pentru uniformitate". Ei sugerează şi înlăturarea picturii „executate în anii din urmă în mod grosolan, desenate prost, cu altele de acelaşi stil cu cele vechi". Pentru pridvor propun păstrarea în parte a picturilor existente şi executarea unor mozaicuri.[64] Dar autorii revin la 12 noiembrie1903 asupra acestor propuneri în urma reexaminării picturii: „Nu este posibil decât a reface.. fiindcă picturile care mai sunt încă, se află în cea mai rea stare". Ei susţin cu tărie că „ideea de a

[55] Reparaţiile din 1793 au fost menţionate într-o inscripţie care era aşezată peste firida cu icoana hramului, publicată de N. Iorga, *Inscripţii din bisericile României*, Bucureşti, 1905, vol. I, pag. 239.

[56] Este vorba de lucrări executate în anul 1882, Cf. I. D. Trajanescu, *Mitropolia din Bucureşti* în *B.C.M.I.*, V, 1912, pag. 154.

[57] Documentul nr. 27 din Anexă.

[58] Maria Golescu, *Un portretist de la începutul veacului al XIX-lea: Zugravul Nicolae Polcovnicul* în *„Artă şi Tehnică Grafică, Buletinul Imprimeriei Statului"*, 1938, caiet 3, pag. 33.

[59] Documentul nr. 25 din Anexă.

[60] Idem nr. 9.

[61] Idem nr. 30.

[62] Idem nr. 27.

[63] Idem nr. 3.

[64] Idem nr. 9.

http://patrimoniu.gov.ro

spăla picturile murale vechi ar trebui pentru totdeauna abandonată" și susțin pictarea în ulei a întregei biserici[65]. Deși atât de categorici, pictorii amintiți sunt totuși inconsecvenți în părerile lor. Din raportul lor datat 25 mai 1904, după încheierea lucrărilor, reiese clar că au restaurat fresca[66]. Tot pentru frescă a optat și Nicolae Vermont cu echipa sa, însă declară „că va trebui multă muncă și atenție pentru a fi readuse la starea lor primitivă"[67].

Pentru pictură nouă este Bonardi Gionanni. El este de părere să se repicteze „cu cea mai mare grije și fidelitate, păstrând întocmai stilul, forma și coloritul la toate imaginile de pe pereți, amvon și icoane". Deducem că, propunerea pe care o făcea în memoriu, cu câteva rânduri mai sus de a curăța frescele „cât se va putea", clar că nu intenționa să o aplice[68]. D. Marinescu, mai categoric, propune raderea pereților și refacerea picturii aidoma după vechea distribuție iconografică.[69] La fel și Fritz Exner (Elsner!) care este pentru o pictură nouă, în ulei după modelul celei vechi[70]. Ambii își motivează propunerea prin starea de degradare a vechii picturi.

Ipolit Strâmbulescu și C. Artachino, în prima lor ofertă, propun o soluție de compromis, dar care își are meritul că vrea să mențină pictura așa cum este, accentul fiind pus pe conservarea ei. Se propune o curățire de fum a picturii din cupole, urmând a fi refăcută doar partea de jos.[71]

Desigur că cercetătorul de azi ar fi interesat mai mult de cunoașterea metodelor de lucru, dar, așa cum se întâmplă mai întotdeauna, problema este ocolită de pictori. Totuși, câțiva din participanții la concurs au pomenit câte ceva în rapoartele lor și despre acest aspect. Eugen Voinescu și colegii lui afirmă că în dorința de a restaura fresca „au scăpat în mod radical de vopselele de ulei", iar pentru a asigura matitatea și posibilitatea de a se spăla oricând fresca „au adoptat materiale care se asimilau cu fresca".Au regăsit desenul vechi al figurilor, gravat pe perete, au completat pictura deteriorată cu ajutorul fragmentelor găsite pe loc și din alte părți vechi ale bisericii, care nu au fost restaurate. Nu au făcut retușuri ale restaurărilor ulterioare „de nici o valoare" și nu au fixat picturile nespălate, necurățate „după cum am văzut că se fac", evident de alții. Ornamentul din friza superioară, fiind alterat l-au înlocuit cu un altul, inspirat din ceea ce au găsit în biserică dar și de la Tismana.[72]

O imagine de felul cum s-a lucrat, asupra metodelor folosite se poate obține din raportul echipei N. Vermont, C. Artachino și ceilalți. Ea trebuie primită cu rezervă pentru că ei scriu mai mult despre ceea ce, după ei, au stricat ceilalți concurenți și mai puțin despre munca lor. După ei, „toți concurenții, afară de grupul subsemnaților, au găsit cu cale, unii să șteargă și să facă cu totul alte figuri, în alt stil și colorit; alții, sub masca că au șters pictura până au dat de frescuri (frescuri care nu există decât în minime părți) au făcut cu totul altceva decât era înainte. Unii concurenți au revenit peste tot deși picturile erau în bună stare, cu ulei de in fiert, astfel că picturile lucesc de nu se pot vedea". Mai mult, „deși picturile erau „a tempera" toți le-au făcut cu culoare de ulei sau ulei terebentin și ceară".[73]

În fine, pictorii Ipolit Strâmbulescu și Dem Serafim care au primit misiunea să readucă spațiul afectat de concurs la starea inițială – „reînvechirea picturii" – în speranța că poate totuși vor primi comanda pentru întreaga biserică, fac un memoriu în care descriu starea picturii și propun două soluții de restaurare: „Fiind pictură de apă, ea nu poate fi spălată și nici ștearsă cu miez de pâine". De aceea, prima soluție propusă ar fi: „Să se retencuiască părțile coșcovite și să se rezugrăvească acele părți în concordanță cu restul picturii precum să se îndrepte pictura pe unde e stricată de umezeală" sau, a doua soluție: „Să se acopere toate părțile unde s-a cojit culoarea fie pe suprafețe mai mari, fie mai mici, după ce se va fi făcut prima restaurare".[74]

Judecând cele ce s-au întâmplat în primăvara anului 1904 la biserica Mitropoliei din București, hotărârea Comisiei Monumentelor Istorice de a nu atribui lucrarea nici unuia din concurenți s-ar părea să fi fost judicioasă, fiind demn de a fi luată în considerare prudența Comisiei. Totodată – o repetăm – o condamnare a pictorilor nu se poate face. Ei, cu metodele lor, se manifestă în limitele epocii, la nivelul cunoștințelor și al concepțiilor de restaurare ale timpului în care au trăit. S-a scris mai sus că prima lege privitoare la picturile bisericești a apărut în 1912. În perioada interbelică problema este reluată în 1924 când la 18 noiembrie Sfântul Sinod ia o hotărâre privitoare la decorația picturală a bisericilor în care

[65] Idem nr. 12.
[66] Idem nr. 25.
[67] Idem nr. 11.
[68] Idem nr. 5.
[69] Idem nr. 7.
[70] Idem nr. 10.
[71] Idem nr. 2.

[72] Idem nr. 25.
[73] Idem nr. 27.
[74] Idem nr. 29.

http://patrimoniu.gov.ro

printre altele se cere înfiinţarea unei şcoli de zugravi bisericeşti[75], care se va înfiinţa în baza legii din 1926 „pentru apărarea vechilor picturi bisericeşti şi pentru întemeierea unei şcoli de zugrăvit".[76] Mai notăm că în 1932 Costin Petrescu va publica la Paris cunoscuta sa lucrare „L'art de la fresque".

Statutul pictorilor şi zugravilor bisericeşti şi restaurarea vechilor picturi va fi reglementat prin Legea pentru încurajarea artelor plastice din 4 martie 1937[77] şi Regulamentul pentru calificarea pictorilor bisericeşti autorizaţi...[78] La 28 mai 1938, articolul 4 din legea sus amintită face precizarea că pentru monumentele istorice este nevoie de o autorizaţie specială şi calificare deosebită.[79]

În 1940 în luna noiembrie s-a înfiinţat „Şcoala superioară de pictură monumentală şi de arte decorative bisericeşti" de pe lângă Arhiepiscopia Bucureştilor. În 1950 întreaga problematică legată de pictura bisericească trece în subordonarea Patriarhiei Române.

Legile amintite erau suportul legal al delimitării între arta profană „de chevalet" de pictura bisericească. De altfel din perioada interbelică s-a păstrat o bogată bibliografie în care problemele picturii bisericeşti sunt dezbătute sub diversele lor aspecte. După I. D. Ştefănescu, pe care-l cităm aici, decorurile „de gen apusean", chiar dacă sunt semnate de un N. Grigorescu, Mişu Popp, Tattarăscu „rămân momente istorice şi încercări meritorii... interferenţe explicabile şi scuzabile prin spiritul şi scăderile vremii"[80].

În acest context istoric se înscrie şi „episodul 1904" pe care l-am prezentat în rândurile de faţă. În cele ce s-au scris aici s-a încercat să se singularizeze poziţia fiecăruia dintre pictori, subliniindu-se trăsăturile care pot constitui un aport la evoluţia ideilor de conservare şi restaurare a monumentelor istorice în general şi a picturii murale în special. În acest sens, un episod în aparenţă minor – un concurs nefinalizat – oferă posibilitatea unei judecăţi de valoare asupra unor înaintaşi ai lucrărilor de restaurare.

OLIVER VELESCU

---

[75] B.O.R. an. 43 s. II 1925, nr. 9 pag. 548.

[76] *„Monitorul Oficial"* nr. 75 din 31 martie 1926, pag. 4780.

[77] Idem nr. 54 din 6 martie 1937, pag. 2009.

[78] Idem nr. 144 din 26 iunie 1937.

[79] Idem nr. 131 din 10 iunie 1939.

[80] I. D. Ştefănescu, op. cit. pag. VI.

[81] Un rezumat al studiului, V. Damian l-a publicat sub titlul *Pictura „al fresco"* în *„Gazeta Artelor"*, I nr. 11–12, ianuarie 1903, pag. 2–3.

[82] Afirmaţie făcută în sprijinul atribuirii lucrării pictorului care era italian de origine. Găsim aici o reflectare a campaniei care se desfăşura în acea vreme pentru acordarea lucrărilor de artă artiştilor români.

[83] Revine cu o nouă ofertă în 24 martie 1904.

[84] Înregistrat la 16 martie 1904.

[85] La fila 21 a dosarului există o cerere a celor doi pictori din 22 noiembrie 1903, înregistrată tot la 16 martie 1904 prin care cer permisiunea de a prezenta un studiu întocmai „în conformitate cu vederile I.P.S. Mitropolit-Primat", adică, se subînţelege, refacerea din nou a picturii aşa cum o prezintă şi în memoriul de faţă. Alt studiu nu se păstrează în acest dosar.

[86] S. Spirescu, str. Franclin nr. 2 (fila 10) şi C. Ghiulea, Stabiliment de Arte Grafice, Calea Rahovei nr. 44 (fila 11).

[87] În acest sens se fac comunicări scrise pictorilor înscrişi la concurs.

[88] Înregistrat la 12 aprilie 1904.

[89] A se vedea telegrama din 31 mai 1904, sub nr. 26 din Anexă.

[90] Iniţial fusese scris de N. Grigorescu, dar este şters şi scris deasupra Mirea.

[91] Invitaţia s-a trimis la 15 iunie 1904.

[92] Lucrarea a fost recepţionată la 24 septembrie 1904 de către o comisie formată din P. Gârboviceanu, I. Kalinderu şi arh. N. C. Mihăiescu, fiind calificată satisfăcătorare. Urmau să se facă mici îndreptări (fila 59) care fiind terminate la 28 septembrie (fila 57) s-a achitat celor doi pictori şi restul sumei datorate.

[93] Au primit un avans de 1 500 lei, şi în cursul lucrării alţi 1 500 lei. (filele 54 şi 55).

http://patrimoniu.gov.ro

1

București 1903 februarie 16/19
Fritz Elsner
pictor
48 Calea Griviței 48

Domnule Arhitect

Ca răspuns la convorbirea ce am avut cu Dvs. zilele trecute referitor la zugrăvitul din nou al sf. Mitropolii, am onoarea a vă face cunoscut că în prezinte am de executat pictura întreagă a bisericii din Azuga din ordinul M. S. Regelui, pictura bisericii Obilești, proprietatea d-lui A. Filipescu și în fine lucrări importante de executat la Monteoru. Toate aceste lucrări sunt definitiv angajate iar parte din ele deja începute. Deci, după cum vedeți sunt cu totul ocupat și pus astfel în neputința d-a răspunde invitațiunii Dv.

Regret foarte mult că împrejurările sunt astfel că nu mă permit absolut de loc să mă pot ocupa cu o asemenea importantă lucrare, a cărei executare siguramente m-ar fi onorat.

Primiți...

Fritz Elsner

(fila 4)

2

1903 februarie 19

Domnule Arhitect

În urma invitațiunii verbale ce mi s-a făcut de dl. Administrator al Casei Bisericii am fost la biserica sf-tei Mitropolii spre a cerceta starea picturei și am constatat următoarele:

Pictura la intrarea bisericii este într-o stare relativ mai bună, în interior însă, mai ales în cupole și prin turle este cu totul înegrită de fum și la curățit probabil că se va strica aproape toată.

În partea de jos însă, în unele părți, pictura a fost refăcută și nu prezintă o importanță istorică din punctul de vedere al stilului, deci ar putea fi făcută din nou.

După calculele făcute la fața locului, dacă s-ar restaura pictura în mod radical ar necesita o sumă de 60.000 (șaizeci de mii lei) durând lucrarea un timp de doi ani. Dacă însă numai s-ar spăla și retușa pe unde este deteriorată atunci ar necesita numai 35.000 (treizeci și cinci mii lei) și s-ar putea face într-un timp de un an și 4 luni.

Atât la reparația radicală cât și la spălare, schela și materialul necesar ne vor privi pe noi și vor intra bineînțeles în sumele notate mai sus.

Primiți...

pentru: I. Marinescu,
Ipolit Strâmbulescu
C. Artachino
semnează: Strâmbulescu

(fila 16)

3

1903 aprilie 14

Memoriu

Despre interiorul Bisericii sf-tei Mitropolii a Ungro-Vlahiei

Domnule Administrator

Pentru a răspunde mai bine și mai complet însărcinării ce mi s-a dat cu întocmirea devizului de restaurarea picturei din întreg interiorul Bisericii Sf-tei Mitropolii a Ungro-Vlahiei am crezut de cuvință să fac expunerile din memoriul de față.

Pentru interesul ce-l port, de a arăta cât mai exact și mai llămurit starea picturei acestei Biserici, încep chiar prin a face o mică ochire asupra artei decorative monumentale bisericească, din timpurile cele mai vechi, trecând apoi iarăși, în general, la istoricul decorațiunii pictoriale a sf-tei Mitropolii a Ungro-Vlahiei și opiniind în urmă ceea ce e trebuincios a se face.[81]

Prin relațiunile noastre cu Orientul și mai ales cu muntele Athos s-a introdus și la noi de timpuriu pictura Al Fresco așa că din timpurile cele mai vechi monumentele noastre religioase au fost pictate în această tehnică și la noi s-a continuat până pe la jumătatea secolului al XIX-lea.

Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, prin voiajurile boierilor noștri și prin relațiunile comerciale cu Italia mai ales cu Roma, Veneția, Ravena etc, și alte localități din țările Occidentale s-au introdus și la noi pictura în ulei, care pentru biserici nu poate avea calitățile de trăinicie a tehnicilor vechi.

La biserica sf-tei Mitropolii a Ungro-Vlahiei zidită de Constantin Șerban Basarab la anul 1654 – 58 după minuțioase cercetări am constatat cu deplină încredințare că pictura primă când s-a zidit biserica a fost executată Al Fresco, dar în decursul timpului i s-a făcut mai multe reparațiuni fără pricepere, care îi au alterat întru câtva stilul și caracterul.

Una din aceste reparațiuni i s-a făcut după toată posibilitatea pe la anul 1793 după cum ne arată chiar inscripția ce este în pridvor deasupra ușii, la intrare, unde e notat anul 1793. Această restaurație a fost făcută în culori de apă cu clei, care se apropie mult, ca aspect general de pictura Al Fresco, deși nu are calitățile acesteia din urmă, de a fi rezistentă la curățire de praf și fum dar se păstrează curată un timp mai îndelungat, fiind refractară gazelor și mineralelor care se dizolvă în aer.

O altă reparație s-a mai făcut pe la anul 1834 – 39 după cum se vede în inscripția ce este deasupra ușei de la intare în interior și care astăzi este acoperită de o parte de balconul de la cor. Această reparație s-a făcut în culori de ulei și culori de apă cu clei; cum că restaurarea în culori de ulei e o condiție cu totul nepotrivită pentru un monument pictat în Fresco, acesta ne-o probează însuși locurile reparate care s-au înegrit și pătat pretutindeni unde s-au reparat, încât nu se mai cunoaște pictura aproape de loc. Unele părți executate în ulei se văd mai curate, acestea s-au spălat în mai multe rânduri, dar sunt în mare dezarmonie cu suprafața lor lucioasă, față de restul, executat în Fresco și cu reparațiile făcute cu clei, care se prezintă privirei cu un aspect mat.

O reparație mai mică s-a făcut, sunt acum câțiva ani, tot în ulei, care deasemeni a făcut mult rău prin aceia , că au acoperit suprafețe mari cu vopseli, ca să ascundă toate părțile stricate, după cum lămurit se vede în pridvor, dar nu s-a reușit pe deplin, căci pretutindeni s-au format niște pete închise.

Bazat pe acest mic expus istoric, ce l-am simțit trebuincios a-l face, după cum de altfel lesne se poate vedea, opinez prin memoriul de față următoarele:

http://patrimoniu.gov.ro

Pentru ca să se facă o adevărată restaurație științifică pictura din întreg interiorul bisericii să se aducă în starea în care a fost la început pentru care trebuie curățită peste tot de toate vopselile ce s-au pus la diferite reparații, atât cele făcute cu culori de apă și clei cât și cele făcute în ulei, ca să rămână numai acele care au fost puse la început pe tencuiala proaspătă (Al Fresco) și care nu se mai spală. *În urmă să se facă restaurație în al fresco seco* (pe uscat) care asemenea nu se spală și are aproape toate calitățile frescului executat pe tencuiala proaspătă, putându-se spăla la timp și curăți de praful și fumul ce s-ar depune; acestea la părțile unde zidul nu este stricat și pictura distrusă, iar pe toate părțile unde tencuiala este ruinată sau amenințată de a cădea sau dacă nu va fi destul de solidă, toate acele părți se vor executa din nou al fresco (pe tencuiala proaspătă) bineînțeles ca mai înainte va trebui copiate cu cea mai mare scrupulozitate toate desemnurile și tablourile ce vor fi pe ele, pentru ca în urmă să se execute întocmai.

În fine se va observa cu cea mai mare strictețe, păzindu-se în totul caracterul stilului, desemnului și coloritul vechii picturi, împreună cu toate tablourile și distribuția care se vede astăzi și care a fost de la început.

Toate aceste date, cred că vor motiva devizul înaintat odată cu aceasta.

1903 aprilie 14
V. Damian, preot pictor
(filele 17–26)

4

1903 aprilie 14

Devis

pentru restaurarea picturei din întreg interiorul bisericii sf-tei Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Curățirea peste tot a tuturor văpselilor ce s-au pus la diferitele reparații, atât a celor făcute cu culori de apă și clei, cât și a celor făcute în olei și să rămâie numai acelea puse la început pe tencuiala proaspătă adecă Al Fresco. În urmă să se facă restaurația în Al Fresco seco (sau pe uscat) ca întreg interiorul picturilor pe zid să se aducă în starea ce au avut-o la început și la timp să se poată spăla și curăți de praful și fumul ce se va depune, aceasta la părțile unde zidul nu este stricat și pictura distrusă.

Pe toate părțile unde zidul este ruinat sau amenință de a cădea sau va fi destul de solid, toate acele părți se vor executa din nou pe tencuiala proaspătă adecă Al Fresco, după ce întâi se vor copia cu cea mai mare scrupulozitate toate desenile și tablourile care vor fi pe ele, ca esecuția să fie întocmai.

Se va observa cu cea mai mare strictețǎ, păzindu-se în totul caracterul stilului, desemnurilor și coloritului vechii picturi, împreună cu toate tablourile și distribuirea lor după cum se află astăzi și care au fost de la început.

Toate aceste lucrări executate conștiincios, lucrări în care se cuprinde și exteriorul cu pridvorul, vor costa suma de 55.000 lei (cincizeci și cinci mii).

1903 aprilie 14 V. Damian, preot pictor
str. Belizarie nr. 37
București
(fila 19)

5

București 1903 aprilie 29

Domnule Director

Subsemnatul Bonardi Giovanni, artist pictor (pictor decorator) stabilit în București încă de la 1893 și posedând autorizația ca profesor de pictură seria B. nr. 12880, 30 oct. 902, plus autorizația prea sfintei Mitropolii ca pictor bisericesc cu nr. 1908 conform cu noul regulament în urma concursului ținut în fața autorităților legale, mă ofer să restaurez întreaga pictură din interiorul bisericii sf. Mitropolii care este făcută în frescuri, să curăț icoanele pictate cu ulei și să curăț și să restaurez pictura amvonului bisericii, reprezentând un total de peste una mie tablouri în următoarele condiții:

Voi curăți (pe cât se va putea) funinginea de pe picturi cu un preparat special, voi repicta cu cea mai mare grijă și fidelitate, păstrând întocmai stilul, forma și coloritul primitiv la toate imaginile de pe pereți, amvon și icoane.

Voi întrebuința una schelă, așa întocmită ca să se poată oficia serviciul religios în tot timpul cât voi lucra până la baza bolților, pentru pictura păreților inferiori trebuie să mi se puie biserica la dispoziție și la această importantă lucrare voi întrebuința artiști în majoritate români[82].

Întreaga această restaurare mă angajez să o execut pentru suma de lei patruzeci de mii (40.000). În caz că această lucrare se va cere mai simplificată mă voi mărgini la bugetul Onor. Casei Bisericii.

I° Un acont de trei mii (3.000 lei) la iscălirea contractului pentru a întâmpina parte din cheltuielile necesitate pentru fotografierea diferitelor tablouri, frescurile, icoane etc, pentru instalația de aparate electrice, fiind tare întuneric, pentru construcția schelelor sistematice și pentru aprovizionarea de material necesar picturii.

II° restul sumei în rate lunare proporționale cu numărul de metri pătrați ce vor fi gata în fiecare lună.

Pentru aducerea la îndeplinire al acestui angajament ofer să mi se rețină ca garanție 6% (șase la sută) din valoarea întregei aceste lucrări, treptat din fiecare rată lunară până la completarea sumei de 2.400. Această garanție rămânând să mi se achite la recepția definitivă, adică la completa terminare a lucrărilor ce mă angajez să fac.

Primiți d-le Director......
str. Inginerilor 9
București
Bonardi Giovanni
(fila 18)

6

1903 mai 5

Domnule Ministru

Subsemnatul pictor D. Marinescu mă oblig a zugrăvi Biserica Sfânta Mitropolie din București, în orice stil, fie bizantin sau renessance începând până la terminarea turnei (turlei) cu cheltuiala mea și dacă atunci o comisie numită de Onor. Minister pentru examinarea acestei lucrări, vor găsi cu cale să continui sau nu, atunci va rămâne toate cheltuielile făcute până atunci asupra mea fără ca eu să pretinz nimic la Onor, Minister.

Primiți.....

D. Marinescu
str. Sculpturei 15
(fila 5)

7

1903 mai 7

Domnule Administrator

Subsemnatul pictor D. Marinescu, făcând studiu asupra zugrăvelii Bisericii Sfânta Mitropolie din București pentru restaurarea ei.

Încercând în mai multe locuri spre a vedea dacă se poate spăla fără a se zugrăvi din nou și am constatat că este cu neputința, decât să se copieze toate tablourile și icoanele existente, răzând pereții până la tencuiala și pe alocurea să

http://patrimoniu.gov.ro

se repare, gruntuindu-se cu şpaclu de uleiu, pe care să se recopieze toate aceste tablouri şi icoane, pe la locurile lor.

Această lucrare va cere un timp de cel puţin 10 luni de la începerea lucrării şi până la terminarea sa completă, obligându-mă a începe această lucrare până la terminarea turlei de pictură precum şi toată copierea, gruntuirea cu şpaclu de ulei şi schele în toată biserica cu cheltuielile mele, după ce vor vedea această lucrare făcută, mi se va plăti o parte din preţul fixat în contract şi apoi voi continua până la terminarea completă.

Primiţi.....

D. Marinescu 83
str. Sculpturei 15
(fila 6)

8

1903 mai 7

Domnule Ministru

Subscrişii artişti pictori L. Galeota, Girolamo Romeo şi Eug. Voinescu ne oferim a executa lucrările picturale ce sunt a se face la Biserica Mitropoliei din Capitală.

Vom face aceste lucrări după stilul ce ni se va indica şi ne obligăm a le face mult superioare preţului ce On. Minister va fi fixat pentru executarea lor.

Ne supunem a prezenta schiţe relative la aceste lucrări precum şi la lucrări anterioare pentru comparaţiune.

Primiţi........

L. Galeota
Girolamo Romeo
Eug. Voinescu
(fila 8)

9

1903 mai 12

Domnule Ministru

Pentru completarea celor declarate de subsemnaţii în privinţa restaurării picturilor de la biserica Mitropoliei din Capitală, avem onoarea a face declaraţiunile ce urmează:

În privinţa modului de restaurare [a] acestor picturi, subsemnaţii, având cunoştinţe speciale în această materie, ne obligăm a conserva picturile existente, având a le curăţa de tot ce este suprapus şi a face să reiasă culorile lor primitive prin mijlocul procedurilor cunoscute, întrebuinţate pentru reînoirea frescurilor antice, retuşând părţile alterate sau deteriorate cu desăvârşire. Iar în ce priveşte unele din ornamente, fiind făcute în timpii din urmă şi nefiind în acord cu stilul şi arta iconografică veche ortodoxă ale picturilor anterioare mult superioare celor ce s-au făcut pe urmă, propunem a se înlocui pe unde trebuie cu motive alese din cele vechi şi aceasta pentru uniformitate.

Aseminea, suntem de părere ca picturile de deasupra stranelor, executate în anii din urmă în mod grosolan desinate prost şi de nici un stil, fiind în dezacord cu celelalte picturi, să se înlocuiască cu altele de aceleaşi stil ca acele din vechime, studiate şi executate cu exactitate şi consciinţă.

În condiţiunile prezentate, aspectul va fi ca şi cum biserica ar fi pictată din nou, plus va conserva stilul curat al epocii în care s-a zidit.

Acelaşi procedeu se va urma pentru icoanele tâmplei, sculpturile în lemn şi pridvor.

În privinţa acestui vestibul sau pridvor, părerea noastră este că cu ocaziunea restaurării, să se conserve pe de-o parte caracterul general al picturilor existente, iar pe de altă să se facă intrarea mai impunătoare, mai conform cu importanţa edificiului prin o ornamentaţie şi picturi cu mozaicuri apropiate cu totalul decoraţiunei. Pentru aceste vom face mai întâi schiţe care se vor supune aprobaţiunii.

Ne obligăm a executa această restaurare, în modul arătat şi să predăm lucrarea făcută după un an şi jumătate sau doi, de la contractare cu preţul de şaptezeci de mii lei, plătiţi în rate.

Schela şi cei doi servitori în permanenţă la ordinele noastre va fi sarcina Casei Bisericii, iar Mitropolia ne va ceda două camere, pentru a depune materialul şi va avea loc convenabil pentru lucrările preparatorii.

Încălzitul bisericii iarna, în timpul lucrului, va fi asemenea în sarcina sf-tei Mitropolii.

Primiţi.......

L. Galeota
Girolamo Romeo
Eug. Voinescu

Bucureşti 12 mai 1903

P. S.

Pentru curăţirea frescurilor vom aduce un lucrător special recomandat de profesorii Academiei.

(fila 7)

10

Mănăstirea Sinaia 1903 august 22

Ofertă

Domnule Şef–Arhitect

Ca răspuns la convorbirea noastră în privinţa restaurării sf-tei Biserica Mitropoliei din Bucureşti am onoarea a vă trimite şi eu devisul pentru această lucrare.

După părerea mea este imposibil prin spălătura ori frecătură de a obţine un rezultat bun pentru restabilirea picturii din biserică.

Mă însărcinez a reface toată pictura în ulei întocmai cum a fost înainte sub următoarele condiţii:

I Ca să mi se plătească pentru spălarea, frecarea ori altă metodă pentru curăţirea, calcarea şi corectarea desemnelor de tablouri, ornamente etc. lei 20 (douăzeci) metrul pătrat.

II Pentru vopsitul (inclusiv reparaţia necesară a vechii tencuielii) lei 5 (cinci) pe metrul pătrat.

III Pentru restabilirea exactă a picturei vechi în ulei după calcheză lei 25 (douăzecişicinci) pe metrul pătrat.

aşa că ar costa în total

Lei 50 (cincizeci) pe metrul pătrat.

După planurile care le-am primit am găsit că biserica posedă aproximativ 3.300 metri pătraţi, aşa că după socoteala mea ar costa aceasta.

Lei 165.000 (unasută şaizeci şi cinci de mii).

Totodată mă oblig a executa în stilul exact zugrăveala în llocurile unde nu se află figuri, fără nici un avans la devisul meu.

Primiţi....

F. Exner
(fila 3)

11

1903 septembrie 10

Devis

Subsemnaţii artişti-pictori, elevi absolvenţi ai şcoalei de bele-arte din Bucureşti şi ai academiilor din străinătate, cu studii speciale de pictură religioasă, dorind a restaura picturile murale din biserica sf. Mitropolii, ne-am presintat mai întâi pentru a vedea starea în care ele se găsesc şi în urma unui studiu amănunţit am văzut că sunt deteriorate şi că va trebui multă muncă şi atenţie pentru a fi readuse la starea lor primitivă.

Pentru această lucrare de restaurare a picturilor ne va trebui cel puţin un an şi după calculele făcute va necesita suma de lei 60.000 (şaizeci de mii).

Nicolaie Vermont, profesor la şcoala de Belle Arte
Nicolaie Angelescu
D. Serafim
C. Artachino

http://patrimoniu.gov.ro

12

1903 noiembrie 12[84]

Domnule Ministru

În urma unui studiu detailat, făcut în interiorul catedralei Mitropolitane din Capitala Bucureşti, subsemnaţii L. Galeota şi G. Romeo, artişti pictori; ne-am convins că pentru a da acestei clădiri splendoarea sa veche, nu este posibil altceva decât a se reface conform celor prescrise de regulamentul acum în vigoare al Sfântului Sinod, fiindcă picturile care mai sunt încă se află în cea mai rea stare.

Turlele sunt a se reface din nou, ne mai fiind pe ele nici urmă de pictură, cu mare parte din tencuiala căzute.

Picturile celelalte sunt de tot deteriorate, iar acele din partea inferioară de deasupra stranelor nu numai că sunt de acelaşi stil ca acele din partea superioară, dar sunt prea prost pictate şi nu merită a fi refăcute aşa cum sunt, astfel încât nu rămâne decât prea puţin care ar merita o restaurare.

Asemenea, ideea de a spăla picturile murale vechi, ar trebui pentru totdeauna abandonată şi pentru a se convinge de această n-avem decât să atingem uşor cu degetul aceste picturi şi vom constata că toată culoarea va cădea, fără cea mai mică rezistenţă, fiind de mirare cum aceasta a putut până acum să se ţină pe pereţi.

Prin urmare, ne putând conserva aproape nimic din picturile existente, faţă cu un aspect urât ce ar prezinta un lucru cârpit, ne punem întrebarea dacă s-ar putea sacrifica pentru câteva părţi care mai rezistă încă, restul unui edificiu de importanţa Mitropoliei.

După ce am expus consideraţiunile ce preced, avem onoarea a vă remite ca adaous la cererea noastră din... [alb în text] părerea noastră bine întemeiată, după un studiu special scris[85], că Mitropolia aşa cum este, cere a fi din nou pictată conform Regulamentului Sf. Sinod după stilul şi regulele indicate prin el. Iar dacă s-ar cere, să se conserve câteva picturi din cele vechi, am putea să le reproducem aşa cum sunt ele, acolo unde ar permite dispoziţia generală a decoraţiunii.

Vom executa toată pictura cu ulei mat cu preţ de 70 mii lei, iar dacă s-ar cere aur veritabil suma de 80 mii.

În cazul când propunerea noastră va fi primită, v-om prezinta un proiect cu toate detaliile, pe o scară destul de mare, ca să poată oricine judeca această lucrare.

În aşteptarea unei deciziuni din partea Dv., care să fie în acord cu dorinţa Înalt Prea Sf. Sale Mitropolitului Primat al României, vă rugăm Domnule Ministru să primiţi asigurarea înaltei noastre consideraţiuni.

L. Galeota, Girolamo Romeo

(fila 20)

13

1904 februarie 5
Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice
Serviciul de Arhitectură
nr. 8

Domnule Ministru

„Conform ordinului Dv., am studiat şi am cercetat imediat modul cel mai nimerit pentru a forma cartoanele de copie fotografică, după pictura veche existentă azi la Mitropolia din Bucureşti; aceasta în vederea reînoirii eventuale a acestei picturi".

Au făcut oferte „dl. Ghiulea şeful serviciului fotografic de la Ministerul Lucrărilor Publice (studii şi construcţiuni) şi dl. Spirescu, fotograf de meserie[86]".

Ghiulea se oferă să facă 40 de clişee de 50 x 60 şi câte trei copii lipite pe carton.

Spirescu se oferă să facă 50 de clişee de 30 x 40 şi câte trei copii pe hârtie, pentru fotografii urmează să facă şi schelă.

arhitect C. Băicoianu

Rezoluţia ministrului
18 februarie 1904
"nu se vor mai face aceste fotografii".
Spiru Haret

(fila 9)

14

1904 martie 15

Rezoluţia ministrului Spiru Haret pe una din ofertele pentru pictarea bisericii Mitropoliei din Bucureşti

În mod prealabil concurenţii pentru refacerea picturilor Mitropoliei vor lucra câte o suprafaţă de 2 metri pătraţi de perete în condiţii cât se poate mai identice, şi nu în partea cea mai văzută a bisericii, şi aceia o vor spăla, curăţi şi restaura locurile stricate. Pe urmă vom lua o decizie definitivă. Înţelegem ca fiecare grupă de concurenţi să aibe câte 2 m.p.; aşa pentru cei 4 semnatari ai acestei petiţii la un loc se vor da 2 m. p.: pentru d-nii Strâmbulescu şi Marinescu tot 2 m.p., etc[87].

Spiru Haret

(fila 15)

15

1904 martie 16

Domnule Ministru

În luna Octombrie trecut, am avut onoarea a vă adresa o petiţie iscălită de noi patru pictori absolvenţi ai şcoalei de belle arte din Bucureşti şi a academiilor speciale de artă din Paris şi München prin care vă cerem să ni se încredinţeze restaurarea picturei din biserica sf-tei Mitropolii din Bucureşti.

Îndrăznim a ne angaja cu această mare lucrare bazându-ne pe lucrări anterioare şi studii speciale cunoscute şi de onor. Minister şi de toţi aceia care cunosc şi apreciază pictura în ţara noastră.

Deoarece până în prezent nu ştim ce soartă a avut acea petiţiune, îndrăznim a repeta cererea noastră arătându-vă că pentru această lucrare fiind necesare studii preparative, o mare parte din picturi lipsind cu desăvârşire ar trebui să începem cât de curând posibil aceste studii pentru ca în mod conştiincios să putem duce la bun sfârşit această importantă lucrare la executarea căreia nu ne gândim de fel la succesul material ci voim ca numele nostru să fie legat de renumele celui mai important monument al Capitalei noastre.

Tot odată ne permitem, să vă amintim că fiind pictori, executăm noi singuri toată pictura şi nu angajăm lucrători decât pentru lucrările absolut secundare ca grunduri etc.

În speranţa că veţi binevoi a da atenţie cererii noastre odată cu mulţumirile noastre respectuoase vă rugăm să primiţi asigurarea profundului nostru devotament.

D. Serafim
C. Artachino
N. Vermont
N. Angelescu

(fila 15)

16

1904 martie 24[88]

Ofertă

Subsemnatul pictor D. Marinescu mă ofer a picta şi a restaura întocmai, în culori de ulei, tot interiorul Bisericii Sfânta Mitropolie din Bucureşti cu preţul de 165.000 lei.

În oferta mea de mai înainte prevăzusem un preţ foarte mic, acum însă, după mai multe studii şi încercări ce le-am făcut am constatat că este cu neputinţă de a se spăla fără să se şteargă vopseaua veche şi prin urmare trebuie să se copieze toate tablourile şi ornamentele existente din interiorul Bisericii, să se refacă gruntuirea cu şpaclu de ulei şi apoi să se recopieze toate prin locurile lor.

Această lucrare, necesită un timp îndelungat şi mari cheltuieli. De aceia, dar vă rog să binevoiţi a face ca oferta mea

http://patrimoniu.gov.ro

de mai înainte să se anuleze, înlocuindu-se cu prezenta ofertă cu suma mai sus arătată.

1904 martie 24

D. Marinescu

(fila 20)

17

1904 aprilie 8

Administraţia Casei Bisericii

Proces Verbal

Conform rezoluţiei d-lui Ministru de pe temeiul no. 7214 din 16 martie a. c. transportându-mă joi 8 aprilie ora 2 p. m. la biserica catedrală a Mitropoliei din Bucureşti am hotărât porţiunea de pictură pe care să se spele şi să o reconstituiască aşa cum a fost, fiecare grupă de pictori după oferta făcută.

Aceste porţiuni s-au destinat la intrarea bisericii, în dreapta şi în stânga, în loc nu tocmai expus la vederea publicului şi spre a nu împiedica de loc oficierea serviciului divin.

Aceste grupe sunt în număr de şase:

1) F. Exner
2) Voinescu, Romeo Girolamo şi Galeota
3) Serafim, Artachino, Vermont şi Angelescu
4) Strâmbulescu
5)Dumitru Marinescu
6) Ioan Marinescu

Administrator

P. Gârboviceanu

(fila 22)

18

1904 aprilie 20

Domnule Administrator

Subsemnatul Constantin Gheorghiu pictor diplomat al Academiei Regale de Bele Arte din München fiind informat că Onor. Casa Bisericilor ar avea de zugrăvit mai multe biserici şi cum subsemnatul specialist în pictura bisericilor, cu onoare vă rog Domnule Administrator să binevoiţi a-mi da una din bisericile pentru a executa pictura.

Faţă de care vă rog a mă admite şi la concursul printre candidaţi trimişi la Mitropolie pentru a face probele necesare în restaurarea picturei Mitropoliei din Bucureşti.

Primiţi....

C. Gheorghiu

str. Sfinţilor 16 Loco

Rezoluţie:

Nu avem nici o biserică. Se construiesc însă biserici în ţară şi petiţionarul se poate adresa acolo unde să fie asemenea construcţiuni.

P. Gârboviceanu

(fila 31)

19

1904 aprilie 26

Domnule Ministru

Subsemnaţii pictori dorind a ne însărcina cu executarea restaurarei picturilor sfintei Mitropolii vă rugăm să binevoiţi a ne încuviinţa să facem probele ce se cer a se lucra în acest scop.

Binevoiţi....

Costin Petrescu, pictor[89]
b-dul Carol 78
Ludovic Basarab
Vasile Alecsandri 6

(fila 32)

20

1904 aprilie 29

Domnilor

Deoarece învoiala a fost ca D-voastră să terminaţi într-o lună şi jumătate de spălat, curăţit şi restaurat porţiunea de pictură ce vi s-a designat în biserica catedrală a sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, vă aducem la cunoştiinţă cum că în caz de nu veţi îndeplini până la sus arătatul termen lucrarea cu care v-aţi însărcinat, învoiala ce am făcut v-om considera-o ca neavenită. Aceasta v-o comunicăm deoarece au trecut deja trei săptămâni de când vi s-a designat porţiunea de pictură ce aţi cerut şi totuşi nu aţi început-o.

Se vor face şase adrese asemenea d-lor:

1) Exner
2) Voinescu, Girolamo şi Galeota
3) Serafim, Artachino, Vermont şi Angelescu
4) Strâmbulescu
5) Dumitru Marinescu
6) Ion Marinescu

(fila 33, ciornă)

21

1904 mai 18

Domnule Ministru

Subsemnatul Oreste Cantini absolvent al şcolii Bele Arte din Perugia (Italia) şi autorizat la Sf. Mitropolie, respectuos am onoarea de a vă ruga pe excelenţa voastră să binevoiţi a face ca să fiu admis la concursul ce se va ţine la catedrala Mitropoliei.

Cu cel mai distins respect

Oreste Cantini, pictor

(fila 34)

22

1904 mai 18

Domnule Ministru

Subsemnatul pictor de biserici, de mai mulţi ani, am executat numeroase lucrări de artă la diferite biserici şi clădiri publice şi particulare pentru care posed certificate şi recomandaţii, în special de la dl. A. Em. Lahovari, vin cu respect a mă admite la concursul pentru lucrările de pictură ce sunt de executat la sf. biserica Catedrala Mitropoliei pentru ca apreciind şi Domnia Voastră talentul meu artistic să pot face apoi şi eu oferta pentru executarea lucrărilor ce sunt de făcut.

Primiţi...

P. Uberti
pictor
str. Între Gârle 6

(fila 35)

23

1904 mai 19

Domnule Ministru

Subsemnaţii concurenţi la restaurarea picturilor din sft. biserică catedrală a Mitropoliei din Capitală vă aducem la cunoştinţă că după cinci săptămâni de la începerea concursului, al cărui termen de închidere este la 20 mai, azi 19 mai s-au prezentat noi concurenţi.

Protestăm contra acestei dispoziţiuni ca fiind nelegală, deoarece noii concurenţi au putut vedea procedurile şi lucrările noastre, ele fiind gata.

Primiţi vă rog...

D. Marinescu	A. Exner	Nicolae Vermont
I. R. Galeota	G. Romeo	C. Artachino
D. Serafim	N. Angelescu	

D. Sale Domnului Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice

(fila 44)

24

1904 mai 24

Concurenţii pentru pictura din interiorul sf-tei Mitropolii

Grupa no. I

1) D-nul Voinescu
2) " Romeo terminat

http://patrimoniu.gov.ro

3) " Galeota

Grupa no. II

1) D-nul Exner terminä mâine

Grupa no. III

D-nul D. Marinescu terminat

Grupa no. IV

1) D-nul Artachino

2) " Serafim

3) " Vermon[t] terminat

4) " Angelescu

Grupa no. V

1) D-nul Strâmbulescu terminat

Grupa no. VI

1) D-nul Cantini Oresti terminä mâine

Grupa no. VII

1) D-nul Uberti terminat

București 24 mai 1904 ora 5 p.m.

Rezoluție:

Se vor ruga d-nii Mirea[90], Kalinderu și Gr. Cerkez a vedea lucrările și să-și dea avizul[91]

Spiru Haret

(ciornă, fila 43)

25

1904 mai 25

Memoriu

Decis fiind de onorabilul Minister să se restaureze pictura din interiorul sf-tei Mitropolii, am fost chemați în același timp cu alți pictori să facem câțiva metri, ce ni s-au rezervat anume, și în conformitate cu dorința exprimată de Înalt Prea Sf-tul Mitropolit ca probă, restaurarea picturilor vechi.

Subsemnații Eug. Voinescu, Girolamo Romeo și L. Galeota formând un grup de artiști asociați și concurând pentru obținerea acestei restaurațiuni, fideli condițiilor cerute de Direcțiunea Casei Bisericii de la care am primit directa însărcinare, suntem datori a arăta Onor Minister. modul cu care am procedat și cu care am obținut rezultatul cerut.

Iată cum am procedat în urma unui studiu special. Am curățit mai întâi peretele ce ni s-a predat de toate murdăriile ce s-au suprapus.

Din suprafața desemnată am găsit mai întâi ca o a treia parte cu totul deteriorată.

Am dat apoi, după o curățire îngrijită și fină, peste pictura cea mai veche, care domina suprafața întregei biserici și care după noi este cea mai frumoasă și artistic executată în fresco, găsind totodată și alte restaurațiuni făcute în diferite epoci, în culori de apă și alte cu uleiuri, unele asupra corpurilor sfinților și ornamentelor pe sărite și altele asupra (cele în uleiu) mâinilor și capetelor.

Am procedat atunci la restaurarea picturii a fresco, având convingerea că ea este cea mai artistic lucrată și cea mai dominantă.

Am putut mai întâi să scăpăm în mod radical de vopselele de uleiu care la restaurare lăsau pete și pe urmă, ca să putem conserva părțile a fresco am adoptat, materialele care se asimilau cu culorile a fresco și care au aceleași calități, adică matitatea și posibilitatea de a se spăla oricând.

Acest procedeu ne-a permis să regăsim desenul vechi al figurilor gravat chiar inalterabil pe perete.

Cu aceste proceduri am completat pictura deteriorată cu ajutorul fragmentelor găsite pe loc și cele din alte părți vechi ale bisericii, care din fericire n-au fost restaurate, conservând astfel caracterul nealterat al picturilor vechi.

Și astfel, deși am lucrat mai mult timp și mai costisitor, am evitat a face retușuri asupra restaurațiunilor posterioare de nici o valoare, sau a fixa picturile nespălate, necurățate, murdare cum au fost și cum am văzut că se face fie în uleiu care se pătează peste murdărie, fie în apă care se pătează și se șterge.

Ornamentul din friza superioară medalioanelor fiind alterat de retușurile succesive, am crezut bine al reînoi cu un motiv găsit în biserică chiar și altul din biserica mănăstirii Tismana.

La aceasta mărginindu-se lucrarea noastră, credem că ne-am îndeplinit misiunea cu conștiința și sinceritatea artistică și așteptăm decisiunea Onor. Minister.

Eugeniu Voinescu, Girolamo Romeo, L. Galeota

(fila 37)

26

Pitești, 1904 mai 31

Telegramă

Am onoarea a vă anunța că din pricina ocupațiunilor n-am putut lua parte la concursul pentru decorarea sfintei Mitropolii.

Dacă dl. Basarab va fi lucrat, rămâne numai pe seama DSale.

Costin Petrescu, pictor

(fila 41)

27

1904 iunie 10

Memoriu

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice prin Onor. Casa Bisericii a luat lăudabila măsură să restaureze picturile unui monument de o mare valoare din punct de vedere istoric, picturile din sft. biserica a Mitropoliei și în acest scop a intervenit pe lângă toți artiștii țării ca să facă câte o probă de restaurațiune chiar în interiorul acestui sfânt locaș.

Condițiunile, după dorința Înaltului Prelat și a tuturor oamenilor competenți din această țară erau: „să se respecte tot ce se va găsi din picturile din interior și să se completeze nedepărtându-se de stilul și coloritul vechii picturi, tot ce se va găsi stricat".

Ideea de a se restaura picturile din acest monument este cu atât mai măreață cu cât în acest monument se găsește pe de-o parte începutul unei noi ere artistice, iar pe de alta, toate acele picturi au fost martore la toate faptele mari, la toate înălțătoarele momente din viața acestui popor, și ar fi fost de neiertat dacă ar fi dispărut aceste neprețuite relicve.

Condițiunile concursului deși erau categorice: „ să se restaureze", cu toate acestea toți concurenții, afară de grupul subsemnaților au găsit cu cale, unii să șteargă și să facă cu totul alte figuri, în alt stil și alt colorit, alții, sub masca că au șters picturile până au dat de frescuri (*frescuri care nu există decât în minime părți*) au făcut cu totul altceva de ce era înainte.

Unii din concurenți au revenit peste tot *deși erau părți întregi bune care trebuiau lăsate*, cu culoare de uleiu nefiert, astfel încât picturile lucesc de nu se pot vedea, pe lângă aceasta au făcut lucruri care sunt cu totul departe de ce erau. În definitiv deși picturile erau *a tempera* toți le-au făcut cu culoare de ulei sau cu ulei terebentin și ceară.

A restaura nu înseamnă a acoperi peste tot vechea pictură și cu substanțe cu totul altele de ce erau înainte, cum au făcut ceilalți d-ni concurenți, ci este a curăța și drege părțile stricate, după cum chiar ni s-a făcut cunoscut de către onor. Minister al Cultelor prin Administrația Casei Bisericii prin adresa nr. 5317.

În biserica sfintei Mitropolii se găsesc lucrări de o reală valoare artistică, la care toți trebuie să privim cu drag și sfin-

http://patrimoniu.gov.ro

ţenie şi pe care ne vom sili din suflet să le readucem la ceea ce au fost acum 100 de ani când le-au zugrăvit Polcovnicul Nicolae şi Mathei Zugravul, primii artişti Români, care au pus bazele unui început de artă, cu caracter naţional în această mănoasă ţară.

10 iunie 1904 Bucureşti C. Artachino
D. Serafim
N. Angelescu
N. Vermont

(fila 47)

28

1904 iunie 16

Proces Verbal

Subsemnaţii membrii ai Comisiunii Monumentelor Istorice conform înţelegerii luate în precedenta noastră şedinţă din 12 iunie a. c. ne-am transportat la Mitropolie, miercuri 16 iunie 1904 ora 10 a. m. spre a examina rezultatul lucrărilor celor şapte grupe de pictori făcute în urma deciziunii Domnului ministru Haret şi în vederea unei eventuale restaurări a picturii bisericii mitropolitane.

Studiind la faţa locului felul în care sunt executate lucrările model ale pictorilor concurenţi şi găsind că nici una din grupele care au luat parte la concurs nu corespund întocmai aşteptărilor am fost de părere să se renunţe la restaurarea picturilor. Pentru că, însă aceastea au necesitat totuşi o curăţire şi reparaţie, am convenit cu domnii Strâmbulescu şi Serafim să fie însărcinaţi cu repunerea picturilor prelucrate de concurenţi în starea dinainte şi cu curăţirea restului picturei desemnate la concurs, prin mijlocul cel mai simplu astfel ca întreaga pictură să prezinte un tot complet şi uniform. Asemenea le-am dat latitudinea de a întregi pictura acolo unde era stricată cu desăvârşire fie din cauza igrasiei, fie din pricina diferitelor reparaţiuni ce s-au făcut sft-ului locaş în decursul timpului.

Cu această ocazie Comisiunea a mai fost de părere ca geamurile de la turle să fie înlocuite cu altele în stil bizantin ca cele de la ferestrele intermediare, cum şi să se aşeze vitrourile în timpul cel mai scurt posibil.

Membrii Comisiunei: I. Kalinderu
Gr. Tocilescu
Gr. Cerkez
N. Gabrielescu

(filele 48 şi 50)

29

1904 iulie 9

Domnule Administrator

În urma înţelegerii verbale ce am avut cu Domnia Voastră şi ca îndeplinire a hotărârii luată în Consiliul de Administraţie al Casei Bisericii, pentru repararea picturii sfintei Mitropolii numai în locurile unde pereţii s-au retencuit, plus reînvechirea sfinţilor făcuţi de concurenţi; pe când restul picturei să rămână intactă subsemnaţii Dem. Serafim şi Ip. Strâmbulescu ne angajăm să facem această reparaţie pentru suma de lei şase mii, dându-ni-se schela necesară instalată în faţa locului.

Primiţi..... Ip. Strâmbulescu
D. Serafim

DSale Domnului Administrator al Casei Bisericii

Rezoluţie:

Am luat cunoştiinţă şi aprobăm.

Membru Comisiunii Monumentelor Istorice
I. Kalinderu

(fila 51)

30

1904 iulie 9

Domnule Administrator

Subsemnaţii Dem. Serafim şi Ip. Strâmbulescu pictori având onoarea de a fi aleşi şi recomandaţi să restaurăm pictura bisericii sf. Mitropolii în urma ordinului Domniei Voastre verbal am examinat din nou vechea pictură pentru care vă înaintăm astăzi prezentul raport însoţit de două devize asupra restaurării picturii.

Aşa cum se prezintă acum biserica, se vede a fi zugrăvită cu trei feluri de pictură: a fresco, cu apă şi cu ulei sau ceară. Dintre acestea, pictura cu apă acoperă totalitatea bisericii, rămânând numai capetele sfinţilor de jos şi mâinile zugrăvite cu ulei iar fresco pe foarte puţine locuri.

Cum pictura cu apă e foarte puţin rezistentă ea peste tot s-a cojit în bucăţi mai mari sau mai mici lăsând să se vadă tencuiala albă. Pe unde n-a căzut, este tot atât de fragilă că uneori se desface la singura atingere cu unghia. De aceia nu se poate spăla şi chiar ştearsă cu miez de pâine cade pe foarte multe locuri.

Onor. Comisiunea pentru păstrarea monumentelor istorice fiind de părere să se menţină aspectul de acum al picturii cu patina lui veche şi întunecată, sunt două mijloace de restaurare pentru aceasta:

I Să se retencuiască părţile coşcovite şi să se rezugrăvească acele părţi în concordanţă cu restul picturei, precum să se îndrepteze pictura pe unde e stricată de umezeală.

II Să se acopere toate părţile unde s-a cojit coloarea fie pe suprafeţe mai mari fie pe suprafeţe mai mici, după ce se va fi făcut prima restaurare.

Pentru ambele aceste moduri de restaurare vă înaintăm odată cu acestea devizele necesare, rugându-vă ca după ce veţi alege pe cel mai potrivit cu importanţa monumentului în chestiune să binevoiţi a ne comunica cât mai de grabă posibil spre a putea profita de timpul zilelor luminoase de vară ca să începem lucrul.

Primiţi.... Ip. Strâmbulescu str. Avidic nr. 7
D. Serafim str. Fetei nr. 15

Deviz no. 1

pentru refacerea picturei bisericii sfintei Mitropolii

Părţile care necesitează neapărată reparaţii din pictura bisericii sf. Mitropolii sunt:

1. Turla cea mare, ai căror pereţi între ferestre sunt crăpaţi, tencuiala coşcovită, pe alocurea căzută, iar pictura stricată de umezeală pe o suprafaţă cam de două din trei părţi.
2. Turla mijlocie, a cărei boltă (pe care e zugrăvită Sf. Treime) e stricată de umezeală, de asemenea şi pereţii turlei sunt stricaţi în aceleaşi proporţii ca la turla cea mare.
3. Cele două turle mai mici, din dreapta şi stânga au pereţii cu tencuiala crăpată, coşcovită şi stricată de umezeală, jumătate cam din mărimea totală.
4. În biserica femeilor deasupra ferestrelor din dreapta pictura e stricată de o mare pată de umezeală cam de 4 pe 5 metri suprafaţă.
5. Deasupra corului, pe o boltă de asemenea două mari pete de umezeală ocupă cel puţin jumătate din suprafaţa boltei.
6. În tinda bisericii, pe bolta din dreapta sunt două pete mari de umezeală, care au stricat pictura pe o suprafaţă jumătate din mărimea bolţii.
7. Mai toţi sfinţii rezugrăviţi cu ocazia concursului fac pată pe restul picturei vechi, deci trebuie făcută în concordanţă cu aspectul ei total.

Pentru retencuirea părţilor coşcovite şi zugrăvirea lor din nou, pentru îndreptarea picturei pe unde e stricată de ume-

http://patrimoniu.gov.ro

zeală căutând ca părţile zugrăvite din nou şi cele îndreptate să fie absolut în aspectul general de acum al picturei vechi, fără a şterge negreala provenită din fum şi fără a atinge restul picturei ce iese din cadrul celor 7 puncte pomenite mai sus, lucrarea necesită şase luni de lucru şi aproximativ patruzeci mii lei.

Ipolit Strâmbulescu str. Avidic 7
D. Serafim str. Fetei 15

Deviz no. 2.

pentru repararea picturei bisericii sfintei Mitropolii.

În acest deviz se cuprinde lucrarea indicată în primul deviz, adăugându-se repararea întregii picturii interioare a bisericii, îndreptându-se toate sgârieturile şi cojiturile de culoare prin adăugarea locală de culori sau prin rezugrăvirea părţilor care sunt prea şterse de vreme.

Pentru facerea acestor reparaţiuni fără a şterge de fum pictura spre a nu-i ridica patina ei de vechime, lucrarea necesitează aproximativ zece luni de lucru şi zece mii lei.

Ip. Strâmbulescu str. Avidic 7
D. Serafim str. Fetei 15
(filele 52–53)

31

1904 septembrie 18

Domnule Administrator

Conformându-ne ordinelor Domniei Voastre de a repara pictura bisericii sfintei Mitropolii numai în locurile unde tencuiala a căzut şi s-a tencuit din nou, iar restul picturii să-l lăsăm neatins, avem onoarea a vă face cunoscut că lucrarea în acest fel a fost terminată rugându-vă totodată să binevoiţi a dispune să se facă cuvenita recepţiune[92]

În acelaşi timp vă rugăm să binevoiţi a ordona să ni se elibereze şi restul de trei mii lei (3.000 lei) cât mai aveam de primit[93]

Bine voiţi.... Ip. Strâmbulescu
D. Serafim

DSale Domnului Administrator al Casei Bisericii
(fila 56)

RESUME

En 1904 a lieu à Bucarest un concours pour la restauration de la peinture de la cathédrale métropolitaine. La participation de 18 peintres, groupés en équipe ou individuellement, nous donne la possibilité de connaître les conceptions sur la restauration de la peinture murale dans une époque, où les notions comme „repeinte", „nettoyage" recevaient des sens différents.

Toutes les documents concernant ce problème sont recuillis dans un dossier intitulé „La réfection des peintures de la cathédrale métropolitaine de Bucarest", qui se conserve aux Archives d'Etat, fond M. Culte nr. 3891/1904. Ce dossier inédit qui a été étudié par l'auteur, contient les memoires et les autres documents, provenant des peintres concurrents. En étudiant tous ces documents, on peut voir la manière dont les aspects méthodologiques se détachent pour aborder le sujet des travaux de restauration de la peinture, ainsi que des données concernant les téchnologies utilisées au début du siècle, pour des pareils travaux. Un élément commun, indifférement de la solution de la restauration proposée est celui de la documentation historique et l'enregistrement de l'ancienne peinture, par le moyen du décalquage, réproduction, ou photographie.

On constate une grande diversité des techniques utilisées, en partant de „l'action de ramener la peinture dans son premier état, jusqu'à „peindre de nouveau à l'huile". L'existence des plusieurs couches de peinture détermine de différentes options pour la restauration, soit en opinant pour la fresque originelle, soit pour des différentes couches superposées. Dans ce sens, historiquement parlant, les justifications théoretiques des auteurs sont extremement valeureuses. Les technologies utilisées – des consolidations, des retouches, des couleurs d'eau ou d'huile, des nettoyages – tous reflétent la phase incipiente de l'activite de restauration de la peinture murale, les peintres en se manifestant dans les limites de l'époque, au niveau des connaissances et des conceptions de restauration du temps où ils ont veçu.

Dans ce sens-là, un épisod, apparément de moindre importance, un concours pas finalisé, offre la possibilité d'un jugement de valeur, sur les prédécesseurs de la restauration.

(O.V.)

http://patrimoniu.gov.ro

ACTIVITATEA CNMASI ÎN ANUL 1993
(ședințele din 27.I, 13.II – ședință extraordinară, 23.II, 3.III, 7.IV, 28.IV – ședință extraordinară, 26.V, 30.VI, 28.VII, 29.IX, 27.X, 24.XI, 22.XII)

PARTEA I

Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice*, constituită în urma Decretului nr. 91/1990 din personalități ale domeniului, propuse de acad. dr. arh. Grigore Ionescu, primul președinte al noii comisii, și confirmate de ministrul culturii, Andrei Pleșu, comisie completată ulterior prin cooptarea a noi membri și alegerea unor membri de onoare, a cunoscut în anul 1993 ultimul an de activitate. Dar cu toate că la începutul anului au apărut semnele unei profunde cezuri între Ministerul Culturii și CNMASI, care conform decretului de înființare era un „organ autonom pe lângă Ministerul Culturii", Comisia a încercat în cele 11 ședințe ordinare și 2 ședințe extraordinare să-și continue munca începută în anul 1990. Activitatea sa poate fi sintetizată în următoarele capitole:

1. Raportul CNMASI cu Ministerul Culturii

La ședința din ianuarie s-au analizat efectele H.G. 811,prin care în Ministerul Culturii s-a creat *Direcția Generală de Protecție și Valorificare a Patrimoniului Cultural Național* (DGPVPCN) cu două direcții în subordine: *Direcția Patrimoniului Imobil* (DPI) și *Direcția Patrimoniului Mobil* (DPM). Prin aceasta se înființează o direcție paralelă cu DMASI, cel puțin ca obiectiv principal. De asemenea, respectivul H.G. nu pomenește în nici un fel de vreo legătură între DPI și CNMASI, care prin decretul de înființare are putere de decizie în domeniul monumentelor istorice.

Se constată astfel tendința de înlăturare a Comisiei Naționale, de transformare a ei într-o comisie consultativă, fără putere de decizie. De aceea, spre clarificare, se propune Ministerului Culturii emiterea unui ordin care să definească funcția fiecărui organism care se ocupă de monumentele istorice, și să precizeze raportul între ele.

* Vezi lista membrilor CNMASI, BCMI 3/91.

Textul proiectului de ordin este supus aprobării Comisiei, care-l acceptă cu amendamente.

Aceste probleme se discută și cu reprezentanții comisiilor zonale, care se alătură punctului de vedere al CNMASI. Comisia națională își precizează programul: dubla subordonare a DMASI, descentralizarea activității și responsabilității pe baza structurilor DMASI din teritoriu, legi specializate, păstrarea autonomiei Comisiei Naționale și a comisiilor zonale în limitele proprii de competență (ședința extraordinară din februarie). Se anunță discutarea activității DMASI pe baza unui chestionar cerut de Ministerul Culturii, care ignoră multe din acțiunile realizate și nu se preocupă cu adevărat de situația monumentelor istorice (ședința din februarie).

În urma demersurilor făcute la Ministerul Culturii pentru clarificarea raportului între noile direcții, DMASI și CNMASI, nu s-a primit răspuns (februarie), deci se redactează un protest scris, care se va prezenta la conferința de presă din 11 februarie și va fi dat publicității.

În ședința din martie este prezentat documentul Ministerului Culturii – DGVPCN, care prevede „etapele organizării sistemului de ocrotire a patrimoniului cultural național". În document se prevede reorganizarea DMASI, lege unică, și cuplarea comisiilor de specialitate (deci CNMASI și CMC). Proiectul nu a fost prezentat Direcției sau Comisiei în mod oficial (aceasta se va face abia în luna mai). Se întrevede în teritoriu o revenire la Oficiile de Patrimoniu, care să preia din nou funcții importante în ce privește protecția monumentelor. Aceasta se consideră ca un fapt de nedorit, întrucât Oficiile nu au specialiștii și nici autoritatea necesară (C. Hoinărescu, E. Greceanu).

Comisia Națională află mai exact punctul de vedere al Ministerului Culturii la ședința din aprilie, prin participarea domnului dr. Ioan Opriș, director al DGPVPCN, și a doamnei Tereze Sinigalia, director al DPI. Aceștia consideră CNMASI un „organism de consultanță, științific, de reprezentare". Direcția administrativă aparține Ministerului Culturii și DMASI este tot o direcție administrativă. Se doresc bune raporturi cu CNMASI. Dar ulterior se contestă din nou dreptul Comisiei de a emite decizii. Se contestă, de asemenea, și dreptul Comisiei de a propune legislația proprie, având în vedere că aceasta nu a apărut în trei luni de la emiterea Decretului 91/1990, deși a fost depusă la Ministerul Culturii în acest termen.

Se pune în discuție și răspunderea asupra gestionării fondurilor statului destinate restaurării. Arh. A. Trișcu precizează că fondurile alocate sunt aprobate de Comisia Națională pentru obiectivele alese tot de aceasta, repartizându-le în funcție de lucrări și de alte considerente practice (forța de lucru specializată existentă, cointeresarea firmei la susținerea unui șantier care asigură front de lucru etc.).

Ședința din octombrie pune în discuție ordinul Ministerului Culturii 567/13.X.93 adresat directorului DMASI, prin care se anunță noua componență a Comisiei Naționale și se cere organizarea convocării acesteia. Noul președinte numit este prof. dr. Răzvan Teodorescu. Din componența acestei comisii sunt 16 specialiști ai actualei comisii* și cei șase membri de onoare.

Comisia Națională contestă legalitatea procedeului care încalcă prevederile Decretului 91/1990 și ale Regulamentului de organizare și funcționare a CNMASI, în vigoare din 1990, cu acordul Ministrului Culturii. Nu există criterii în excluderea membrilor și nici în numirea celor noi, procedându-se ca la schimbarea directorilor, adică fără explicații.

Se hotărăște să se intervină la Comisiile Culturale ale Parlamentului și la Curtea Constituțională, întrucât se încalcă legislația în vigoare. Se amin-

* Membrii scoși din Comisie sunt: dr. Petru Alexandrescu, arheolog, arh. Virgil Antonescu, arh. Liana Bilciurescu, Horia Bernea, pictor, arh. Mariana Celac, Ludovic Demeny, istoric, arh. Peter Derer, arh. Hermann Fabini, părintele C-tin Galeriu, dr. Dinu Giurescu, istoric, dr. Șt. Gorovei, istoric, Paul Gherasim, pictor, Radu Ionescu, critic de artă, ing. Dorin Lazăr, ing. Nicolae Noica, ing. C-tin Pavelescu.

http://patrimoniu.gov.ro

teşte că nici noul proiect al Legii patrimoniului imobil întocmit de Ministerul Culturii nu a fost trimis Direcţiei sau Comisiei, singurele organisme de specialitate existente, deci din nou se decide asupra domeniului fără consultarea specialiştilor, a celor implicaţi direct în studierea, protejarea şi restaurarea monumentelor istorice.

C. Hoinărescu, secretar CNMASI, supune aprobării Comisiei Naţionale adresa către DGPVPCN prin care solicită o serie de acte clarificatoare ale adresei primite. Textul este acceptat.

Situaţia creată de Ministerul Culturii s-a dezbătut şi într-o întâlnire organizată de Grupul de Dialog Social, la care au participat conducerea CNMASI, domnul secretar de stat Mircea Tomuş şi alţi reprezentanţi din Ministerul Culturii.

În şedinţa din noiembrie, vicepreşedintele Andrei Pippidi informează membrii Comisiei asupra discuţiilor purtate la această întâlnire. Domnul Mircea Tomuş a numit schimbarea preşedintelui CNMASI „un act de guvernare". Ministerul Culturii nu acceptă autonomia. Remanierea a fost motivată prin dorinţa de a depăşi criza dintre Ministerul Culturii şi Comisie, deci înseamnă că au fost înlăturaţi specialiştii consideraţi incomozi.

Se pun în discuţie, în aceeaşi şedinţă, şi carenţele activităţii CNMASI, care au facilitat ajungerea la actuala situaţie, în primul rând lipsa Legii Monumentelor Istorice, apoi lipsa de personalitate juridică a CNMASI, care o face să nu poată acţiona acum în justiţie şi apoi neclarităţile formale în numirea domnului arh. A. Trişcu ca preşedinte. Propunerea de a trimite o scrisoare primului-ministru este acceptată cu 1 vot contra şi 2 abţineri, urmând să se mai atenueze unii termeni.

În şedinţa din decembrie, prof. dr. arh. Aurelian Trişcu prezintă ultimele acţiuni ale Comisiei, după apariţia hotărârii Ministerului Culturii. La toate scrisorile, care semnalau situaţii deosebit de grave, adresate Ministerului, nu s-a primit răspuns. Semnalând ultimele ilegalităţi ale Ministerului Culturii, Curţii Constituţionale, aceasta s-a declarat incompetentă şi a recomandat Parlamentul sau Guvernul ca instituţii care ar putea rezolva diferendul.

Conducerea CNMASI (preşedintele A. Trişcu, vicepreşedinţii S. Ignat, A. Pippidi, P. Alexandrescu), s-a întâlnit şi cu Marin Sorescu, ministrul culturii şi M. Ungheanu, secretar de stat, care au recunoscut că procedeul înlocuirii Comisiei Naţionale este ilegal şi că protestul este justificat. Ulterior însă, cei doi miniştri au participat la şedinţa de inaugurare, consfiinţind noua Comisie Naţională.

În aceste condiţii de lipsă totală de colaborare din partea Ministerului Culturii, Comisia Naţională consideră că nu mai are condiţiile necesare în care să-şi îndeplinească atributele, drept care se emite o declaraţie ce se va pune la dispoziţia presei, prin care este anunţată situaţia creată de Ministerul Culturii. Declaraţia se va transmite şi ministerului şi celorlalte foruri la care CNMASI s-a adresat, pentru ca să se cunoască din ce cauză un organism legal constituit, în răspunderea căruia se află o parte importantă a patrimoniului cultural al ţării – monumentele istorice – este nevoit să-şi întrerupă activitatea.

Preşedintele Comisiei, prof. dr. arh. Aurelian Trişcu, aminteşte cu această ocazie date esenţiale: din anul 1990, sub conducerea CNMASI s-a realizat înfiinţarea Comisiilor Zonale, s-a contribuit la reîntoarcerea preocupării pentru protecţia monumentelor istorice, ca fapt ce interesează multe foruri şi persoane, a stabilit orientarea programelor DMASI; s-a intensificat reluarea legăturilor cu organismele internaţionale de profil, ca şi de stabilirea unor relaţii cu instituţii similare din alte ţări. La această muncă susţinută au contribuit în mod dezinteresat membrii Comisiei Naţiona dintre care unii au dispărut în acest răstimp: prof. Grigore Ionescu, dr. Radu Popa, arh. Gh. Sebéstyen, şi în unele cazuri chiar membrii de onoare.

Recomandarea CNMASI este ca DMASI să continue să lucreze în favoarea monumentelor istorice.

2. Modificări în componenţa şi conducerea CNMASI

Prin dispariţia dr. Radu Popa, CNMASI pierde unul dintre iniţiatorii şi susţinătorii cei mai activi ai săi (şedinţa din februarie). Pentru completarea numărului de vicepreşedinţi şi întregirea domeniilor, este propus dl. dr. Petre Alexandrescu-arheolog. Propunerea este acceptată în unanimitate (şedinţa din martie). Este propus ca membru al Comisiei dr. arh. Peter Derer, care şi-a pierdut locul prin ieşirea din funcţia de director. Se acceptă în unanimitate (şedinţa din martie).

Complexitatea problemelor pe care le are de rezolvat Comisia Naţională a determinat propunerea de a se numi încă un vicepreşedinte în persoana d-lui dr. Andrei Pippidi. A fost aprobată în unanimitate (şedinţa din mai).

3. Activitatea secţiunilor CNMASI

Pentru mai buna lor funcţionare, s-a propus un regulament de organizare şi funcţionare a celor 6 secţiuni ale CNMASI (S. Ignat). Se pune în discuţie participarea membrilor Uniunii Arhitecţilor, nume de deosebit prestigiu profesional, care împreună cu membrii secţiunii de urbanism să discute inserţia clădirilor noi, importante, în perimetrele istorice (M. Celac). De asemeni se discută statutul invitaţilor ocazionali - specialişti chemaţi pentru anumite probleme. Se stabileşte că aceştia vor avea un rol de consilieri. Se consideră de asemenea că este necesar a se păstra comisiile aşa cum au fost propuse iniţial, deci: arhitectură, urbanism, inginerie, componente artistice - monumente de artă, arhitectură ţărănească, peisagistică, comisii care în cazul subiectelor complexe se pot reuni. Secretarii, specialişti din DMASI, trebuie să fie buni cunoscători în domeniu, pentru ca procesele verbale să fie deosebit de clare. Preşedintele de comisie se va alege ad-hoc dintre membrii CNMASI prezenţi (şedinţa din martie).

Se pun în discuţie şi membrii secţiunilor. În secţiunea de inginerie au fost propusi inginerii Vernescu, Petrovici şi Mironescu. Au fost confirmaţi ing. Petrovici şi Mironescu (şedinţa din ianuarie).

4. Atestarea specialiştilor cf. Ordonanţei 27/92

Arh. Peter Derer propune un regulament al atestării experţilor în domeniul restaurării arhitecturii. Este discutată prima parte a acestui regulament şi se fac observaţii (şedinţa din ianuarie). Este repus în discuţie în şedinţa din aprilie cu modificările propuse de membrii CNMASI. Se va redacta forma nouă, care este supusă atenţiei membrilor Comisiei Naţionale în şedinţa din iunie. Se aprobă forma finală care se va înainta Guvernului şi se va pregăti anexa la procedura de aplicare a regulamentului.

5. Legea monumentelor istorice

Pentru promovarea mai lesne a legislaţiei domeniului s-au departajat două legi: *Legea reorganizării CNMASI*, care înseamnă o actualizare a Decretului 91/1990 şi o completare a lui,

http://patrimoniu.gov.ro

și apoi *Legea monumentelor istorice*, care se ocupă exclusiv de problemele monumentelor. Proiectele au fost înaintate Ministerului Culturii la 10 februarie 1993 (C. Mucenic, șed. din febr.).

La ministerul Culturii s-a alcătuit o comisie legislativă care se va ocupa de ambele legi, cea a patrimoniului mobil și cea a patrimoniului imobil. Din comisie fac parte de la DMASI, C. Mucenic (director adjunct științific) și arh. Gh. Sion. După prima întâlnire s-a convenit că vor rămâne două legi (ședința din februarie). Ar trebui ca în această comisie să fie cooptați și membrii CNMASI (S. Voiculescu în ședința din martie).

Legile vor fi prezentate de C. Mucenic în ședința organizată de Ministerul Culturii cu consilierii șefi de cultură din județe și directorii de muzee județene (în luna aprilie la Sinaia).

Ulterior se află că în Ministerul Culturii s-a elaborat un alt proiect de lege a patrimoniului imobil, care a fost pus în circulație la diferite alte ministere, dar nu a fost prezentat DMASI sau CNMASI și nu i se cunoaște conținutul (ședința din octombrie).

6. Politica CNMASI în ceea ce privește DMASI, organul său operativ, care a cuprins:

a. problema numirii Directorului DMASI, care conform regulamentului CNMASI, este de drept și secretar CNMASI, problemă apărută în urma anunțului de retragere a d-lui arh. Peter Derer în ședința din ianuarie 1993. Dl. arh. P. Derer și-a prezentat succint activitatea ca secretar al CNMASI, dl. arh. A. Trișcu-președintele comisiei mulțumindu-i și subliniind munca și dăruirea depusă pentru a construi o instituție nouă. În aceste condiții, comitetul director, subliniind că au fost analizate mai multe candidaturi posibile, o propune pe d-na dr. Cezara Mucenic. Membrii CNMASI propun pe d-na arh. M. Celac, pe arh. C. Hoinărescu și pe istoricul dr. A. Pippidi. În urma votului este desemnat ca unic candidat la funcția de director al DMASI, dl. Andrei Pippidi, propunere care se va înainta la Ministerul Culturii (ședința din ianuarie). Direcția generală de protecție și valorificare a patrimoniului și alte propuneri, considerînd că nu crede în caliatea de manager a d-lui A. Pippidi. Încercându-se găsirea unei soluții pentru scoaterea din situația extrem de dificilă a DMASI, care de la 1 februarie nu mai are director, membrii Comisiei Naționale menținând și insistând asupra candidaturii dr. A. Pippidi, considerat ca cel care corespunde pe deplin etapei actuale a direcției, mai completează candidaturile cu cele ale arhitecților Mariana Celac, Călin Hoinărescu sau Nicolae Vlădescu (ședința din martie). Ministerul Culturii răspunde propunând-o pe prof. dr. Corina Popa. În ședința din martie, în prezența directorului general al DGPVCN și a directorului Direcției Patrimoniului imobil, candidatura d-nei Corina Popa la postul de director al DMASI este respinsă. Între cauze se menționează: multiplele funcții pe care le îndeplinește și absența d-sale de la discuții, când și-ar fi putut prezenta programul. Lista celor propuși rămâne cea inițială.

În ședința din mai se anunță numirea ca director general a arh. Călin Hoinărescu și a d-nei prof. dr. Corina Popa ca director științific, în urma demiterii d-nei dr. Cezara Mucenic. Echipa își va prelua funcția la 1 iunie, în luna mai conducerea fiind asigurată de arh. Daia, director tehnic.

CEZARA MUCENIC

VIZITĂ LA DMASI A DELEGAȚIEI COMITETULUI ICOMOS GERMAN

În perioada 13–22 februarie, Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice a primit vizita d-lor Christoph Machat de la Oficiul renan pentru protecția monumentelor, membru al Comitetului Național German ICOMOS, președinte al Consiliului Cultural al sașilor transilvăneni și Jurgen Haller, specialist în probleme de structură în zone seismice, din partea Comitetului Național German ICOMOS. Luni, 14 februarie, a avut loc întâlnirea între cei doi oaspeți și secțiunea de inginerie a CNMASI, în cadrul căreia au fost analizate lucrările ce urmează a fi executate la Cetatea Sighișoara, prin finanțarea fundației Messerschmidt, întâlnirea fiind urmată de o deplasare la Sighișoara.

În perioada 17–19 februarie, au avut loc la sediul DMASI discuții privitoare la șantierul școală ICOMOS pentru pictură murală (Sânpetru și Hărman, vara anului 1994) precum și la etapa 1994 a proiectului comun româno-german de inventariere a monumentelor istorice în zona de colonizare săsească și extinderea colaborării și pentru alte zone.

În perioada 20–22 februarie, dl. Christoph Machat a participat la „Simpozionul internațional de conservare și restaurarea monumentelor istorice", care a avut loc la Tușnad.

ADRIANA STROE

http://patrimoniu.gov.ro

SEMINARUL INTERNAȚIONAL „PROTEJAREA ȘI PUNEREA ÎN VALOARE A SITURILOR ARHEOLOGICE", Dijon, 13–21 septembrie 1993

În perioada 13–21 septembrie 1993 s-au desfășurat în Franța (reg. Burgogne) lucrările seminarului internațional cu tema „Protejarea și punerea în valoare a siturilor arheologice". Inițiat și organizat de Societatea Autostrăzilor Paris-Rhin-Rhone (SAPRR) în colaborare cu Ministerul Culturii și Comunicațiilor, seminarul a reunit arheologi, istorici de artă și arhitecți specializați în restaurarea vestigiilor arheologice din Europa Centrală și de Est și din Franța; lucrările au fost conduse de Marie-Chantal Frere-Sautrot, consultant în arheologie al Societății amintite.

Având în vedere tematica deosebit de complexă, programul a fost astfel structurat încât conferințele și dezbaterile teoretice să alterneze cu studierea unor cazuri concrete, vizitate și analizate pe teren. Prima serie de conferințe, desfășurată la sediul SAPRR din Dijon, s-a caracterizat printr-o prezentare globală a stadiului problemei în Franța, vizându-se în special aspectele de natură pedagogică, financiară, legislativă și științifică; în general se poate aprecia că protejarea și valorificarea siturilor arheologice sunt activități relativ noi, care ridică numeroase probleme, atât pentru specialiști, cât mai ales pentru publicul căruia rezultatele i se adresează în mod direct. De altfel, noțiunile de „protejare" și „punere în valoare" nu sunt încă precizate în termeni foarte clari, sau altfel spus, nu s-a conturat încă o filosofie coerentă în acest sens, punctele de vedere ale celor implicați fiind adesea divergente.

Dezbaterile ulterioare au scos în evidență etapele de principiu parcurse de la identificarea și cercetarea arheologică a unui sit până la valorificarea acestuia pentru nespecialiști: derularea săpăturilor și măsurile de protecție uzuale pe parcursul acestora, criteriile care stau la baza selectării siturilor ce urmează a fi puse în valoare, procedurile (destul de complicate dealtfel) pentru obținerea fondurilor necesare; strategia este impusă în primul rând de specificul sitului (așezare, fortificație, biserică, necropolă etc.), de starea de conservare, de amplasament – astfel încât nu se poate stabili o metodologie general valabilă, fiecare dintre cazuri fiind aproape particular. Luând în calcul toți parametrii accesibili, se poate opta pentru nivelul de prezentare: de la simpla expunere a vestigiilor descoperite (cu măsurile de protecție corespunzătoare), până la adaptarea și reutilizarea acestora într-un context modern.

Dacă scopul protejării este acela de a transmite generațiilor viitoare o moștenire care le aparține de drept, scopul punerii în valoare este în mod declarat acela de a capta interesul omului modern pentru un trecut altfel greu accesibil, punându-l în contact direct și facilitându-i înțelegerea unor epoci de mult dispărute. Pe lângă vastul program educațional conceput cu această finalitate, un rol decisiv revine concepției de valorificare a stilului arheologic, modalităților și formelor în care aceasta se concretizează. Căutările și experiențele arhitecților și arheologilor francezi pe parcursul ultimelor decenii indică așa numitul „muzeu de sit" ca fiind formula de punere în valoare cea mai complexă și cu cea mai mare audiență la public – deoarece permite expunerea nu numai a ruinelor dar și a inventarului arheologic rezultat din săpături, asigurând astfel o lectură globală a sitului. Discuțiile purtate în jurul ultimei probleme au fost facilitate de vizitarea muzeelor – concepute după o asemenea schemă – de la Lyon, Argentomagus și Bugon, fiecare ilustrând o manieră diferită de transmitere a mesajului către publicul nespecialist. De asemenea s-a vizitat Centrul Arheologic European de la Mont Beauvray – unul dintre cele mai moderne șantiere arheologice din Europa, unde este în curs amenajarea unui astfel de „muzeu de sit".

Unul dintre subiectele seminarului s-a referit la rolul pe care societățile constructoare de autostrăzi îl au în cercetarea, protejarea și valorificarea siturilor arheologice. Dincolo de reglementările legale foarte stricte care obligă la o prospectare minuțioasă a terenului pe care urmează a se realiza astfel de amenajări, cum sunt autostrăzile, se poate cu ușurință constata că societățile de acest profil au devenit astăzi în Franța unul dintre promotorii arheologiei; organizarea a numeroase colocvii și seminarii, sponsorizarea a o serie de publicații cu caracter științific sau de popularizare constituie manifestări curente ale acestor preocupări.

Programul a inclus și o zi de arheologie experimentală desfășurată în Parcul Arheologic de la Beaune (creație de altfel a aceleiași societăți care ne-a fost gazdă), unde specialistul în metalurgie, Jacques Upp, a făcut o demonstrație despre reducerea minereului cu metode și mijloace specifice preistoriei.

Dintre obiectivele care au fost vizitate menționăm de asemenea catedrele din Autun, Turnus și Cluny – aceasta din urmă cu un foarte interesant program de punere în valoare a narthex-ului vechii biserici abațiale.

Pe ansamblu, lucrările seminarului au oferit participanților posibilitatea de a se apropia atât de problemele curente ale arheologiei franceze, cât mai ales de dificilul și delicatul domeniu al valorificării siturilor, finalizându-se cu un schimb de informații extrem de util și prețios.

DANIELA MARCU

http://patrimoniu.gov.ro

SIMPOZIONUL „TEORIA ȘI PRACTICA REABILITĂRII MONUMENTELOR ISTORICE", Tușnad; 21–26 februarie 1994

Satul Tușnad, pomenit pentru prima dată la 1421 ca „posesdmea Thwsnad" într-un act latin, apare ulterior în documentele din secolele XVI–XVIII și sub forma maghiară Tusnádfalva. Abia la 1913 se diferențiază Băile Tușnad, sub numele Tusnádfurdö, ca stațiune cunoscută prin apele sale curative. Începând din anul 1992 un eveniment științific s-a impus în viața Tușnadului, ne referim la simpozionul dedicat reabilitării monumentelor istorice. Lucrările desfășurate între 21 și 26 februarie 1994 au abordat câteva teme majore:

1. Necesități și posibilități actuale în protecția monumentelor istorice, accentuându-se aspectul urgentei definiri și delimitării zonelor protejate, rolul încă determinant al statului în finanțarea lucrărilor de întreținere, protejare, conservare și consolidare a monumentelor istorice.

2. Principii de reabilitare a monumentelor istorice, subliniindu-se interacțiunea dintre conservarea și revitalizarea fondului construit, pe de o parte și conservarea și protejarea cadrului urbanistic al orașelor istorice, al așezărilor rurale.

3. Inventarierea și cercetarea monumentelor istorice, insistându-se asupra programului româno-german destinat localităților de colonizare germană din Transilvania.

4. Protecția și conservarea monumentelor și siturilor arheologice, ce propune soluții și măsuri foarte variate, în funcție de amplasamentul și caracteristicile sitului. Expunerile pe această temă au abordat problematica reconstruirii ruinelor antice sau medievale, a gradului de lizibilitate a formelor și spațiilor păstrate.

5. Concepții de restaurare a monumentelor și ansamblurilor istorice exemplificate printr-o paletă diversă de subiecte abordate, de la castele și edificii de cult la casele țărănești și parcurile istorice.

6. Arhitecți de renume care au impus prin lucrările lor un stil sau au creat o școală în arhitectură, personalități care au impregnat unor localități un aer, devenit cu timpul inconfundabil.

Simpozionul a fost completat cu excursii organizate la Sfântul Gheorghe, Odorheiul Secuiesc, Sighișoara și de expozițiile organizate atât în holul hotelului Ciucaș din Tușnad, cât și în galeriile muzeului din Sf. Gheorghe.

RALUCA VERUSSI
CRISTINA VĂRZARU

http://patrimoniu.gov.ro

EXPOZIŢIA ZSÂMBÉK – RESTAURAREA BISERICII ŞI MĂNĂSTIRII PREMONTREENE*

Inaugurată la Tuşnad cu ocazia tradiţionalului colocviu internaţional animat de dl. dr. ing. Bálint Szábo, expoziţia „Zsámbék“ a fost adusă şi la Bucureşti, din iniţiativa Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice fiind găzduită, prin grija serviciului cultural al Ambasadei maghiare, la Institutul de Arhitectură cu începere de la 25 februarie 1994.

Expoziţia fotografică şi de relevee înfăţişează un demers, exemplar, asupra unui monument, ce-i drept fără pereche, din nord-vestul Budapestei. Este vorba de prioratul ordinului de la Prémontré [1] stabilit aici în secolul al XII-lea, pe care o echipă de arheologi şi arhitecţi, condusă de doamna Ilona Valter şi domnul János Sedlmáyr l-a cercetat multidisciolinar în vederea încadrării sale cronologice în peisajul istoric, pentru conservarea şi restaurarea momentului.

Pe o largă arie, cercetarea a reconstituit locuirea antică – încă din neolitic (3200–2500 î.h.) – evidenţiind pe malurile pâraielor Zsámbék şi Bekás urme de construcţii romane. Tot aici, la Alsó-Szőlő, în 1914, s-a descoperit un car împodobit cu aplice din bronz, trei schelete de cai şi morminte în cutii de piatră cu un inventar databil în sec. II–IV.

Locuirea medievală a fost constatată din secolul al XI-lea iar organizarea structurată a teritorului se datorează stabilirii aici, printr-o danie arpadiană întărită la 1258, a familiei feudalilor francezi Aynard. Printr-un proces firesc, la 1274 este atestat şi un „castrum Aynard“ situat pe culmea cea mai nordică a înălţimilor Budei, cetate părăsită şi ruinată la 1401.

Numele însuşi de Számbék, pe care istoricii maghiari îl derivau dintr-un antroponim local, ar fi poate de pus în legătură cu originea familiei Aynard [2].

De la 1258 şi până la 1540 istoria Zsámbék-ului se află în conexiune cu ordinul premontreean. După familia Aynard, seniorii locului au ajuns, printr-o donaţie, Peter Keglevich şi, în preajma cuceririi otomane (1541), binecunoscutul redactor al Tripartitumului, István Werbőczi.

De la 1541 şi până la 1686, aşezarea a făcut parte din limesul paşalâcului de la Buda, aici fiind instalată o garnizoană de cca 275 ostaşi, într-o palancă, al cărei turn era din cărămidă. Arsă de forţele imperiale romano-germane la 1599, în vremea marelui război antiotoman, în care se implicaseră şi principatele române unite sub Mihai Voievod Viteazul, fortificaţiile de la Zsámbék vor fi refăcute de Poartă; la 1665 celebrul călător Eviliya Celebi descria o cetate patrulateră din cărămidă.

După 1686, odată cu refluxul otoman în faţa forţelor româno-germane, domeniul Zsámbek împreună cu aşezarea eponimă au intrat în stăpânirea familiei Zichy; ei i se va datora refacerea barocă a fortăreţei. După stingerea familiei, la 1765 bunurile vor trece în proprietatea fiscului. Familia Zichy a repopulat ţinutul, mai întâi cu foşti soldaţi maghiari, dar mai ales cu şvabi şi îndeosebi cu francezi din Lorena, culturile agricole şi viticole formând baza economiei domeniale. Li se vor adauga şi numeroşi negustori evrei, cu precădere odată cu masiva lor pătrundere în Ungaria la 1730–1740.

Vechile construcţii ale mănăstirii premontreene de la Zsámbék [3] au fost în mare măsură şi definitiv avariate de cutremurul din 28 iunie 1763, ulterior o parte a materialului din ruine fiind folosit de localnici.

*
* *

Cercetarea recentă a colegilor din Ungaria, prezentată în expoziţie a fost precedată de o atentă documentare sintetizându-se anterioarele cercetări arheologice (István Mőller, 1933 şi K. şi G. Lux 1934–1939), identificându-se materialele arheologice, sursele diplomatice şi narative, hărţile şi planurile cele mai vechi, din anii 1777–1790, gravurile, fotografiile din 1880 ale lui György Klősz. Totodată s-a întocmit documentaţia istorică referitor la diferitele intervenţii asupra monumentului – lucrările de conservare din 1889, conduse de István Mőller, beneficiind de noile principii ale restaurării, adăugirile (mai ales subzidiri) fiind relizate din materiale noi, cu totul deosebite de cele originare, precum şi cele din 1933– 1939 (I. Mőller, Kálmán şi Géza Lux), însoţind săpăturile arheologice.

Noile cercetări arheologice din 1986–1991 au arătat că biserica premontreeană a fost precedată de un nivel de locuire din secolul al XII-lea, precum şi un altul anterior acestui veac. Din 463 de morminte săpate pe dealul bisericii, orientate E–V, cu gropi adânci şi corpurile cu mâinile întinse, lipite de trup (probabil în giulgiu), multe au inele de tâmplă sau de ureche din argint sau bronz în formă de S, unul din ele cu monedă de la finele veacului XI. Ceea ce constituie o noutate sunt analizele „chimico-serologice“ (prof. dr. Imre Lengyel) prin care s-au determinat nu numai genul, vârsta şi unele afecţiuni patologice ale înmormântaţilor ci şi grupa sanguină (preponderent B şi O) şi legăturile genetice între aceştia. Concluzia este apartenenţa cimitirului unei mici comunităţi maghiare stabilite pe dealul bisericii către 1035–1040. Aceleaşi cercetări antropologice modifică radical opinia privind sosirea familiei Aynard abia la finele secolului al XII-lea împreună cu Marguerite Capet, soţia a doua a regelui Bela al III-lea. Înmormântările unui alt eşantion de populaţie şi în interiorul bisericii, în absida semicirculară, cu grupa sanguină A, a demonstrat prezenţa încă din jurul anului 1100 a francezilor, uniţi probabil cu soţia regelui Coloman. Biserica era de fapt o capelă seniorială, cu pilaştrii interiori – deci cu acoperiş boltit – construită de noii veniţi. Mormintele feminine erau acoperite cu marmură roşie, cele masculine erau săpate direct în stâncă. Comunitatea franceză a asimilat în scurt timp vechii locuitori, situaţie evidenţiată deasemeni prin analizele profesorului Lengyel. La început adaptarea la noile condiţii climaterice şi de nutriţie s-a făcut greu, constatându-se deformaţii osteologice, urmări ale rahitismului şi reumatismului, carenţei vitaminei D.

Prioratul premontreean de la Zsámbék – sub protecţia lui Aegidius şi a comitelui Smaragdus din neamul Aynard – este menţionat în catalogul de la Ninove din anul 1234, fiind filială a mănăstirii fondate la 1130, prima în Ungaria, la Váradhegyfok. Neamul Aynard şi familiile descendente din acesta şi-au păstrat stăpânirea asupra aşezării până la 1396–1403.

Claustrul premontreean s-a dezvoltat de la bazilica cu trei nave, cu doua absidiole semicirculare şi un altar poligonal cu contraforturi. La catul superior al turnurilor vestice se aflau capele iar sacristia era amenajată drept capelă personală a priorului. De aici, o scară în spirală ducea la dormitoarele călugărilor. De la capela aripei estice, se putea trece în sala capitula-

http://patrimoniu.gov.ro

, urmata de încăperea de lucru a că-
gărilor. La nord se afla refectoriul şi,
ventual, bucătăria, toate legate printr-
galerie cu arc.

Studiul materialului litic descoperit
săpăturile arheologice şi a celui
istrat în operă a stabilit legăturile ar-
tectonice ale prioratului premon-
ean de la Zsámbék cu atelierul gotic
npuriu (cca. A.D. 1230) din centrul
ngariei – derivat din acela de la
elnhausen (Cosmanoa) – ai căror
eşteri vor lucra la abaţiile cisterciene
la Pilis şi Vérteszentkereszt, la cea
emontreeană de la Ocsa şi la palatul
ginei din Buda Veche.

Cât priveşte sfârşitul aşezământu-
monastic, cercetările arheologice
stabilit distrugerea sa la mijlocul
colului XV printr-un incendiu. De alt-
l şi documentar se constată aşeza-
a aici la 1477 de către regele Mat-
a Corvin a ordinului paulinilor. Aces-
ra li se va datora extinderea aripei
stice a mănăstirii pentru bucătărie şi
depozite, ca şi refacerea într-un stil gotic târziu.

Remarcabil este faptul că aşezarea a continuat sub stăpânirea paşalâcului de Buda până către 1600, când atacul forţelor din Ungaria Superioară habsburgică asupra cetăţii otomane a făcut să se întrerupă şi vechea locuire. La fel de importantă este conservarea relativă a clădirilor mănăstireşti în vremea stăpânirii otomane.

*
* *

Expoziţia cercetărilor prilejuite de lucrările de conservare-restaurare de la Zsámbék, alături de calitatea materialului ilustrativ expus, reflectă satisfacţiile şi, de ce nu, spectaculosul unei cercetări moderne, cuprinzătoare la un moment istoric.

SERGIU IOSIPESCU

NOTE

* În realizarea notei am beneficiat de datele catalogului expoziţiei: Zsámbék Premontrei Templom es Kolostorvom Restaurálása.

1 Ordinul premontreean a fost fondat la 1120 de Sf. Norbert, fiind stabilit la Premontré, în marele ducat de Champagne, între Soissons şi Laon, la NV de Paris.

2 Coesta Hungarorum a lui Sinron de Reza menţionează printre familiile venite în Ungaria „Illi vero de Sambuk de comitibus Campaniae ex Francia oriuntur" (Scriptores Rerum Hungaricasum, D. Imre Szentpetery, vol. I, Budapestini, 1937, p. 190 – nr. 85).

3 În afara acestora la Zsámbék se mai află fosta fortificaţie otomană, refăcută de familia Zichy şi integral transformată la 1905 de maicile ordinului Sfintei Cruci şi părţi dintr-o cetate a familiei Aynard din secolul al XIV-lea, inclusă în actualul Institut Pedagogic. De asemeni, în preajmă, între localităţile Nagykovacs şi Tinnye, pe muntele Ainat – nume tot al familiei Aynard – s-au desoperit urmele unui turn şi ale şanţurilor fortificaţiei.

http://patrimoniu.gov.ro

Publicaţia Institutului de Arheologie şi Istoria Artei Cluj-Napoca, lansată în mod festiv în luna octombrie 1993, în cadrul Simpozionului naţional de arheologie şi istoria artei ce a avut loc în organizarea Institutului de Arheologie şi Istoria Artei Cluj-Napoca, reuneşte o serie de studii şi articole al căror numitor comun este, în marea majoritate a cazurilor, istoria artei medievale în cele trei provincii româneşti.

Studiile şi notele dedicate istoriei culturii şi vieţii spirituale în Transilvania sunt cele mai numeroase, multitudinea preocupărilor ilustrând multitudinea elementelor ce contribuie la definirea peisajului cultural transilvănean. Istoriei vieţii culturale în mediile româneşti îi sunt dedicate două articole. Demersul principal al articolului semnat de dl. *Marius Porumb* este de a prezenta modul în care epoca de dezvoltare a picturii murale şi de icoane în Moldova secolului XVI a influenţat mediul românesc transilvănean. Articolul *Susanei* şi al lui *Avram Andea* prezintă istoricul bisericilor româneşti din Geoagiu de Sus în contextul frământărilor interconfesionale din a doua jumătate a secolului XVIII.

Perioadei barocului în Transilvania îi sunt dedicate articolele d-lor *Nicolae Sabău* şi *Kovács András*. Dl. Nicolae Sabău reconstituie documentar şi arheologic Fons Carolina din piaţa centrală a cetăţii Alba-Iulia, subliniind rolul de model artistic şi tehnic al acesteia şi fântâna din vecinătatea Magnei Curia din Deva, influenţată de şantierul de la Alba-Iulia; articolul d-lui Kovács András tinde să reconstituie imaginea Magnei Curia din Deva înainte şi după renovările iniţiate de guvernatorul Transilvaniei Ioan Haller, la mijlocul secolului XVIII.

Celelalte trei articole referitoare la istoria culturală a Transilvaniei prezintă cahle datând din secolele XV–XVIII din colecţiile muzeelor din Deva şi Hunedoara, grupate pe categorii şi tipuri (*D. Marcu* şi *Gh. Petrov*), mănăstirea franciscană din Haţeg construită sub domnia lui Ludovic I şi distrusă de turci la 1479 *(A. A. Rusu)* şi descoperiri în Fondul Primăriei Cluj privitoare la o echipă de pictori români din sec. 17, participanţi la finalizarea lucrărilor palatului princiar din Deva (*V. Lechinţan*).

Două dintre cele trei articole dedicate Moldovei au subiect comun – pictura moldovenească în sec. 16. Articolul d-rei *Marina Sabados* propune o cronologie comentată a picturii moldoveneşti din sec. XVI, mărturisind despre concepţia artistică unitară a şcolii moldoveneşti de pictură din această epocă, subliniind o serie de concordanţe iconografice şi stilistice între subcategoriile genului. Reluând ideea unităţii, a continuelor relaţii între pictura murală, pictura de icoane şi manuscrise în sec. XVI în Moldova, articolul d-rei *Constanţa Costea* evidenţiază referinţele livreşti ale acestora, ce nu pot fi separate de activitatea unor mitropoliţi sau episcopi ca Gheorghe Movilă, Teodosie Barbovski, Anastasie Crimcovici şi de mediul mănăstirii Suceviţa spre sfârşitul aceluiaşi secol.

Elaborarea şi cristalizarea tipului clasic de biserică moldovenească aşa cum este cunoscut spre sfârşitul secolului XV, ca şi rolul epocii lui Ştefan cel Mare de a institui în domeniul construcţiilor un program coerent şi unitar sânt prezentate pe larg în studiul d-lui *Cristian Moisescu.*

Aspecte ale istoriei culturii şi artei în Ţara Românească în evul mediu sunt prezente în articolul d-lui *Daniel Barbu* privitor la contribuţiile româneşti la pictura murală a Muntelui Athos; deşi rare şi modeste, acestea marchează un gest de modernitate prin modelarea orizontului artistic al sud-estului european, în forma pe care acesta o va perpetua încă 200 ani.

Articolului d-lui *A. Chiriac* îşi propune să înfăţişeze aspectele tradiţionale şi moderne din opera zugravului David, originar din Transilvania şi care activează în Ţara Românească la sfârşitul secolului XVIII.

Artei europene îi sunt dedicate articolele despre plastica barocă şi rococco în Bavaria (*Peter Volk*) şi articolul d-nei *Olimpia Tudoran* care îşi propune să restituie paternitatea legitimă a patru tablouri din pinacoteca muzeului Brukenthal; după o serioasă analiză formală şi estetică, coroborată cu datele istorice complete, cele patru tablouri sunt atribuite lui John Carl Loth, zis Carlotto.

Volumul 3 al revistei „Ars Transilvaniae" reprezintă o reuşită (inclusiv din punct de vedere grafic). Având în vedere activitatea editorilor, suntem de pe acum siguri că următorul volum ne va aduce noi şi plăcute surprize.

ADRIANA STROE

http://patrimoniu.gov.ro

BUCUREȘTI. MATERIALE DE ISTORIE ȘI MUZEOGRAFIE*
tom XI. Ed. Museion, 1992 (331 p. și 193 de ilustrații alb-negru).

A devenit deja o tradiție onorabilă ca, la sfârșitul unei perioade de studii și cercetări, să apară – la Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București – câte o solidă culegere de materiale de istorie și muzeografie, consacrată vechii metropole de pe malurile Dâmboviței. Volumul apărut relativ recent, al XI-lea, și coordonat impecabil de criticul de artă *Adrian-Silvan Ionescu* înmănunchează o prețioasă selecție de texte grupate în șase compartimente: *I. Studii și articole*; *II. Arhitectură și urbanistică*; *III. Restitutio*; *IV. Patrimoniu cultural bucureștean*; *V. Restaurare*; *VI. Recenzii.*

Majoritatea studiilor publicate poartă semnătura inconfundabilă a unor savanți de marcă ai istoriografiei românești precum: Paul Cernavodeanu, dr. Panait I. Panait, prof. Paul Grigoriu, Oliver Velescu, Nicolae Ghinea și a regretaților George Potra și Nicolae Vătămanu. Acestora li se alătură cercetările istoricilor de artă: Çezara Mucenic, Adrian-Silvan Ionescu – ale căror contribuții, pentru o mai temeinică înțelegere a secolului XIX artistic, sunt de-a dreptul de neprețuit; observațiile și nuanțările subtile făcute de Adrian-Silvan Ionescu în zona istoriei costumului (militar și festiv), facilitează reconstituirea ambianței mondene a epocii veacului trecut, autorul făcând multiple escale în sfera delicată a mentalităților vremii.

Ansamblurile funerare bucureștene datând din secolul XIX au fost cercetate de Teodora Speranța Diaconescu și Aurelian Stroe, în acest context, atenția specialiștilor s-a concentrat asupra a trei monumente: Biserica Bradu-Staicu, biserica Sf. Gheorghe Nou și biserica Scaune, care au conservat în preajma lor numeroase lespezi sepulcrale și cruci cioplite din piatră – importante vestigii de sculptură funerară ale secolului trecut.

Ambianța plastică, istorică și arhitecturală a Bucureștilor este întregită cu prețioase referiri la activitatea mai mult decât variată a colecționarilor Capitalei, care dețin piese extrem de valoroase: de la cărți vechi din secolul XVII (Ana Andreescu) și afișe Art Nouveau (Maria-Domnița-Ruxandra Dreptu) până la specimene de artă persană (Alexandra Beldescu) și artă africană (Adrian-Silvan Ionescu)*. Toate articolele întrunite la compartimentul *„Patrimoniul cultural bucureștean"* întregesc universul spiritual și plastic al Bucureștilor de-a lungul veacurilor – unei istorii mari și glorioase îi șade bine atunci când este împlinită cu destoinici moștenitori. Între „Luminile Brâncoveanului" și cei care au conceput și realizat la cel mai înalt nivel de profesionalism prezentul volum nu e decât goana timpului... și forța irezistibilă, eternă a spiritului.

Volumul XI al culegerii de cercetări de istorie și muzeografie este, fără îndoială, una dintre cele mai importante contribuții, de după Revoluție, alături de cele două volume semnate de George Potra sub titlul „Din Bucureștii de ieri"** aduse la cunoașterea Bucureștiului, complexității sale istorice, artistice, culturale, vieții sale de zi cu zi de-a lungul anilor și secolelor.

VLAD BULAT

---

* Numele dintre paranteze desemnează autorii textelor.

** Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1990.

http://patrimoniu.gov.ro

LA CONSERVATION EN ARCHEOLOGIE.

Méthodes et pratique de la conservation-restauration des vestiges archéologiques, ouvrage collectif coordonné par Marie Claire Berducou, Paris, 1990, ed. Masson, 470 p.

Problema conservării – restaurării vestigiilor arheologice, fie ele obiecte rezultate din săpătură sau structuri descoperite in situ, este fără îndoială o problemă complexă, cu importante implicaţii pentru evoluţia arheologiei ca ştiinţă auxiliară dar şi pe un plan mai larg, pentru definirea atitudinii pentru ceea ce îndeobşte numim „patrimoniu". Realitatea a demonstrat că restaurarea şi conservarea vestigiilor arheologice nu este determinată în primul rând de importanţa acestora (decât poate în cazurile cu totul excepţionale), ci de mentalitatea unei societăţi şi, fireşte, de disponibilităţile acesteia de a investi într-un domeniu care aparent nici nu este foarte semnificativ, nici nu poate să întoarcă, de o manieră profitabilă, investiţia.

În general se poate aprecia că există o oarecare tradiţie în acest sens, desigur cu o intensitate variabilă de la o ţară la alta; Franţa este, în orice caz, una dintre ţările care au acumulat, pe parcursul ultimelor două veacuri, o experienţă bogată în domeniul conservării-restaurării arheologice, experienţă care a condus adesea la teoretizări parţiale. Primul demers teoretic cu caracter general, care este *„La Conservation en archéologie"*, este susţinut aşadar de o practică îndelungată, care face posibilă şi în acelaşi timp necesară, o abordare exhaustivă a subiectului. Lucrarea nu este un manual în sensul clasic al cuvântului, ci mai degrabă sinteza unor preocupări care, într-o conexiune bine articulată, acoperă cele mai importante aspecte ale problemei în discuţie. Se conturează astfel o concepţie modernă, având ca punct de plecare ideea potrivit căreia conservarea unui monument şi a unui obiect presupun aceleaşi principii, aplicate prin prisma unor competenţe şi specialităţi diferite – deoarece, în fapt, cultura materială este una singură, iar păstrarea ei implică aceleaşi exigenţe generale. Conservarea-restaurarea în arheologie este privită, din această perspectivă, ca aplicaţie într-un domeniu special a acestor principii universale care definesc atitudinea faţă de patrimoniu. (Jean-Pierre Sodini, profesor de arheologie bizantină şi paleocreştină la Universitatea Paris I).

Primul capitol constituie o introducere în problematica generală a conservării „bunurilor culturale" şi în aceea particulară a conservării vestigiilor arheologice. După o sinteză a principiilor mai sus menţionate, care definesc o atitudine motivată la scară socială faţă de patrimoniu, este abordată maniera de aplicare a acestora în domeniul arheologiei, având în vedere specificul acesteia. (M. Berducous, Universitatea Paris I).

Capitolul II (*Intervention sur le terrain: le mobilier*), semnat de Françoise Chavigner, restauratoare, tratează săpătura arheologică din perspectiva inventarului descoperit, urmărind stadiile pe care „obiectul" le parcurge de la degajarea sa din stratul de cultură în care se găseşte până la conservarea propriu-zisă. Operaţiunile intermediare sunt destul de numeroase şi trebuie gândite având în vedere destinul final al obiectului, pentru a se evita deteriorarea şi compromiterea acestuia; astfel, prelevarea, spălarea, uscarea, marcarea, împachetarea, depozitarea pe şantier, transportul, efectuarea analizelor care preced conservarea – constituie tot atâtea etape din traseul parcurs între contextul descoperirii şi muzeul sau depozitul de stocare definitivă. Până la laborator, rolul principal revine arheologului, care trebuie să aplice un tratament diferenţiat, în funcţie de categoria căreia îi aparţine obiectul: os, ceramică, sticlă, metal, lemn, ţesătură, materie organică etc.

Cele mai importante (şi mai frecvente) dintre aceste categorii sunt tratate detaliat în capitole separate, fiecare dintre acestea structurat astfel încât să corespundă principiului potrivit căruia pentru a conserva un obiect trebuie să deţinem mai întâi o cunoaştere profundă a sa.

Studiul asupra ceramicii (capitolul III, semnat de Marie-Claude Berducou, Universitatea Paris I) porneşte de la alegerea şi prepararea lutului necesar, urmărind tehnologia de producţie, transformările pe care ceramica le suportă pe parcursul drumului de la obiect folosit şi folositor până la obiect arheologic, precum şi evoluţia acestuia în contextul în care, odată ieşit din uz, a fost abandonat. Conservarea-restaurarea ceramicii este tratată atât la modul general, fixându-se metodele şi tehnicile clasice, cât şi ca aplicaţie pentru unele cazuri particulare, care presupun intervenţii de mare fineţe.

În general, după acelaşi scenariu sunt prezentate şi capitolele destinate sticlei (Martine Bailly, restauratoare), metalului (Regis Bertholon, directorul Institutului de Restaurare şi de Cercetări arheologice şi paleometalurgice din Compiègne şi Caroline Relier, restauratoare), şi materiilor organice (Sylvia de la Baume, restauratoare) – desigur cu detalieri care ţin de specificul fiecărei categorii.

Conservarea mosaicurilor de paviment este semnată de Eveline Chantriaux, directoarea Atelierului de Restaurare a Mosaicurilor de la Saint-Romain-en-Gal, ale cărui performanţe sunt de multă vreme cunoscute pe plan european. Mosaicul de paviment reprezintă o categorie specială de vestigii, care s-a bucurat de mai puţină atenţei din partea specialiştilor, pe de o parte datorită rarităţii sale, pe de altă parte datorită faptului că presupune tehnici speciale de prelevare şi restaurare, a căror dificultate este de un grad destul de ridicat. Acest „obiect" complex cu numeroase componente, poate fi conservat in situ (ceea ce îl deosebeşte fundamental de categoriile discutate anterior, apropiindu-l de structuri) sau prin transferare pe un nou suport care să înlocuiască mortarul antic. Autoarea prezintă cele mai importante metode care se aplică astăzi la Saint-Romain-en-Gal, rod al unei experienţe îndelungate care a cunoscut atât eşecuri cât şi realizări semnificative.

Un capitol special este dedicat problemei tencuielilor picate, descoperite în săpături fie sub formă de fragmente, fie in situ pe porţiuni de elevaţie rămase nedemolate. (Laurence Krougly, restauratoare de picturi murale, Rui Nunez Pedroso, arheolog) – de asemenea o categorie specială de vestigii, pe care arheologii au ignorat-o multă vreme, refuzându-i atenţia pe care de altfel o merită din plin. În contextul unei săpături arheologice, mai ales din epoca medie, care acordă atenţie structurilor construite neglijând inventarul „mărunt", fragmentele de tencuială cu urme de pictură reprezintă un obiect fragil, expus într-o măsură mult mai mare decât oricare altul unei distrugeri rapide; particularităţile acestor vestigii impun, în măsura în care se doreşte şi se consideră utilă cel puţin investigarea lor atentă, metode speciale de săpătură şi de tratament, pe care arheologul trebuie să şi le însuşească. Toate aceste aspecte, mergând până la analizele de laborator şi conservarea definitivă, sunt abordate de autorii capito-

http://patrimoniu.gov.ro

lului foarte detaliat, indicându-se deasemenea principalele categorii de substanţe utilizate, metodele de protecţie temporară şi definitivă care au dat rezultate pozitive, condiţiile de climat necesare etc. Un aspect care ne interesează în mod deosebit este acela al restaurării şi punerii în valoare a siturilor arheologice care presupun structuri, tratat într-un studiu de Jean-Pierre Adam (arhitect, CNSR,) şi Anne Bossoutrot (arhitectă). *Capitolul, al IX-lea* în organizarea lucrării, este structurat în trei părţi principale: *istoria şi principiile prezervării patrimoniului arheologic monumental, săpătura arheologică şi primele măsuri de protecţie*, şi *protecţia pe termen lung a siturilor şi monumentelor arheologice*. Ultima parte tratează ca aspect tehnic problema structurilor murale care urmează să fie conservate în situ, fiind la rândul ei subîmpărţită în mici capitole care au drept subiect: principalele cauze ale degradării zidăriei (vegetaţie, apă, umiditate, animale, eroziune turistică), măsuri primare de conservare (înlăturarea vegetaţiei, inclusiv prin procedee chimice expuse detaliat), restaurarea internă a ruinelor prin injectări, compatibilitatea materialelor de construcţie utilizate la restaurare-conservare. Capitolul se încheie cu o aserţiune asupra strategiilor de prezentare a sitului arheologic, astfel încât acesta să devină comprehensibil pentru un public nespecializat, singura raţiune care justifică, în esenţă, efortul conservării unui trecut, altfel uitat.

Ultimele două capitole ale cărţii se ocupă de probleme generale legate de conservarea pe termen lung a obiectelor arheologice (Denis Guillemard, Universitatea Paris I), respectiv de gestiunea acestora (Nicole Meyer, arheolog). Dintre anexe remarcăm, ca fiind poate utile, o serie de recomandări practice referitoare la: conservarea în teren (eliminarea factorilor de degradare, formulele soluţiilor chimice utilizabile, determinarea rapidă a parametrilor tehnici etc), răşinile sintetice (caracterizare generală, domeniu de utilizare, evoluţia proprietăţilor acestora, metode pentru stabilizarea polimerilor), răşinile termoplastice recomandate pentru conservare-restaurare, colaje, materiale tampon, gelul de siliciu etc.

Trebuie să precizăm faptul, subliniat în repetate rânduri de autori, că lucrarea nu îşi propune să ofere reţete general-valabile (ceea ce de altfel nici nu ar fi posibil pentru un domeniu atât de special!), ci doar rezultatele unor experienţe paralele care determină acest stadiu de cercetare; în ansamblu, se apreciază faptul că structurarea cunoştinţelor acumulate până în prezent marchează un important pas înainte în ceea ce priveşte metodologia conservării-restaurării, cu această aplicaţie particulară pe tărâmul arheologiei.

La nivelul unui stadiu de cercetare mult mai dezvoltat, şi al unei experienţe fie inexistentă, fie în cea mai mare parte a sa negativă, lucrarea coordonată de M. Berduco poate să devină un instrument de lucru extrem de util, chiar un manual – împotriva intenţiei autorilor, cu condiţia de a fi cunoscut şi de a exista condiţiile pentru a-l face aplicabil.

DANIELA MARCU

http://patrimoniu.gov.ro

Dinu C. Giurescu, DISTRUGEREA TRECUTULUI ROMÂNIEI, București, 1994 (95 p. + ilustrații)

Versiunea română a cărții *The Razing of Romania's Past* (The Preservation Press, Washington D.C., 1989) apare azi grație aceluiași sprijin al bine cunoscutelor *Samuel Kress Foundation* și *World Monuments Fund* din New York, care, împreună cu comitetul național S.U.A. – I.C.O.M.O.S. au susținut pe autor și în elaborarea ediției americane. O ediție engleză a apărut în 1990 la *Architecture Desing and Technology Press* din Londra, dovadă rapidei sensibilizări anglo-saxone față de una dintre cele mai groaznice calamități europene de după cel de-al doilea război mondial, în timp de pace – distrugerea escaladată de comunismul megalomanic a patrimoniului istoric construit al României.

Cartea este structurată pe patru capitole: I. *Patrimoniul Arhitectonic urban;* II. *Patrimoniul Arhitectonic rural;* III. *Conservare și restaurare în anii postbelici;* IV. *Distrugeri și strămutări la orașe și sate la scara întregii țări.* Cartea s-a voit și a reușit să fie o expunere sobră, obiectivă, o istorie ilustrată a situației și avatarurilor patrimoniului istoric construit în anii 1977–1988. Analiza urbanismului din România, a arhitecturii orașelor, târgurilor și satelor la începutul anilor '70 caută să scoată în evidență aerul specific al acestora, parte încă sesizabilă a unei evoluții seculare. Se trec apoi în revistă conceptele și realizările în domeniul conservării și restaurării monumentelor istorice, a prezervării centrelor istorice ale orașelor, opera arhitecților, inginerilor, istoricilor, arheologilor, istoricilor de artă grupați îndeosebi în Direcția Monumentelor Istorice, desființată de regimul comunist în anul 1977.

De altfel, anul 1977, al cutremurului catastrofal din 4 martie, este punctul de cotitură pentru aplicarea Legii Sistematizării și începutul marilor demolări de monumente, ansambluri și situri istorice, de zone întinse din vechile orașe, de sate întregi. Documentele și atmosfera începutului acestui adevărat genocid împotriva culturii și istoriei sunt, de bună seamă, primele jaloane într-o viitoare cercetare, ce se impune, a mecanismului intim al distrugerii, a factorilor de decizie, sfetnicilor, supralicitatorilor, sabotorilor, a lașității și curajului, a responsabilităților fiecăruia.

Concepută, desigur, în primul rînd pentru publicul american, cu numeroase acte justificative, ilustrații sugestive și exemplificatoare atît pentru specificul urban și rural al României cît și pentru barbaria distrugerilor, cartea este deopotrivă necesară pentru cititorul de la noi. Căci, mi se pare, suntem departe de a evalua proporțiile calamității, conștiințele noastre nu au recepționat încă pe de-a-ntregul cumplitul traumatism al pierderii indentității istorice. Sau, poate, așa cum spunea marele prieten al României Joël Bouëssée, am suferit atât încât nu ne mai dăm seama de acuitatea durerii și de ravagiile ei interioare.

Pentru că – și lucrul este bine de știut atît de cititorul din România, cât și de cel din străinătate, adesea tânăr – distrugerea trecutului românesc a căpătat după 1944, odată cu treptata acaparare a Regatului României de către comunism, caracterul unei politici de stat, uneori învăluită, cel mai adesea brutală, căreia i-au căzut pe rând victime conacele, castelele, curiile și capelele, apoi târgușoarele, orașele, satele și bisericile, monumentele și siturile arheologice asaltate și șterse de pe fața pământului de socialismul biruitor. Așa cum rezultă și din carte, Vechiul Regat, cu un patrimoniu greu afectat și de cutremurul din 1940 și de război, a avut cel mai mult de suferit.

Oricum, cartea este, dincolo de istoriografie, mărturia unei conștiințe. Printre cei, foarte puțini, autorul a avut curajul să meargă la Văcărești, să fotografieze în mijlocul ruinelor, în preajma buldozerelor. S-a implicat cu mult înainte ca însăși casa ridicată de bunicul și tatăl său să fie distrusă în numele aceleiași sistematizări sociale.

După temeinicile contribuții de medievistică a principatelor române, *The Razing of Romania's Past* marchează, cred, începutul misiunii contemporaneiste a profesorului Dinu C. Giurescu.

SERGIU IOSIPESCU

http://patrimoniu.gov.ro

Ioan Opriş, COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994, 167 pagini.

Cu acest titlu, o carte merită o recenzie, măcar în această revistă. Autorul, fost şi actual înalt funcţionar în Ministerul Culturii – deşi biografia cu poză de pe ultima copertă e destul de diplomatic redactată pentru perioada anterioară anului 1990 – este cunoscut pentru un volum, *Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania şi Banat după Marea Unire,* care, la data apariţiei sale, în 1988, a trezit un deosebit interes. Cu ambiguitatea specifică unor cărţi publicate în vremea aceea, lucrarea putea fi considerată ca un argument pentru propaganda oficială, răspunzând acuzaţiilor că România a neglijat sau chiar distrus mărturiile culturii maghiare de pe teritoriul său, dar totodată putea fi interpretată ca un act de curaj, o critică implicită a nesocotirii monumentelor istorice de către regimul Ceauşescu. Efectiv, era o convingătoare demonstraţie că Secţia pentru Transilvania a vechii Comisiuni desfăşurase o activitate admirabilă, apărând cu hotărâre monumentele, fără nici o discriminare în privinţa caracterului etnic al ziditorilor şi beneficiarilor direcţi ai fiecărei piese dintr-un patrimoniu mai complex decât oriunde în restul ţării. Aşadar, dovezile culese cu pietate ilustrau spiritul civilizat, european, al instituţiei în cauză şi al României dintre cele două războaie – societatea alternativă către care şi astăzi ne îndreptăm privirile.

Cu totul alta este situaţia acum, când ţinem în mână cea mai recentă carte a autorului. Fiind probabil rezultatul aceleiaşi investigaţii de arhivă întreprinse cu ani în urmă, noua lucrare nu este ceea ce ar fi trebuit să fie, ceea ce eram îndreptăţiţi să aşteptăm – o istorie a Comisiunii Monumentelor Istorice, ci rămăşiţa fişelor nefolosite pentru studiul precedent. Ele sunt redistribuite după un plan discutabil: I *Atitudini civice şi patriotice;* II *Tehnică şi artă;* III *Cercetarea la monumentele istorice şi reflexiile ei;* IV *Cum este înţeleasă restaurarea*; VI *Cutremurele şi monumentele istorice;* VII *Folosinţe nepotrivite. Aventuri şi drame;* VIII *Costuri, materiale, meşteri;* IX *Despre donatori şi binefăcători,* la care se adaugă o *Încheiere* superficială şi evazivă.

A nu spune nimic despre organizarea Comisiunii, despre membrii ei – cu datele biografice necesare –, despre revistele pe care le-a publicat (pluralul are în vedere atât Anuarele editate de Lapedatu în 1914–1915 şi de Brătulescu în 1942, cât şi seriile paralele, reflectând activitatea Secţiilor pentru Transilvania şi pentru Basarabia), despre muzeele pe care le-a constituit în 1910 la Bucureşti şi în 1938 la Iaşi, este a nu şti cum se scrie istoria unei instituţii. În schimb, din sumarul volumului ar fi putut lipsi capitolul despre cutremure, care este reluarea unei comunicări din deceniul precedent. Informaţia îmbelşugată cuprinde şi multe detalii de prisos, ca numele tuturor pietrarilor italieni, cu adresă cu tot, care au executat lucrări pentru Comisiune, sau suma exactă încasată acum 50 de ani de antreprenorul D. D. Ceapă din Călimăneşti-Vâlcea. Dar se omite faptul, care s-ar fi cuvenit menţionat, că inscripţia din 1914 de la Dealu, concepută de N. Iorga în stilul său caracteristic, a fost săpată în piatră de Fritz Storck.

Transcrierea conţinutului dosarelor de arhivă nu e totdeauna de ajuns. O monografie ca aceea pe care şi-a propus-o Ioan Opriş presupune şi cunoştinţe de istorie. Ale autorului sunt desigur insuficiente. Altfel, n-ar crede că au existat domni cu numele de „Petru" Mavrogheni (p. 95) sau „Ioan Nicolae" Suţu (p. 86) şi că Alexandru Lăpuşneanu s-a călugărit la Slatina în 1550 (p. 121), deşi acesta avea să domnească în 1552–1561 şi 1563–1568. La p. 90, n. 118, Bunea „Grăjdeanu" trebuie rectificat *Grădişteanu,* iar genealogia sa e imposibilă, cu fiica slugerului Nica („Nichi" la genitiv) care-i este în acelaşi timp mamă. Numai o familiarizare îndelungată cu împrejurările şi oamenii implicaţi în viaţa monumentelor i-ar fi permis autorului să recunoască numele arhitectului Peytavin, pe care-l citeşte „Pertaviu" (p. 20) sau să observe că bucovineanul I. Rezori, arhitect al Casei Bisericii, cu studii de istoria artei la Viena, este tatăl marelui scriitor german Gregor von Rezzori, în memoriile căruia se aminteşte un conflict al său cu N. Iorga. Fiindcă şi ctitorii şi specialiştii chemaţi să restaureze opera veacurilor trecute au avut personalitatea lor şi cine n-are idee despre ea rămâne inferior sarcinii de a-i evoca.

În această privinţă trebuie adăugat că cititorul avizat va găsi cu plăcere în notele acestei cărţi extrase din referatele ursuzului N. Ghika-Budeşti („Foarte trist ca cetăţenii români să aibă aşa de puţină grijă de monumentele noastre naţionale", scria arhitectul în 1927) sau ale lui Horia Teodoru, a cărui vigilenţă descoperă marea greşeală a restaurării de la Lespezi („s-a ascuns răul sub o spoială înşelătoare, care ascunde neîntrerupte degradări interioare" – într-adevăr, igrasia întreţinută de noua tencuială cu ciment a fost fatală tabloului votiv cantacuzinesc). Sau o fulminantă telegramă a lui N. Iorga către egumentul de la Bistriţa: „Cu ce drept aţi permis să se facă lucrări la mănăstire de către prof. Tafrali care nu v-a adus autorizarea Comisiunii Monumentelor Istorice pe care o prezidez? Veţi înlătura imediat pe funcţionarul Muzeului din Iaşi şi veţi purta răspunderea continuării acestui deviz" (p. 82, unde însă, dintr-o confuzie, nota trimite la un dosar despre Sf. Nicolae-Dorohoi). Când e vorba de o donaţie din 1934 pentru monumentul lui Gh. Donici de la Valea Seacă, ar fi fost necesară explicaţia că donatorul, general Radu. R. Rosetti, a luat chiar iniţiativa de a i se ridica un bust sergentului voluntar, veteran din Războiul de Independenţă şi căzut în 1916, despre care a publicat şi o broşură de popularizare.

Din păcate, asemenea fragmente, preţioase, deşi mărunte, ale unei realităţi extrem de interesante se disting cu greu „din noianul datelor", căci autorul însuşi mărturiseşte „neputinţa noastră de a ordona în mod cât mai logic şi concludent materialul" (p. 7). Că aceasta este o carte de faţadă şi nu de fond se poate deduce şi din ilustraţia luxoasă, pentru condiţia excepţională a căreia s-a primit o subvenţie de la Ministerul Culturii, unde Ioan Opriş e director general. Dar selecţia de mântuială pune fotografia Bazarului de la Tulcea după cea a ruinelor de la Sarmizegetusa şi palatul de la Mogoşoaia înainte de Poşta din Focşani. Efectul produs devine comic când, sub titlul „Membrii C.M.I. după cercetarea unui monument", se vede o faţă de masă albă, acoperită de pahare, figurile din jur neavând nimic de-a face cu subiectul: imaginea, de o convivialitate rustică, e cel mult sugestivă pentru psihologia autorului.

Înainte de a încheia, să nu uităm că autorul are o răspundere directă în desfiinţarea Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, ca şi în suprimarea autonomiei Comisiei cu acelaşi nume. Dacă vechea Comisiune avea, cum ni se spune (p. 12),

http://patrimoniu.gov.ro

drept „patron financiar" Ministerul Cultelor și Artelor, cum se face că niciodată, de la 1892 la 1948, autoritatea de stat n-a intervenit ca să-i schimbe componența? Membrii erau numiți de Minister, prin decret regal, pe cinci ani, dar practic realeși, în majoritatea cazurilor, până la moarte. Numai în 1993–1994, Ministerul Culturii a acționat cu tenacitate pentru a spori atribuțiile Direcției Generale Protecția și Valorificarea Patrimoniului Cultural Național (în fruntea căreia a fost numit directorul Muzeului Național Cotroceni, Ioan Opriș) și pentru a reduce la minumum capacitatea de decizie a Comisiei și Direcției create în 1990, după lunga întrerupere de 13 ani. De aceea în finalul cărții nu se găsește nici un cuvânt despre măsurile luate în 1990 pentru a continua prin Comisie și Direcție acțiunea de inventariere, protecție și restaurare a monumentelor. Cuvintele autorului despre desființarea D.M.I. din 1977 se potrivesc perfect situației din 1994: „Puterea nu a acceptat și nici n-a putut ierta încercarea de a opera în cadre legale, lovind fără milă și fără nici o justificare în înseși interesele naționale" (p. 162). Epitaf pentru o instituție centenară, de două ori înfrântă în lupta cu o cinică și agresivă birocrație.

ANDREI PIPPIDI

http://patrimoniu.gov.ro

ARHITECTUL ŞTEFAN BALŞ

La 22 februarie 1994 a dispărut dintre noi, la venerabila vârtă de 92 ani, arhitectul Ştefan Balş – membru de onoare al Academiei Române.

Timp de peste 60 de ani, activitatea arhitectului Ştefan Balş a constituit un reper în procesul conturării unei şcoli naţionale de restaurare, într-o perioadă de mare efervescenţă culturală care a adus în atenţia publică interesul pentru patrimoniul cultural reprezentat de monumentele istorice şi care a dat lumii un sistem teoretic de abordare a protecţiei şi restaurării acestora.

După absolvirea Facultăţii de Arhitectură (1927), arh. Ştefan Balş a acceptat propunerea Comisiunii Monumentelor Istorice de a urma – ca bursier – un stagiu de pregătire în domeniul restaurării monumentelor la Şcoala Română de la Roma (1928–1930).

Întors în ţară, şi-a început lunga activitate în serviciul tehnic al Comisiunii Monumentelor Istorice, sub conducerea arhitectului N. Ghika-Budeşti şi alături de personalităţi marcante ale domeniului ca: Sterie Becu, Horia Teodoru, Em. Costescu – majoritatea formaţi la aceeaşi Şcoală Română de la Roma.

Contactul cu cele mai avansate principii de restaurare pe plan european prilejuit de studiile la Roma (unde a audiat cursurile de specialitate ale unor personalităţi europene ca Gustavo Giovannoni şi Camilla Boito) a determinat tânăra generaţie de atunci să imprime domeniului o mai mare rigoare ştiinţifică în cercetare precum şi respectul pentru substanţa originară a monumentului – principii generos îmbrăţişate de Comisiunea Monumentelor Istorice, care în acea perioadă se afla sub conducerea lui Nicolae Iorga şi cuprindea membri de talia lui Al. Lapedatu, Gh. Balaş, P. Antonescu şi alţii.

Cu o întrerupere de 5 ani – după desfiinţarea, în 1950, a CMI arhitectul Ştefan Balş a continuat să proiecteze şi să urmărească execuţia restaurărilor de monumente istorice, mai întâi în cadrul ISPROR (atelier specializat) apoi în Direcţia Monumentelor Istorice – instituţie înfiinţată în 1960 – a cărei activitate complexă (documentare, evidenţă, proiectare, execuţie, avizare) a dat ţării un mare număr de lucrări de valoare în acest domeniu.

Şi după pensionare (1975) de la DMI, arhitectul Balş şi-a continuat activitatea de restaurator (la comanda Patriarhiei, Mitropoliilor şi a Episcopiilor) cu aceeaşi energie şi probitate ştiinţifică.

Bilanţul acestei vieţi profesionale, închinată monumentelor istorice este impresionant: peste 50 de restaurări de monumente istorice şi ansambluri istorice, printre care se numără obiective de primă mărime din patrimoniul arhitectural (nu întâmplător două dintre ele: Mănăstirea Horezu şi Mănăstirea Moldoviţa, sunt înscrise acum în patrimoniul mondial!), lucrări de referinţă care astăzi pot ilustra evoluţia şcolii româneşti de restaurare.

Deşi prin excelenţă practician, arhitectul Balş, bun cunoscător de istorie şi istoria arhitecturii, a publicat mult: studii de specialitate (între 1929–1990), lucrări cu caracter monografic (1957–1968) traduceri, numeroase comunicări la sesiunile ştiinţifice ale Direcţiei Monumentelor Istorice.

Dincolo de această exemplară viaţă profesională, arhitectul Balş a fost un spirit deschis, un om integru şi un coleg cald şi disponibil, de care îşi vor aduce aminte cu recunoştinţă toate generaţiile de restauratori care au avut privilegiul de a colabora cu el în această grea şi fascinată profesiune.

SANDA IGNAT

http://patrimoniu.gov.ro

INVENTARUL FONDULUI CMI DIN ARHIVA DMASI

http://patrimoniu.gov.ro

Documentele conservate azi în arhiva CMI din cadrul DMASI datează în majoritate din perioada cuprinsă între cel de-al doilea deceniu al secolului XX (unele documente expediate Comisiei, nereturnate, sunt însă mult mai vechi, cum rezultă și din inventar) și începutul anilor '50. Actele din primii ani ai existenței instituției ca atare se află la Arhivele Naționale.

În ceea ce privește starea arhivei în perioada imediat următoare anului 1989, a se vedea articolul din BCMI, nr. 3–4/1990, p. 34. Preluarea arhivei s-a efectuat în anul 1990, de către I. Șerban (pr. v. 1824/25.10.90).

Pentru organizarea arhivei istorice, inventarierea ei, pentru elaborarea fișelor (semnal și analitice), precum și pentru înmagazinarea datelor în calculator s-au întocmit mai multe referate: f. nr./29.III.90, apoi, nr. 7362, 7371, 7414, 7795/1993.

Inventarierea propriu-zisă a început la data de 1.X.93. Colectivul de inventariere a fost constituit din: Al. Ligor (coord.), A. Ilinca și I. Șerban. Ultimii, în exclusivitate, ordonează dosarele, numerotează și ștampilează filele documentelor, se îngrijesc de depozitarea și mânuirea lor. Fișele-semnal sunt completate, pe temeiul lecturii colective, de A. Ilinca.

Inventarierea arhivei respectă legislația în vigoare, inclusiv formularul registrului, acceptat pentru atari arhivalii. Structura registrului răspunde cerințelor fundamentale pentru o arhivă istorică.

De menționat că în anii 1990–1991 a fost întocmită o listă provizorie a arhivei de către I. Șerban și A. Ilinca, prilej cu care s-a constatat lipsa mai multor dosare, înscrise însă în fișele vechi de către Carmen Cantemir, care s-a îngrijit de arhivă în perioada anterioară anului 1990. Negăsindu-se dosarele, s-a refăcut numerotarea unităților arhivistice conform realității momentului (anii 1990–1991). Lista veche va fi păstrată în arhivă fiind, se înțelege, un document de o însemnătate deosebită.

Tot cu acest prilej s-a constatat că unele dintre coperțile dosarelor au fost refolosite pentru alte documente, altele decât cele inițiale, în perioada anterioară anului 1990, astfel că, înscrisul de pe acestea – în unele cazuri – nu mai corespunde conținutului actual (faptul interesează atât din punct de vedere documentar, cât și științific). S-au efectuat modificările impuse de realitate, pentru a exista o perfectă concordanță între cuprinsul unității de păstrare și datele consemnate pe fiecare copertă, în fișe și în inventar.

Textul inventarului nu respectă întocmai criteriul alfabetic, în privința localităților (actele dintr-unul și același dosar fac referiri uneori la mai multe așezări și monumente, cu denumiri, desigur, diferite); unele dosare se regăsesc în fondul DMI, iar reintegrarea lor în cel al CMI nu se mai poate întâmpla respectând criteriul amintit. Criteriul alfabetic ar fi fost absolut obligatoriu (pentru regăsirea cu ușurință a informațiilor de toponimie) în condițiile inexistenței altor instrumente de lucru, în afara registrului-inventar. Atâta vreme însă cât se întocmesc fișierele mobile (alfabetic, cronologic ș.a.), operațiune în curs de efectuare în paralel cu inventarierea – și, mai mult, dacă în viitor, cum ar fi firesc, datele din fișele-semnal, ca și din cele analitice vor fi incluse în memoria calculatorului – respectarea amintitului criteriu în cuprinsul registrului, ca și în ordonarea dosarelor, nu mai este obligatorie.

În inventar, datele din „cuprinsul unității de păstrare" se referă în principal la: localități (se fac mențiuni speciale asupra categoriei administrativ-teritoriale numai în cazul cătunelor – *căt*, prescurtat în text –, nu și pentru comune, orașe ori municipii), apoi, monumente, tipul actelor importante, conținutul acestora (foarte pe scurt), semnatarii înscrisurilor (personalități).

Arhiva CMI cuprinde mărturii de o însemnătate aparte (prin documentele propriu-zise, dar și prin schițele, planurile aici conservate), interesându-i nu numai pe istorici, ci și pe arheologi, arhitecți etc., de acum și de altcând.

Printre actele aici conservate, de o valoare considerabilă sunt cele purtând semnăturile lui Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga și ale altor personalități implicate în viața Comisiei Monumentelor, în istoria națională.

18.01.94

ALEXANDRU LIGOR
ANELISSE ILINCA
IULIU ȘERBAN

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
1		Biserica Reformată Abram, jud. Bihor. Corespondență	1935	4	
2		Biserica de lemn din Acmariu, jud. Alba. Corespondență, restaurare	1938	3	
3		Biserica Ortodoxă, de lemn, din Acmarium, jud. Cluj. Corespondență, restaurare, eventuala mutare	1939	5	
4	24/9	Ada-Kaleh, jud. Mehedinți. Cetate, moschee/geamie. Corespondență, deviz, schiță, plan (inclusiv date despre vechiul plan al cetății aflat la Viena), cereri; date de ordin istoric, cutremurul din 1940 (consecințe), demolări, restaurări etc. Printre semnatari: min. Brediceanu, dir. Brătulescu, Al. Bărcăcilă	1924–1945	68	
5	41/2	Comuna Adam, jud. Tutova, cătunele: Adam, Cănești, Stiețești. Mănăstirea Adam. Cu referiri și asupra bisericilor: Sf. Voievozi, Duminica Tuturor Sfinților, Sf. Dumitru, Adormirea Maicii Domnului, Intrarea în Biserică, Sf. Gheorghe Bârlad, bis. paroh. Fălciu ș.a. Chestionare corespondență, inventarul odoarelor m-rii Adam, procese-verbale, devize și referate (unele întocmite de St. Balș), memorii. Starea monumentelor (inclusiv pictura), piesele prețioase din patrimoniu, restaurări	1921–1951	74	
6	66	Monumentul – muzeul Adamclisi, jud. Constanța – a) Corespondență, deviz, telegrame. CMI, Muz. Naț. Antichități, Prefectura Constanța. Starea mon-muz., cercetări, construcții. Printre semnatari: N. Iorga, G. Murnu V. Pârvan, St. Balș ș.a. – b) Corespondență, ante-măsurători, devize, referate, memorii, inventarul monumentelor antice de piatră, Caiet de sarcini și condițiuni speciale (Mon. Of. 1945),proces-verbal. CMI. Min. Artelor, Muz. Naț. Antic. Pref. Constanța, M. St. Major (emitenți, destinatari) Starea, conservarea și transportul metopelor, pază. Succinte referiri la gimnaziu, locuințe și moschee. Printre semnatari: V. Pârvan, V. Brătulescu, C. Daicoviciu. – c) Corespondență, avize, analize, măsurători, devize, plan de situație (Parcul Filaret), tabel, acte financiare. CMI, Min. Artelor, Min. Construcții. Sistematizare, construcții. Printre semanatari, St. Balș. – d) Corespondență, devize, contracte, referate, tabele, memorii, chestionar. Sistematizarea reliefurilor de piatră. Printre semnături, St. Balș. – e) Corespondență, antemăsurători, devize, schițe. Restaurări, sistematizare-amenajare, transport. St. Balș etc. – f) Planuri, desen. Fundații, socluri, metope-reliefuri Arh. St. Balș, Emil Costescu, Horia Teodoru (autori). – g) Planuri. Fundații, socluri, reliefuri. Arh. St. Balș, Emil Costescu, Horia Teodoru (autori). – h) Planuri, schițe, scheme, Caiet de sarcini, antemăsurători-deviz, tabel. Se referă la: Muzeul Național Carol I, Muzeul de Istorie Naturală, Adamclisi; mutarea blocurilor de piatră, sistematizare-amanajare.	1914–1940 1924–1949 1949 1949 1950 1949 1949	31 119 97 158 128 9 9	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Autori: arh. Horia Teodoru, A. Scheletti. – i) Planuri, schițe, relevee. Adamclisi. Socluri, panou sud, sistematizarea reliefurilor, amplasarea metopelor și sclavilor, fundații. Autori: St. Balș, Horia Teodoru, Emil Costescu.	1946–1948 1948–1949	34 63	
7	31	Adâncata – Dolj; bisericile: Sf. Nicolae, Sf. Dumitru, Adormirea Maicii Domnului, Intrarea în Biserică (cătunul Vladimir), Sf, Pantelimon (Adormirea, cătun Goești). Chestionare, fișe, corespondență, referate, procese-verbale recepție, memoriu, situația lucrărilor, caiet de sarcini, devize. Emitenți și destinatari: CMI, Min. Cultelor și Artelor, bisericile. Privesc: starea construcțiilor, picturii și împrejurimi; restaurări, îndiguiri. Printre autori (semnatari), V. Brătulescu, pictor C. Bârneanu arh. I. Atanasescu.	1921–1948	78	
8		Adâncata – Prahova, biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar.	1921	2	
9	22	Săcueni – Dâmbovița; biserica Adormirea Maicii Domnului (cătun Adânca), Nașterea Maicii Domnului. Chestionar, corespondență, referate, devize reparații, declarație, proiect lucrări reparații, planuri. Se referă la: istoric, stare, dărâmări, reparații. Emitenți, destinatari: CMI, Min. Cultelor și Artelor, bisericile. Îi privesc, printre alții, pe: dir. Drăghiceanu, arh. V. Moisescu, pictorii: I. Mihail, Petrescu Dragoe, M. Râmniceanu.	1921–1943	60	
10		Adjud Vechi – Putna. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar, corespondență.	1921	7	
11		Adunați Butești – Vlașca. Biserica Sf. Împărați C-tin și Elena. Chestionar, corespondență.	1921	3	
12		Afumați – Dolj. Biserica Sf. Sava. Chestionar.	1921	2	
13		Curtești – Botoșani. M-rea și schitul Agafton. Chestionare și corespondență. Printre semnatari, D. Onciul.	1921–1934	11	
14	7	Agapia – Neamț. Biserica m-rii din deal (mon. 1823). Referat. coresp. Starea monumentului: dărâmare, 1913, ruine, pietre cu inscripții, cerința reconstrucției, conservarea construcțiilor din jurul m-rii. Printre semnatari, arh. St. Balș. Menționăm și existența unui nr. al ziarului „Lumea".	1932–1933	9	
15	1–27	Agapia – Neamț. M-rea Agapia Veche (mon. 1585), Bis. Sf. Voievozi Mihail și Gavril (mon. mijlocul sec. XVII), bis. Sf. Nicolae (mon. 1810–1812), Bisericile de lemn, Adormirea Maicii Domnului și Sf. Ioan Botezătorul. Chestionare, corespondență, devize, antemăsurători. Emitenți-destinatari: CMI, mănăstirea, Mitropolia Moldovei	1921–1945	41	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		și Sucevei, Min. Cult. Instr. Se referă la: starea monumentelor, incendiu paraclis și turnul; pictura (autor, Nicolae Grigorescu) deteriorată. Reparații, construcții, canalizare. Printre semnatari: mitropoliții Nicodim și Pimen, I. D. Ștefănescu, Vorona, Șt. Balș.			
16		Agighiol – Tulcea. – Bis. Sf. Voievozi; – Bis. Sf. Voievozi din cătunul Sabangia. Chestionare.	1921	4	
17		Agoștin – Târnava Mare. Corespondență. Descoperirea de către un grup de tineri a unui tezaur monetar (290 monede de argint, emisiuni romane) în locul numit „La Bordee". Cu notița consemnând dorința de a fi trimis CMI.	1939	1	
18		Aita Mare, jud. Trei Scaune. Corespondență în legătură cu clădirea judecătoriei.	1939	1	
19		Aiud, Alba – Castelul Bethlen. Corespondență în legătură cu monumentul; pericolul de a fi demolat. Printre semnatari, V. Brătulescu, C. Daicoviciu.	1943–1944	4	
20		Aiud – Alba. Cetatea Veche, castelul Bethlen, bis. Evanghelică Reformată și bis. Evanghelică Lutherană. Corespondență, procese-verbale. Stare mon.: conservare, restaurare, higienă. Printre semnatari: C. Daiçoviciu, V. Brătulescu, Al. Lapedatu.	1931–1943	23	
21		Aiud. Muzeul de arheologie. Memoriu, deviz estimativ, recapitulație, antemăsurătoare, analiza de prețuri, plan de situație, raport Se referă la reparații, activitatea muzeului	1952	17+1 pl	
22	2/7	Alba Iulia. Biserica parohială ortodoxă română. Adrese, referate, rezoluții, delegație, antemăsurători-devize. Istoricul monumentului (1793), stare (urmările cutremurului din 1940 etc.), necesitatea reparațiilor. Vizita lui N. Iorga. Descoperirea vechii picturi. Printre semnatari: V. Brătulescu, St. Balș.	1939–1944	12 (1 f albă)	
23		Alba Iulia. Casa Fejedelmi. Adresă. CMI (C. Daicoviciu, V. Brătulescu) Reparația sau restaurarea monumentului nu se pot efectua decât cu avizul (aprobarea) CMI.	1948	1	
24		Alba Iulia. Biserica Catedrală romano-catolică. Corespondență, memoriu, deviz, antemăsurători, analize, referate ș.a. Istoricul și starea monumentului. Reparații. Emitenți-destinatari: Catedrala, Episcopia romano-catolică, Min. Cultelor, Așezămintele culturale, Muzee și monumente. Cu succinte referiri asupra mon. laice și eclesiastice din Alba Iulia (muzeul, biblioteca Batthianeum), Simeria, Craiova (muzeul), Corabia și Caracal (muzee). Stare, documente, vizitatori etc. Printre semnatari, arh. Vasile Moisescu	1951–1953	45	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
25	3/2	Alba Iulia. Biserica catedrală romano-catolică Corespondenţă, constatări. Starea monumentului, restaurare; financiare. Printre semnatari: N. Iorga, Al. Lapedatu, C. Daicoviciu, dr. Drăghiceanu, N. Ghica, St. Möller, episc. Carol Mailath.	1922–1938	34	
26		Alba Iulia. Cetatea medievală, biserica Încoronării, mon. lui Horea. Corespondenţă, referate, procese-verbale. Starea monumentelor, transformări, reparaţii. Emitenţi-destinatari: CMI, MAN, Min. Artelor, Muzeul Alba Iulia; V. Brătulescu, H. Teodoru.	1937–1950	29	
27		Alba Iulia. Cetatea romană. Corespondenţă, raport. Starea monumentului. MI, Min. Agr., Min. Culte, CMI. Printre semnatari, I. Andrieşescu.	1929	6	
28	26/10	Alba Iulia. Muzeul Regional. Sala Unirii. Corespondenţă, referate, delegaţie. Starea, destinaţia, reorganizare săpături arheologice, cercetare, predarea a 14 tablouri şi 12 doc. ist., 1848, ptr. album comemorativ. Printre semnatari: V. Brătulescu, I. Nestor, C. Daicoviciu, H. Teodoru, I. Berciu.	1931–1949	31	
29		Satul Albeni, com. Cătunul, jud. Vlaşca. Bis. Cuv. Paraschiva. Chestionare, corespondenţă, memoriu, borderou, antemăsurători-deviz. Starea monumentului, reparaţii (acoperiş). N. Ghica, H. Teodoru.	1921–1948	12	
30	4/5	Albeşti, jud. Botoşani. Bis: Sf. Mihail şi Gavril, Sf. Voievozi (de lemn, 1790), Sf. D-tru (s. Crăciuneni), Cuv. Paraschiva (s. Coştiugeni), Sf. Dimitrie (s. Buimăceni), Sf. Nicolae (căt. Mascateşu), Naşterea Maicii Domnului (căt. Sătrăreni), Sf. Nicolae (căt. Stăneşti). Chestionare, corespondenţă, referate. Se referă la: istoric, reparaţii, chestiuni financiare. Printre semnatari: N. Iorga, St. Balş.	1921–1940	22	
31		Albeşti, jud. Buzău. Bisericile: Sf. Dimitrie, Sf. Nicolae (căt. Udaţi) Chestionare, corespondenţă, transcrierea însemnărilor de pe cărţile vechi.	1921	8	
32		Albeşti, jud. Ialomiţa. – Biserica Adormirea Maicii Domnului – Biserica Sf. Nicolae (căt. Bueşti) Chestionare, corespondenţă	1921	8	
33		Albeşti, jud. Târnava Mare. Monumentul, casa-muzeu, Petőfi. Corespondenţă, referate, memoriu, delegaţie Semnatari: St. Balş, H. Teodoru ş.a.	1949	9	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
34		Albești, jud. Olt. Cât. Albești de Sus și de Jos. Biserica Sf. Nicolae (Albești de Sus) Biserica Sf. Nicolae și Sf. Ștefan (Albești de Jos) Chestionare	1921	4	
35	29/12	Albești Paleologu, jud. Prahova Biserica Adormirea Chestionar, corespondență, antemăsurători-devize, caiet de sarcini Starea mon. (cutremur 1941). Reparații, restaurare. Semnatari: mitropolitul N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru ș.a.	1921–1942	24	
36	2	Albota de Jos, jud. Argeș Biserica Sf. Nicolae și Adormirea Căt. Moșteni, bis. Cuv. Paraschiva. Chestionare	1921	7	
37		Alexandria Bis. Sf. Apostoli Petru și Pavel, Adormirea, Cuv. Paraschiva, Sf. Nicolae, Constantin și Elena, Sf. Alexandru Chestionare, corespondență. Necesitatea construirii unui azil de bătrâni Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1921–1946	20	
38	44/11	Alexandru Lahovari, jud. Vlașca Bis. Sf. Gheorghe Chestionar, corespondență, referat, delegație. Starea mon. (urmări cutremur) Semnatari: arh. P. Antonescu, V. Moisescu, V. Brătulescu	1921–1941	5	
39		Alexeni, jud. Ialomița Bis. Sf. Nicolae, conacul Zapca: cu referiri asupra bis. Adormirea, distrusă în 1917. Chestionar, corespondență.	1921–1949	8	
40		Alibeichioi, jud. Tulcea. Bis. Sf. Dimitrie. Căt. Accadan, bis. Cuv. Paraschiva (distrusă) Căt. Cinele, bis. Sf. Treime (distrusă) Chestionare, corespondență.	1921	5	
41		Aliman, jud. Constanța. Biserica Adormirea. Căt. Vlah-Chioi, bis. Sf. Voievozi. Chestionare.	1921	5	
42		Alimănești, jud. Olt Biserica. Sf. Nicolae Chestionar.	1921	2	
43		Alimpești, jud. Gorj. Bis. Cuv. Paraschiva. Căt. Corșaru, bis. Sf. Nicolae. Căt. Luculești, bis. Cuv. Paraschiva. Căt. Nistorești, bis. Pogorârea Sf. Duh (reparații acoperiș) Chestionare, corespondență, devize. Semnatari (rezoluții): D. Onciul, N. Ghica.	1921–1923	13	
44		Almajel, jud. Mehedinți Bis. Sf. Nicolae Chestionar	1921	2	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
45		Almaju, jud. Dolj. Bis. Sf. Voievozi și Sf. Nicolae. Școala veche, cu pictură. Căt. Sitoaia, bis. Adormirea. Chestionare, fișe, memoriu, caiet de sarcini, contract (pictură), corespondență, instrucțiuni, devize, procese-verbale. Starea mon. (construcții și pictură). Restaurare. Semnatari: D. Onciul, N. Ghica, V, Brătulescu, cu referiri la pictorii Verona și Jean Lișteveanu.	1921–1951	60	
46		Almaș, jud. Neamț. Schitul de maici, Duminica Tuturor Sfinților. Chestionar	1921	3	
47	9	Almașul Mare, Brădet, jud. Alba. Biserica de lemn. Stare (acoperiș). Corespondență.	1938	4	
48	10	Almașul Mare, Joseni, jud. Alba. Biserica ortodoxă română. Corespondență. Starea, necesitatea refacerii acoperișului din material lemnos.	1938	6	
49	11	Almașul de Mijloc, jud. Alba. Biserica de lemn. Corespondență. Starea mon., necesitatea repar. acoperiș.	1938	9	
50		Alparea, jud. Bihor. Biserică. Stare. Corespondență. Episcopul Nicolae solicită aviz pentru demolare. CMI hotărăște analiz. Semnatari: episc. Nicolae, arh. H. Teodoru.	1937	2	
51	2/8	Alioș, jud. Timiș–Torontal. Biserica. Corespondență. Necesită reparații.	1931–1932	4	
52	28/4	Alunișul, jud. Olt. Căt. Alunișul de Sus. Bis. Adormirea Căt. Alunișul de Jos. Bis. Cuv. Paraschiva. Căt. Optășani, bis. Cuv. Paraschiva (Optași) Chestionar, referat, corespondență, antemăsurători-deviz. Starea mon. reparații. Semnatari: episc. de Argeș, Grigorie, arh. N. Ghica, H. Teodoru, V. Brătulescu, Emil Costescu etc.	1921–1942	26	
53		Alunu, jud. Vâlcea. Biserica. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență, referate, deviz. Starea mon. reparații.	1921–1928	12	
54		Amara, jud. Ialomița Biserica, Sf. Nicolae Chestionar.	1921	2	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
55		Amara, jud. Rm. Sărat. Biserica. Sf. Dumitru Chestionar.	1921	2	
56	15/22	Amărăști, jud. Dolj. Biserica Adormirea Cât. Fărcășanca, Biserica. Cât. Golumbu, bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență, fișă	1921–1942	10	
57	35/3	Amărăștii, jud. Romanați Cât. Amărăștii de Jos, Bis.: Sf. Nicolae, Sf. Ioan Sf. Voievozi Cât. Amărăștii de Sus, Bis.: Sf. Voievozi, Sf. Nicolae. Cu referiri asupra bis. Sf. Treime, jud. Romanați. com. Cepari și bis. Urdari, jud Gorj. Chestionare, corespondență, procese-verbale, memoriu, antemăsurători-devize, buget. Starea mon.: pericolul dărâmării, intervenția CMI pentru conservare: Reparații. Semnatari: episcop., N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru ș.a.	1921–1938	61	
58		Anadolchioi, jud. Constanța. Biserica Adormirea. Chestionar	1921	2	
59		Andreiași, jud. Rm. Sărat Bis. Adormirea. Chestionar	1921	2	
60	30/4	Anghelești, jud. Putna Bis. Sf. Gheorghe Chestionar, corespondență Istoric, stare, reparații Semnatari: H. Teodoru, V. Moisescu	1921–1937	7	
61	20/23	Aninișu, jud. Gorj Cât. Aninișu din Vale, bis. Cuv. Paraschiva Cât. Radoșiu, bis Cuv. Paraschiva Cât. Aninișu din Deal, bis. Sf. Ioan Botezătorul Chestionare, corespondență Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu	1921–1934	11	
62		Aninoasa, jud, Dâmbovița Bis. Sf. Ilie Chestionar	1921	2	
63		Aninoasa, jud. Gorj Bis. Sf. Împărați Chestionar, corespondență	1921	3	
64		Biserici, m-ri, schituri din Muscel M-rea Aninoasa M-rea Vieroși – Colibași Bis. Fundeni – C-lung Bis. D-scă Sf. Voievozi C-lung Schit Cetățuia (Negru Vodă) Bis. Sf. Împărați, paroh. Lucieni Bis. Adormirea com. Gorganu	1920–1922	75	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Bis. Hârtiești Bis. Adormirea din Ciumești Bis. din Călinești Bis. Trei Ierarhi, com. Schitu Golești Bis. Negru Vodă, C-lung Bis. Dragoslavele Bis. Schitului Lacul Negru din com. Vrănești, cât. Gușați Corespondență, schiță, plan, liste (materiale, prețuri), măsurători-devize, procese-verbale. Reparații, construcții. Semnatari: D. Onciul, D. Drăghiceanu, mitrop. Platon Ploieșteanu, N. Ghica, pictor D. Norocea.			
65		M-rea Aninoasa – Muscel (hr. Sf. Nicolae) Corespondență, chestionar, măsurători-devize, procese-verbale, referate, buget, chitanțe, liste materiale, memorii schițe-planuri. Starea monumentului, meșteri, reparații-restaurare, recepție. Semnatari: D. Onciul, N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru, Al. Lapedatu, V. Moisescu. Cu referiri și asupra unei icoane de la Schitul Golești.	1921–1947	34	
66		Antonești – Teleorman Cât. Licurici, bis. Cuv. Paraschiva Antonești, bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență	1921	5	
67		Apahida – Cluj. Bis. ortodoxă, de lemn, Sf. Mihail și Gavril. Corespondență, referate, liste materiale, Instrucțiuni pentru executarea lucrărilor de întreținere și restaurare. Starea mon. (construcții, pictură, împrejmuire) reparații. Semnatari: St. Balș, H. Teodoru, P. Antonescu, V. Brătulescu.	1938–1946	15	
68		Apele Vii – Romanați Bis. Sf. Nicolae, bis. Sf. Ștefan Chestionare, corespondență	1921	5	
69	2/7	Apold – Târnava Mare. Biserica ortodoxă Corespondență. Reparații; neavizarea schimbării formei bisericii Semnatari: C. Daicoviciu, H. Teodoru etc.	1939	6	
70	29/1	Apostolache – Prahova. Bis. Adormirea. Cât. Marlogea Bis. Sf. Voievozi. Chestionar, corespondență, procese-verbale. Consolidări, reparații, bunurile bisericii. Semnatari: P. P. Panaitescu, N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru, E. Costescu	1921–1942	19	
71		Aprozi – Ilfov Bis. Adormirea Chestionar	1921	2	
72	26/5	Arad Muzeele eparhiale, Muzeul Municipal, Cetatea veche, Palatul Culturii.	1931–1939	16	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
		Corespondenţă, extras lucrări şedinţă. Obiecte de muzeu, descoperiri arheologice, organizarea muzeelor şi bibliotecilor. Cu referiri speciale la picturile reprezentându-i pe Kosuth şi Ion Isăcescu. Semnatari: N. Iorga, N. Ghica, V. Brătulescu.			
73		Arămeşti – Teleorman Bis. Adormirea Chestionar	1921	2	
74		Arămeşti – Boereşti, jud. Roman Bis. Sf. Voievozi Arămeşti – Răzeşi Bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	4	
75		Arcani – Gorj Căt. Câmpofeni, bis. Sf. Nicolae Căt. Sănăteşti, bis. Sf. Nicolae Căt. Arcani, bis. Sf. Voievozi Căt. Răchiţele, bis. Sf. Treime Căt. Popeşti, bis. Sf. Dumitru Izvoarele. Chestionare, corespondenţă, referat. Referiri asupra nec. constr. bis. la Izvoarele Semnatari: St. Balş, H. Teodoru ş.a.	1921–1947	15	
76		Arceşti – Romanaţi Bis. Sf. Nicolae Chestionar	1921	1	
77	44/2	Ardeleni – Vlaşca. Corespondenţă, referat. Cu referiri asupra schimburilor de bunuri (construcţii) Construirea unei şcoli în ţin. Bucegi; mutarea unei bis. de lemn din com. Zimboru–Cluj în Ardeleni. Mutarea bis. de lemn din Luna de Sus–Cluj în aceeaşi localitate. Mutarea bis. din com. Răteşti şi Băleşti, jud. Gorj, în Vlaşca. Semnatari: N. Iorga, H. Teodoru, E. Costescu ş.a.	1938–1940	14	
78		Ardeova – Cluj Corespondenţă Bis. de lemn. Stare, reparaţii. H. Teodoru ş.a.	1937–1950	7	
79		Ardud – Satu Mare Corespondenţă. Istoricul comunei	1935	3	
80	2/1	Ardeal. Monumente istorice. Paroh. Deda, Casa episcopală Răşinari, Bis. din Rotna Veche Castelul lui Mihai Viteazul din com. Buia – Târnava Mare. Bis. din Ciumbrud Bis. din Făgăraş (C. Brâncoveanu) Bis. din Curtea mitropolitană din Blaj. Castelul Huniade. Mon. Kossuth din Arad Bis. Alba Iulia (Mihai Viteazul) Corespondenţă, referate cereri. Starea mon. reparaţii. Buget. Activitatea Com. Mon. Ist. (secţ. Transilvania).	1921–1922	31	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
		Referiri asupra Catalogului col. Téglas (obiecte patrimoniu) Semnatari: D. Onciul, Al. Lapedatu, N. Ghica, C. Daicoviciu, P. P. Panaitescu			
81	3	Arefu – Argeş Arefu de Sus, bis. Cuv. Paraschiva Arefu de Jos, bis. Înălţarea D-lui Chestionare, notiţe.	1921	6	
82	15/25	Argetoaia – Dolj Bis. Sf. Nicolae Chestionar, fişă, corespondenţă, devize. Stare. reparaţii. Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1947	14	
83		Arghireş – Cluj Castel. Corespondenţă, proces-verbal. Stare	1952	2	
84		Ariceşti – Prahova. Podgoria, bis. Sf. Nicolae Zeletin, bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	4	
85		Ariceşti – Prahova Rahtivanul Bisericile: Sf. Ioan, Sf. Nicolae, Cuv. Paraschiva Bis. parohiale: Sf. Ilie, Sf. Nicolae Referat, declaraţie, corespondenţă. Starea mon., demersuri pentru reparaţii şi modificări. Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, E. Costescu.	1934–1936	15	
86		Armadia – Severin Corespondenţă. Starea bisericii.	1938–1939	3	
87		Armăşeşti – Vâlcea. Căt. Ciocâlteni, bis. Cuv. Paraschiva Căt. Modoaia, bis. Sf. Nicolae Căt. Groşi, bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	6	
88		Armăşoaia – Vaslui. Bis. Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul. Căt. Bleşca, bis. Sf. Mihail şi Gavril Chestionare, corespondenţă.	1921	5	
89		Arnota – Vâlcea. Mănăstirea. Chestionare, corespondenţă, circulară, planuri-schiţe, desene, referate, procese-verbale, chitanţe, oferte, devize, caiet sarcini Starea monumentului, incendiu 1922, consolidări, restaurare (construcţia, pictura, icoane, mobilier) Cu referire şi la: Cozia, Jitianu, Căluiu, Govora, Hurez. Semnatari: N. Iorga, D. Onciul, mitropolitul Nifon, N. Ghica, H. Teodoru, V. Brătulescu. St. Balş, E. Costescu, P. Antonescu, Al. Satmary.	1915–1947	330	
90	22/30	Aroneanu – Iaşi Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondenţă, antemăsurători-devize	1921–1948	115	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
		Starea mon., reparaţii (construcţie, pictură, catapeteasmă); condiţii pentru executarea reparaţiilor. Cu referiri şi asupra: Căt. Şarogari, bis. Sf. Varvara S. Rediu-Aldei (biserica). Semnatari: V. Brătulescu, St. Balş, P. Antonescu, N. Ghica, H. Teodoru, A. Sacerdoţeanu.			
91	22/1	Aroneanu – Iaşi Bis: Aron Vodă. Corespondenţă, deviz Starea mon., reparaţii Semnatari: D. Onciul, N. Ghica.	1921–1922	4	
92	2/17	Arpaşul de Jos – Făgăraş Biserica nouă. Corespondenţă, referate, deviz, caiet sarcini, planuri. Construcţie. Semnatari: V. Brătulescu, St. Balş, H. Teodoru	1942	19	
93	30/30	Arpaşul de Sus – Făgăraş Bis. Adormirea Corespondenţă, antemăsurători-devize Semnatari: V. Brătulescu, pictorul Chirovici, St. Balş, E. Costescu	1942–1952	26	
94		Arsache – Vlaşca Bis. Sf. Pantelimon Căt. Bălării Bis. Sf. Dumitru Chestionare, corespondenţă	1921	5	
95		Arţari – Ialomiţa Bia. Sf. Nicolae Căt. Vlăiculeşti, bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	5	
96		Asanlâc – Constanţa Şcoală, cetate Adresă	1929	1	
97	3	Asău – Bacău Bis.: Sf. Voievozi Pogorârea Sf. Duf Căt. Lunca Asău Bis. Adormirea Satul Apa Asău Bis. Intrarea în Biserică Chestionare	1921	7	
98		Atârnaţi – Buftea, Ilfov Bis. parohială Corespondenţă. deviz Reparaţii	1921	5	
99		Atârnaţi – Teleorman Bis. Adormirea Căt. Puţinteni Bis. Sf. Nicolae Chestionare, adresă, istoricul şi planul localităţii Atârnaţi.	1921–1922	18	
100		Aţel – Târnava Mare Bis. ev. şi magaziile din preajmă	1938	7	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Corespondență, foaie de avere, proces-verbal, schița și planul de sistematizare Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, St. Balş			
101		Aurora – Mehedinți Bis. Sf. Ilie Chestionar	1921	2	
102		Avram Iancu (Vidra) – Turda Casa memorială Corespondență, devize, memoriu, caiet de sarcini, fragm. ziare, desen (bolțile din naos), borderou Starea mon. reparații Semnatari: V. Brătulescu. P. Antonescu. D. Moga, H. Teodoru	1939–1944	33	
103	2/22	Avrig – Sibiu Bis. Ortodoxă (1759) Corespondență, deviz, referat Reparații. Semnatari: D. Onciul, St. Balş. V. Brătulescu, N. Bălan mitr. ş.a.	1922–1944	10	
104		Azuga Bis. Sf. Treime. Corespondență, chestionar	1921	3	
105		Axinte – Ialomița. Bis. Sf. N-lae Chestionar, corespondență.	1921–1923	3	
106		Baba-Ana, Buzău Bis. Adormirea Chestionar, fragm. cărți vechi (anexate)	1800–1921	3	
107		Babadag – Tulcea Bis. Sf. Dimitrie Chestionar, corespondență	1921	3	
108	44/3	Babele – Vlaşca Bis. Adormirea (com. Sterea, cât. Babele) Chestionar, corespondență, antemăsurători-deviz. Reparații Printre semnatari, V. Brătulescu	1921–1944	9	
109	3/8	Bacău Bis Sf. Ioan Botezătorul Chestionar, corespondență, antemăsurători-deviz Starea mon, restaurare Semnatari: P. Antonescu, V. Brătulescu, St. Balş.	1921–1943	18	
110		Bacău Bis. Sf. N-lae Chestionar, corespondență	1921	3	
111	9	Bacău Bis. Precista Bis. Adormirea Bis. Borzeşti Corespondență, oferte, devize, chestionar, schițe, rapoarte, procese-verbale, referate, factură ş.a. Restaurare (construcții, pictură)	1918–1945	247	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Semnatari: D. Onciul, N. Ghica, Brădișteanu, P. Antonescu, St. Balș, G. Sterian, V. Brătulescu, H. Teodoru, Drăghiceanu, I. Mihail, C. M. Ionescu (pictori), E. Costescu.			
112	2/3	Baciu – Brașov Bis. Sf. N-lae Corespondență	1935	2	
113		Baciu – Cluj Bis. de lemn Corespondență Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1946	2	
114		Bahna – Roman Bis. Sf. N-lae Bis. Sf. Voievozi Căt. Broșteni Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Țușcanii din Deal Bis. Sf. N-lae Căt. Țușcanii din Vale Bis. Adormirea Chestionare, corespondență	1921–1922	12	
115		Badoși – Dolj Bis. Sf. N-lae Chestionar	1921	1	
116		Baia – Fălticeni Bis. Albă, Sf. Gheorghe Bis. Catolică Paroh. Petru Rareș, bis. Adormirea Chestionar, corespondență, antemăsurătoare-devize, referate, schițe, proces-verbal Starea monumentelor, reparații (construcții, tâmpla ș.a.) Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, N. Ghica, H. Teodoru, V. Brătulescu, P. Antonescu, St. Balș, I. Mihail, E. Costescu, V. Moisescu.	1919–1948	248	
117	24/4	Baia de Aramă – Mehedinți Biserica parohială Sf. Voievozi Corespondență, raport, devize, proces-verbal, plan. Reparații, construcții (cavou) Printre semnatari: D. Onciul, Al. Lapedatu, V. Brătulescu, I. Mihail (pictor), H. Teodoru, P. Antonescu, V. Moisescu, N. Ghica, I. L. Atanasescu, episc. Sofronie. Un raport cu referiri asupra a 13 biserici din județ.	1915–1947	63	
118		Baia de Criș – Hunedoara Biserica Unită Corespondență, schiță Reparații Semnatari: N. Iorga, N. Ghica, H. Teodoru ș.a.	1929–1930	14	
119	2/3	Baia de Fier – Gorj Biserica Duminica Tuturor Sfinților Biserica Toți Sfinții Căt. Sohodol, bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență	1921–1949	10	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Semnatari: Gr. Ionescu, E. Costescu, H. Teodoru, mitr. Firmilian ș.a. Cu sigiliul din 1894 al bis. parohiale.			
120		Bala – Mehedinți Căt. Giurești, bis. Sf. Voievozi (de lemn) Căt. Bala de Sus, bis. Sf. N-lae Căt. Bala de Jos, bis. Sf. N-lae Căt. Duturosa, bis. Adormirea Chestionare	1921	9	
121	40/1	Balabancea – Tulcea Bis. Sf. Petru și Pavel Căt. Nifon, bis. Adormirea Căt. Hamcearca, bis. Sf. D-tru Satul Islam Geaferca, bis. Acoperământul Maicii Domnului Chestionare, corespondență, tablou materiale ptr. reparații V. Brătulescu ș.a.	1921–1938	18	
122	39/6	Balaci – Teleorman Bis. Adormirea Corespondență, chestionar, procese verbale, apel (tipărit, ptr. subscriere), certificat, caiet de sarcini, antemăsurători-devize, situații etc. Reparații Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, Brădișteanu, N. Ghica, V. Brătulescu, E. Costescu, H. Teodoru, I. Mihail (pictor), P. Antonescu	1919–1943		
123		Balaciu de Sus – Ialomița Bis. Sf. D-tru Căt. Balaciu de Jos, Adormirea Chestionare, corespondență	1921	5	La numerotare, f. 15 sărită.
124	3	Balcic Geamia Baia turcească Hanul vechi Corespondență, reparații N. Ghica, H. Teodoru,/St. Balș/ș.a. (semnatari).	1932–1940	9	
125	25/14	Balamuci – Ilfov Schitul Popa Gheorghe Corespondență, referate, declarații, oferte, antemăsurători-devize. acte financiare. Restaurare, construcții, proprietăți Semnatari: N. Iorga, N. Ghica, H. Teodoru, P. Antonescu, V. Brătulescu, V. Moisescu.	1933–1945	102	
126	20/12	Balboși– Gorj Bis. Adormirea Chestionar, corespondență, devize Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru ș.a.	1921–1938	11	
127	35/7	Baldovinești – Romanați Bis. Sf. N-lae Căt. Pietrișu, bis. Intrarea în biserică Căt. Gubandru, bis. Sf. Ilie Chestionare, corespondență	1921–1936	9	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
128		Baldovinești – Teleorman Com. Ciolăneștii din Deal Bis. fostei mănăstiri. Chestionar	1921	3	
129	8/3	Satul Baldoveni, com. Rișculița – Hunedoara Bis. de lemn, Sf. N-lae Corespondență Stare Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru, P. Antonescu.	1938	6	
130	33	Balota – Dolj Bis. Sf. Voievozi Căt. Gaia de Sus, bis. Sf. D-tru Căt. Crucile, bis. Înălțarea D-lui Chestionar, fișă, corespondență, memoriu, deviz Reparații Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, P. Antonescu, St. Balș, H. Teodoru	1921–1947	17	
131		Balota – Mehedinți Bis. Sf. N-lae Căt. Atârnatu de Jos, bis. Sf. N-lae Chestionare	1921	4	
132	23/9	Balotești – Ilfov Bis. Sf. N-lae Căt. Cacaleți, bis. Izvorul Tămăduirii Căt. Preoțești, bis. Sf. Apostoli Căt. Petrești, bis. Sf. Îngeri Căt. Săftica. bisericile: Sf. Treime și Sf. C-tin și Elena. Chestionare, corespondență (inclusiv cu ambasadele unor țări străine de la București) antemăsurători-devize, schițe-planuri, caiet de sarcini, fragm. ziare „Neamul rom" și „Universul" (apr. 1940), referate, memoriu, procese verbale recepție etc. Stare, restaurări. Semnatari: N. Iorga, N. Ghica, V. Brătulescu, E. Costescu, H. Teodoru, P. Antonescu, V. Moisescu, I. Mihail (pictor), St. Balș, Gr. Ionescu, mitropolit Veniamin ș.a.	1921–1953	278	
133	4	Balotești – Mehedinți Bis. Sf. Voievozi Bis. Sf. N-lae Balvanești Bis. Sf. Ioan Botezătorul Căt. Pârlagele Bis. Sf. Voievozi Pitulași Bis. de lemn. Chestionare, corespondență. Starea monumentelor Semnatari: N. Ghica, Al. Bărcăcilă, V. Brătulescu	1921–1933	15	
134		Balș – Romanați Bis. Cuv. Paraschiva Bis. Sf. D-tru Căt. Mâinești Bis. Sf. Mihail și Gavril	1921–1945	110	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Căt. Gorganași Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, antemăsurători devize, procese verbale, planuri. Stare, restaurare (și pictura) Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghica, I. L. Atanasescu, I. Mihail, H. Teodoru, E. Costescu, episc. Nifon Craioveanu			
135		Balta Albă – Rm. Sărat Bis. Adormirea Chestionar	1921	2	
136		Balta Doamnei – Prahova Bis. Sf. Împărați Chestionar, corespondență	1921	5	
137	15/1	Balta Verde – Dolj, căt. Braniștea M-rea Jitianu, bis. Sf. D-tru Chestionar, fișă, ante-măsurători-devize, planuri, stat salarii, procese verbale, plan de sistematizare a municipiului Craiova. Starea monumentului, consolidări, restaurare (construcție, pictură) Semnatari: N. Iorga, D. Onciul, N. Ghica, V. Drăghiceanu, I. Mihail, P. Antonescu, I. L. Atanasescu, V. Brătulescu, episc. și apoi mitrop. Nifon Craioveanu, mitr. vicar Antim, arhie. Firmilian, H. Teodoru, E. Costescu	1921–1949	182	
138		Balta Verde – Dolj Căt. Popoveni Bis. Sf. Ghe. Chestionar, fișă	1921	3	
139		Balta Verde – Mehedinți Bis. Sf. N-lae Bis. Sf. Constantin și Elena Căt. Sfodia Bis. Nașterea Maicii Domnului Chestionare	1921	8	
140		Barcea – Tecuci Căt. Barcea Veche Biserica Sf. Voievozi Chestionar, corespondență	1921	3	
141		Barul Mare – Hunedoara Bis. veche Corespondență Semnatari: C. Daicoviciu, V. Brătulescu, H. Teodoru	1942–1943	2	
142		Basarabi – Dolj Bis. Sf. N-lae Căt. Goleuți Bis. Sf. N-lae și Izvorul Tămăduirii Chestionare	1921	4	
143		Bașchioi – Tulcea Bis. Adormirea Chestionar, corespondență	1921	3	
144		Bașpunar (cătun) Com Slava Rusă Bis. Sf. N-lae Chestionar	1921	3	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
145		Batogu – Brăila Bis. Sf. D-tru Chestionar	1921	2	
146		Banca – Tutova Bis. Adormirea Căt. Fedești Bis. Adormirea Căt. Ghermănești Bis. Adormirea. Chestionare	1921	8	
147		Babana – Argeș Bis. Adormirea Căt. Prislop Bis. Sf. N-lae Căt. Cotmenița Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență	1921	5	
148	33/2	Băbeni – Rm. Sărat Bis. Înălțarea Domnului Sat. Drăghiești Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, antemăsurători – devize, plan Stare mon, restaurare Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru, P. Antonescu, V. Moisescu, V. Drăghicescu. Cu referiri la N. Iorga	1921–1944	47	
149		Băbeni – Bistrița Bis. Buna Vestire Căt. Români Bis. Sf. N-lae Chestionare, corespondență	1921–1922	7	
150	43/9	Băbeni de Olteț – Vâlcea Căt. Diculești Bis. Intrarea în Biserică Căt. Budești Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, schițe, planuri, memorii, antemăsurători-devize acte financiare etc. Starea monumentelor, reparații, restaurări (construcții, pictura) Semnatari: N. Iorga, N. Ghica, St. Balș, V. Brătulescu, I. L. Atanasescu, H. Teodoru ș.a.	1921–1943	173	
151	43/17	Băbeni – Vâlcea Căt. Băbeni Bis. Sf. N-lae Căt. Diculești Bis. Sf. N-lae Chestionar, corespondență, deviz, caiet sarcini Starea monumentelor, restaurări Semnatari: N. Ghica, P. Antonescu, H. Teodoru, I. Mihail (pictor) ș.a.	1921–1938	32	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
152		Bârsănești – Botoșani Căt. Băbiceni Bis. Sf. N-lae Căt. Cucuteni-Tufescu Bis. Sf. N-lae Căt. Dobâcceni Bis. Sf. Mihail și Gavril Căt. Durnești Bis. Sf. Voievozi Sf. Gheorghe Chestionare, corespondență	1921	9	
153	35/8	Băbiciu – Romanați Căt. Băbiciu – Moșteni Bis. Sf. Voievozi Căt. Băbiciu Episcopiei Bis. Sf. D-tru Chestionare, corespondență, măsurătoare-deviz, publicație (tipărită), contract, memoriu, proces-verbal Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, I. Mihail	1921–1944	30	
154	1/1	Băbuești – Argeș Bis. Sf. N-lae Căt. Dăești Bis. Sf. N-lae Căt. Sâmbotin Bis. Sf. Grigore Decapolitu Chestionare, corespondență, deviz, memoriu. Stare. Semnatari: N. Ghica, P. Antonescu ș.a.	1921–1938	26	
155		Băcani – Tutova Căt. Tutova Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Suseni Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, referate, devize, planuri Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, E. Costescu	1921–1951	22	
156		Băcălești – Teleorman Bis. Cuv. Paraschiva Sf. D-tru Chestionare, corespondență.	1921	5	
157		Băcești – Roman Căt. Tg. Băcești Bis. Sf. Voievozi Căt. Băbușa Bis. Sf. Voievozi Chestionare, proces-verbal, corespondență Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu	1921–1925	6	
158	22/35	Căt. Bădeni, com. Scobinți – Iași Bis. Buna Vestire Căt. Zahorna, com. Rediu – Iași Bis. Sf. N-lae Căt. Tipilești, com. Rediu – Iași Bis. Nașterea D-lui Căt. Epureni, com. Rediu – Iași Bis. Buna Vestire Căt. Popricani, com. Rediu – Iași	1921–1942	43	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
		Bis. Sf. N-lae Chestionare, corespondenţă, antemăsurători-devize Stare, restaurare. Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru, I. Mihail			
159	25/5	Căt. Bădeni – Muscel Com. Stoineşti Bis. Adormirea Căt. Stoineşti Bis. Adormirea Căt. Coteneşti Com. Stoineşti Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondenţă etc. Stare restaurare. Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, I. Mihail, H. Teodoru	1921–1946	32	
160	19/95	Căt. Bădiceni – Argeş Bis. Intrarea în Biserică Căt. Bohari Bis. Adormirea Căt. Mălureni Bis. Tuturor Sfinţilor şi Sf. N-lae Căt. Topliţa Bis. Sf. Teodor Tiron Toate cătunele fac parte din com. Mălureni – Argeş Chestionare, corespondenţă, antemăsurători -devize Starea monumentelor, restaurare, refacere. Semnatari: V. Brătulescu, P. Antonescu, E. Costescu ş.a.	1920–1949	49	
161		Băduleasa – Teleorman Bis. Sf. 40 de mucenici Chestionar	1921	2	
162	19	Bădulești – Dâmbovița Bis. Adormirea Naşterea Maicii Domnului Chestionar, corespondenţă; financiare. Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1948	26	
163	6/1	Băeşti – Buzău Bis. Sf. Voievozi Căt. Poponeţi Bis. Sf. N-lae Sat. Aldeni Bis. Sf. N-lae Chestionare, corespondenţă Starea mon. reparaţii Semnatari: N. Ghica-Budeşti ş.a.	1921–1924	10	
164		Băeţu – com. Damianu, Dolj. Bis. Intrarea în Biserică. Fişă	1921	1	
165		Băiceni – Iaşi Bis. Sf. Treime Căt. Săcăreşti Bis. Sf. Mihail şi Gavril	1921–1925	15	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Căt. Cucuteni Bis. Sf. N-lae Căt. Dădești Com. Buznea, Iași Bis. Sf. N-lae. Chestionare, corespondență Starea monumentelor. Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu			
166		Băicoi – Prahova Bis. Sf. Constantin și Elena Chestionar	1921	2	
167	79	Băile Slănic – Bacău Bis. Sf. Ilie Chestionar	1921	2	
168	10/2	Băilești – Dolj Bis. Adormirea Sf. Apostoli Sf. N-lae Chestionare, corespondență, fișă. Mențiune: se anexează un act chirilic din anul 1834 descoperit la bis. Sf. Apostoli și expediat CMI ptr. descifrare.	1834–1921	15	
169	7	Băjești – Argeș Biserica, mon. istoric. Corespondență Stare.	1952	2	
170		Băjești – Muscel Bis. Adormirea Căt. Bălilești Bis. Adormirea Chestionare, corespondență Stare, necesitatea reparațiilor	1915–1921	7	
171		Bălăbănești – Tutova Bis. Sf. N-lae și filiala Sf. Voievozi (Mihail și Gavril) Căt. Lungești Bis. Sf. Ioan Botezătorul Chestionare	1921	10	
172	16/23	Satul Bălăceanca – Ilfov Bis. Adormirea Sat Bobești Bis. Sf. Treime Căt. Glina Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, ofertă, măsurători-devize, planuri Stare, reparații Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1945	29	
173		Bălăceanu – Rm. Sărat Bis. Sf. D-tru Chestionar.	1921	3	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
174		Bălăcița – Mehedinți Bis. Sf. Împărați Chestionar	1921	3	
175		Căt. Bălăneasa, com. Valea Rea – Bacău Bis. Învierea Maicii Domnului Căt. Orașa Avram, com. Sănduleni Bis. Trei Ierarhi Căt. Orășa Mare (V. Rea), Bis. Adormirea Căt. Poiana (V. Rea), Bis. Sf. D-tru Chestionare, corespondență, antemăsurători-devize Stare, reparații. Semnatari: N. Ghica, St. Balș, H. Teodoru, V. Brătulescu.	1921–1942	27	
176		Bălănești–Gorj Bis: Sf. Voievozi, Sf. Treime Căt. Piștești din Vale, Bis. Schimbarea la Față Căt. Padinile, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Voietești din Deal, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Curăturile, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Tărcăi, Bis. Sf. Voievozi Căt. Vieturi, Bis. Grigore Teologu Chestionare, corespondență, memoriu, planuri Stare, restaurare Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, episc. Firmilian	1921–1949	37	
177		Bălănești – Olt, Bis. Sf. Împărați Chestionar	1921	2	
178		Bălăria – Vlașca, Bis. Sf. Voievozi Chestionar, corespondență, plan Cercetări. Cu referiri asupra Hereștilor și a unei rezoluții N. Iorga Semnatari: V. Brătulescu.	1921–1939	8	
179		Bălășești – Tutova, Bis. Sf. N-lae Căt. Pupezeni, Bis. Intrarea în Biserică Chestionare, corespondență.	1921	8	
180		Bălcești – Vâlcea, Bis. Sf. Îngeri Căt. Bălceței, Bis. Adormirea Chestionare.	1921	4	
181	23/1	Căt. Bălășoieni – Ilfov, Bis. parohială Com. Ogrezeni, Bis. Sf. D-tru Căt. Hobaia, Bis. Sf. Gheorghe. Chestionare, corespondență, deviz. Stare. Reparații și repictări succesive, defectuoase: Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, N. Ghica	1921–1942	17	
182	14/30	Băleni – Dâmbovița, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență, antemăsurători-deviz Starea bisericii. Despre vizita lui N. Iorga Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș, P. Antonescu, V. Moisescu.	1921–1946	8	
183		Băleni – Covurlui, Bis. Sf. Voievozi Chestionar.	1921	2	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
184	30/16	Bălcuța – Putna, Bis. Adormirea Căt. Sascut, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență, schiță în creion, antemăsurătoare-deviz Stare (construcție, pictură); reparații Semnatari: D. Onciul, N. Iorga, N. Ghica, H. Teodoru, V. Moisescu, I. Mihail, V. Brătulescu	1921–1939	22	
185	20/3	Bălești – Gorj, Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Spinești, Bis. Sf. Ioan Botezătorul Căt. Seciu, Bis. Buna Vestire Căt. Rașova, Bis: Sf. Vasile, Adormirea Căt. Arhonți, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență, antemăsurători-devize, proces-verbal, schițe-planuri Cercetări. Stare. Restaurare. Semnatari: V. Brătulescu, E. Costescu, H. Teodoru, N. Ghica, episcopii Nifon, Craioveanu și Varlaam.	1921–1946	95	
186	3	Bălești – Rm. Sărat, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență Semnatari: N. Ghica	1921–1930	4	
187		Bălinești – Gorj, Bis. Adormirea Căt. Rogojina, Bis. Sf. D-tru Căt. Moțești, Bis. Înălțarea Domnului Căt. Vierșani, Bis. Sf. Treime Chestionare, corespondență	1921	10	
188		Bălintești – Covurlui, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Ghibarțeni, Bis. Sf. Înălțare Chestionare	1921	4	
189	10	Băhnășeni – Bacău, Bis. Sf. Voievozi Căt. Sărata, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Pârjolu, Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Borzești, Bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	8	
190	14/1	Bălteni – Dâmbovița, Bis. Înălțarea Domnului Căt. Stănești, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență, pr. v.	1921	7	
191	23/7	Bălteni –Ilfov, Bis. Sf. Nicolae Com. Cocioc, căt. Pisc, Bis. Izvorul Tămăduirii Chestionare, corespondențe, schițe-planuri, antemăsurători-devize, procese-verbale recepție, alte acte financiare Stare, restaurare. Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, P. Antonescu, St. Balș, E. Costescu.	1921–1944	52	
192	8/1	Bălteni – Olt, Bis. Cuv. Paraschiva și Sf. Nicolae Chestionar	1921	2	
193	54	Căt. Bălțata – Bacău, com. Letea Nouă Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Dealu Nou, com. Letea Nouă, Bis. Adormirea Căt. Izvoarele de Sus (Letea II), Bis. Sf. Voievozi Căt. Fund, com. Letea Veche, Bis. Sf. Voievozi Căt. Letea, com. Letea Veche, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Ruși, com. Letea Veche, Bis. Sf. Nicolae	1921	16	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
194		Brodoc – Vaslui, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Pușcoși, Bis. Sf. Nicolae Căt. Bălteni, Bis. Adormirea Căt. Rădiu, Bis. Sf. Haralambie Chestionare, corespondență.	1921	12	
195		Bălțații de Jos – Mehedinți, Bis. Sf. Petru și Pavel Căt. Fața, Bis. Sf. Nicolae Căt. Bălțații de Mijloc, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionare, corespondență	1921	9	
196		Bălțați – Olt, Bis. Sf. Ilie Căt. Mărgineni, Bis. Sf. Voievozi Căt. Mihăilești, Bis. Sf. Ioan Căt. Slobozia, Bis. Adormirea Căt. Popești, Bis. Intrarea în Biserică Chestionare	1921	10	
197		Bălțați – Rm. Sărat, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Rubla, Bis. Adormirea Chestionare, corespondență	1921	5	
198		Bălțați – Teleorman, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență	1921	6	
199		Bălțați – Vaslui, Bis. parohială Corespondență, memoriu, antemăsurători-deviz Reparații, consolidări Semnatari: V. Brătulescu, P. Antonescu, H. Teodoru, St. Balș.	1938	5	
200	9/1, 9/3	Județul Bălți, Biserici, mon, troiță, obiecte istorice. Com. Gălășeni, Biserică Sat Gașpar, Troiță Com. Glingeni, Bis. Adormirea Sat Oișeni-Musteața, Bis. de lemn Com Rădenii Vechi, Mon. lui Potemkin Com. Răcea Cerință listă monumente, piese cu valoare istorică; construcții Semnatari: episc. Visarion, N. Ghica, St. Balș, H. Teodoru, V. Brătulescu.	1924–1938	31	
201		Bălușeni –Botoșani, Bis. Sf. Nicolae, Schitul Zosin Căt. Buzeni, Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Drucăini, Bis. Sf. Voievozi Căt. Tulbureni, Bis. Sf. Mina și Gheorghe Căt. Zăicești, Bis. Sf. Nicolae Chestionare,corespondență, antemăsurători-devize Stare, reparații Semnatari: N. Ghica, V. Brătulescu, P. Antonescu, H. Teodoru, St. Balș.	1921–1946	29	
202	34/2	Bălușești – Roman, Bis. Adormirea Căt. Bălușeștii Mici, Bis. Sf. Ioan Intenția construirii unei biserici în parohia Vovriești, pe locul unei biserici vechi, în ruină Chestionar, corespondență, referat Starea monumentelor, construcții Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1934	9	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
203	23/18	Băneasa – Ilfov, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență, antemăsurători-devize, referate, planuri-schițe Starea monumentului, restaurare, construcții (turlă), pictura Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, P. Antonescu, H. Teodoru, V. Brătulescu, I. Mihail.	1921–1946	71	
204	26/1	Băneasa – București (Șos. Kiseleff), Mogoșoaia, Palatele Bibescu Corespondență, planuri Cercetări, stare, restaurare Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, A. G. Davidescu	1928–1948	16	
205		Băneasa – Covurlui, Bis. Cuv. Paraschiva, Bis. Buna Vestire Chestionare.	1921	4	
206		Băneasa – Teleorman, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionar, corespondență.	1921	3	
207		Băneasa – Vlașca, Bis. Adormirea Chestionar, corespondență.	1921	3	
208		Căt. Bănești – Dâmbovița, Bis. Sf. Treime Com. Bolovani, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență, deviz. Stare, restaurare Semnături: V. Brătulescu, N. Ghika.	1921–1927	6	
209		Bănești – Prahova, Bis. Adormirea Căt. Urleta, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență, Stare, construcții Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1949	17	
210	44/7	Căt. Bănești, com. Gorneni – Vlașca, Bis. Sf. Mihail și Gavril Chestionare, corespondență, antemăsurători – devize Stare, restaurare. Semnatari: H. Teodoru, N. Ghika	1921–1938	11	
211	29/15	Căt. Bărăitaru, com. Drăgănești, Prahova Bis. Sf. Gheorghe Sf. Ioan Botezătorul, Căt. Drăgănești Bis: Sf. Împărați C-tin și Elena, Sf. Mina și Nicolae Chestionare, corespondență, memoriu, caiet sarcini ș.a. Stare, reparații Semnatari: P. Antonescu, H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1943	22	
212		Bărăști de Vede – Olt, Bis. Sf. Nicolae Căt. Moțoiești, Bis. Sf. Teodor Tiron Căt. Popești, Bis. Cuv. Paraschiva. Chestionare	1921	6	
213	28/3	Bărăști de Cepturi – Olt, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Veteni, Bis. Adormirea Căt. Lăzărești, Bis. Adormirea, Sf. Nicolae Căt. Boroești din Vale, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență Starea monumentelor Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1945	13	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
214	6	Căt. Bărăști – Romanați, Bis. Sf. Nicolae Căt. Morunglav, Bis. Sf. Treime Căt. Morunești, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Poiana Mare, Bis. Cuv. Paraschiva Toate cătunele fac parte din com. Morunglav Chestionar, corespondență, devize, memoriu, planuri Cercetări, stare, reparații, consolidări (inclusiv pictura) Semnatari: episc. Nifon Craioveanu, N.Ghika, I. Mihail, H. Teodoru, V. Brătulescu, P. Antonescu	1921–1941	56	
215	43	Bărbătești – Gorj, Bis. Cuv. Paraschiva Nașterea născătoarei de Dumnezeu Chestionare, corespondență, planuri Cercetări, stare. Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, episc. Varlaam	1921–1933	11	
216	24	Bărbătești – Vâlcea Căt. Poeni, Bis. Sf. Nicolae Căt. Vătășești, Bis. Sf. Nicolae Căt. Măleni, Bis. Cuv. Paraschiva, Buna Vestire Căt. Mierlești, Bis. Intrarea în Biserică Căt. Predești, Bis. Buna Vestire Chestionare, corespondență, antemăsurători – devize, caiet sarcini Stare, lucrări de întreținere, consolidare, reparații (inclusiv pictura) Semnatari: P. Antonescu, N. Ghika, episcopii Nifon Craioveanu și Varlaam, P. P. Panaitescu, V. Brătulescu, I. Mihail	1921–1938	40	
217	43/19	Bărbătești – Vâlcea, Schit Pătrunsa, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionar, corespondență, deviz, referate, borderou, schițe – planșe Cercetări, stare, reparații Cu referiri și asupra terenului din preajma schitului Semnatari: N. Ghika, S. Brădișteanu, V. Brătulescu, Șt. Balș, P. Antonescu, H. Teodoru	1921–1949	142	
218	14/11	Bărbuceanu – Dâmbovița Căt. Butimanu Mic, Bis. Adormirea Corespondență, schiță, antemăsurători – deviz, referat. Stare. E. Costescu, H. Teodoru, N. Ghika, P. Antonescu, V. Brătulescu	1938–1939	16	
219	21/3	Bărbulești – Ialomița, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență, referat, ante-măsurători – devize Stare. Reparații Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, P. Antonescu, Gr. Ionescu	1921–1943	19	
220	21/4	Căt. Bărbulești, Com. Armășești – Ialomița, Bis. Sf. Nicolae Com. Armășești, Bis. Sf. Gheorghe Chestionare, corespondență, antemăsurători – devize, caiet sarcini, plan Stare, Consolidări. Reparații Semnatari: E. Costescu, V. Brătulescu, P. Antonescu, H. Teodoru	1921–1943	21	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
221	14/2	Bărbuleţ(u) – Dâmboviţa, Bis. Adormirea Chestionar, corespondenţă, plan, schiţă, referat, proces-verbal, antemăsurători – deviz Stare, lucrări neautorizate, restaurare. Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, mitrop. Evghenie, H. Teodoru, St. Balş, P. Antonescu, V. Brătulescu	1921–1940	28	
222		Bărcăneşti – Ialomiţa, Bis. Adormirea Chestionar	1921	2	
223		Cât. Bărcăneşti, com. Stăneşti – Vâlcea, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondenţă, proces-verbal, memorii, referat, ante-măsurători – deviz Stare, intenţie demolare. Restaurare. Semnatari: N. Ghika, Al. Bărcăcilă, E. Costescu, H. Teodoru, P. Antonescu, V. Brătulescu	1921–1946	12	
224		Bărcăneşti – Olt, Bis. Sf. Voievozi Cât. Vâlcelele de Jos, Bis. Adormirea Cât. Vâlcelele de Sus,Bis. Sf. Nicolae Cât. Greci, Schit; Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondenţă Stare. Descoperirea unor vechi pietre cu inscripţii Semnatari: N. Iorga (transcrierea şi traducerea unei inscripţii ş.a.) N. Ghika ş.a.	1921–1929	18	
225		Bărcăneşti – Prahova, Bis. Adormirea Cât. Româneşti, Bis. Sf. Nicolae Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul Chestionare	1921	4	
226		Bârgăuani – Neamţ, Bis. Sf. Ioan Cât. Certieni, Bis. Sf. Mihail şi Gavril Cât. Itrineşti, Bis. Sf. Apostol Anania Cât. Ghelăeşti, Bis. Sf. Gheorghe Cât. Bălăneşti, Bis. Adormirea Chestionare, corespondenţă, referate, condiţii speciale, ante-măsurători – devize. Semnatari: St. Balş, H. Teodoru,Al. Rosetti, P. Antonescu, V. Brătulescu	1921–1947	58	
227		Băseni – Argeş, Bis. Cuv. Paraschiva Cât. Stărei, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionare, corespondenţă	1921	6	
228		Băscoveni – Vlaşca, Bis. Sf. Constantin şi Elena Chestionar	1921	2	
229	12	Băseşti – Bacău, Bis. Sf. Dumitru Cât. Schitul Frumoasa, Bis. Naşterea Sf. Ioan Botezătorul Cât. Răteni, Bis. Sf. Gheorghe Cât. Câmpeni, Bis. Schimbarea la Faţă Cât. Ludaşi, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondenţă Stare (construcţie, pictură). Reparaţii Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, I. Mihail	1921–1924	23	
230		Cât. Băseşti – Dâmboviţa, Bis. Sf. Voievozi Cât. Valea Mare, Bis. Sf. Voievozi Cât. Valea Caselor, Bis. veche, de lemn Toate cătunele sunt cuprinse în com. Văile Unite Chestionare	1921	8	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
231	19/1	Bășești – Fălciu, Bis. ctitorie Gr. Ghica vv Corespondență Stare nefericită Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1945	3	
232		Bășești – Mehedinți, Bis. Sf. Nicolae Căt. Budănescu, Bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	4	
233		Bășești – Tr. Severin, Crucea de piatră din fața primăriei Corespondență Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, C. Daicoviciu	1944	7	
234		Băsăști – Teleorman, Bis. Sf. Voievozi Chestionar	1921	3	
235		Bătășani – Vâlcea, Căt. Tortoești, Bis. Sf. Nicolae Căt. Drăganu, Bis. Sf. Voievozi Căt. Blăjani, Bis. Sf. Voievozi Căt. Pelești, Bis. Sf. Nicolae Căt. Glugești, Bis. Sf. Gheoghe Chestionare, corespondență Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, V. Drăghiceanu	1920–1921	16	
236	29/8	Căt. Bătești, com. Brazi – Prahova Bis.: Sf. Treime, Sf. Vasile, Nașterea Maicii Domnului Chestionare, corespondență, măsurătoare – deviz, procese-verbale, referat, caiet sarcini Stare: reparații Semnatari: H. Teodoru, N. Ghika, V. Brătulescu, P. Antonescu, E. Costescu	1921–1942	34	
237	2	Bătești – Tr. Severin, Bis. veche Corespondență Nec. restaurare Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1946	2	
238		Căt. Bătiești – Muscel, Bis. Schimbarea la Față Căt. Vultureștii de Sus, Bis. Adormirea Căt. Vultureștii de Jos, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionare Toate căt. sunt din com. Vulturești	1921	6	
239		Bătinești – Putna, Bis. distruse în timpul războiului Corespondență	1921	2	
240		Bătrâni – Prahova Bis. Cuv. Paraschiva (înainte de reparații se numea Intrarea în Biserică) Chestionare	1921	4	
241		Băcleșu – Mehedinți, Bis. Sf. Ioan Botezătorul Chestionar, corespondență	1921	3	
242	23/31	Căt. Bâcu – Ilfov, Bis. Adormirea, Sf. Nicolae Căt. Joița, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență, ante-măsurători-deviz, plan Stare, întreținere, reparații Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu ș.a.	1921–1943	13	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
243		Cât. Bădești, com. Mozăceni – Teleorman Bis. Adormirea Sf. Nicolae Chestionar, corespondență	1921	3	
244	30/12	Bâlca – Coțofenești, Putna, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență, borderou, proces-verbal, referat Stare, reparații Semnatari: H. Teodoru, E. Costescu,V. Brătulescu, P. Antonescu, Sf. Balș	1921–1941	20	
245		Bâldana – Dâmbovița, Bis. Adormirea Cât. Fundata, Bis. Izvorul Tămăduirii Cât. Priseaca, Biserica Chestionare, corespondență	1921	8	
246		Bâlta – Dolj, Bis. Sf. Voievozi Fișă	1921	1	
247		Bâlta – Gorj, Bis. Sf. Voievozi Cât. Bâltișoara, Bis. Sf. Nicolae Cât. Valea Mare, Bis. Înălțarea Domnului Chestionare	1921	8	
248	24	Bâltanale – Mehedinți, Bis. Sf. Treime Cât. Blidaru, Bis. Sf. Gheorghe Cât. Sălătruc, Bis. Adormirea Chestionar, corespondență, memorii, proces-verbal Stare, restaurare Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, N. Ghika.	1921–1948	17	
249		Cât. Bântău – Dâmbovița, Bis. Cuv. Paraschiva Cât. Călugărița, Bis. Nașterea Maicii Domnului Ambele cătune fac parte din comuna Glâmbocata Chestionare,corespondență Cerința construirii unei noi biserici Semnatari: D. Onciul, St. Brădișteanu, V. Drăghiceanu.	1920–1921	8	
250		Bârca – Dolj,Bis. Sf. Dumitru Chestionar, fișă.	1921	3	
251	39/1	Bârla – Teleorman, Bis. Adormirea Cât. Borețu, Bis. Cuv. Paraschiva Cât. Podișoru, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență Stare, reparații Semnatari: N. Ghika, V. Drăgiceanu.	1921–1922	9	
252		Cât. Bârlești, com. Bumbești de Jiu – Gorj, Bis. Înălțarea Domnului Com. Bumbești de Galbeni, Bis. Cuv. Paraschiva Cât. Pițic, com. Bumbești-Pițic, Bis. Adormirea. Cu informații asupra bis. fil. Ponoarele – dispărută. Chestionare. Corespondență.	1921	10	
253	1/3	Bârlogu – Argeș, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionar, corespondență, proces-verbal, antemăsurători-devize, caiete sarcini, referate, situație instrucțiuni s. a. Stare, reparații (construcția, pictura) Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, P. Antonescu, H.Teodoru, E. Costescu, I. Mihail, St. Balș, episcopii Argeșului (Nichita etc.).	1921–1945	102	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
254	22/6	Bârnova, com. Bucium – Iași, Bis. Sf. Gheorghe Chestionar, corespondență, inventar cărți vechi, procese-verbale, referate, antemăsurători-devize, situații ș. a. Stare, reparații Semnatari: N. Ghika, P. Antonescu, H. Teodoru, V. Drăghiceanu, St. Balș, V. Brătulescu, E. Costescu.	1921–1951	111	
255		Bârsănești – Bacău, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Caraclău, Bis. Adormirea Căt. Brătești, Bis. Adormirea Căt. Albele, Bis. Sf. Voievozi Chestionare	1921	8	
256		Bârsoiu – Vâlcea, Bis. de lemn, Sf. Nicolae, Bis. Nițulești, Bis. Sf. Îngeri, Bis. Intrarea în biserică, Bis. de lemn din satul Hurdubei Corespondență, proces-verbal Starea monumentelor Semnatari E. Costescu ș. a.	1951–1953	7	
257		Bârza – Dolj, Bis. Sf. Dumitru Căt. Ţugurești, Bis. Sf. Dumitru, Sf. Nicolae Căt. Valea Stanciului, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, fișe, corespondență, antemăsurători-devize Starea monumentelor, reparații, modificări Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, N. Ghika.	1921–1945	38	
258	13	Bârza – Romanați, Bis. Sf. Nicolae Căt. Teișiu, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionare, corespondență, deviz Stare, întreținere, refaceri Semnatari: N. Ghika, P. Antonescu.	1921–1934	12	
259	20/4	Bârzeiu de Gilort – Gorj Notiță cu privire la dosarul Ștefănești – Gorj; Albeni – Gorj, cuprinzând informații asupra com. Bârzeiu desființată în anul 1900.	1958	1	
260		Bârzeiu de Pădure – Gorj, Bis. Sf. Nicolae, Cuv. Paraschiva Chestionare, corespondență	1921–1938	3	
261		Bârzești – Muscel, Bis. Sf. Nicolae Sat Voroveni, Bis. Adormirea Chestionare	1921	3	
262		Bârzești – Vaslui, Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Tăcmănești, Bis. Sf. Voievozi Mihail și Gavril Căt. Muntenești, Bis. Sf. Mihail și Gavril Chestionare, corespondență.	1921	11	
263		Bârzești – Vaslui, Casa memorială I. C. Frimu Cu știri și asupra caselor memoriale I. Creangă (Iași, Humulești). Corespondență, referate, devize, memoriu, releveu, schițe, acte financiar-contabile Reparații Semantari: E. Costescu, H. Teodoru, St. Balș	1950–1952	221	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
264		Beceni – Buzău, Bis. Intrarea în Biserică Căt. Gura Dimieni, Bis. Sf. Ioan Botezătorul Chestionare, corespondență.	1921	5	
265		Căt. Becheni – Gorj, Bis. Sf. Voievozi Căt. Prigoria, Bis. Sf. Nicolae Căt. Zorlești, Bis. Sf. Nicolae Toate cătunele fac parte din com. Zorlești Chestionare, corespondență, memorii, devize Stare, reparații. Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, V. Brătulescu, P. Antonescu, H. Teodoru Stare de conservare a filelor – nefericită.	1921–1939	42	
266		Bechet – Dolj, Bis. Sf. Gheorghe Chestionar	1921	2	
267		Bechetu – Romanați, Bis. Sf. Treime Chestionar	1921	3	
268		Beciu – Olt, Bis. Sf. Nicolae Căt. Bârsăștii din Vale, Bis. Sf. Voievozi Căt. Plăviceni, Bis. Sf. Voievozi Chestionare	1921	8	
269	12	Becșani – Vâlcea, Bis. Sf. Nicolae Căt. Nisipii, Bis. Sf. Voievozi Căt. Dejoiu, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika.	1921–1939	10	
270		Beiu – Teleorman, Bis. Adormirea Chestionar	1921	2	
271	2/13	Beiuș – Bihor Referiri asupra a zece bis. vechi de lemn (Căbești, Talpe; ș. a.) Biserica ortodoxă română Restaurare (construcție, pictură) Corespondență, proces-verbal, recepție Semnatari: V. Brătulescu, I. Mihail.	1939	4	
272		Bejan și Mintia - Hunedoara, Bisericile vechi de lemn Corespondență. Cerință materiale ptr. construcție	1938	3	
273		Căt. Belciug, com. Nănești - Putna, Bis. Înățarea Domnului. Chestionar, corespondență	1921	3	
274	23/41	Căt. Belciugatele de Jos - Ilfov Bis. Adormirea Căt. Cojești, Bis: Adormirea, Sf. Filofteia Ambele cătune aparțin com. Belciugatele Chestionare, corespondență, antemăsurători - deviz Stare, restaurare Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1943	16	
275		Belini - Trei Scaune, Corespondență Se solicită: sprijin financiar ptr. încheierea lucrării de constr. a bisericii - un inconostas de la bis. Mihai Vodă din București V. Brătulescu, arhiereu Emilian Antal Târgovișteanu (semnatari)	1940	3	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
276		Belitori - Teleorman, Bis. Sf. Gheorghe Cuv. Paraschiva. Chestionare	1921	5	
277		Bella - Dâmbovița. Bis. Sf. Apostoli Chestionar, corespondență	1921	3	
278	15/24	Belațu - Dolj. Bis. Cuv. Paraschiva. Căt. Bașcovu Bis: Sf. N-lae, Sf. D-tru. Căt. Sârsca Bis. Adormirea Chestionare, fișă, corespondență, referat. Starea mon. (ruină). Se propune dărâmarea bis. Cuv. Paraschiva, iar din materialul rezultat să se construiască o biserică mai mică în com. Beloțu; conservarea ruinelor, restaurare. Semnatari: St. Balș, V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1945	15	
279		Căt. Belțați - Vaslui. Bis. Sf. N-lae. Căt. Valea Siliștei Căt. Știoboreni, Bis. Sf. N-lae Cătunele menționate compun com. Stioboreni Com. Lipovăț - Vaslui, Bis. Sf. Gheorghe Parohiile Bereasca și Dobârceni. Chestionare, corespondență, referat, antemăsurători - devize, planuri. Starea monumentelor și a cimitirului; construirea clopotniței bis. din Stioboreni Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu St. Balaș.	1921–1946	63	
280	20/6	Bengești - Gorj. Casa (conacul) Bengescu Bis. Sf. Voievozi, Căt. Bengeștii de Mijloc, Bis. Sf. D-tru Chestionare, corespondență, antemăsurători, devize, referate, planuri relevee Stare (degradare) - conacul Repararea celor două biserici din comună Dorința proprietarului (Valeria Bădescu) de a vinde conacul Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, H. Teodoru	1921–1944	69	
281	2/30	Benic - Alba. Biserica (reformată) - cetate Corespondență, referate. Stare. Dezvelirea bisericii și a clopotniței, vinderea materialului Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1945–1946	16	
282		Berbești - Maramureș. Biserica veche din lemn Corespondență. Stare (ruină). Preotul își exprimă dorința de a o vinde	1932	2	
283		Berbești - Mologești, Romanați, Bis. Sf. Voievozi Chestionar	1921	2	
284		Căt. Berbineni - Bacău. Bis. Sf. N-lae. Căt. Fundeni Bis. Sf. Mihail și Gavril, Căt. Secuieni Bis. Patronul Sf. Voievozi. Chestionare	1921	6	
285		Berceni - Ilfov. Bis. Sf. N-lae Chestionar, corespondență	1921	3	
286	29/13	Berceni - Prahova. Bis. Sf. N-lae, Com Corlătești Bis. Izvorul Tămăduirii, Căt. Corlătești, Bis. Sf. N-lae Chestionare, corespondență, antemăsurători devize, referat, caiet de sarcini Starea monumentelor. Reparații Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, H. Teodoru	1921–1943	24	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
287	10	Bercioiu - Argeş. Căt. Bercioiu, Bis. Dumineca Tuturor Sfinților, Căt. Bârsăneşti Bis. Adormirea. Chestionare, corespondență, raport, deviz, plan-releveu. Stare, reparații Semnatari: N. Ghika, H. Teodoru, E. Costescu, P. Antonescu, V. Brătulescu.	1921–1943	38	
288		Berceşti - Putna. Bis. Sf. Pantelimon Chestionar, corespondență	1921	3	
289		Berevoeşti - Muscel. Căt. Berevoeşti - Pământuri Bis: Intrarea în Biserică, Adormirea. Căt. Ungureni Bis. Înălțarea Domnului. Chestionare, corespondență, deviz, Stare, reparații. Semnatari: V. Brătulescu, P. Antonescu, H. Teodoru	1921–1943	10	
290	13	Berceşti - Bistrița, Bacău, Căt. Climeşti, Bis. Sf. N-lae Căt. Bereşti, Bis: Adormirea, Sf. Voievozi Căt. Bradu Bis. Sf. Gheorghe, Chestionare	1921	10	
291	14	Bereşti - Tazlău, Bacău. Bis. Sf. N-lae. Căt Verşeşti Bis. Sf. D-tru Chestionare, corespondență, proces-verbal.	1921–1922	10	
292		Berința şi Cărpiniş - Satu Mare, Bis. veche. Corespondență Stare (ruină), expertiză. Semnatari: V Brătulescu, E. Costescu.	1946–1948	9	
293	16	Schitul Berislăveşti - Argeş, Căt Robaia, Bis. Sf. N-lae Căt. Sălătrucelu, Bis. Sf. Voievozi (Veche şi Nouă) Căt. Scăuani, Fostul schit şi mitoc al m-rii Cozia; Bis. Buna Vestire şi Sf. N-lae Chestionare, corespondență, referat, raport, devize, memoriu, planuri. Construcții, restaurări Semnatari: D. Onciul, St. Balş, V. Brătulescu, N. Ghica, P. Antonescu, H. Teodoru.	1919–1949	76	
294	14, 29/1	Bertea - Prahova. Bis. Sf. Apostoli, Berta II Bis. Sf. Treime Chestionare. Stare. Pictura. Semnatari: D. Onciul, N. Ghica, V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1941	8	
295		Bereteşti de Jos - Brăila. Bis. Sf. Mare Mucenic Gheorghe Chestionar.	1921	3	
296	25	Căt. Berzea - Botoşani. Bis. Sf. Gheorghe, Căt Călăraşi Bis. Sf. Treime, Căt. Ciornohalu, Bis: Sf. Împărați C-tin şi Elena, Căt. Rânghileşti. Bis. Adormirea, Căt. Sf. Maria Bis. Naşterea Maicii Domnului. Toate cătunele menționate fac parte din com. Călăraşi. Chestionare, corespondență	1921	11	
297	16	Berzunt - Bacău. Schitul Sava, cu hramul Schimbarea la Față. Chestionar, corespondență	1921	5	
298	40/1	Beştepe - Tulcea. Bis. Sf. D-tru. Chestionar, corespondență. Semnatari: N. Ghica ş. a.	1921–1924	5	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
299		Beuca – Teleor Bis. Sf. N-lae Chestionar	1921	2	
300		Bezdeadu - Dâmbovița. Bis. Sf. N-lae, Corespondență, deviz Semnatari: D. Onciul, N. Ghica.	1919	3	
301		Beznea - Bihor. Bis. veche din lemn, corespondență, antemăsurători, devize. Stare. restaurare. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, P. Antonescu, E. Costescu, St. Balș	1946–1948	15	
302		Bibești - Gorj. Bis: Adormirea, Cuv. Paraschiva chestionar, corespondență	1921	5	
303	53	Cät. Bibirești - Bacău. Bis. Sf. N-lae Cät. Ungureni Bis. Adormirea, Chestionare. Ambele căt. fac parte com. Lecca	1921	4	
304	27/8	Bicaz - Neamț, Cät. Cârnu - Neamț, Bis. Sf. Pantelimon Veche, din lemn. Căt. Chisirig Bis. Sf. N-lae Căt. Teașca Bis. Sf. Spiridon Căt. Bicaz Bis. Sf. Gheorghe Toate căt. fac parte din com. Bicaz Chestionare, corespondență, proces-verbal, antemăsurători-deviz Stare (în special, bis. de lemn din Cârnu) Cu referiri și asupra altor bis. vechi de lemn din zona Bicaz-Neamț Semnatari: St. Balș, V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1945	23	
305	27/2	Bicaz-Neamț. Castelul și m-rea Regina Maria Corespondență, schiță. Temeliile castelului, dorința construirii m.rii, contribuții financiare; împrejurimile (teren) Semnatari: V. Brătulescu ș. a.	1939–1944	54	
306	2/2	Bicsad - Treiscaune, Două biserici ortodoxe Corespondență, antemăsurători, devize ș. a. Stare, reparații. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1945–1946	11	
307		Biharea - Bihor. Monument cu inscripție ungurească Corespondență. Semnatari: N. Ghika, V. Drăghiceanu	1922–1923	3	
308	44/5	Bila - Vlașca. Bis: Nașterea Maicii Domnului, Adormirea Chestionar, referate, antemăsurători-deviz, planuri Reparații, întreținere. Semnatari; V. Brătulescu, E. Costescu	1921–1940	16	
309		Bilciurești - Dâmbovița. Bis. Sf. Voievozi. Cät Săocetu Bis. Adormirea Chestionar	1921	4	
310		Biliești - Putna. Bis. Sf. Voievozi. Chestionar	1921	3	
311		Bivovăț - Hotin. Bis. veche din lemn, Corespondență Stare. Începutul și sistarea „desfacerii" monumentului Semnatari: St. Balș, V. Brătulescu. Starea de conservare a documentelor - nefericită.	1928	5	
312		Bircii - Olt. Bis. Sf. N-lae. Căt. Chitasca. Bis. Sf. D-tru Chestionare	1921	4	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
313	19/1	M-rea Bisericani - Neamț. Căt. Pângărăcior, Bis. Buna Vestire, Sanatoriul. Chestionar, corespondență, ofertă, devize, instrucțiuni speciale. Stare (zidăria, pictura, acoperișul) Reparații. Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș. Cu timbrele: de autor (1929) și al „asistenței sociale" (1922)	1921–1951	57	
314		Bisoca - Rm. Sărat. Bis. Sf. Voievozi. Chestionar, corespondență	1921	3	
315	15/11	Bistreț - Dolj. Bis: Sf. N-lae, Sf. Arhangheli Mihail și Gavril Chestionar, fișă, corespondență Stare. Restaurarea picturii. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu. Cu referiri asupra pictorului I. Demeter.	1921–1948	11	
316		Bistrița - Mehedinți. Bis. Înălțarea Domnului. Căt. Erghevita Bis. Sf. Gheorghe Chestionare	1921	3	
317		Bistrița - Năsăud, Casa - monument, str. Malinovschi nr. 5 Turnul bis. care a aparținut romano-catolicilor Corespondență, referat tehnic, planuri. Cerința de a se construi turnul bisericii. Starea casei-monument; consolidare. Semnatari: V. Brătulescu ș. a.	1929–1952	14	
318		Bistrița - Năsăud, Muzeul Regional, str. Pușkin, nr. 2 Referat, antemăsurători-deviz Stare. Reparații	1950	9	
319		Bistrița - Năsăud, Muzeu. M-re. Corespondență, proces-verbal împrumutul de icoane de la m-rea Bistrița pentru muzeu (cu lista lor) Semnatari: V. Brătulescu ș. a.	1934–1935	2	
320	27/2	Bistrița - Neamț, Mănăstirea, Bis Adormirea Paraclise: Sf. Ioan cel Nou Sf. N-lae. Clopotniță, Ștefan cel Mare Schitul Tarcău, Clădirea dinspre apus a m-rii Chestionare, corespondență, referat, procese-verbale, devize, Stare. Reparații. Construcție, pictură. Descoperiri (frescă), Semnatari: N. Iorga, St. Balș, N. Ghika, V. Drăghiceanu, Pimen mitropolitul Moldovei, V. Brătulescu, H. Teodoru. Cu referiri asupra cercetărilor întreprinse de prof. arheolog Tafrali	1921–1946	79	
321		Căt. Bistrița, com. Costești, parohia Petreni - Vâlcea. Bis. Nașterea Maicii Domnului	1921	2	
322		M-rea Bistrița - Vâlcea, Corespondență, referat, schiță Starea zidului înconjurător. Reparații. Semnatari: D. Onciul, N. Ghika.	1921–1922	5	
323		Bivol - Dorohoi, Bis. Sf. Voievozi Chestionar, corespondență	1921	3	
324		Bivolița - Teleorman, Bis. Sf. Ioan Chestionar, corespondență.	1921	3	
325		Căt. Bârlălești, com. Epureni - Tutova. Biserica. Corespondență, antemăsurători - deviz, plan. Refacerea acoperișului	1921	8	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
326		Bârlad - Tutova, Bis. și capela Sf. Trei Ierarhi Bis. Sf. Mucenici Haralambie și Mina, Bis. Vovidenia Bis. Sf. Spiridon, Bis. Sf. Ilie, Bis. Adormirea (Domnească), Bis. Sf. Dumitru, Bis. Sf. Gheorghe, Bis. Sf. Ioan, Bis. Sf. N-lae și Pantelimon, Bis. Sf. N-lae și Theodor, Bis. Sf. Voievozi. Cãt Crâng, Bis: Sf. N-lae, Sf. Treime. Chestionare, corespondență, referate, antemăsurători-devize,planuri, schițe, procese-verbale, fragmente presa vremii („Universul"), caiete de sarcini ș. a. Stare. Lucrări de consolidare și reparații. Construcții. Pictură. Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș, I. Mihail, E. Costescu, N. Ghika.	1921–1943	230	
327		Bârlad - Tutova, Muzeul de istorie, Biserica Eroilor (1877–1878, 1916–1918) Corespondență, proces-verbal,foaie volantă („Propunere" pentru construirea Bis. Eroilor). Istoricul Muzeului (începuturi). Semnatari: N. Iorga, D. Onciul, I. Andrieșescu, I. Antonovici A. Lapedatu	1814–1934	7	
328		Bârsești - Olt, Cât. Crețești, Bis. Sf. Voievozi, Bârsești din Vale Bis. Sf. Arhangheli Mihail și Gavril. Cât. Verpești, Bis. Nașterea Maicii Domnului.Chestionare.	1921	7	
329		Blaj - Târnava Mică, „Piatra Libertății" (ridicată în memoria revoluționarilor de la 1848). Corespondență. Stare. Profanare. Restaurare. Semnatari: N. Iorga, A. Lapedatu, C. Daicoviciu	1936	3	
330		Blaj - Târnava Mică, Mitropolia gr-cat, Corespondență. Refacerea picturii. Semnatari: V. Brătulescu. N. Ghika, I. Mihail, Florin C. Domșa.	1923–1927	6	
331		Blaj - Târnava Mică, Muzeele (de la: Școala Normală, Biblioteca Centrală, Palatul Culturii) Corespondență, „tabloul" pieselor, Descoperiri (piese antice, str. Cloșca), transfer. Se fac referiri la art. dr. Coriolan Suciu, la obiectele descoperite. Semnatari: Mitropolit Vasile Suciu, Horia Teodoru ș.a.	1931–1938	5	
332		Blăjani - Buzău, Bis. Sf. N-lae, Cât. Sorești, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, Stare de conservare - nefericită.	1921	7	
333		Blăgești - Tutova, Bis: Sf. N-lae Cretanul, Sf. N-lae și Pantelimon Cât. Igești, Bis. Cuv. Paraschiva. Chestionare, corespondență.	1921	9	
334	17	Blăgești - Bacău, Bis. Cuv. Paraschiva, Cât. Buda și Șipote. Bis. Sf. D-tru. Chestionare, corespondență. Starea mon. Semnatari: H. Teodoru ș.a.	1921–1948	10	
335	4/1	Cât. Blândești, com. Vânători - Botoșani, Bis. Sf. Voievozi, Chestionar, corespondență, antemăsurătoari - deviz, planuri. Istoric, stare (ruină), restaurare. Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, mitrop. Mold. Sebastian ș.a.	1921–1951	16	
336	29/1	Bleajoi - Prahova, Cât Cocoșești, Bis. Nașterea Maicii Domnului. Chestionar, corespondență. Semnatari: N. Ghika ș.a.	1921–1923	4	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
337		Blejești, pl. Glavacioc - Vlașca, Bis. Sf. Împărați C-tin și Elena Chestionare, corespondență	1921	5	
338		Blidari - Argeș, Bis. Cuv. Paraschiva, fostă Adormirea. Chestionar	1921	5	
339		Bobicești - Romanați, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionar, corespondență	1921	3	
340		Căt. Boboc - Buzău, Bis. Sf. Împărați C-tin și Elena Căt. Găgeanu, Bis. Sf. Voievozi. Ambele căt. fac parte din com. Cochirleanca. Chestionare	1921	4	
341		Bobaița - Mehedinți. Bis. Sf. N-lae. Chestionar	1921	2	
342		Căt. Bobolia, com. Poiana - Prahova, Bis. Sf. Voievozi Cocorăști, Biserică. Chestionar, corespondență, devize. Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru. Stare, reparații	1921–1940	13	
343		Bobu - Gorj, Bis. de lemn, Sf. Ioan, Căt. Raba, Bis. Sf. Ioan Căt. Purceleni, Bis. de lemn, Sf. Ioan, Căt. Hăești Bis. Adormirea. Căt. Colibași. Bis. Sf. N-lae, Căt Mogoșani Bis. Sf. N-lae. Chestionare, corespondență, „Instrucțiuni pentru mutarea bisericilor de lemn“ (imprimat). Starea monumentelor. Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1921–1942	21	
344		Bocșa - Sălaj, Biserica veche de lemn. Corespondență, Stare. Transfer. Cerința de a fi remontată.	1937	3	
345	7	Căt. Bocșa - Vâlcea, Bis: Intrarea în biserică, Sf. Ioan Sf. N-lae (Cuvioasa), Căt. Botorani, Bis. Sf. N-lae Căt. Popești. Bis. Sf. N-lae. Toate căt. fac parte din com. Măciuca. Com. Fârtățești, Bis. Sf. Treime (Schitu). Chestionare, corespondență, memoriu, deviz. Starea monumentelor (construcție, pictură). Consolidări. Restaurare. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, I. Mihail.	1921–1936	26	
346		Căt. Bocănița - Argeș, Referat Stare (ruină) Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika.	1929	1	
347	15	Bodăești - Dolj, Bis. Schimbarea la Față. Căt. Ohaba, Bis. Cuv. Paraschiva, Căt. Valea Muierii, Bis. Sf. Ioan Chestionare, fișe, corespondență Starea monumentelor Semnatari: N. Ghika, E. Costescu	1921–1929	11	
348	43/6	Bodești – Vâlcea, Bis. Sf. Ioan, Cuv. Paraschiva, Sf. Treime, Intrarea în Biserică Chestionare, corespondență, memorii, devize, proces-verbal de recepție, planuri, schiță Starea monumentelor. consolidare, reparații. Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, V. Drăgiceanu, I. Mihail, H. Teodoru.	1921–1938	53	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
349	2/21	M-area Bodrog (Hodoș) – Arad Corespondență, referat, antemăsurători-devize. Starea monumentului. Restaurare (construcție, pictură) Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș.	1940–1945	37	
350		Căt. Bogota – Ialomița, Bis. Sf. Nicolae, Adormirea Com. Rasa Chestionare	1921	4	
351		Bogați – Dâmbovița, Căt. Chițești, Bis. Sf. Nicolae Căt. Mărcești, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Suseni. Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Valea Zimbrului Bis: Sf. Gheorghe, Sf. Nicolae, Cuv. Paraschiva Căt. Valea Morii, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionare	1921	12	
352	19	M-rea și Schitul Bogdana – Bacău Chestionare, corespondență, devize, schițe, referate, caiet sarcini, memoriu Stare. restaurare. Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, H. Teodoru, V. Brătulescu, St. Balș	1921–1942	65	
353		Bogdana – Teleorman, Bis. Sf. Mihail și Gavril Căt. Broșteanca, Bis. Sf. Ioan Chestionar	1921	4	
354	41/13	Bogdana – Tutova Căt. Bogdana de Jos, Bis. Trei Ierarhi Căt. Bogdana de Sus, Bis. Trei Ierarhi Căt. Bogdana, Bis. Sf. Nicolae Căt. Similișoara,Bis. Schimbarea la Față. Chestionare, corespondență, referat, antemăsurătoari-deviz Stare, reparații. Semnatari: V. Brătulescu, St. Balș, H. Teodoru, N. Ghika.	1921–1945	31	
355		Bogdănești, Oituz – Bacău Căt. Bogdănești, Bis. Nașterea Sf. Ioan Botezătorul Căt. Tețcani, Bis. din 1790 Bacău, Bis. Precista Chestionar, corespondență, referat, proiect, antemăsurători-devize, caiet sarcini, memoriu, proces-verbal Descriere, stare, reparații. Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, H. Teodoru.	1921–1942	54	
356		Bogdănești – Suceava, Bis. Sf. Voievozi Căt. Slătioara, Bis. Sf. Voievozi Chestionare	1921	6	
357		Bogdănești – Tutova, Bis. Sf. Nicolae Folteștei (căt), Bis. Adormirea Căt. Vlădești, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență	1921	8	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
358	43/11	Bogdănești – Vâlcea, Bis. Sf. Arhangheli Sat gura Văii, Bis. Sf. Gheorghe Corespondență, antemăsurătoare-deviz, memoriu. Consolidare, restaurare; spălarea picturii. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, I. MIhail	1928–1949	14	
359	41/1	Bogdănița –Tutova, Schitu Sf. Nicolae, Bis. Întâmpinarea D-lui Căt. Rădăești, Bis. Sf. Nicolae Căt. Coroești, Bis. Trei Ierarhi Căt. Tunsești, Bis. Sf. Voievozi Căt. Cernați, Bis. Trei Ierarhi Căt. Cărtibași, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență, proiect, caiet sarcini, măsurători și deviz. Reparații. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1943	36	
360		Bogdănești – Tecuci, Bis. Sf. Voievozi Căt. Bechești, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență.	1921	5	
361	34/1	Boghicea – Roman, Bis. Pogorârea Sf. Duh Căt. Ghidion, Bis. Sf. Gheorghe Urmele unei vechi cetăți Chestionare, corespondență Semnatari: V. Brătulescu ș. a.	1921–1946	10	
362	41/3	Căt. Bogești – Tutova, Bis. Adormirea Căt. Pogana, Bis. Adormirea. Sf. Nicolae Căt. Perieni, Bis. Sf. Mihail și Gavril Căt. Carjoani, Bis. Adormirea Căt. Mascurei, Bis. Adormirea Căt. Tomești, Bis. Sf. Nicolae Toate căt. fac parte din com. Pogana. Chestionare, corespondență. Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika.	1921–1940	18	
363		Bogza – Rm. Sărat, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Căiata, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență	1921	5	
364	19/4	Bohotin – Fălciu, Bis. Parohială Corespondență Se solicită reparații Semnatari: N. Ghika ș. a.	1935	1	
365	1	Boișoara – Argeș, Bis. Sf. Treime Căt. Bumbești, Bis. Buna Vestire Căt. Găujani, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență Consolidare, reparații Semnatari: N. Ghika ș. a	1921–1927	17	
366	21	Căt. Boiștea – Bacău (com. Dărmănești), Bis. Sf. Nicolae Căt. Poiana Uzului, Bis. Sf. Gheorghe (distrusă în timpul I război mondial). Chestionare, corespondență, memoriu explicativ, deviz. Lucrări de întreținere, supraînălțarea turlei, reparații. Semnatari: V. Brătulescu, St. Balș, H. Teodoru.	1921–1946	13	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
367	51	Căt. Boiștea Boierească – Bacău, Bis. Sf. Dumitru Căt. Heltiu, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Jevreni, Bis. Sf. C-tin și Elena Căt. Miclănșoaca, Bis. Sf. Nicolae Toate căt. fac parte din com. Jevreni Chestionare, corespondență Reparații Semnatari: H. Teodoru ș. a.	1921–1938	10	
368		Căt. Bolbocești – Gorj, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Prunești, Bis. Sf. Ioan Căt. Albeni – Moșteni, Bis. Adormirea Căt. Cojani, Bis. Sf. Nicolae Căt. Hârnea, Bis. Intrarea în Biserică Căt. Albeni, Bis. Sf. Nicolae Căt. Albeni – Birnici, Bis. Sf. Nicolae Căt. Mirosloveni, Bis. Intrarea în Biserică Căt. Dealu Magheru, Bis. Cuv. Paraschiva Toate căt. fac parte din com. Albeni. Chestionare, corespondență, deviz estimativ, antemăsurătoare – deviz, memoriu. Stare, reparații, restaurare. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, E. Costescu, H. Teodoru, episc. Nifon Craioveanu.	1921–1952	59	
369		Boldești – Buzău, Bis. Adormirea Căt. Grădiștea, Bis. Sf. Dumitru Chestionare	1921	4	
370	29	Boldești – Prahova, Bis. Sf. Voievozi Căt. Seciu, Bis. Sf. Treime Căt. Șipotu, Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, procese-verbale, memoriu justificativ, măsurători și devize, caiet de sarcini, planuri. Stare, Construcții, pictură. Reparații Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru, E. Costescu, N. Ghika	1921–1942	81	
371	33/1	Boldur – Rm. Sărat, Bis. Sf. Împărați Constantin și Elena Chestionar, corespondență Starea monumentului (ruină). Reparații și construirea unei turle (se solicită aviz). Semnatari: N. Ghika ș.a.	1921–1922	4	
372		Bolintinul din Deal – Ilfov, Bis. Sf. Nicolae Căt. Crivina, Bis. Sf. Dimitrie Chestionare, corespondență	1921	7	
373		Bonțida – Cluj, Castelul Bánffy și sala de manej. Corespondență, referat, proces-verbal, caiet cuprinzând date și schițe cu privire la castel Începutul acțiunii de demolare și de dispersare a unei părți din materialul provenit de la castel. Sistarea demolării. Săpături arheologice (descoperiri). Necesitatea executării lucrărilor de consolidare, reparații ș.a. Referiri asupra statuii baronului Veseleny Miklos (autor Fr. Janos) din Zalău. Semnatari: V. Brătulescu, E. Costescu, H. Teodoru, St. Balș, dir. Muzeului de Istorie Gherla	1939–1950	50	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
374		Bora – Ialomița, Bis. Adormirea Căt. Slobozia Nouă, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență	1921	6	
375		Bolgrad – Ismail Statuile: Generalul Inzov, B. P. Hașdeu (autor, sculptorul Dimitriu – Bârlad) Corespondență Semnatari: N. Iorga ș.a.	1938–1939	5	
376		Borănești – Ialomița, Bis. Adormirea Căt. Sinești, Bis. Sf. Dumitru Chestionare	1921	4	
377	27/3	Bodești – Neamț, Bis. Sf. Nicolae Căt. Corni, Bis. Sf. Ioan Căt. Oslobeni, Bis. Sf. Nicolae Căt. Bodeștii de Sus (arsă) Bis. Buna Vestire, Sf. Nicolae Căt. Dumbravele,Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Bodeștii de Jos, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență, proces-verbal Semnatari: H. Teodoru ș.a.	1921–1937	15	
378		Bordeiul Verde – Brăila, Bis. Sf. Dimitrie Chestionar, corespondență	1921	3	
379		Bordeiu – Prahova, Bis. Adormirea, Căt. Bordenii Mici, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență	1921	4	
380		Bordești – Rm. Sărat, Bis. Adormirea Chestionar, corespondență, deviz Starea monumentului (inclusiv pictura). Reparații Noua biserică Semnatari: N. Ghika, H. Teodoru	1921–1952	33	
381		Bordușani – Ialomița, Bis. Sf. Nicolae Chestionar	1921	2	
382		Bordușelele – Ialomița, Bis. Sf. Treime Căt. Orezu, Bis. Sf. Nicolae Căt. Persica, Bis. Sf. Constantin și Elena Chestionare	1921	6	
383	22	Borlești – Argeș, Casa veche (conacul) Constantin Stătescu, ulterior, Berindei, Hagianof și biserica veche Căt. Vărzari, Bis. Cuvioasa Paraschiva, Sf. Nicolae (menționarea pieselor de cult) Chestionare, corespondență, referat Scurt istoric, transformări, noi construcții Semnatari: E. Costescu, H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1950	26	
384		Borlești – Neamț, Bis. Sf. Spiridon Căt. Suseni Bis. Sf. Voievozi Chestionare	1921	3	
385	36/7	Boroaia – Suceava, Bis. Adormirea Căt. Giulești, Bis. Sf. Nicolae Căt. Bărăști, Bis. Buna Vestire Căt. Groși, Bis. Sf. Voievozi Paroh. Moișa – Fălticeni, Bis. Sf. Nicolae	1921–1946	19	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Paroh. Râșca – Baia, Bis. Veche Chestionare, corespondență, proces-verbal Transferul obiectelor de cult și a unor biserici Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru			
386	30/6	Boroșani – Putna, Bis. Pogorârea Sf. Duh Chestionar, corespondență, referat Se solicită executarea unor lucrări de reparații Semnatari: H. Teodoru, N. Ghika, V. Brătulescu	1921–1937	4	
387		Borzești – Bacău, Bis. Buna Vestire, Adormirea Monumentul lui Donici, Călugăra, Schitul Frumoasa Chestionar, corespondență, procese-verbale, referate, antemăsurători – devize, schiță, planuri, condiții speciale, contract, oferte, licitații Starea monumentelor (construcție, pictură, mobilier), refaceri, reparații, consolidări, restaurare. Se solicită construirea unei școli pe lângă bis. lui Ștefan cel Mare Pierderea unor obiecte de cult. Descoperiri (urne, podoabe) Meșteri. Donații. Semnatari: N. Iorga, N. Ghika,Șt. Balș, H. Teodoru, V. Brătulescu, E. Costescu (Autografe): N. Iorga, C. Argentoianu, V. Iamandi, Andrei Rădulescu, Vaida Voevod, Nicolae Lupu, Nicodim, P. Andrei	1921–1952	262	
388		Borzești – Bacău, Biserica lui Ștefan cel Mare Conacul Schițe – planuri, fragmente ziare („Curentul") Starea monumentelor: mon. funerar al Mariei G. Em. Bogdan (născută Alecsandri)	1939	8	
389		Boșoteni – Romanați, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență	1921	3	
390		Bota – Gorj, Bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	6	
391		Boteni – Muscel, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionar	1921	2	
392	23/32	Boteni – Ilfov, Bis. Sf. Mihail și Gavril Cât. Matara, Bis. Sf. Constantin și Elena Cât. Măriuța, Bis. Sf. Gheorghe Cât. Hagiești, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență, referate, antemăsurătoare – deviz, fotografii Lucrări de întreținere și reparații Semnatari: E. Costescu, N. Ghika	1921–1936	18	
393		Botești – Dâmbovița, Bis. Sf. Thiron și Ioan Botezătorul Cât. Greci, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență	1921	6	
394		Botești – Roman, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență Starea mon.; necesitatea unor reparații Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu	1921–1926	5	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
395		Botez – Cluj, Bis. ortodoxă, din lemn Corespondență, listă materiale Starea monumentului. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1938–1944	6	
396	2/18	Botez – Turda, Bis. din lemn Corespondență, proces-verbal Starea monumentului. Se propune demolarea Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, C. Daicoviciu	1938–1943	7	
397		Botiza – Maramureș, Bis. de lemn Corespondență Starea mon. Necesită reparații. Semnatari: V. Brătulescu	1938	4	
398	16	Botoșani, Bis. Uspenia (Adormirea) Chestionar, corespondență, referat, devize. Starea mon. nec. reparații (construcție, pictură). Restaurare. Executarea unui zid în imediata apropiere a monumentului. Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, St. Balș, I. Mihail, H. Teodoru.	1921–1937	16	
399		Botoșani, Bis. Sf. Mucenic Dimitrie Chestionar, corespondență.	1921	3	
400		Botoșani, Bis. Pogorârea Sf. Duh (Duminica Mare) Chestionar, corespondență. Construcții nepermise (garduri în fața bisericii) Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu.	1921–1939	12	
401		Botoșani, Bis. Sf. Gheorghe Chestionar, corespondență, schiță, antemăsurătoare-deviz. Lucrări la: clopotniță, acoperiș; împrejmuiri. Restaurare. Cu timbre din 1915. Semnatari: dr. C. I. Istrati, Al. Lapedatu, N. Ghika, St. Balș, H. Teodoru, E. Costescu.	1921–1951	30	
402	4	Botoșani, Bis. Sf. Ioan Botezătorul Chestionar, corespondență, procese-verbale, certificate, deviz. S-a hotărât executarea picturii interioare. Reparații. Semantari: V. Drăghiceanu, N. Ghika, Al. Lapedatu, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1938	12	
403		Botoșani, Bis. Sf. Ilie Chestionar.	1921	2	
404	4/6	Botoșni, Bis. Sf. C-tin și Elena, Întâmpinarea D-lui Chestionar, corespondență, antemăsurătoare-deviz. Starea monumentelor. reparații Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1945	8	
405	4	Botoșani, Bis. Sf. Nicolae Popăuți (1804). Chestionar, corespondență, referate, devize, memoriu, condiții speciale pentru reparații. Starea monumentului (construcție, pictură). Reparații. Restaurare. Cu știri despre întemeierea bibliotecii parohiale Popăuți	1921–1947	79	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		și organizarea unui muzeu într-o clădire nouă din curtea bisericii Semnatari: N. Ghika, I. Mihail, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș, Gr. Ionescu.			
406	15	Botoșani, Bis. Sf. Spiridon, Cuv. Paraschiva, Sf. Ioan Chestionare, corespondență. Restaurare. Repararea picturii. Semnatari: V. Brătulescu ș. a.	1921–1943	8	
407	4/1	Botoșani, Bis. Sf. Trei Ierarhi Chestionar, corespondență, proces-verbal. Starea monumentului, necesitatea executării lucrărilor de reparații Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika.	1921–1930	6	
408		Botoșani, Bis. Sf. Mihail și Gavril Chestionar, corespondență.	1921	10	
409	4/7	Botoșani, Bis. Intrarea în biserică Chestionar, corespondență, deviz. Starea monumentului. Restaurare Semnatari: St. Balș, H. Teodoru.	1921–1939	8	
410	7	Botoșani, Casa Mariei Saint-Georges (construită de Manolache Iorga). Corespondență, referat. Intenția de a se organiza, la propunerea pictorului Paul Verona, susținută de H. Teodoru, în amintita casă un muzeu municipal, de a se repara clădirea și de a o declara monument istroic. Semnatari: Al. Lapedatu, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1946	11	
411	8	Botoșani, Școala de băieți Marchian și Muzeul N. Iorga. Corespondență. Se solicită inventarierea obiectelor cu valoare istorică și artistică. Semnatar: dir. / C / Iordăchescu, întemeietorul muzeului.	1931	1	
412		Bereasa – Vaslui, Bis. Sf. Voievozi Cât. Bațoea, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență, devize, memoriu, condiții speciale, instrucțiuni pentru mutarea bisericilor de lemn, referat. Restaurare (bis. Sf. Voievozi) Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, N. Ghika.	1921–1943	34	
413		Botoșești – Dolj, Bis. Sf. Nicolae Fișă.	1921	1	
414		Boureni – Dolj, Bis. Sf. Dumitru Chestionar	1921	2	
415		Boz – Sibiu, Bis. Evanghelică luterană, Casa națională Corespondență, referat Starea monumentului și interdicția de a se ridica vreo construcție în preajma sa. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu.	1931–1939	8	
416		Bozianu – Buzău, Bis. Nașterea Maicii Domnului Cât. Găvanele, Bis. Adormirea Cât. Văvălugi, Bis. Sf. Nicolae	1921	21	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Căt. Secueni, Bis. Schimbarea la Față. Căt. Rău, Bis. Sf. Voievozi Căt. Nucu, Bis. Intrarea în Biserică Chestionare			
417		Căt. Bozianu – Gorj, Bis. Sf. Ilie Căt. Pârâu, Bis. Sf. Nicolae Căt. Boia, Bis. Sf. Dumitru Toate cătunele fac parte din com. Jupănești. Chestionare.	1921	6	
418	15/4	Brabova – Dolj, Biserica, Cetatea dacică Căt. Răchita, Bis. Sf. Nicolae (de lemn) Chestionare, corespondență, fișă. Starea monumentelor Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, N. Ghika.	1921–1947	21	
419	43/37	Bradu – Vâlcea, Schitul Bradu Chestionar, corespondență Stare (ruină), reparații Semnatari: N. Ghika, mitrop. Nifon	1921–1940	14	
420		Bradurile – Argeș, Bis. Sf. Ilie Căt. Bradu de Jos, Bis. Duminica Tuturor Sfinților Căt. Bradu de Sus, Bis. Buna Vestire, Sf. Voievozi Chestionare, corespondență, proces-verbal, referat. Starea monumentelor, reparații. Semnatari: N. Ghika.	1921–1922	14	
421		Căt. Bragadiru, com. Steini – Ilfov, Bis. Adormirea, Capela cimitirului Chestionar.	1921	2	
422		Bragadiru – Ilfov, Bis. Sf. Dumitru Chestionar, corespondență.	1921	3	
423		Bragadiru – Teleorman, Bis. Sf. Voievozi Mihail și Gavril File cu însemnări.	1839–1921	8	
424	15	Bralostița – Dolj, Bis. Sf. Nicolae, Sf. Voievozi Căt. Bâlta, Bis. Sf. Voievozi Căt. Schitu, Bis. Sf. Nicolae Căt. Sfârcea, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondență, fișă, memoriu explicativ, procese-verbale, devize. Cu timbre, /1923/. Starea monumentelor, cercetări, reparații, consolidări (construcție, pictură). Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, I. Mihail.	1921–1938	62	
425	2/31	Bran – Brașov, Biserică Corespondență Se solicită întocmirea devizului de restaurare Semnatari: H. Teodoru.	1943	1	
426		Bran – Brașov, Castel Acte financiare, referate, corespondență, memorii, caiet sarcini, procese-verbale. Reparații și amenajări. Restaurare Semnatari: St. Balș, H. Teodoru, E. Costescu.	1949–1951	223	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
427		Braneți – Romanați, Bis. Sf. Nicolae Chestionar.	1921	2	
428		Braniștea – Dolj, Bis. Sf. Nicolae Căt. Brabeți, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Daneți, Bis. Sf. Ioan Botezătorul Căt. Locușteni, Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, fișă, caiet sarcini, referate, deviz. Starea monumentelor, reparații (construcții, pictură). Semnatari: Al. Lapedatu, H. Teodoru, N. Ghika, I. Mihail, V. Brătulescu.	1921–1942	68	
429		Braniștea – Dâmbovița, Bis: Cuv. Paraschiva, Sf. Nicolae Căt. Podul Rizei, Bis. Sf. Nicolae Căt. Săvești, Bis. Adormirea Chestionare, corespondență.	1921	8	
430	24/6	Braniștea – Mehedinți, Bis. Sf. Voievozi Chestionar, corespondență, plan, deviz, foto Stare, transformări--renovare Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș.	1921–1946	22	
431		Căt. Brăniștea, com. Haimanale – Prahova Com. Vornicu-Mărgineanu, M-rea Mărgineni Com. Olteni, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență, referate, antemăsurătoare-deviz. Starea monumentelor. Dărâmarea bisericii din incinta închisorii Haimanale și a M-rii Mărgineni. Reparații. Semnatari: C. Daicoviciu, V. Brătulescu, H. Teodoru, Al. Lapedatu.	1921–1948	20	
432		Brăniștea – Vlașca, Biserica Căt. Oinacu, Bis. Adormirea Chestionare.	1921	4	
433		Brașov, Bis. Adormirea Corespondență, referate Se solicită restaurarea mon. Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu.	1946–1947	10	
434	2/7	Brașov, Bis. Neagră Corespondență, acte financiare Necesitate reparații; restaurare. Semnatari: N. Ghika, H. Teodoru.	1937–1951	29	
435	2/1	Brașov, Bis. Sf. Nicolae Corespondență, devize, condiții speciale, caiet sarcini, referate, schițe, planuri. Starea monumentului. Lucrări de renovare, reparare, consolidare, restaurare (construcție, pictură, mobilier). Sistematizarea săpăturilor interioare. Executarea lucrărilor de sculptură. Descoperirea unui drapel militar rusesc datând din anul 1732. Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, C. Daicoviciu, I. Mihail, St. Balș.	1924–1945	204	
436	2/9	Brașov – Dârsta, Bis. ortodoxă română, Sf. Treime. Corespondență, norme pentru întocmirea devizului, caiet de sarcini.	1939–1944	12	

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Se solicită aprobarea pentru, executarea lucrărilor de reparație la turnul bisericii; curățirea și restaurarea picturii. Semnatari: V: Brătulescu, H. Teodoru, I. MIhail, St. Balș. Pe o filă, semnăturile/autografele?/ale unor personalități: C. Argetoianu, N. Iorga, Vaida Voevod, V. Iamandi, N. Lupu, mitrop. Nicodim etc. Câteva file pătate.			
437	2/12	Brașov – Schei (Tocile), Bis. Sf. Treime Corespondență, caiet sarcini, deviz, memoriu. Istoric, restaurare (pictura); reparații în interiorul bisericii. Semnatari: I. Mihail, V. Brătulescu.	1938–1941	12	
438		Brașov, Casa poetului Andrei Mureșanu (str. Castelului nr. 36) Corespondență în legătură cu exproprierea imobilului.	1939	1	
439		Brașov, Sala muncitorească, cârciuma nr. 5 (ambele situate pe str. Lungă nr. 9). Organizarea unui muzeu. Cu referiri și asupra următoarelor: Casa Muzeului Orânduirii feudale și Bastionul țesătorilor; Palatul Cnezilor Cantacuzini din satul Schitul Hangu – Bacău (propuneri spre a fi declarate monumente istorice); Casa Ben (placă comemorativă) Corespondență, memoriu, caiet sarcini, deviz, listă materiale Lucrări de întreținere, reparații ș. a.	1949–1950	43	
440	2/119	Brașov, Casa Sfatului (Muzeu), P-ța Publică, Bastionul țesătorilor, Muzeul Orânduirii Feudale, Cârciuma nr. 5, Sala muncitorească Antemăsurătoare-deviz, acte financiare, corespondență, referate, procese-verbale, memorii, instrucțiuni, caiet sarcini, schiță. Restaurare, amenajări. Semnatari: V. Brătulescu, St. Balș, H. Teodoru.	1940—1952	86	
441		Brașov, Cetatea, Sala muncitorească, Bastionul țesătorilor Corespondență, antemăsurători-devize, listă materiale, Caiet sarcini, memoriu. Restaurare, amenajări, instalații.	1950	154	
442		Brașov, Imobilul din str. A. Dima nr. 17 (fostă Brâncoveanu), proprietatea V. Roth Corespondență, referat, 2 foto.	1949	7	
443		Brașov, Poarta Scheiului Corespondență, referat.	1951	3	
444		Brașov, Statuia lui Arpad de pe Tâmpa Corepondență, schiță, vedere.	1923	3	
445		Bratev – Teleorman, Bis. Sf. Dimitrie Chestionar	1921	2	
446		Bratovoești – Dolj, Bis. Sf. Voievozi Căt. Adunații Giormanele, Bis. Sf. Nicolae Căt. Adunați, Bis. Sf. Nicolae Căt. Bădoși, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, fișe.	1921	13	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
447	17/1	Brazi – Prahova, Bis. Sf. Treime Sat Botești, Bis. Nașterea Maicii Domnului Com. Ogretin, Biserica istorică Com. Sângeru, Biserica Corespondență, devize, proces-verbal. Stare, reparații (inclusiv pictura) Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, N. Ghika.	1919–1920	14	
448	36/6	Căt. Brădățel – Baia, Bis. Sf. Haralambie Căt. Botești, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Horotniceni, Bis. Pogorârea Sf. Duh Toate căt. fac parte din com. Horotniceni. Chestionare, corespondență, devize, condiții speciale. Stare. Reparații. Consolidări. Restaurare. Semnatari: V. Drăghiceanu, N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș. File pătate; pe alocuri înscrisul ilizibil.	1921–1942	30	
449		Brădeanu – Buzău, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Mitropolia, Bis. Sf. Mihail și Gavril Căt. Smârdan, Bis. Nașterea Maicii Domnului Chestionare, corespondență.	1921	7	
450	15/11	Brădești – Dolj, Bis: Sf. Voievozi (Arh. Mihail și Gavril) Căt. Morărești, Bis. Sf. Ioan Botezătorul Chestionare, corespondență, devize, referate, memorii, procese-verbale, caiet sarcini, ofertă, planuri. Starea monumentelor, lucrări de reparații și restaurare (construcții, pictură); gropniță. Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, N. Drăghiceanu, V. Brătulescu H. Teodoru, I. Mihail, St. Balș, E. Costescu, episcop Nifon Craioveanu.	1915–1950	158	
451		Căt. Brădești – Tutova, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Grăjdeni, Bis. Sf. Nicolae M-rea Grăjdeni, Chestionare, corespondență. Istoric. Starea monumentelor. Cu referiri la arhiva m-rii (publicată în „Dimineața" – 29 febr. 1932 și transferată la Arh. St. Iași) Semnatari: N. Iorga, V. Drăghiceanu, N. Ghika, H. Teodoru.	1921–1933	21	
452	23	Brădetu – Argeș, Bis. Înălțarea Maicii Domnului Chestionar, corespondență, deviz, proces-verbal. cu timbre. Starea monumentului. Reparații Clopotul (deteriorat) depus în Muzeul Mânăstirii Argeș. Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, St. Balș, N. Ghika	1921–1949	18	
453		Brădetu – Mehedinți, Bis. Sf. Ioan Căt. Runculețul, Bis. Sf. Ioan Chestionare, corespondență	1921	7	
454		Brădiceni – Gorj, Bis. Sf. Ioan Corespondență Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1940	1	
455		Brăești – Buzău, Bis. Cuv. Paraschiva, Sf. Vasile Căt. Pinul, Bis. Nașterea Maicii Domnului Chestionare	1921	9	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
456		Brăhăşeşti – Tecuci, Bis. Sf. Voievozi Căt. Toplea, Biserica Căt. Coşiteni, Bis. Sf. Voievozi Căt. Brăhăşeştii de Sus, Bis. Sf. Ioan Chestionare, corespondenţă, instrucţiuni, deviz Starea monumentelor, restaurare. Semnatari: St. Balş, H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1944	21	
457	22/1	Brăeşti – Iaşi, Bis. Sf. Voievozi Căt. Albeşti, Bis. Sf. Mihail şi Gavril Căt. Cristeşti, Bis. Sf. Petru şi Pavel Căt. Prigoreni, Bis. Sf. D-tru Chestionare, corespondenţă, pomelnic, referat. Cu timbre. Starea monumentelor. Sistematizare, construcţii. Ştiri despre mormântul şi inelul sigilar – I. Neculce	1921–1941	26	
458	5/1	Brăila, Bis. Sf. Mihail şi Gavril, Sf. Ioan, Sf. Constantin şi Elena, Adormirea,Sf. Spiridon, Sf. Petru şi Pavel, Sf. Gheorghe, Cuv. Paraschiva, Sf. Ilie, Sf. Nicolae Chestionare, corespondenţă, devize. Stare, consolidare, reparaţii (construcţie, pictură) Semnatari: V. Drăghiceanu, N. Ghika I. Mihail, H. Teodoru	1921–1938	44	
459		Căt. Brăneşti – Bacău, Bis. Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul. Căt. Podurile, Bis. Sf. Nicolae, Căt. Rusăeşti, Bis. Sf. Voievozi Chestionare, corespondenţă, procese-verbale, referate, antemăsurătoare – deviz. Starea monumentelor, necesitate reparaţii; restaurare Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, N. Ghika	1921–1939	28	
460		Brăneşti – Dâmboviţa, Bis. Buna Vestire Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondenţă	1921	6	
461		Brăneşti – Ilfov, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, Corespondenţă	1921	5	
462		Brănişca – Hunedoara, Biserica Corespondenţă Semnatari: V. Brătulescu ş.a.	1944–1945	3	
463		Brăniştari – Vlaşca, Bis. Sf. Gheorghe Chestionar	1921	3	
464		Braniştea – Covârlui, Bis. Mihail şi Gavril Căt. Traian, Bis. Sf. Nicolae Căt. Lozova, Bis. Naşterea Maicii Domnului Chestionare, corespondenţă	1921	7	
465	34/4	Brănişteni – Roman, Bis. Duminica Tuturor Sfinţilor Chestionar, corespondenţă Necesitate reparaţii Semnatari: St. Balş, H. Teodoru	1921–1946	6	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
466		Brătășanu – Ilfov, Bis. Adormirea Chestionar	1921	3	
467		Brătășanca – Prahova, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Dărmănești, Bis. Sf. Nicolae	1921	4	
468	1	Căt. Brătești – Argeș, Bis. Înălțarea Domnului Bis. Sf. Ioan Botezătorul Căt. Pământeni, Bis. Adormirea Căt. Ungureni, Bis. Sf. Îngeri Chestionare, corespondență	1921	17	
469		Bräteștii de Jos – Dâmbovița, Bis. Sf. Nicolae Sf. Treime, Sf. Voievozi Chestionar	1921	1	
470		Brăteanu – Roman,Bis. Tăierea Capului Sf. Ioan, Bis. Trei Ierarhi, Bis. Sf. Vasile, Grigore și Ioan Chestionare	1921	3	
471		Brătia – Ialomița, Bis. Sf. Treime Căt. Frumușica, Bis. Sf. Dumitru Căt. Panduri, Bis. Adormirea Chestionare, corespondență, antemăsurătoare – devize, proces-verbal Starea monumentelor, reparații Semnatari: St. Balș, V. Brătulescu	1921–1945	15	
472		Brătianu – Ialomița, Bis. Sf. Voievozi Căt. Iazu, Bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	5	
473		Brătianu – Tulcea, Bis. Sf. Nicolae (distrusă) Căt. Pisica, Bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	9	
474	26	Brătieni – Argeș, Bis. Sf. Trei Ierarhi Căt. Galeș, Bis. Sf. Împărați Chestionare, corespondență	1921	9	
475	3/3	Brătila – Bacău, Bis. Adormirea Maicii Domnului Căt. Brătila de Mijloc, Bis. Sf. Voievozi Căt. Brătila de Sus, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență, referat. Necesitate reparații Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1936	9	
476	20/8	Brătuia – Gorj, Bis. Sf. Voievozi Căt. Lazu, Bis. Nașterea Maicii Domnului Chestionare, corespondență, deviz Necesitate reparații, restaurare Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1921–1940	14	
477	2/29	Brăzești – Turda, Biserica Veche (1769), de lemn Învierea Domnului; pictată. Chestionar, corespondență, proces-verbal, memoriu, referate, antemăsurătoare – deviz, condiții speciale, analiză prețuri. Stare. Procurarea fondurilor bănești și a materialelor de construcție. Reparații. Intenția de mutare a bisericii pe vatra m-rii Martirii Neamului din Baia de Arieș. Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru, I. Mihail, E. Costescu	1938–1947	78	
478	15/16, 28	Breasta – Dolj, Bis. Sf. Nicolae	1921–1949	41	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
		Căt. Obedinul, Bis. Sf. Nicolae Căt. Creţeşti, Schitul Sf. Ioan Botezătorul Chestionare, fişă, corespondenţă, devize, memoriu, referate. Restaurare, întreţinere, consolidare. Se propune dărâmarea bisericii vechi din Breasta şi construirea altui edificiu eclesiastic. Cerinţa – neaprobată – de a se construi o şcoală din materialul rezultat de la biserica din Creţeşti. Semnatari: V. Drăghiceanu, H. Teodoru, E. Costescu, V. Brătulescu			
479		Breaza – Buzău, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Greceanca, Bis. Adormirea Căt. Bădeni, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondenţă	1921	7	
480		Breaza de Sus – Prahova, Bis. Sf. Nicolae, Schimbarea la Faţă Căt. Podul Vadului, Bis. Naşterea Sf. Ioan Botezătorul Căt. Breaza de Jos, Bis. Sf. Gheorghe Chestionare, corespondenţă, raport, deviz. Reparaţii Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1936	21	
481		Brebeni – Olt, Bis. Adormirea Chestionar	1921	2	
482		Brebi – Cluj, Bis. Ortodoxă Corespondenţă Lipsa fondurilor pentru reparaţii (locuitorii sunt pauperi)	1939	1	
483	29/3	Brebu – Prahova, Bis. Sf. Voievozi (fostă m-re) Sat Petriceana, Bis. Sf. Treime Chestionare, corespondenţă, referate, devize, procese-verbale, memoriu, caiet sarcini, acte financiare, schiţe-planuri. Stare, lucrări de reparaţii, restaurare. Semnatari: N. Iorga, D. Onciul, N. Ghika, H. Teodoru, St. Balş, E. Costescu, V. Brătulescu	1921–1949	249	
484		Breşniţa de Motru – Mehedinţi, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondenţă	1921–1939	5	
485		Brezoaele – Dâmboviţa, Bis. Adormirea Căt. Brăiloiu, Bis. Sf.Nicolae Căt. Cluceru, Bis. Adormirea Chestionar, raport de constatare, corespondenţă, antemăsurători – devize, procese-verbale, caiet sarcini, schiţe. Starea monumentelor, reparaţii. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, E. Costescu, N. Ghika. File deteriorate (pătate)	1921–1947	56	
486	23/25	Brezoaia – Ilfov, Bis. Adormirea Căt. Cămăraşu, Bis. Sf. Nicolae Căt. Drăgăneasca, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondenţă, antemăsurătoare – deviz, „Dispoziţiuni pentru construirea bisericilor în vecinătatea	1921–1947		

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		monumentelor istorice" (tip.) Starea monumentelor (ruină); construcție nouă; pictura Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, St. Balș			
487		Brezoiu – Vâlcea, Bis. Intrarea în biserică Chestionare	1921	4	
488		Brezuița de Ocol, Bis. Sf. Nicolae Cât. Magheru, Bis. Adormirea Chestionare, corespondență	1920–1921	6	
489		Brezuica – cât. – com. Gostavăț, Bis. Sf. Nicolae Gostavăț – Romanați, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, corespondență	1921–1923	5	
490		Brânceni – Teleorman, Bis. Sf. Ap. și Ev. Luca Chestionar, corespondență	1921	3	
491	35/14	M-rea Brâncoveni – Romanați, Bis. Sf. Nicolae (Adormirea) Cât. Mărgheni, Bis. Sf. Gheorghe Cu succinte referiri asupra mănăstirilor Cozia și Gura Motrului și bisericii din com. Mihăești – Vâlcea Chestionare, corespondență, antemăsurători – devize, schițe, proces-verbal de recepție, transcriere inscripții Cu timbre (1924) etc. Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, I. Mihail, H. Teodoru, C. Nicolăescu-Plopșor	1921–1952	174	
492		Broscari – Mehedinți, Bis. Sf. Ilie Corespondență	1921	1	
493		Broscăuți – Dorohoi, Bis. Sf. Împărați, Adormirea Maicii Domnului Cât. Trestiana, Bis. Nașterea Maicii Domnului Chestionare	1921	9	
494		Brostavățul – Romanați, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență	1921	3	
495		Broșteni – Argeș, Bis. Duminica Tuturor Sfinților Cât. Lăceni, Bis. Cuv. Paraschiva Cât. Podu, Bis. Adormirea Cât. Pârvu – Roșu, Bis. Duminica Tuturor Sfinților Chestionare, corespondență	1921	12	
496		Cât. Broșteni din Deal, com. Broșteni – Dâmbovița Bis. veche (1844–1846) Chestionar, corespondență	1921	3	
497		Broșteni – Ialomița, Bis. Sf. Nicolae Chestionar, corespondență	1921	3	
498		Broșteni – Mehedinți, Bis. Sf. Nicolae, Sf. Împărați Chestionare	1921	3	
499	24/16	Broșteni – Mehedinți, Cula Cuțui Corespondență, antemăsurători – devize Stare, restaurare. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1934–1951	11	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
500	30/9	Broșteni – Putna, Bis. Sf. Nicolae Căt. Șindilari, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Árva, Bis. Sf. Ioan Chestionare, corespondență, condiții speciale, planuri, antemăsurătoare – deviz, caiet sarcini Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, Gr. Ionescu, N. Ghika, St. Balș, I. Mihail Starea monumentelor. Reparații. Spălarea și refacerea picturii. Fonduri	1921–1923	49	
501		Broșteni – Rm. Sărat, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Valea Rea, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Pitulaș, Bis. Sf. Gheorghe Căt. Vulcăneasa, Bis. Sf. Împărați C-tin și Elena Chestionare, corespondență	1921	10	
502	34/5	Broșteni – Roman Bis. Nașterea Maicii Domnului Corespondență, proces-verbal, fotografie Starea monumentului (ruină) Necesitate reparații Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1937–1943	10	
503		Brusturi – Sălaj, Bis. veche, din lemn Corespondență. Cerere, ajutor financiar	1933–1935	2	
504	27	Brusturoasa – Bacău, Bis. Nașterea Maicii Domnului Căt. Palanca, Bis. Tăierea Capului Sf. Ioan	1921	5	
505	22	Bucecea – Botoșani, Bis. Sf. Ioan, Sf. Nicolae Chestionare, corespondență	1921	5	
506		Bucești – Tecuci, Bis. Cuv. Paraschiva Chestionar, corespondență	1921	6	
507		Bucinișu – Romanați, Bis. Adormirea Chestionar	1921	2	
508	27/17	Buciulești – Neamț, Biserică Corespondență Starea pisaniei care se află în com. Podoleni Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1946	2	
509	2/23	Bucium – Făgăraș, Bis. rom. unită Corespondență Ajutor pentru continuarea lucrărilor de reparații	1944	1	
510	2/1	Bucium – Sălaj, Castrul roman (ruină) Corespondență Material pentru biserica parohială Semnatari: C. Daicoviciu ș.a.	1940	8	
511	23/12	Buciumeni –Ilfov, Bis. Adormirea Căt. Herăști, Bis. Sf. Voievozi (Sf. Triță, Sf. arhangheli Mihail și Gavril) Casa parohială Chestionar, corespondență, referat, schițe, deviz Reparații, noi construcții Semnatari: N. Ghika, V. Drăghiceanu, E. Costescu, mareșalul Curții Regale, Veniamin mitropolitul, V. Brătulescu	1921–1941	36	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
512	38/4	Buciumeni – Tecuci, Schitul Sihastru (Sf. Dimitrie, Sf. apostoli Petru și Pavel), Bis. Sf.Treime Căt. Argeanu, Bis. Sf. Dumitru Căt. Vizurești, Bis. Cuv. Paraschiva Căt. Cătucelu, Bis. Sf. Voievozi Căt. Braniștea, Bis. Sf. Voievozi Căt. Hănțești, Bis. Sf. Gheorghe Chestionare, corespondență, antemăsurători – devize Cu timbre, (1922) etc. Starea monumentelor, reparații, restaurare fonduri Semnatari: V. Drăghiceanu, V. Brătulescu, N. Ghika, H. TeodoruSf. St. Balș	1921–1946	58	
513	8/5	Bucojnița – Severin, Bis. Sf. Ilie Corespondență, deviz, Necesitate restaurare Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1939	3	
514		Bucov – Teleorman, Bis. Sf. Împărați Chestionar, corespondență	1921	3	
515	15	Bucovăț – Dolj, Bis. Sf. Nicolae Sat Mofleni, Biserică, sec. XVI, M-rea Polovragi, Mrea Tismana, Bis. Călui Căt. Palilula, Bis. Sf. Nicolae Chestionare, fișe, corespondență, măsurători – deviz, ofertă, proces-verbal Cu timbre, (1927) etc Stare, reparații, restaurare Construcție, pictură Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, V. Drăghiceanu, H. Teodoru, V. Brătulescu, E. Costescu, St. Balș	1915–1951	141	
516		Bucovăț – Severin, Bis. veche Corespondență. Declarare monument istoric Semnatari: N. Ghika ș.a.	1931	2	
517		Bucoveni – Ilfov, Bis. Sf. Ioan Chestionar, corespondență	1921	5	
518	19/1	Bucovina, Monumente istorice (g-ral) Vatra Moldoviței, Putna, Sucevița, Voroneț, Humor, Suceava, Dragomirna, Pătrăuți, Golea, Cernăuți, Bistrița, Văleni, Davideni, Brăteni ș.a. Corespondență, raport. Ședințele CMI – Cernăuți, starea mon., restaurare (construcții, pictură); referiri la legea monumentelor Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, V. Brădișteanu, Sever Zotta	1920–1921	19	
519	10/9	Bucovina, Sipeneț, Biserica Corespondență, referat Starea monumentului Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1939	2	
520	10/12	Bucovina, Oschlib – Cernăuți, Bis. ortodoxă Corespondență Se solicită construirea unei biserici noi în locul celei vechi, neîncăpătoare Semnatari: (V. Brătulescu) ș.a.	1938	1	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
521	10/4	Bucovina, Căt. Vijniţa de Jos, Bis. Naşterea Sf. Ioan Corespondenţă Istoric, stare; necesitate reparaţii Semnatari: V. Drăghiceanu	1928	3	
522		Bucovina, Căt. Slobozia Nouă – Storojineţ Bis. Sf. Mihail şi Gavril (de lemn, acoperită cu şindrilă) Istoric: necesitate reparaţii Semnatari: V. Brătulescu ş.a.	1942–1943	2	
523	10/4	Bucovina, Jadova – Storojineţ, Biserica Corespondenţă, deviz Necesitate restaurare: H. Teodoru, V. Brătulescu (semnatari)	1939–1940	8	
524	10/5	Bucovina, Hlinţa – Storojineţ, Biserica Schiţe, deviz, referat Lucrări de întreţinere; restaurare Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1939–1940	8	
525	10/5	Bucovina, Carapciu – Storojineţ, Bis. ortodoxă Stare: necesitate reparaţii (restaurare) Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1942–1943	14	
526	30/1	Bucovina, Budeniţ – Storojineţ, Biserica veche Corespondenţă Clopotele vechi Semnatari: N. Iorga ş.a.	1938	4	
527	10/17	Bucovina, Toporăuţi – Cernăuţi, Biserica Barnovschi Corespondenţă Necesitate restaurare. Fonduri. Fragmente din construcţia veche (pietre cioplite) Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1937–1943	6	
528	10/3	Bucovina, Voloca pe Derelul, Bis. ortodoxă Corespondenţă Necesitate renovare (pictură) Semnatari: H. Teodoru, I. Mihail	1939	1	
529		Bucşani – Dâmboviţa, Bis. Sf. Ioan, Sf. Constantin şi Elena Chestionar, corespondenţă	1921	3	
530	44	Bucşani – Vlaşca, Bis. Sf. Nicolae Căt. Podişoru, Bis. Sf. Dumitru Chestionare, corespondenţă, deviz. Stare. Reparaţii, lucrări pictură Semnatari: V. Drăghiceanu, I. Mihail, V. Brătulescu, N. Ghika	1921–1934	13	
531		Bucşeneşti – Argeş, Bis. Sf. Gheorghe, Adormirea Sf. Voievozi Mihail şi Gavril Căt. Căpăţâneni, Bis. Înălţarea Domnului Căt. Corbeni, Bis. Sf. Gheorghe, Dimitrie şi Tudor Căt. Poenari, Bis. Sf. Treime Căt. Berindeşti, Bis. Adormirea Chestionare, corespondenţă, referate, procese-verbale, ante-măsurători – devize, analize, preţuri Stare, reparaţii, restaurare (construcţie, pictură) Semnatari: V. Brătulescu, St. Balş, H. Teodoru	1921–1949	63	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
532		Bucşeşti – Bacău, Bis. Sf. Ioan Căt. Cerna, Bis. Adormirea Căt. Cornetu, Bis. Adormirea Căt. Cosciugarii, Bis. Sf. Nicolae Chestionare	1921	8	
533		Bucu – Ialomița, Bis. Sf. Nicolae Căt. Gheorghe Lazăr, Bis. Adormirea Căt. Sărățenii de Jos, Bis. Sf. Ioan Botezătorull	1921	8	
534	23/30	București, Arhivele Statului. Biserica Mihai Vodă Corespondență, planuri, referat, deviz Reparații. Restaurare (construcție, împrejmuire, pictură) Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, C. Moisil (dir), H. Teodoru, g-ral I. Rășcanu (primar), Al. Lapedatu, A. Sacerdoțeanu (dir)	1929–1943	29	
535		București, Arsenalul Armatei, str. Uranus 7 Corespondență Stare (nefericită)	1952	3	
536	23/35	București, Bis. Adormirea – Giulești Corespondență, antemăsurători – devize, planuri. Restaurare Semnatari: E. Costescu, H. Teodoru, V. Brătulescu	1946	22	
537	23/33	București, Bis. Albă (Sf. Nicolae) Chestionar, corespondență, antemăsurătoare – deviz Restaurare (construcție, pictură) Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, I. Mihail	1921–1942	9	
538	23/6	București, căt. Plasa de Sus, Bis. Albă – Postăvari (Sf.Nicolae, Sf. Gheorghe, Cei 40 de mucenici) Chestionar, corespondență	1921	3	
539	23/23	București, Bis. Sf. Gheorghe (parohia Alexe, Calea Șerban Vodă 123) Chestionar, corespondență, caiet sarcini, proces-verbal, recepție Stare, restaurare, consolidare (construcție, pictură) Semnatari: I. Mihail, H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1940	10	
540		București, Bis. Amzei (Sf. Nicolae) Chestionar, corespondență	1921	3	
541		București, Bis. Andronache – Colentina Corespondență Se solicită executarea picturii de către Constantin Selaru Semnatar: N. Ghika	1934	1	
542	23/25	București, Bis. Apostol (Sf. Împ. Constantin și Elena), Calea Văcărești 143 Chestionar, corespondență, referat, antemăsurători – devize, planuri-schiță, proces-verbal Restaurare, Întreținere. Fonduri Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, E. Costescu	1921–1947	28	
543	23/8	București, Bis. Sf. Apostoli (ctitoria lui Matei Basarab) Chestionar, oferte, schițe, corespondență, desene, antemăsurători – devize, procese-verbale, acte financiare	1919–1947	114	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Cu timbre Starea monumentului, lucrări de reparații, restaurare (construcție, pictură). Fonduri (Societatea Națională Ortodoxă a „Femeilor Române"). Repararea candelelor vechi Se solicită executarea unor copii de pe fresca bisericii (familia Cantacuzino). Obiecte de cult Semnatari: N. Ghika, V. Drăghiceanu,I. Mihail, E. Costescu			
544	17	București, Bis. Batiște Corespondență, chestionar, deviz, procese-verbale, contracte (pentru pictură, caiet sarcini) Starea monumentului, restaurare Îmbrăcarea cu argint a icoanelor împărătești din tâmpla bisericii Semnatari: V. Drăghiceanu, E. Costescu, N. Ghika, St. Balș, I. Mihail, Artur Verona	1912–1940	28	
545		București, Bis. Bărbătescu Nou – Filaret, zisă și Cuțitul de Argint, cu hramul Schimbarea la Față Chestionar, corespondență	1921	3	
546	23/32	București, Bis. Bărbătescu-Vechi, Sf. Nicolae Calea Rahovei 217 Chestionar, corespondență Se solicită dărâmarea bisericii vechi și construirea altui lăcaș nou. Se aprobă de către CMI, în anumite condiții. Semnatari: H. Teodoru ș.a.	1921–1938	7	
547		București, Bis. Bradu – Boteanu (Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Gheorghe, Sf. Voievozi) Chestionar, corespondență, oferte, proces-verbal Starea monumentului. Încastrarea în zidul exterior al bisericii a vechii pisanii Semnatari: N. Ghika, H. Teodoru	1921–1931	11	
548	23/21	București. Bis. Bradu Staicu (Intrarea în biserică, Duminica Tuturor Sfinților, Sf. Apostoli) Chestionar, corespondență, devize, antemăsurători, memoriu, plan, caiet sarcini, proces-verbal Restaurare (construcție, pictură) Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, I. Mihail, H. Teodoru, St. Balș	1927–1948	45	
549	23/19	București, Bis. Bucur Corespondență, antemăsurători-devize, schițe, planuri, norme, oferte, caiet sarcini, referate, nr. 1 din 1 Decembrie 1918 al „Cuvântului bun", miniatură Restaurare (construcție, zidul împrejmuitor, pictură). Clopotul existent la Muzeul Național Semnatari: D. Onciul, dr. I. Istrati, N. Ghika, Al. Lapedatu, R. Caracaș, G. Cerchez, H. Teodoru, E. Costescu, Șt. Balș, I. Mihail	1913–1950	159	
550	20	București, Bis. Bucur Caiet de atașament, schițe, planuri, fotografii	1944	14	
551	23/40, 21	București, Bis. Brezoianu (Sf. Treime) Chestionar, corespondență, antemăsurători-devize, schițe, planuri, contract, referate, memoriu Istorie, stare (construcția, pictura de Luchian),	1921–1946	40	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		reparații, consolidări (1901 și ulterior), mutarea pisaniei Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, Șt. Balș, I. D. Ștefănescu			
552		București, Bis. Buna Vestire (Dobroteasa) Chestionar, corespondență	1921	3	
553		București, Bis. Cărămidari (Sf. Dumitru, Sf. Gheorghe) Chestionar, corespondență	1921	3	
554		București, Bis. Cișmeaua Mavrogheni (hramul Izvorul Tămăduirii) Chestionar, corespondență, devize, planuri, schițe, referate, note de calcul Cu timbre Reparații, consolidări, spălarea picturii Semnatari: I. Mihail, N. Ghika, H. Teodoru Filele deteriorate (pătate)	1921–1947	162	
555	23/25	București, Bis. Colțea (Trei Ierarhi) Corespondență, referate, antemăsurători-devize, planuri, schițe, memorii Reparații. Clădirea afectată de bombardament (1941). Restaurare. Refacerea turlelor Semnatari: H. Teodoru, N. Ghika, V. Brătulescu, Șt. Balș, C, Daicoviciu	1922–1952	204	
556	23	București, Bis. Sf. Constantin și Elena (Calea Plevnei) Corespondență, referat, chestionar, deviz, planuri Cu timbre. Consolidare, reparații, restaurare Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, N. Ghika, H. Teodoru	1919–1938	36	
557		București, Bis. Delea Nouă Chestionar	1921	2	
558		București, Bis. Delea Veche Chestionar, corespondență	1921	3	
559		București. Biserica Dichiu – Tirchilești (Adormirea) Chestionar, deviz pentru pictură, memoriu, antemăsurătoare-deviz, analiza prețurilor, planuri, schițe Reparații pictură. Semnatari: H. Teodoru	1921–1948	28	
560		București, Bis. Domnița Bălașa (Înălțarea Domnului) Chestionar, corespondență Consolidarea turlelor	1921–1943	8	
561		București, Bis. Sf. Dumitru (Șos. Colentina) Chestionar, corespondență, referat Necesitatea refacerii picturii	1921–1933	9	
562	23/82	București, Bis. Sf. Dumitru (Poșta), str. (fostă) Carol I Chestionar, corespondență, ordin g-ral (18 apr. 1926, tipărit; cu referiri la clerul militar), devize, cereri Cu timbre Consolidări, reparații, restaurare. Rolul lui I. C. Filitti Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, I. C. Filitti, Șt. Balș	1921–1942	67	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
563	23/20	București, Bis. Sf. Ecaterina (fostă mânăstire închinată M-lui. Sinai) Chestionar, corespondență, deviz Reparații. Scurt istoric. Semnatari: N. Ghika, El. Brătulescu	1921–1927	6	
564	23/11	București, Bis. Sf. Elefterie-Vechi (str. Elefterie 15) Chestionar, corespondență, devize, „Buletinul" bisericii (2 ex. 1930) procese-verbale, contract, schițe, planuri, fotocopii Cu timbre Istoric, stare, restaurare (construcție, pictură, mobilier, obiecte de cult din metal prețios) Semnatari: dr. C. I. Istrati, Al. Lapedatu, N. Ghika, Șt. Balș, I. Mihail, Arthur Verona, V. Drăghiceanu, V. Brătulescu, E. Costescu	1915–1934	171	
565	23/10	București, Bis. Enei (Sf. Nicolae), b-dul Brătianu 7 Corespondență, chestionar, ofertă, antemăsurători-devize, caiet sarcini, referate, schițe, planuri. Cu timbre. Stare. Consolidări, restaurare (construcție, pictură). Neînțelegeri în legătură cu o nouă construcție în imediata apropiere a bisericii Semnatari: N. Iorga, Al. Lapedatu, N. Ghika, V. Drăghiceanu, E. Costescu, H. Teodoru, I. Mihail, Șt. Balș, V. Brătulescu	1915–1943	141	
566		București, Bis. Flămânda (Săracă) cu hramul Schimbarea la Față a Domnului Chestionar, corespondență, deviz, pr.-v. Restaurare. Spălarea picturii Semnatari: N. Ghika, I, Mihail	1921–1925	7	
567	23/33	București, Bis. Foișor (Nașterea Maicii Domnului) Chestionar, corespondență, devize, proces-verbal, caiet sarcini, memoriu Reparații (construcție, pictură) Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, I. Mihail	1921–1943	37	
568		București, Bis. Fundenii Doamnei (Sf. Eftimie) Referiri și asupra Bis. Spiridon Vechi, Scaune și Snagov Chestionar, antemăsurători-deviz, corespondență, proces-verbal, planuri Cu timbre. Restaurare (construcție, pictură) Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, H. Teodoru, I. Mihail, V. Brătulescu, St. Balș.	1921–1953	208	
569		București Bis. Sf. Gheorghe (Francmasonă) Chestionar, corespondență	1921	3	
570		București Bis. Sf. Gheorghe Nou – str. Pantelimon 159. Chestionar, corespondență	1921	3	
571	23/19	București Bis. Sf. Gheorghe Nou – Brâncoveanu (I). Chestionar, corespondență, oferte, deviz, planuri, proces-verbal, memoriu, inventar (materiale).	1915–1949	139	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Cu timbre Reparații, spălarea picturii, amenajări. Restaurare. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, St. Balș, H. Teodoru, Al. Lapedatu, E. Costescu.			
572		București Bis. Sf. Gheorghe Nou – Brâncoveanu (II). Corespondență, arbore genealogic (Brâncoveanu), act de danie, Safta Kreţulescu. Cu timbre. Cercetări. Descoperirea mormântului lui C. Brâncoveanu. Reacții. Semnatarii: Dr. C. I. Istrati, V. Drăghiceanu, Al. Lapedatu, N. Ghika	1914–1941	63	
573		București Bis. Sf. Gheorghe – Brâncoveanu (III). Corespondență, planuri, schiță. Monumentul Km. 0 Grădina din jurul bisericii Statuia lui C. Brâncoveanu Semnatari: N. Iorga, H. Teodoru, N. Ghika, E. Costescu.	1936–1938	18	
574	23/1	București Bis. Sf. Gheorghe Vechi Corespondență, chestionar. Stare. Se solicită demolarea clopotniței (nu se aprobă de către CMI). Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu	1921–1922	6	
575		București Bis. Hagiu (Adormirea) Chestionar, corespondență	1921	3	
576		București Bis. Herăstrău (Sf. Petru) Chestionar	1921	2	
577		București Bis. Sf. N-lae (Sos. Mihai Bravu nr. 139). Chestionar, corespondență.	1921	2	
578	23/37	București Bis. Iancu Vechi (Adormirea) Chestionar, corespondență, referat, procese verbale, deviz estimativ, memoriu. Stare, reparații, renovare pictură. Semnatari: N. Ghika. H. Teodoru, V. Brătulescu.	1921–1946	18	
579	23/8	București Bis. Icoanei (Adormirea) Chestionar, corespondență, caiet sarcini, memorii, schiță. Cu timbre Stare. Cutremur (urmări). Reparații, amenajări, restaurare. Construcție, pictură. Despre odăjdiile vechi și mormântul g-lui Odobescu. Semnatarii: H. Teodoru, I. Mihail, V. Brătulescu, E. Costescu.	1921–1948	53	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
580	23/38	București, Bis. Sf. Ilie Gorgani Chestionar, corespondență, caiet sarcini, proces-verbal, referat, planuri. Lucrări reparații, consolidări, amenajări. Construirea unei scări din piatră de Bucova. Cerere (neaprobată) ptr. construirea unei clădiri în preajma bisericii. Semnatari: N. Iorga, D. Onciul, N. Ghika, H. Teodoru, V. Brătulescu, St. Balș.	1921–1944	80	
581		București Bis. Sf.-Ilie (Kalinderu), Sf. Alexandru Chestionar	1921	3	
582		București Bis. Sf. Ilie Pipera Chestionar. corespondență.	1921	3	
583		București Bis. Sf. Ilie Rahova (Sf. Treime) Chestionar, corespondență, plan, schiță, deviz. Reparații (construcție, pictură) Semnatari: N. Iorga, V. Drăghiceanu, H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1941	29	
584		București Bis. Sf. Ioan Nou (str. Carol 57) Chestionar, corespondență. Necesitate reparații, consolidare Semnatari: N. Ghika	1921–1934	7	
585		București Bis. Sf. Ioan Moși Chestionar, corespondență, proces-verbal. Stare, reparații, consolidări Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, N. Ghika	1921–1941	12	
586	23/12	București Bis. Sf. Ionică (Moldoveni), str. Ionică nr. 13. Chestionar, corespondență, planuri, referate. Istoric. Declasată (decret regal) Întocmirea proiectelor pentru restaurarea sau reconstruirea bisericii. Conservarea elementelor lapidare (inscripții etc.) Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru, N. Ghika, Carol II, Al. Lapedatu.	1921–1938	23	
587	23/34	București Bis. Izvorul Nou (Sos. Mihai Bravu 311) Chestionar, corespondență, referate, proces-verbal, devize, memoriu. Se solicită restaurarea bisericii (construcție, pictură). Demolarea clopotniței. N. Ghika, H. Teodoru, St. Balș	1921–1948	24	
588		București Bis. Izvorul Tămăduirii (str. Puțul cu Apă Rece 76) Chestionar, corespondență, ofertă. Reparații, consolidări (construcție, pictură). H. Teodoru, V. Brătulescu, E. Costescu, I. Mihail.	1921–1942	12	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
589		Bucureşti Bis. Jigniţa (Calea Văcăreşti) Referat. Despre pietrele de mormânt care, prin transformările efectuate de primărie se plasează în afara spaţiului bisericii (în stradă), propuneri de soluţionare. Semnatari: H. Teodoru ş.a.	1936	3	
590	23/22	Bucureşti Bis. Kreţulescu (Calea Victoriei 45). Vol. I. Corespondenţă, cercetări, descriere. Devize, schiţe, procese-verbale, caiet sarcini, convenţie, oferte, memorii. Cu timbre. File deteriorate (pătate, rupturi marginale) Reparaţii, restaurări. Construcţie, pictură. Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, I. Mihail, Emil Kreţulescu efor, St. Balş, H. Teodoru, primarul Capitalei, Arthur Verona.	1932–1948	192	
591		Bucureşti Bis. Kreţulescu. Vol. II. Situaţii. Lucrări de restaurare Semnatari: St. Balş ş.a.	1932–1939	52	
592		Bucureşti Bis. Lucaci Chestionar, corespondenţă	1921	4	
593	23/27	Bucureşti Bis. Manea Brutaru (Sf. N-lae) Chestionar, referate, corespondenţă, procese-verbale, planuri, schiţă. Cu timbre. Deteriorat (file pătate) Stare, reparaţii, consolidări. Urmările bombardamentului. Semnatari: N. Ghika, I. Mihail, H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1947	73	
594	23/10	Bucureşti Bis. Manu Cavafu (Sf. Treime) Chestionar, corespondenţă, antemăsurătoare-deviz, planuri. Restaurare Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu	1921–1944	11	
595	23/41	Bucureşti Bis. Mina Vergu (Sf. D-tru), str. C. F. Robescu 18. Chestionar, corespondenţă, devize, situaţie, plan, Cu timbre. Stare. Istoric. Restaurare, reparaţii Semnatari: E. Costescu, H. Teodoru, V. Brătulescu, I.D. Ştefănescu	1921–1947	70	
596	23/13,20	Bucureşti Bis. Mântuleasa (Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril) Chestionar, corespondenţă, devize, planuri, schiţe, referate, memorii, oferte, caiet sarcini, procese-verbale. Cu timbre. Reparaţie, restaurare. Construcţie, pictură. Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, St. Balş, E. Costescu, I. Mihail, V. Brătulescu.	1921–1944	97	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
597	23/1	București Bis. Negustori (Sf. N-lae) Chestionar, corespondență Stare. Pictura (Tătărescu, 1888, dar și aceea mai veche), deterioarată Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1921–1938	6	
598		București Bis. Sf. N-lae Broșteni Chestionar, corespondență	1921	7	
599		București Bis. Sf. N-lae Buzești Corespondență, proces-verbal Lucrări de consolidare, reparații Semnatari: V. Brătulescu ș.a. Filele deteriorate.	1942	5	
600	41	București Bis. Sf. N-lae Dintr-o zi, str. Academiei, dată în folosință provizorie comunității albaneze. Corespondență, chestionar, procese-verbale, memoriu tehnic, antemăsurători-devize, caiet sarcini. Istoric. Urmările cutremurului și ale bombardamentelor Reparații. Consolidări. Restaurare. (Cu unele modificări „care alterează caracterul istoric și artistic al monumentului"). CMI nu îngăduie dărâmarea bisericii, precum și nerespectarea condițiilor de restaurare. Semnatari: D. Onciul, dr. C. I. Istrati, Al. Lapedatu, V. Drăghiceanu, N. Ghika, St. Balș, H. Teodoru.	1914–1951	81	
601		București Bis. Sf. N-lae (Dobroești-Pantelimon) Chestionar, corespondență	1921	3	
602	23/1	București, Bis. Sf. Nicolae Șelari. Chestionar, corespondență, deviz Reparații Semnatarii: N. Ghika ș.a.			
603		București Bis. Sf. N-lae – Sârbi Chestionar, corespondență	1921	3	
604	23/27	București Bis. Sf. N-lae Tabacu, Calea Victoriei 194 Corespondență, chestionar, memorii Restaurarea. Salvarea clopotelor (ocupație nemțească) din bisericile Capitalei, depunerea lor la Muzeul Etnografic. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1919–1940	12	
605		București Bis. Sf. N-lae Vlădica Chestionar, corespondență	1921	3	
606		București Bis. Sf. Vasile – Oborul Nou Chestionar, corespondență	1921	3	
607	23/31	București Bis. Sf. Ioachim și Ana – Oborul Vechi, str. Traian 204	1921–1940	27	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Chestionar, corespondență, memoriu, antemăsurătoare-deviz, planuri. Istoric. Stare. Restaurare (construcție, pictură) Semnatari: I. Mihail, N. Ghika			
608	23/28	București Bis. Adormirea – Olari, Calea Moșilor 141 Corespondență, antemăsurători-devize, referate, proces-verbal, caiet sarcini, schițe, notificare Stare. Reparații,. Spălarea picturii. Instalarea luminii electrice, furtul argintăriei bisericii. Expropriere, lucrări de pavaje. Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, N. Ghika, I. Mihail, H. Teodoru, V. Brătulescu, St. Balș.	1921–1943	63	
609		București Bis. Sf. N-lae Popescu Corespondență, proces verbal de recepție. Stare. Reparații și îmbunătățiri Semnatari: N. Ghika ș.a.	1925–1928	4	
610	23/42	București Bis. Sf. Voievozi – Oțetari Chestionar, corespondență Restaurare (pictură) Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu	1921–1926	5	
611	23/35	București Bis. Adormirea – Pantelimon, Dobroești (bis. Spitalului) Chestionar, corespondență, deviz, planuri, caiet sarcini Reparații. Refacerea picturii Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, Arthur Verona, I. Mihail, St. Balș	1921–1945	33	
612	16/1	București Bis. Sf. Pantelimon – Pantelimon Chestionar, corespondență	1921	3	
613		București – Bis. Sf. Pantelimon, fostă capelă a fam. Ghika, apoi, a Efor. Spitalelor – Casa din str. Sf. Ioan nou, 46 (fostă a g-lui Mavru) – Crucea veche din curtea Liceului de Fete nr. 3, B-dul Ferdinand 89. – Casa Pencovici, str. Ferdinand 19 Com Dârza Cruce veche Cu referiri și la „inelul lui Neculce" Cu timbre. Chestionar, corespondență, referat antemăsurătoare.deviz Stare. Istoric. Semnatari: V. Brătulescu, E. Costescu, I. Mihail	1921–1941	16	
614		București Bis. Parcul Domenii Corespondență Îi revin obiectele de cult și tâmpla, inițial destinate bis. din Berlin. Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1948	2	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
615		București Bis. Pitar Moși (nr. 16) Chestionar, corespondență Refacerea ușii (pridvor-naos)	1921–1926	4	
616	64/14	București Bis. Sf. Constantin și Elena, Adormirea, str. Popa Nan 16 Chestionare, corespondență Stare (urmările cutremurului) Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1940	7	
617	23/13	București Bis. Popa Rusu (Chițu) Corespondență, schiță, memorii, devize, referate, procese-verbale, analiza prețurilor, convenție. Cu timbre. Reparații (construcție, pictură) Semnatari: N. Ghica, D. Brăescu, I. Mihail, V. Drăghiceanu, Arthur Verona, H. Teodoru	1921–1943	41	
618	23/25	București Bis. Popa Soare (Adormirea și Sf. N-lae), str. Zefirului 5 Chestionare, corespondență, devize, memoriu, procese- verbale, antemăsurători-devize, planuri, referate Consolidare. Restaurare. Lucrări de: canalizare, pavare, încălzire centrală, îndepărtarea umezelii Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika, H. Teodoru, I. Mihail	1921–1948	66	
619		București Bis. Popa Tatu (str. Fântânei 53, G-ral Berthelot) Chestionar	1921	2	
620	23/28	București Bis. Precupeții Noi (Sf. N-lae) str. G-ral Broșteanu Chestionar, corespondență, proces-verbal, antemăsurătoare-deviz, planuri. Stare. Acoperirea bisericii. Transformări. Consolidare. Urmările cutremurului 1940 Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, St. Balș, H. Teodoru.	1921–1948	37	
621		București Bis. Precupeții Vechi (Duminica Tuturor Sfinților) Chestionar	1921	2	
622	23/19	București Bis. Răzvan (Adormirea) Chestionar, corespondență, deviz, plan. Stare. Reparații. Repictare. Restaurare. Alte lucrări. Semnatari: N. Ghika, H. Teodoru, E. Costescu, I. Mihail. File deteriorate.	1921–1948	28	
623		București Bis. Reformată (Calvină), str. Luterană 10 Corespondență Istoric. Expropriere teren Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1946	6	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
624		București Bis. Sărindar Corespondență. Obiecte de cult Semnatari: N. Iorga, V. Drăghiceanu, Gr. Cerkez, D. Rosetti.	1924	3	
625		București Bis. Scaune (str. Teilor; V. Lascăr; Bolintineanu 1) Vol. I Corespondență, schiță, rapoarte, chestionar, plan, schițe, inventarul obiectelor de cult ale bisericii, sec. XVIII–XIX, deviz. Cu timbre. File deteriorate. Cercetarea monumentului. Istoric. Descriere. Lucrări necesare. Amenajări. Construirea palatului societății „Astra" (b-dul Carol 16) și închirierea terenului bisericii. Începerea construcției unui imobil în vecinătatea bisericii. Semnatari: V. Drăghiceanu, N. Ghika, D. Onciul, Gr. Cerkez, V. Brătulescu, E. Costescu, H. Teodoru.	1916–1939	116	
626		București Bis. Scaune Vol. II Corespondență, planuri, referate, antemăsurători-devize, caiete sarcini și atașament Stare. Restaurare (construcția – inclusiv acoperișul) pictura, tâmpla. Semnatari: N. Iorga, St. Balș, V. Brătulescu, H. Teodoru, E. Costescu, I. Mihail, Arthur Verona. Cu timbre File deteriorate	1940–1944	161	
627	17	București Bis. Darvari (paraclisul; metohul monahilor), str. Schitul Darvari (Păcii) Referat „Transformări radicale" (efectuate fără acordul CMI) Semnatari: V. Brătulescu, N. Ghika	1933	2	
628	23 A/40	București Bis. Schitul Maicilor (Buna Vestire) Chestionar, proces-verbal, corespondență, memoriu, antemăsurătoare-deviz. Reparații. Renovarea locuinței preotului. Semnatari: V. Brătulescu, St. Balș, E. Costescu. Cu timbre.	1921–1948	47	
629		București Bis. Schitu Măgureanu Corespondență, deviz. Cercetări, reparații. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1942	4	
630		București Bis. Cu Sfinți (Intrarea în Biserică), Calea Moșilor Corespondență, chestionar, oferte, contract, referate, procese verbale, antemăsurători-devize, plan. Starea monumentului. Primăria hotărăște dărâmarea bisericii; s-au opus Mitropolia și CMI	1913–1945	242	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Restaurare (construcție, pictură) Semnatari: N. Iorga, Al. Lapedatu, Dr. C.I. Istrati, N. Ghika, Gr. Cerkez, V. Drăghiceanu, I. Mihail, Arthur Verona, mitropolitul Platon, V. Brătulescu, H. Teodoru Cu timbre.			
631	23/23	București Bis. Silvestru (Adormirea) Chestionar, corespondență. Stare Clopotniță. Semnatari: N. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1944	4	
632	23 A/42	București Bis. Slobozia (nașterea Maicii Domnului, str. Leon Vodă Chestionar, planuri, corespondență, proces-verbal, devize, caiet sarcini Lucrări executate (unele fără acordul CMI) Semnatari: N. Ghika, V. Drăghiceanu, E. Costescu, I. Mihail, V. Brătulescu	1921–1953	65	
633	23/7	București Bis. Sf. Sofia. Parcul Negroponte. Floreasca. Corespondență, planuri, deviz. Stare. Lucrări (construcție, pictură). Semnatari: N. Ghika, I. Mihail, V. Brătulescu	1926–1940	26	
634	23/29 (24)	București Bis. Spirea Nouă (Adormirea) Chestionar, corespondență antemăsurători-devize, caiet sarcini, procese verbale, oferte. Cu timbre Dărâmarea clopotniței, curățirea și repararea picturii. Recuperarea clopotului luat de către germani. Semnatari: St. Balș, N. Ghika, H. Teodoru, I. Mihail, V. Brătulescu, Arthur Verona	1919–1943	44	
635		București Bis. Spirea Veche Corespondență, chestionar. Timbre. Se solicită de către primărie crucile de la biserică pentru ornamentarea grădinii Cișmigiu Enoriașii cer reclădirea bisericii Lista obiectelor de cult cu valoare istorico-artistică (păstrate la Institutul Ortodox, la Sf. Sinod și la biserică). Semnatari: V. Drăghiceanu.	1915–1924	14	
636		București Bis. Sf. Spiridon Nou (str. Cuza Vodă 2). Chestionar, corespondență	1921–1949	9	
637	23 A/38	București Bis. Sf. Spiridon Vechi (lângă str. Sf. Apostoli) Corespondență, oferte, schițe, antemăsurători-devize, proces-verbal. Cu timbre. Istoric. Stare. Pericolul de a fi dărâmată. Reparații. Restaurare (construcție, pictură). Semnatari: D. Onciul, dr. C.I. Istrati, N. Ghika, V. Drăghiceanu, E. Costescu, St. Balș, V. Brătulescu.	1914–1951	123	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
638		București Bis. Stavropoleos Vol. I Corespondență, referate, deviz, proces-verbal. Inventarul obiectelor de cult cu valoare istorico-artistică aflate la muzeul bisericii. Chestionar, planuri, condiții g-le. Trei fotografii. Cu timbre. File deteriorate. Restaurare (construcție, pictură, obiecte de cult). Deteriorarea unei coloane. Semnatari: D. Onciul, Al. Lapedatu, dr. C.I. Istrati, N. Ghika, V. Drăghiceanu, H. Teodoru, V. Brătulescu	1913–1940	87 Foto a, b, c.	
639		București Bis. Stavropoleos Vol. II Corespondență, referate, schițe-planuri, extrase din presa vremii, desene (vitrouri, ferestre), procese verbale, antemăsurători-devize, caiet de atașament, contract ș.a. Istoric. Urmările cutremurului (1940). Restaurare, consolidare (construcție, pictură). Redeschidere (redată cultului). Conservarea frescelor. Muzeul bisericesc. Locuința preotului. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, E. Costescu, I. Mihail, Arthur Verona.	1941–1953	282	
640		București Bis. Stejarul (Înălțarea Sf. Cruci). Chestionar, corespondență	1921	3	
641	23/20	București Bis. Sf. Ștefan (str. Călărași 83) Corespondență, referate, chestionar, planuri-schițe, procese-verbale caiet sarcini, devize. Financiare. Cu timbre. Istoric. Reparații. Restaurare (construcție, pictură). Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, N. Ghika, H. Teodoru, Arthur Verona.	1915–1951	100	
642	23/39	București Bis. Cuibul cu Barză (Sf. Ștefan) str. Știrbei Vodă. Chestionar, corespondență, procese verbale, antemăsurătoare-deviz. Reparații. Curățirea picturii. Semnatari: I. Mihail, N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru	1921–1941	25	
643	23/13 (6)	București Bis. Târca – Vitan (Înălțarea Domnului). Corespondență, procese verbale, angajament, antremăsurători-devize, caiete sarcini, oferte, referate, plan, schiță, copii ale unor acte din 1870, 1900 etc. (B. St. Delavrancea, Carol I). Cu timbre. Stare (înainte și după cutremur). Reparații (construcție, pictură). Proprietate. Semnatari: N. Iorga, V. Drăghiceanu, N. Ghika, I. Mihail, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1870–1945	156	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unităţii de păstrare	CUPRINSUL UNITĂŢII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observaţii
1	2	3	4	5	6
644	23/6	Bucureşti Bis. Sf. Treime (Crucea de Piatră) Chestionar, corespondenţă, oferte, tablou (oferte). Reparaţii Semnatari: N. Ghika ş.a. File deteriorate.	1921–1927	17	
645	23/35	Bucureşti Bis. Sf. Treime – Ghencea Chestionar, corespondenţă, schiţe, plângerea locuitorilor. Cu timbre. Intenţia preotului de a dărâma biserica; se opun locuitorii şi CMI Semnatarii: N. Iorga, N. Ghika, mitrop. Veniamin, V. Brătulescu.	1921–1936	21	
646		Bucureşti Bis. Sf. Treime – Tei Chestionar, corespondenţă.	1921	3	
647	25/15	Bucureşti Bis. Udricani Chestionar, corespondenţă, antemăsurători-deviz, oferte, planuri, apel (imprimat). Cu timbre. Restaurare. Pericol demolare. Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1945	79	
648	23/9	Bucureşti Bis. Sf. Vasile (Calea Victoriei nr. 198) Chestionar, corespondenţă	1921–1938	3	
649	23/1/8	Bucureşti Bis. Sf. Vineri – Herasca. (Cuv. Paraschiva, str. Călăraşi nr. 2). Corespondenţă, chestionar, procese verbale. Piatra funerară a mamei lui Matei Basarab voievod, Elena, de la Herăşti. Oprirea licitaţiei pentru vinderea unor piese de cult vechi ale bisericii. Semnatari: V. Pârvan, V. Drăghiceanu, Dr. I. Istrati.	1915–1924	21	
650		Bucureşti Bis. Sf. Vineri Nouă Chestionar, corespondenţă	1921	3	
651	23/33	Bucureşti Bis. Visarion (Sf. Împăraţi C-tin şi Elena) Corespondenţă, chestionar, planuri, schiţe, referate, antemăsurători-devize, caiet sarcini, memoriu. Stare. Refaceri. Consolidări. Restaurare. Semnatari: V. Drăghiceanu, N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balş.	1921–1953	109	
652		Bucureşti Bis. Sf. Voievozi (Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril) Corespondenţă, chestionar	1921	4	
653	23/1 (24)	Bucureşti Bis. Zlătari (Naşterea Maicii Domnului). Calea Victoriei. Chestionar, corespondenţă, schiţe, plan. Stare. Proprietate. Pasagiul ptr. pietoni din preajma monumentului. Semnatari: N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1945	21	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
654		București Capela Azilului Elena Doamna Chestionar	1921	2	
655		București Capela Cimitirului Bellu Chestionar	1921	1	
656		București Capela Spitalului Filantropia Corespondență, memoriu În curs de demolare. Trei icoane datate 1817, opera zugravului David Mina. (transfer). Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1943–1950	12	
657	23/3 (26)	București Capela Domnească Grigore Ghika Corespondență, planuri, referate, antemăsurătoare-deviz, caiet de sarcini Restaurare Semnatari: H. Teodoru, V. Brătulescu, I. D. Ștefănescu, St, Balș	1944–1949	41	
658		București Capela Lahovari, str. Sapienței Corespondent, referat Necesități exprimate: renovare, redeschidere. Semnatari: H. Teodoru ș. a.	1941	4	
659	8/4	București Casa Anton Pann (str. cu același nume, fostă Taurului) Corespondență. Fragmente din ziarul „Macedonia" Istoric. Casa și tipografia (stare nefericită) Se cer: declararea clădirii monument istoric, cedarea unui imobil bisericii Lucaci în schimbul casei Pann (aceasta, împreună cu locul și altele fuseseră donate de soția cărturarului amintitei biserici). Semnatari: V. Brătulescu ș.a.	1942–1943	26	
660		București Casa Disescu (Calea Victoriei nr. 196) Corespondență Se solicită cumpărarea ei de către stat și transformarea în muzeu. Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1945	3	
661	17/17	București Casa (palat) Filipescu, str. Dionisie Lupu nr. 34. Corespondență, planuri, referate, decret regal. Se solicită (și se hotărăște) clasarea imobilului ca monument istoric; restaurare. Semnatari: St. Balș, H. Teodoru, Al. Lapedatu, V. Brătulescu, C. Daicoviciu.	1947–1948	17	
662	23/12 (33)	București Casa Melic, str. Spătarului nr. 22 Corespondență, aviz. Declararea și clasarea ca monument istoric. Semnatari: V. Brătulescu ș. a.	1943	7	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
663	23/14 (15)	București Casa Moruzi-Cantacuzino-Crețulescu, Calea Victoriei nr. 117 Corespondență, referate, planuri, memorii Muzeul Municipiului, Comisia Istorico-Artistică. CMI se opune demolării și reconstruirii în alt spațiu. Cercetări arheologice. Dărâmare. Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru, Al. Lapedatu	1921–1943	48	
664		București Casa Maria Rosetti Corespondență, referat, antemăsurători-deviz, plan. Amenajarea spațiului verde din jurul monumentului. Restaurare. Amenajări. Semnatari: H. Teodoru ș.a.	1948–1949	15	
665	26/9	București Casa Samuelli, str. Spiru Haret nr. 14. Declarații. Cu timbre. Despre monument și despre masa-obiect istoric, proprietatea familiei amintite (protejare). 1877.	1942	2	
666		București Casa Reșovsky, Calea Șerban Vodă nr. 37. Corespondență, schițe. File deteriorate. Se solicită a fi declarat monument istoric. În cazul demolării, materialul rezultat (stâlpi, arcade, grinzi ș.a.) să fie atribuite Institutului pentru Studiul Istoriei Universale. Semnatari: N. Iorga, H. Teodoru, V. Brătulescu.	1938–1940	11	
667		București Casa din Calea Victoriei nr. 170 Adrese CMI se interesează de coloana cu valoare istorică descoperită în curtea imobilului menționat, vândută de către proprietar Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru. Vezi BCMI	1946	2	
668		București Teatrul Național de Operă; Sala cinematografului. „Marna" Memoriu, observații. Dactilografiate File deteriorate. Dorința de a se construi Opera de Stat.	1950	33	
669		București Bis. Slobozia (str. Leon Vodă nr. 87) Crucea ridicată de Leon Vodă. Cerere Crucea, cu valoare istorică și artistică (ridicată de Leon Vodă în anul 1632 febr. 20). Stare.	1939	1	
670		București Crucile de piatră din anii 1829 și 1845 din cartierul Ferentari Cerere, referat, transcrierea inscripțiilor. Strămutare (ptr. executarea lucrărilor de sistematizare) Semnatari: C. Daicoviciu, V. Brătulescu, H. Teodoru.	1948	4	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
671		București Bis. Curtea Veche. Vol. I Corespondență, deviz, chestionar, anteproiect, referate, oferte. Fotocopii (3) Cu timbre. File deteriorate Restaurare. Clopote vechi (unul transferat la Muzeul Etnografic). Reparații. Semnatari: Al. Lapedatu, Dr. C. I. Istrati, N. Ghika, V. Drăghiceanu, D. Onciul, Gr. Cerkez, H. Teodoru	1913–1931	161	
672	32	București Bis. Curtea Veche. Vol. II Caiet de atașament (text, schițe, planuri).	1928	60	
673	23/20	București Bis. Curtea Veche. Vol. III Corespondență, schițe, planuri, antemăsurători-devize, referate, oferte, procese-verbale, fragm. ziar. Cu timbre Restaurare (construcție, pictură) N. Iorga – ctitor. Semnatari: H. Teodoru, N. Ghika, V. Drăghiceanu, V. Brătulescu, I. Mihail	1929–1932	330	
674	23/10 (36)	București Bis. Sf. Anton, Curtea Veche vol. VI Antemăsurători devize, referate, corespondență, schițe, desene, oferte cu timbre. Restaurare (construcție, pictură) Reparații. Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, H. Teodoru, I. Mihail, V. Drăghiceanu.	1934–1937	244	
675	8	București Bis. Sf. Anton, Curtea Veche (Masa altarului) Conservare. Semnatari: H. Teodoru ș. a.	1936	4	
676	37	București Bis. Sf. Anton, Curtea Veche. Vol VII Registrul măsurători și atașamente (cu schițe).	1937	28	
677	23/4 (38)	București Bis. Curtea Veche VIII Corespondență, antemăsurători-devize, caiet sarcini, referate, procese verbale. Ordinul 13360/23 XI 33 al Patriarhiei către protopopiate în privința construcțiilor și reparațiilor. Cu timbre Constatări, instalații, reparații. Construirea clopotniței. Subzidirea caselor vecine bisericii Semnatari: N. Iorga, H. Teodoru, V. Brătulescu, N. Ghika, I. Mihail, St. Balș	1933–1947	195	
678	34	București Bis. Curtea Veche IV Casa parohială Atașamente	1934	53	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
679	35	București Bis. Curtea Veche V Casa parohială Planuri	1934	14	
680	23/9	București Geamia din parcul Carol Corespondență, antemăsurători-devize, procese-verbale, atașamente, situație definitivă Cu timbre Reparații. Legația Egiptului Semnatari: H. Teodoru, N. Ghika	1937	32	
681		București M-rea Antim I Corespondență, antemăsurători-devize, procese-verbale, financiare, schițe. Cu timbre Reparații, restaurare. Reamplasarea pietrelor cu inscripții Semnatari: D. Onciul, N. Ghika, V. Drăghiceanu, patriarhul Miron, N. Iorga	1913–1935	155	
682		București M-rea Antim II Referate, corespondență, procese-verbale, oferte, antemăsurători-devize, memoriu, caiet sarcini, planuri, fragm. ziar. Cu timbre. Unele file deteriorate Starea monumentului. Proiect ptr. construirea unui „cămin episcopal" în grădina m-rii. Consolidări, reparații, restaurare (biserică, chilii) Casa Pimen din incinta m-rii. Semnatari: N. Iorga, H. Teodoru, V. Drăghiceanu, E. Costescu, N, Ghika, patriarhul Miron, V. Brătulescu, George Brătianu, St. Balș	1931–1944	281	
683	23/139	București M-rea Antim III Corespondență, antemăsurători-devize, procese-verbale, condiții speciale, caiet sarcini, planuri Restaurare, amenajări Semnatari: St. Balș, V. Brătulescu	1945–1952	326	
684	23/2	București M-rea Cotroceni I Corespondență, chestionar, memorii, devize, oferte, referate, contract, caiet sarcini, proces-verbal, antemăsurători, planuri; financiare Cu timbre Consolidare, restaurare (construcție, pictură, fațadă) Semnatari: N. Ghika, V. Drăghiceanu, I. Mihail, V. Brătulescu, St. Balș, Veniamin, arh. și mitrop.	1921–1942	165	
685		București M-rea Cotroceni II Corespondență, schiță, planuri, antemăsurători-devize, condiții speciale, procese-verbale, contract, memoriu; financiare. Consolidări, restaurare. Semnatari: V. Brătulescu, Al .Lapedatu, St. Balș.	1943–1949	266	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
686	23A/36	București M-rea Mărcuța Corespondență, antemăsurători-devize, chestionar, referate, planuri, schițe; financiare Cu timbre Stare. Reparații, restaurare Semnatari: Dr. C. I. Istrati, V. Drăghiceanu, D. Cantacuzino, Al. Lapedatu, N. Ghika, H. Teodoru, N. Iorga.	1911–1952	191	
687	11	București M-rea Mihai Vodă I Corespondență, chestionar, memorii, referate, antemăsurători-devize, schițe, oferte, tabele financiare Cu timbre Stare. Restaurare. Arhiva. Semnatari: D. Onciul, V. Drăghiceanu, N. Ghika, C. Moisil, V. Brătulescu, I. Mihail.	1913–1931	167	
688	44/5	București M-rea Mihai Vodă II Corespondență, antemăsurători-devize, procese-verbale, schițe, planuri, desene, memorii, referate; financiare Cu timbre Cercetări (sondaje). Amenajări, reparații (clopotniță). Restaurare (construcție, pictură). Arhiva Semnatari: N, Ghika, C. Moisil, V. Drăghiceanu, I. Mihail, H. Teodoru, V. Brătulescu.	1932–1940	283	
689	13	București M-rea Mihai Vodă III Corespondență, caiete sarcini, planuri, referate, memoriu; financiare Urmări cutremur. Reparații. Restaurare Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, Artur Verona, A. Sacerdoțeanu	1941–1951	133	
690	23/6	București M-rea Pasărea Chestionar, corespondență, caiet sarcini, deviz, referate Constatări (pictură ș.a.) Necesitatea repictării fațadei Reparații. Refaceri Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru, I. Mihail	1921–1944	15	
691		București M-rea Plumbuita Caiet cu schițe	1942–1946	40	
692		București M-rea Radu Vodă Corespondență, oferte, schiță, antemăsurători-devize. Cu timbre Unele file deteriorate Reparații (biserica). Clădirea internatului teologic. Semnatari: Al. Lapedatu, D. Onciul, N. Ghika, V. Drăghiceanu, H. Teodoru, St. Balș	1914–1951	75	
693	23/32	București M-rea Văcărești Corespondență, oferte, schițe, plan, chestionar, referate, antemăsurătoare, deviz, procese-verbale, desene (obiecte de cult), instrucțiuni de restaurare; financiare	1911–1935	216	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Cu timbre Constatări. Reparații. Consolidări. Restaurare Semnatari: V. Drăghiceanu, D. Onciul, N. Ghika, Al. Lapedatu, N. Iorga, H. Teodoru			
694	9	București M-rea Văcărești Corespondență, financiare, antemăsurători-devize, procese-verbale, schițe, condiții speciale, fragm. ziar Liberalul, 1. oct. 1946, memorii, referate Cu timbre Consolidare, reparații, îmbunătățiri Semnatari: N.Ghika, V. Brătulescu, H. Teodoru, St. Balș, C. Daicoviciu.	1936–1952	195	
695		București Adăpostul Muzeului de Artă Religioasă, str. Știrbei Vodă 39 corespondență, referate, planuri, antemăsurători-deviz, caiet sarcini, procese-verbale; financiare Cu timbre Unele file deteriorate Lucrări construcție Semnatari: N. Iorga, V. Brătulescu, H. Teodoru	1937–1949	269	
696		București Palatul Ghika-Tei Str. Doamna Ghika 5 (Colentina) Corespondență Întreținere, consolidări Semnatari: I. Mihail, V. Brătulescu, H. Teodoru	1942	3	
697	17/10	București Palatul Universității Corespondență, condiții speciale, decret regal (în copie), referat, schițe Consolidare. Restaurare. Reconstituire Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru	1945–1950	19	
698		București Parcul Cișmigiu Corespondență, fragm, ziare, planuri Semnatari: H. Teodoru ș.a.	1946–1947	13	
699	23/21 (11)	București Patriarhia I Corespondență, schiță, planuri, desene, antemăsurători-devize, referate, proces-verbal, financiare Cu timbre Reparații.Restaurare (construcție, pictură) Semnatari: Dr. I. C. Istrati, Al. Lapedatu, Konon, Miron și Veniamin, mitropoliți, V. Drăghiceanu, Paul Popescu Molda, pictor, N. Ghika, D. Onciul, N. Iorga Artur Verona, H. Teodoru, V. Brătulescu	1914–1948	180	
700	23/3	București Patriarhia II Palatul și Paraclisul Corespondență, referate, devize, oferte, raport, schițe, desen, memorii, proces-verbal, expunere de motive (statut BOR) Cu timbre Consolidarea dealului mitropoliei Reparații. Vopsirea fațadelor.	1941–1949	216	

http://patrimoniu.gov.ro

Nr. ord.	Numărul vechi al unității de păstrare	CUPRINSUL UNITĂȚII DE PĂSTRARE	Anul sau anii extremi	Nr. filelor	Observații
1	2	3	4	5	6
		Locuința patriarhului Semnatari: N. Ghika, Al Lapedatu, V. Drăghiceanu, Gr. Cerkez, V. Brătulescu, H. Teodoru, Veniamin (patriarh)			
701	23/15	București Patriarhia III Turnul clopotniță și clădirile alăturate Corespondență, referate, antemăsurători-devize, oferte, schițe, planuri, memoriu, procese-verbale, Cu timbre Reparații. Restaurare. Semnatari: N. Iorga, N. Ghika, H. Teodoru, Veniamin (mitropolit), V. Brătulescu, Nicodim (patriarh), Al. Lapedatu, Vaida Voievod, C. Argentoianu, V. Iamandi, Andrei Rădulescu, P. Andrei (ultimii cinci, cu specimene de semnături).	1925–1946	182	
702		București Statuia lui Mihai Viteazul Corespondență Inscripția de pe statuia lui Mihai Vodă. Propunere de înlocuire, neacceptată Semnatari: g-ral I. Rășcanu (primarul Capitalei) ș. a.	1943	2	
703	17/16	București Teatrul Național Corespondență, referate Opinii, reconstrucție, modernizare Semnatari: V. Brătulescu. Al. Lapedatu, H. Teodoru	1947	12	
704		București Sf. Troiță (de pe Dealul Patriarhiei) Corespondență Ridicarea monumentului de către „Uniunea Someșenilor" în amintirea eroilor ardeleni	1944	2	
705		Buda Jud. Buzău Castelul D-na Neaga. Piatra de mormânt. Corespondență, autorizație, plan, referate, deviz. Cu timbre Săpături arheologice	1934–1936	14	
706		Buda Jud. Dorohoi Buda Mare Bis. Adormirea Căt. Godinești Bis. (de lemn) Sf. Hristofor (din cimitir) Căt. Mogoșești Bis: Adormirea Nașterea (Holban) Căt. Hreațea Bis. Sf. Voievozi Mihail și Gavril Căt. Buda Mică Bis. Duminica Tuturor Sfinților Căt. Păsat Bis. Buna Vestire Căt. Slobozia Bis. Nașterea Maicii Domnului Reparații. Restaurare Semnatari: V. Brătulescu, H. Teodoru.	1921–1942	33	

http://patrimoniu.gov.ro

ACEST NUMĂR A APĂRUT CU SPRIJINUL
FUNDAȚIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

LEI 1200

ISSN-1221-552X

http://patrimoniu.gov.ro